ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

- **ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΟΣΤΟΣ ΖΩΗΣ**
- **ΜΙΑ ΑΠΕΡΓΙΑ ΓΕΝΝΙΕΤΑΙ**
  τοῦ Π. Εὐθυμίου
- **ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ**
  γράφουν:
  Ν. ΨΥΡΟΥΚΗΣ
  Π. ΣΕΡΒΑΣ
  ΝΙΚΟΚΡΕΩΝ
  Τ. ΠΡΟΚΑΣ
- **ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**
  τοῦ Θ. Γέρου

Περίοδος Β΄. Τεῦχος 12. Σάββατο 8 Φεβρουαρίου 1975 Δρχ. 20

anti

περιεχομενα

ΣΠ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ Πολιτικὴ ἀνασκόπηση 4
Σχόλια 5
Θ. Κ. Ἀμοιβαὶ ἐργασίας, κέρδη κεφαλαίου, κόστος ζωῆς 9
Τ. ΠΡΟΚΑΣ Διχοτόμηση ἐπὶ θύραις; 12
ΝΙΚΟΚΡΕΩΝ Λύση Ἀβέρωφ στὸ Κυπριακό; 13
Ν. ΨΥΡΟΥΚΗΣ Τὸ Κυπριακὸ Ζήτημα (β΄) 14
Π. ΣΕΡΒΑΣ Ἡ Κυπριακὴ Ἀριστερὰ 19
Δ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ Τὰ πολιτικὰ κόμματα 22
ΜΠΟΣΤ Συγνόμη ποὺ σ' ἀγάπισα πολὴ 24
Κριτικὲς ἀπόψεις στὸ ἄρθρο τοῦ Μ. Νικολινάκου. Ἀπαντοῦν:
Β. Παπανδρέου 27
Λ. Ἐλευθερίου 29
ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ κοινὴ γνώμη στὴν ἐπταετία 30
Π. ΕΥΘΥΜΙΟΥ Μιὰ ἀπεργία γεννιέται 33
Θ. ΓΕΡΟΥ Ἡ ἀναμόρφωση τῆς βασικῆς ἐκπαίδευσης 38
Δ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ Ὁ Δεκέμβρης τοῦ '44 42
Α. Γ. ΞΥΔΗΣ Εἰκαστικὰ 44
Βιβλία 46
Δίσκοι 48
Ἐπιστολὲς 50
Τὰ πλήρη Περιεχόμενα τοῦ 1ου τόμου τῆς Β΄ Περιόδου (1-9) 53

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος :
Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ΑΝΤΙ, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ
Βιβλιοπωλεῖο **«δέντρο»**, Χαρ. Τρικούπη 13, τηλ. 606-393

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
1970

ΘΕΑΤΡΟ ΑΛΦΑ
Πατησίων 37 - τηλ. 538.742

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΛΗΝΑΙΟΣ ΕΛΛΗ ΦΩΤΙΟΥ

«ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ»

Τὸ πολύκροτο ἔργο - ντοκουμέντο τοῦ ΑΛΑΙΝ ΝΤΕΚΩ

«ΟΙ ΡΟΖΕΜΠΕΡΓΚ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΕΘΑΝΟΥΝ»

Μιὰ ἀληθινὴ ἱστορία:
πῶς ἕνα πανίσχυρο κράτος ἐξοντώνει
δυὸ ἀθώους προοδευτικοὺς πολίτες.
Ἕνα συγκλονιστικὸ γεγονὸς
στὰ μαῦρα χρόνια
τοῦ Ἀμερικάνικου Μακαρθισμοῦ.

Σπουδαστικὰ εἰσητήρια δρχ.50, κάθε μέρα, ἐκτὸς Σαβ.βρ., Κυρ.απογ.
Παράλληλη προβολὴ κινημ/κῶν κομματιῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ 50-60.
Μόνιμη ἔκθεση ντοκουμέντων γύρω ἀπὸ τὴν ὑπόθεση Ρόζεμπεργκ.

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝ. & ΠΟΛΙΤ. ΕΠΙΣΤ. - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ -

Ἀνησυχοῦμε. Καὶ μάλιστα σοβαρά. Καὶ γιὰ τὸ παρόν, βέβαια. Ἀλλὰ ἀκόμα περισσότερο γιὰ τὸ μέλλον. Γιατὶ γνωρίζουμε ὅτι στὴ νεαρὴ καὶ ἀδοκίμαστη δημοκρατία ποὺ διαδέχτηκε τὴν ξενόδουλη διχτατορία, ὑπάρχουν Δούρειοι Ἵπποι: οἱ γνωστοί, δεδηλωμένοι καὶ ἀμετανόητοι «γεφυροποιοὶ» ἀνάμεσα σὲ αὐτὸ ποὺ θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ εἶναι δημοκρατικὸ-δὲν ἔχει σημασία ποιοῦ ἀκριβῶς εἴδους δημοκρατικὸ– καὶ σὲ κεῖνο ποὺ ὑπῆρξε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὄχι ἁπλῶς συντηρητικό, ἀλλὰ ἀνοιχτὰ καὶ προκλητικὰ ἀντιδραστικὸ καὶ φασιστικό. Ἄνθρωποι πού, τὸ λιγότερο, καλύπτουν μὲ τὴ σιωπή τους καὶ μὲ τὴ δύναμη καὶ τὸ κύρος τῆς θέσης τους πολλὰ περίεργα, ὕποπτα καὶ ἐπικίνδυνα πράγματα ποὺ συμβαίνουν στοὺς νευραλγικοὺς τομεῖς κυβερνητικῆς δράσης ἐπικεφαλῆς τῶν ὁποίων ἔχουν τοποθετηθεῖ.

Μᾶς ἀνησυχεῖ, ἔτσι, τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κ.Δ. Μπίτσιο, ποὺ καλὰ γνωρίζουν οἱ ἀναγνῶστες μας, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπηρετοῦν, καὶ μερικοὶ μάλιστα νὰ προωθοῦνται σὲ νευραλγικὲς θέσεις, ὑμνητὲς τῆς δικτατορίας. Ὅπως οἱ κ.κ. Βελισσαρόπουλος, Κωττάκης, Βρανόπουλος, Δρακούλης, Παναγιωτάκος, Πετρουνάκος, Καμπώτης, Χωραφάς, Ποφάντης κ.λ.π. Καθὼς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι βαθύτατο σκοτάδι καλύπτει τὶς ἐπαφὲς τοῦ κ. Μπίτσιου μὲ τὸν ἀδυσώπητο «εἰρηνοποιὸ» κ. Κίσσιγκερ, μὲ τὸν κυνικὸ μηχανορράφο κ. Κάλλαχαν καὶ μὲ τὸν ἀδίσταχτο Τοῦρκο συνάδελφό του κ. Ἐζεμπέλ. Ἢ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι, ὅπως σὲ ἄλλη στήλη ὑπογραμμίζει ὁ «Νικοκρέων», κανεὶς δὲν γνωρίζει πόσον ἔλεγχο ἀσκεῖ ὁ πρωθυπουργὸς πάνω στὸν κ. Μπίτσιο πού, ἀντίθετα φαίνεται νὰ ἐπηρεάζεται ἀποφασιστικότερα ἀπὸ τὸν κ. Ἀβέρωφ.

Μᾶς ἀνησυχεῖ, ἐπίσης, τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ κ. Ἀβέρωφ φαίνεται νὰ ἐπέβαλε τὴν ἀντίληψή του σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ΥΕΝΕΔ πρέπει νὰ ἐξακολουθήσει νὰ ὑπάρχει καὶ λειτουργεῖ σὰν ἀνεξάρτητο καὶ στὴν οὐσία ἀνεξέλεγκτο κέντρο ἐνημέρωσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καθὼς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ Ναυτικὸ κυκλοφοροῦν, ἀνενόχλητα θὰ λέγαμε, περίεργες καὶ ὕποπτες προκηρύξεις ποὺ ὅπως φαίνεται οἱ πραγματικοὶ ἐμπνευστές τους δὲν εἶναι ἀγαθότατων προθέσεων. Ἢ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν ἐνεργείᾳ σήμερα βασανιστὲς χτὲς συναδέλφων τους φτάνουν στὰ ἀνακριτικὰ γραφεῖα ὄχι μόνο βλοσυροὶ καὶ ἀπειλητικοί, ἀλλὰ καὶ συνοδευόμενοι ἀπὸ μυστηριώδεις γορίλες, γιὰ τὴν παρουσία τῶν ὁποίων θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι δὲν ταράζονται ἰδιαίτερα οἱ ἁρμόδιοι. Ἢ, τέλος, ὅτι ἀπὸ διάφορες στρατιωτικὲς ὑπηρεσίες ἐξακολουθεῖ νὰ «ἐκπέμπεται» ἡ πολὺ γνωστὴ φιλοσοφία τοῦ μίσους ποὺ τόσα κακὰ σώρευσε στὴν πατρίδα μας.

Καὶ μᾶς ἀνησυχοῦν, τέλος, μιὰ σειρὰ γεγονότα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξεως, τοῦ ὁποίου ἡγεῖται ὁ ἐπίσης γνωστὸς στοὺς ἀναγνῶστες μας κ. Σόλων Γκίκας, καὶ μὲ ὁρισμένες τουλάχιστον ἀπὸ τὶς κρατικὲς ὑπηρεσίες πληροφοριῶν. Συγκεκριμένα, ἐδῶ καὶ ἀρκετοὺς μῆνες παρατηρεῖται μιὰ αὔξουσα δραστηριότητα –τρομοκρατικὴ δραστηριότητα– μιᾶς ὁλόκληρης γκάμας νεοφασιστικῶν ὀργανώσεων, ἡ πιὸ σημαντικὴ ἴσως ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι τὸ ἑλληνικὸ τμῆμα τῆς διεθνοῦς νεοφασιστικῆς καὶ τρομακτικῆς συμμορίας ποὺ ἔχει τὸν τίτλο «Νέα Τάξη». Τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1974 τὸ ΑΝΤΙ κατήγγειλε στὴν κυβέρνηση καὶ μέσω αὐτῆς στὶς ἁρμόδιες ὑπηρεσίες πληροφοριῶν δυὸ στελέχη τοῦ Ἰταλικοῦ τμήματος τῆς ἴδιας ὀργάνωσης, ποὺ βαρύνονται μὲ ἐντυπωσιακὲς κατηγορίες γιὰ τρομοκρατικὴ δράση. Τὶς πληροφορίες ποὺ δώσαμε τότε στὴν κυβέρνηση καὶ στὶς ὑπηρεσίες της τὶς φέραμε στὴ δημοσιότητα μόλις τὸν περασμένο μήνα. Οἱ ἁρμόδιες, συνεπῶς, ὑπηρεσίες εἶχαν στὴ διάθεσή τους ὅλο τὸν καιρὸ γιὰ νὰ παρακολουθήσουν αὐτοὺς τοὺς λαμπροὺς κυρίους, νὰ ἀνακαλύψουν τὶς ἐδῶ δικτυώσεις τους, νὰ μάθουν ποιοὶ εἶναι οἱ ἕλληνες συνεργάτες τους. Οἱ ὑπηρεσίες αὐτές, ἐν τούτοις, δὲν φαίνεται νὰ κατάφεραν τίποτα: κανένα συνεργάτη τῶν διεθνῶν συνωμοτῶν δὲν φαίνεται νὰ ἀνακάλυψαν. Καὶ ὅταν αὐτὰ τὰ «ἀρωματικὰ ἄνθη» τοῦ ὑποκόσμου μας χτύπησαν –τὸν ἕνα σχεδὸν θανάσιμα– τοὺς δυὸ δημοκρατικοὺς πολίτες ἔξω ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο, οἱ ὑπηρεσίες καὶ πάλι δὲν κατάφεραν νὰ ἀνακαλύψουν τοὺς δράστες. Μάλιστα, δήλωσαν ὅτι σύμφωνα μὲ τὶς ἔρευνές τους, δὲν ὑπάρχουν στὴ χώρα μας νεοφασιστικὲς ὀργανώσεις (ποὺ τὶς θέλουν μὲ γραφεῖα, καταστατικά, καταλόγους μελῶν κ.λ.π. σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ὀργανώσεις ποὺ κινοῦνται στὴ δημοκρατικὴ νομιμότητα). Κι αὐτά, ὅταν ὁ κατηγορούμενος γιὰ τὸ φονικὸ τῆς «Πλατείας Φοντάνα» τοῦ Μιλάνου, Πίνο Ράουτι, δήλωσε κυνικότατα ὅτι ἡ ὀργάνωσή του καὶ βέβαια ἔχει βάση στὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ βέβαια δὲν διστάζει μπρὸς σὲ καμιὰ πράξη.

Ἀναρωτιόμαστε, λοιπόν: τί συμβαίνει; Τί βυσσοδομεῖται πίσω ἀπὸ τὶς πλάτες τοῦ λαοῦ μας ποὺ μόλις βγῆκε ἀπὸ τὴ δοκιμασία τῆς ἑφταετίας; Δὲν πρέπει, τάχα, κάποιος νὰ ἀπαντήσει; Νὰ ἀπαντήσει χωρὶς νὰ κάνει ὅτι ἀγνοεῖ τὰ γεγονότα, ὅπως δυστυχῶς κάνει ὄχι μόνον ὁ κ. Ἀβέρωφ ἢ ὁ κ. Γκίκας, ἀλλὰ καὶ ἄλλος ὑπουργός, ποὺ θὰ θέλαμε νὰ ἐλπίζουμε ὅτι θὰ εἶναι πιὸ προσεκτικός.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 62, Ἀθήνα, ΤΤ. 601, Τηλ: 732.819-732.713 • Περίοδος Β΄, Χρόνος 1ος, Τεῦχος 12 • Ἐκδότης Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131, Μαρούσι • Συνδρομὴ Ἀρχισυντάκτης: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ, Διοχάρους 15, Ἰλίσια • Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΟΣ, Καλοκαιρινοῦ 15 • Συνδρομὴ ἐξάμηνη: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 600 • ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: Δρχ. 20. ἐτήσια: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 260, ἐξωτερικοῦ Δρχ. 300. Συνδρομὴ Δρχ. 520, ἐξωτερικοῦ Δρχ. 20.

Κρίση σὲ ὅλες τὶς πολιτικὲς δυνάμεις

τοῦ Σπ. Λιναρδάτου

Ἀνακατατάξεις, διαφωνίες, συγκρούσεις ἀπόψεων καὶ τάσεων ἐκδηλώνονται ὅλο καὶ περισσότερο καθὼς τὰ κόμματα – παραδοσιακὰ ἢ πολιτικοὶ σχηματισμοὶ ποὺ δημιουργήθηκαν ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση τῆς Δικτατορίας – δυναμώνουν τὶς προσπάθειές τους γιὰ νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ καθορίσουν τὴ φυσιογνωμία τους. Τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ γεγονὸς τοῦ δεκαπενθημέρου ποὺ πέρασε, ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, εἶναι ἡ κρίση ποὺ ξέσπασε στοὺς κόλπους τοῦ ΠΑΣΟΚ. Οἱ συγκρούσεις, οἱ διαφωνίες καὶ οἱ ἀνακατατάξεις σημειώνονται σὲ συγκεκριμένα προβλήματα τῆς Χώρας (ἐθνικά, οἰκονομικὰ κ.λπ.), στὰ ὁποῖα καλοῦνται νὰ πάρουν μιὰ συγκεκριμένη θέση τὰ κόμματα. Καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ μεγάλα προβλήματα μιᾶς Δημοκρατίας εἶναι καὶ ἡ δημοκρατικὴ ὀργάνωση καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῶν ἴδιων τῶν κομμάτων.

Κλυδωνισμοὶ – ποὺ παρουσιάζονται πάντα στοὺς πολιτικοὺς σχηματισμοὺς ποὺ προσπαθοῦν νὰ καθορίσουν ἢ νὰ ἀναπροσαρμόσουν στὶς νέες καταστάσεις τὴ φυσιογνωμία τους – ἔχουν σημειωθεῖ καὶ στὸ κόμμα τῆς πλειοψηφίας. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὅμως δὲν εἶναι ἐντυπωσιακοί, γιατὶ ἡ «Νέα Δημοκρατία» διαθέτει τὸν συνδετικὸ ἱστὸ τῆς ἐξουσίας, δὲν κάνει καμιὰ σοβαρὴ προσπάθεια νὰ λειτουργήσει σύμφωνα μὲ τὸ Καταστατικό της καὶ παραμένει κόμμα ἀρχηγικό, ποὺ ἀκολουθεῖ ἕνα χαρισματικὸ ἡγέτη.

Παρ' ὅλ' αὐτά, ἡ δυσαρέσκεια τῶν βασιλικῶν βουλευτῶν ἢ ἐκείνων ποὺ μάταια περίμεναν νὰ ὑπουργοποιηθοῦν δὲν εἶναι ἡ μόνη πηγὴ ἀντιθέσεων μέσα στὸ κόμμα τῆς πλειοψηφίας.

«... δὲν σηκώνει ὁ κόσμος –καὶ συμμεριζόμαστε τὴν ἀντίδρασή του– νὰ βλέπη στὰ ἴδια πόστα, τὰ ἴδια πρόσωπα, τὰ ὁποῖα δὲν περιορίστηκαν κἂν στὸ νὰ προσαρμοστοῦν σὲ μία ἀδικοπραγοῦσα κατάσταση, γιὰ νὰ ἐπιζήσουν, ἀλλὰ μηχανεύτηκαν δικές τους αὐθαιρεσίες καὶ ἀδικοπραξίες γιὰ νὰ κερδίσουν τὴν εὔνοια τοῦ, καθεστῶτος!», ἔγραφε πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες σὲ ἄρθρο του, κατὰ τὰ ἄλλα ἐξυμνητικὸ γιὰ τὴν πολιτικὴ τοῦ Καραμανλῆ, γνωστὸς ἀντιστασιακὸς δημοσιογράφος καὶ βουλευτὴς τῆς «Νέας Δημοκρατίας».

Καὶ κατέληγε μὲ τὴν καταγγελία, ὅτι «πατεντᾶτοι χουντικοὶ (...) κάθονται –ἢ καὶ ξανακάθονται– στὶς ἴδιες δημόσιες πολυθρόνες».

Ἡ προσπάθεια ὁρισμένων ὑπουργῶν νὰ «ἀφομοιώσουν» χουντικοὺς στὸ σύστημα τῆς νέας κοινοβουλευτικῆς καὶ δημοκρατικῆς ἐξουσίας τῆς δεξιᾶς –κατὰ τὸ προηγούμενο τῆς μετατροπῆς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση «πατεντάτων» δοσιλόγων σὲ «ἐθνικόφρονες» – εἶναι φυσικὸ νὰ προκαλεῖ τὴν ἔντονη ἀντίδραση τῶν ἀντιστασιακῶν τῆς «Νέας Δημοκρατίας» καὶ κυρίως ἐκείνων, πού, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, ὑπέφεραν στὴ διάρκεια τῆς Δικτατορίας. Καὶ τὰ τελευταῖα κυβερνητικὰ οἰκονομικὰ μέτρα φαίνεται πὼς προκάλεσαν κάποιες ἀντιδράσεις στοὺς κόλπους τοῦ κόμματος τῆς πλειοψηφίας. Ἀλλὰ οἱ ἀντιθέσεις αὐτὲς δὲν εἶναι πιθανὸ νὰ ὁδηγήσουν σὲ σοβαρὰ ρήγματα, ὅσον καιρὸ θὰ ἐπιβάλλεται ὁ κ. Καραμανλῆς μὲ τὴν ἰσχυρή του προσωπικότητα καὶ θὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἰσορροπία. Πάντως, κάποια ἐσωτερικὴ κρίση στὸ κυβερνητικὸ στρατόπεδο πρέπει νὰ ἀναμένεται ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μῆνες, γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ, ἂν ὁ κ. Καραμανλῆς ἐπιλέξει τελικὰ τὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας.

ΚΕΝΤΡΟ Η ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ;

Σοβαρὰ βήματα γιὰ τὴ δημοκρατικὴ συγκρότησή της ἔκανε στὸ τελευταῖο δεκαπενθήμερο ἡ Ε.Κ.Ν.Δ. Ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ὁμάδα σὲ ἐπανειλημμενες συνεδριάσεις της ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ὀργάνωση τοῦ Κόμματος κατὰ τὰ δυτικοευρωπαϊκὰ πρότυπα, ἐξέλεξε Γενικὸ Γραμματέα τὸν πρώην ὑπουργὸ κ. Γ. Μυλωνᾶ καὶ ὀργανωτικὸ τὸν πρώην βουλευτὴ κ. Χασαπίδη, καθὼς καὶ προσωρινὴ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπή. Δυστοκία ὅμως παρουσιάζεται στὴν ἔγκριση τοῦ Καταστατικοῦ, γιατὶ συγκρούονται οἱ σοσιαλδημοκρατικὲς τάσεις μὲ τὶς κεντροδεξιὲς μέσα στὴν Κοινοβουλευτικὴ Ὁμάδα. Ἡ καθυστέρηση ἐπίσης στὴ συγκρότηση Νομαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν ὀφείλεται, ὡς ἕνα μεγάλο βαθμό, στὴν τάση τῶν παλαιῶν πολιτευτῶν τοῦ Κέντρου νὰ διατηρήσουν τὸν ἐκλογικό τους μηχανισμὸ καὶ νὰ τὸν παρουσιάσουν ὡς τὴ μοναδικὴ δυνατὴ ὀργάνωση τοῦ Κόμματος. Ἐπίσης ἄλυτο παραμένει τὸ θέμα τῆς Νεολαίας, ποὺ ἔχει διασπαστεῖ σὲ δυὸ ὀργανώσεις, τὴν Ε.Δ.Η.Ν. καὶ τὴν Ε.Σ.Ο.Ν. Τὸ γεγονὸς πάντως ὅτι ἡ Ε.Κ.Ν.Δ. συνδέθηκε μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ σοσιαλδημοκρατικὰ κόμματα καὶ ὅτι, μὲ πρόταση τοῦ ἴδιου τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κόμματος κ. Γ. Μαύρου, ἡ Κοινοβουλευτικὴ Ὁμάδα ἐξέλεξε Γενικὸ καὶ ὀργανωτικὸ Γραμματέα δυὸ σοσιαλδημοκρατικῶν τάσεων στελέχη τῆς παλαιᾶς Ε.Κ., δείχνει πὼς οἱ κεντροαριστερὲς ἀπόψεις κερδίζουν ἔδαφος.

Τὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Ὅπως σημειώσαμε στὴν ἀρχή, τὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ. περνᾶ σοβαρὴ ἐσωτερικὴ κρίση, πράγμα ποὺ δὲν εἶναι περίεργο, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ πολιτικὸ μηχανισμὸ ποὺ δημιουργήθηκε πρὶν ἀπὸ μερικοὺς μῆνες ἀπὸ ἀρκετὰ ἑτερογενῆ στοιχεῖα (παλιοὶ κεντρῶοι, «ἀνδρεϊκοί», ἀριστεροί, μαρξιστές, πρώην μέλη τοῦ Κ.Κ.Ε., τροτσκιστές, ΠΑΚ –ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ–, «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα», κ.λ.). Εἶναι δύσκολο ὅλες αὐτὲς οἱ τάσεις νὰ συμφωνήσουν τελικὰ σὲ μιὰ κοινὴ πορεία τόσο στὴ γενικὴ ὅσο καὶ στὴν ὀργανωτικὴ πολιτική. Ὑπάρχει βέβαια ἡ Διακήρυξη τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1974, ποὺ τὴν ἔχουν ὅλοι ἀποδεχτεῖ γιὰ βάση τῆς ἰδεολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς γραμμῆς τοῦ νέου Κινήματος. Ἀλλὰ ἴσως νὰ ἔχει δίκιο ὁ κ. Α. Παπανδρέου ὅταν διαπιστώνει ὅτι «μέσ' στὴ διακήρυξη τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη, ἴσως ὁ καθένας νὰ διαβάσει αὐτὸ ποὺ βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὴ δικιά του νοοτροπία, σκέψη καὶ ψυχική του διάθεση». (Ὁμιλία του στὴν Π.Κ.Ε., 19 Ἰανουαρίου). Ἐξάλλου, στὶς στῆλες αὐτές, πρὶν ἀπὸ μερικοὺς μῆνες σημειώναμε πὼς θὰ ἦταν πολὺ ἐπίπονη ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ. μὲ δημοκρατικὲς ἀρχὲς καὶ ὅτι ἡ ἰσχυρὴ προσωπικότητα τοῦ Προέδρου του δίνει ἀπὸ τὴ μιὰ αἴγλη καὶ γόητρο στὸ νέο Κίνημα, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως δημιουργεῖ τὸν κίνδυνο νὰ μετατραπεῖ σὲ ἕνα ἀκόμα ἀρχηγικὸ κόμμα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα στὴν Ἑλλάδα. (Βλέπε τοὺς «ἀντιλόνους», στὰ τεύχη 3, 5 κ.λ.).

Οἱ διαφωνίες, ποὺ ἀποκορυφώθηκαν τὶς τελευταῖες βδομάδες, περιστρέφονται σὲ θέματα σχετικὰ μὲ τὴ λειτουργία τοῦ Κινήματος καὶ μὲ τὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων, στὴν πραγματικότητα ὅμως προεκτείνονται σὲ θέματα πολιτικῆς γραμμῆς καὶ ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ. Εἶναι γνωστό, ὅτι, στὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ., ὁμάδες προερχόμενες ἀπὸ τὸ ΠΑΚ ἐξωτερικοῦ μὲ τροτσκιστικὲς ἢ φιλομαοϊκὲς τάσεις θέλουν τὸ νέο Κίνημα καθαρὰ μαρξιστικὸ-λενινιστικὸ κόμμα. Ἀντίθετα, στὴν κοινοβουλευτικὴ ὁμάδα κυριαρχοῦν οἱ κεντροαριστερὲς ἀπόψεις, τόσο γιὰ τὴ γραμμὴ τοῦ Κινήματος, ὅσο καὶ γιὰ τὴ λειτουργία του. Οἱ βουλευτὲς ἀρνοῦνται νὰ δεχτοῦν τὰ «πρωτεῖα» τῆς προσωρινῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, μὲ τὴν ὁποία ἀποφεύγουν νὰ ἔχουν ἀκόμα καὶ ἐπαφή.

Ἡ πλειοψηφία βέβαια τῶν μελῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς (εἴτε προέρχονται ἀπὸ τὸ ΠΑΚ, εἴτε ἀπὸ τὴ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» κ.λπ.) συμφωνοῦν ὅτι τὸ Κίνημα πρέπει νὰ παραμείνει ἀριστερὰ σοσιαλιστικό, ὅπως περίπου καθόρισε τὰ πλαίσιά του ὁ κ. Α. Παπανδρέου στὴν ὁμιλία του τῆς 19ης Ἰανουαρίου. Πολλὰ ὅμως μέλη τῆς Κ.Ε. κατηγοροῦν τὸν κ. Α. Παπανδρέου ὅτι «μιλεῖ ἀριστερὰ καὶ ἐνεργεῖ δεξιά». Ὅτι, δηλαδή, θέλει στὴν πραγματικότητα νὰ στρέψει τὸ Κίνημα πρὸς σοσιαλδημοκρατικὲς κατευθύνσεις.

Ἡ κύρια ὅμως κατηγορία τῶν διαφωνούντων κατὰ τοῦ κ. Α. Παπανδρέου εἶναι ὅτι προσπαθεῖ νὰ παρεμποδίσει τὴ δημοκρατικὴ συγκρότηση καὶ λειτουργία τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τὸ ἐλέγχει ὁ ἴδιος προσωπικὰ μὲ μιὰ ὁμάδα ἀφοσιωμένων φίλων του ἀκαθόριστων ἢ ποικίλων ἰδεολογικῶν τάσεων. Τὸν κατηγοροῦν συγκεκριμένα ὅτι προχώρησε αἰφνιδιαστικὰ στὴν ἀνασύσταση τῆς Κ.Ε. χωρὶς νὰ ἐνημερώσει τὰ μέλη της. Καὶ ὅτι, παρ' ὅλο ὅτι ὑποσχέθηκε πὼς δὲν θὰ πάρει στὸ μέλλον πρωτοβουλίες σὲ βασικὰ θέματα τοῦ Κινήματος, χωρὶς τὴ σύμφωνη γνώμη τῶν ἁρμοδίων ὀργάνων τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνεργεῖ σὰν ἀρχηγὸς προσωπικοῦ κόμματος.

Σύμφωνα μὲ ὁρισμένες πληροφορίες, τὴν προπερασμένη βδομάδα, ἔγιναν τρεῖς πολύωρες καὶ βίαιες συνεδριάσεις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ, στὶς ὁποῖες ἐκδηλώθηκαν ριζικὲς διαφορὲς ἀπόψεων ἀνάμεσα στὰ μέλη του τόσο γιὰ τὴ συγκρότηση τῶν ὀργάνων, ὅσο καὶ γιὰ τὸ Καταστατικὸ τοῦ Κινήματος.

Στὴν ὁμιλία του τῆς 19ης Ἰανουαρίου, ὁ κ. Α. Παπανδρέου προειδοποίησε ὅτι «πρέπει νὰ πατάξουμε αὐστηρότατα κάθε τάση ὁμαδοποίησης καὶ κάθε ἀντιοργανωτικὴ ἐνέργεια». Ἐπίσης στὶς δηλώσεις του τῆς 29ης, μὲ τὶς ὁποῖες ἀνάγγειλε ὅτι συγκαλεῖται προσυνέδριο τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ., ὁ κ. Α. Παπανδρέου ἀνάφερε ὅτι ἔχουν ἐκδηλωθεῖ τάσεις «ὁμαδοποίησης καὶ ἐλιτισμοῦ».

Ἀλλὰ οἱ διαφωνοῦντες μὲ τὸν κ. Α. Παπανδρέου κατηγοροῦν τὸν Πρόεδρο τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ, ὅτι αὐτὸς κυρίως «φραξιονίζει». Συγκεκριμένα ἀναφέρουν ὅτι:

Εἶχε ὁριστεῖ γιὰ τὶς 6 τὸ ἀπόγευμα τῆς 29ης Ἰανουαρίου συνεδρίαση τῆς Συντονιστικῆς Γραμματείας τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ. Ὁ κ. Α. Παπανδρέου ζήτησε νὰ ἀναβληθεῖ γιὰ τὶς 8 μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι εἶχε ἔκτακτη ἀπασχόληση. Τὴν ὥρα αὐτὴ ὁ Πρόεδρος τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ βρισκόταν σὲ ἕνα δωμάτιο τοῦ 6ου ὀρόφου τοῦ ξενοδοχείου «Κίνγκ' ς Πάλας», ὅπου καλοῦσε μέλη τῆς Κ.Ε., προσωπικοὺς φίλους του, καὶ τοὺς ἀνάγγελλε τὴν ἀπόφασή του νὰ συγκαλέσει προσυνέδριο γιὰ νὰ ἐκλέξει νέα Κεντρικὴ Ἐπιτροπή.

Στὶς 8.30 τὸ βράδυ τῆς ἴδιας μέρας ὁ κ. Παπανδρέου συγκαλεῖ ἔκτακτη συνεδρίαση τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ στὶς 9.30 τὴ Συντονιστικὴ Γραμματεία. Σὲ ὅσους διατυπώνουν ἀντιρρήσεις γιὰ τὸ Προσυνέδριο, ἀπαντᾶ ὅτι καὶ ἂν ἀκόμα πειστεῖ ὅτι ἔχουν δίκιο, «μπορεῖ νὰ ἀλλάξει γνώμη, ὄχι ὅμως ἀπόφαση». Τοὺς ἀποκαλύπτει, δηλαδή, ὅτι ἔχει ἤδη στείλει τὴ σχετικὴ ἀναγγελία τοῦ Προσυνεδρίου στὶς ἐφημερίδες.

Οἱ διαφωνοῦντες μιλοῦν γιὰ «πραξικόπημα» τοῦ Προέδρου τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ καὶ γιὰ ἀπόφαση ποὺ πῆρε μόνος του καὶ παρὰ τὴν ἀντίθετη ἄποψη τῆς πλειοψηφίας τῆς Συντονιστικῆς Γραμματείας, μὲ σκοπὸ νὰ διατηρήσει στὸν ἀπόλυτο ἔλεγχό του τὸ Κίνημα. Στὴν πολύωρη συνεδρίαση τῆς 31ης Ἰανουαρίου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου γίνεται βιαιότατη κριτικὴ ἀπὸ τοὺς διαφωνοῦντες. Ὁ Πρόεδρος τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ ἀπαντᾶ ὅτι τὸ Προσυνέδριο εἶναι ἡ πιὸ δημοκρατικὴ διαδικασία καὶ θὰ δώσει τὴ δυνατότητα νὰ σταματήσουν οἱ ἀμφισβητήσεις γύρω ἀπὸ τὸ κύρος τῆς Κ.Ε. Καὶ ἐπαναλαμβάνει τὶς καταγγελίες του γιὰ «δμαδοποίηση» τάσεων, γιὰ «δικτυώσεις» κ.λ.

Στὸ μεταξὺ γίνεται μιὰ κίνηση ἀπὸ τοὺς διαφωνοῦντες γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν ὑπογραφὲς μὲ αἴτημα τὴν ἔκτακτη σύγκληση τῆς Κ.Ε. Τελικὰ ὅμως οἱ διαφωνοῦντες μὲ τὸν Πρόεδρο τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ δέχονται τὴ διαδικασία τοῦ Προσυνεδρίου, ἀναβάλλοντας τὴν τελικὴ μάχη γιὰ τὸν Μάρτη.

Σὲ δηλώσεις του ὕστερα ἀπὸ τὴ δημοσίευση τῶν πρώτων πληροφοριῶν γιὰ τὶς διαφωνίες στὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ, ὁ κ. Α. Παπανδρέου ὑποστήριξε, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα:

«Τὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ δὲν εἶναι λέσχη ἢ ὁμάδα ἢ ἐλιτικὸ κίνημα. Εἶναι λαϊκὸ μαζικὸ κίνημα. Ἀλλὰ γιὰ νὰ προχωρήσει σὰν λαϊκὸ μαζικὸ κίνημα, γιὰ νὰ ἀγκαλιάσει τὰ λαϊκὰ στρώματα, πρέπει νὰ πατάξει χωρὶς οἶκτο κάθε τάση γιὰ ὁμαδοποίηση, φραξιονισμό, ἐλιτισμὸ καὶ παλαιοκομματισμὸ στοὺς κόλπους του».

Ἡ ἀναμέτρηση λοιπὸν τῶν διαφόρων τάσεων μέσα στὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ θὰ γίνει τὸν ἐρχόμενο μήνα, στὸ ἀποφασιστικὸ γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Κινήματος Προσυνέδριο. Στὴ «σύγκρουση» τοῦ Μάρτη, ποὺ προβλέπεται βιαιότατη, δὲν ἀποκλείεται νὰ σημειωθοῦν καὶ «ἀπώλειες»: ἀποχωρήσεις ἀπὸ τὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ ἢ καὶ διαγραφές...

ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΗ, ΔΙΑΜΑΧΕΣ, ΖΥΜΩΣΕΙΣ

Ἀξιόλογη ἐξέλιξη στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς ἀποτελεῖ καὶ ἡ κίνηση γιὰ αὐτονομία τῆς ΕΔΑ καὶ ἀνασυγκρότησή της ὡς ἀνεξάρτητου ἀπὸ τὰ Κ.Κ. πολιτικοῦ σχηματισμοῦ. Ἡ κίνηση αὐτή, ποὺ ἄρχισε κυρίως ἀπὸ τὴν ἐπαρχία (Μακεδονία, Αἰτωλοακαρνανία, κ.λ.), μορφοποιήθηκε καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Πρωτεύουσας: στὸν Πειραιᾶ, πρὶν ἀπὸ 15 μέρες, ἀποχώρησαν ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Πόλης τὰ στελέχη τοῦ Κ.Κ. ἐσωτερικοῦ καὶ παρέμειναν μόνο οἱ «ἐδαῖτες». Στὴν Ἀθήνα, ὕστερα ἀπὸ τέσσαρες πολύωρες συσκέψεις στελεχῶν –στὴν πρώτη μίλησε ὁ Πρόεδρος τοῦ κόμματος Ἡλίας Ἡλιοῦ– ἀποφασίστηκε νὰ προχωρήσει ἡ ἀνασυγκρότηση τῆς ΕΔΑ καὶ ἡ ἀνεξαρτοποίησή της ἀπὸ τὸ Κ.Κ. ἐσωτ. Μέλος καὶ στέλεχος τῆς ΕΔΑ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὅποιος ἀνήκει σὲ ἄλλο κόμμα. Ὁ Πρόεδρος τῆς ΕΔΑ πραγματοποιεῖ ἐπαφὲς καὶ συνομιλίες μὲ ἄλλους παράγοντες τῆς Ἀριστερᾶς γιὰ τὴν ἀνασύνταξη τοῦ Κόμματος. Ὁ πρώην βουλευτὴς κ. Σταῦρος Ἠλιόπουλος, σὲ συνέντευξή του, ἀναφέρθηκε σὲ δηλώσεις ποὺ εἶχε κάνει ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση τῆς Δικτατορίας καὶ μὲ τὶς ὁποῖες εἶχε ζητήσει τὴν αὐτονομία τῆς ΕΔΑ. Στὴ συνέντευξη καθόρισε σὲ γενικὲς γραμμὲς πῶς ἐννοεῖ τὴν πολιτικὴ καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς ΕΔΑ. (Περιοδικὸ '74, τ. 11).

Τὸ ΚΚΕ ἐσωτ. ἐντείνει τὶς προσπάθειές του γιὰ τὴ διεύρυνσή του καὶ τὴν ἐνίσχυση τῶν ὀργανώσεών του, καθὼς καὶ τὴν ἰδεολογικὴ καὶ πολιτικὴ ἐπίθεσή του κατὰ τῶν θέσεων τοῦ «ὀρθοδόξου» Κ.Κ.Ε. Ἡ νεολαία του «Ρῆγας Φεραῖος» ἀξιώνει νὰ διευκρινίζεται ὅτι ἡ ἰδεολογία της εἶναι μαρξιστικὴ-λενινιστική. (Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ποὺ τὸ Κ.Κ.Ε., καὶ μὲ τὶς δύο πτέρυγές του τώρα, ἐγκαταλείπει τὴ γραμμὴ τῆς δημιουργίας πλατιῶν πολιτικῶν - ἐκπολιτιστικῶν ὀργανώσεων τῆς νεολαίας, ὅπως ἡ ΕΠΟΝ, οἱ Λαμπράκηδες, καὶ προτιμᾶ τὶς κομματικὲς νεολαῖες μὲ καθορισμένη «μαρξιστικὴ-λενινιστικὴ» ἰδεολογία). Οἱ ἐπαφὲς τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚ ἐσωτ. μὲ ἄλλες κινήσεις τῆς μαρξιστικῆς Ἀριστερᾶς («77», «400») γιὰ τὴν ὀργάνωση ἑνὸς κοινοῦ Συνεδρίου δὲν φαίνεται νὰ καταλήγουν σὲ συγκεκριμένα ἀποτελέσματα.

Στὸ «ὀρθόδοξο» Κ.Κ.Ε. φαίνεται πὼς ὑπάρχει κάποια ἰδεολογικὴ καὶ πολιτικὴ «καχεξία», ποὺ ἐκδηλώνεται καὶ στὶς στῆλες τοῦ «Ριζοσπάστη». Ἡ ἀνοιχτὴ καὶ ἐντυπωσιακὴ ὑποστήριξη ποὺ τοῦ παρέχει τὸ Σοβιετικὸ Κ.Κ. (κοινὸ ἀνακοινωθέν, ἐπίθεση κατὰ «ἀναθεωρητῶν», παράσημο στὸ Φλωράκη, κ.λ.) χαρακτηρίζεται ἀπὸ ὁρισμένους, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄχθη, σὰν προσπάθεια «τονωτική».

Σπύρος Ν. Λιναρδάτος

ἀντὶ θέσεις

Τὴν ἐπιμέλεια τῆς στήλης ἔχει ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Νίκο Γιανναδάκη, Γιῶργο Σεφερτζῆ.
Γιὰ τὰ ἐνυπόγραφα σχόλια τὴν εὐθύνη φέρει ἀποκλειστικὰ ὁ ὑπογράφων.

Η ΟΥΣΙΑ

Στὸ ΑΝΤΙ Νο 10 εἴχαμε παραθέσει τὸ κείμενο μιᾶς προσωπικῆς μαρτυρίας ἑνὸς παλιοῦ ἀγωνιστῆ ποὺ δὲν δώσαμε τὸ ὄνομά του, σχετικὰ μὲ τὸ ἱστορικὸ τῆς ὑπόθεσης Καραγιώργη. Στὴν πορεία τῆς ἔρευνάς μας ἀποδείχτηκε τὸ ἀνακριβὲς κάμποσων σημείων τῆς ἐξιστόρησης (π.χ. κατ' ἄλλη ἄποψη ὁ Κ. πιάστηκε τὸ 1950 κι ὄχι τὸ 1952, δὲν κατηγορήθηκε γιὰ τιτοϊκὸς καὶ δὲν μίλησε ἄμεσα κατὰ τοῦ Στάλιν, δὲν ἦταν παρὼν στὴν 3η Συνδιάσκεψη καὶ πέθανε στὶς φυλακὲς ἀπὸ πνευμονία λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 20ὸ Συνέδριο τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε.).

Ὡστόσο τὸ πρόβλημα εἶναι πολὺ βαθύτερο καὶ πιὸ οὐσιαστικὸ ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες τῆς συγκεκριμένης περίπτωσης. Γιὰ νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ ἑνότητα στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς χρειάζεται ἀπαραίτητα μιὰ σοβαρὴ κριτικὴ ἐπανεξέταση τοῦ παρελθόντος μὲ αἴσθηση τῆς ἱστορικότητας τῶν γεγονότων καὶ χωρὶς αὐτοκριτικὲς ὑπερβολές. Μέσα σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια τὸ ΑΝΤΙ ἄνοιξε τοὺς φακέλους Πλουμπίδη-Καραγιώργη: ὄχι μονάχα γιὰ νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ μνήμη τῶν ἀγωνιστῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία στοὺς ἐνδιαφερόμενους καὶ τοὺς ἐπιφορτισμένους μὲ τὴν εὐθύνη τοῦ λαϊκοῦ κινήματος νὰ προβληματιστοῦν πάνω στὰ γεγονότα –ὅσο πικρὰ καὶ ἂν εἶναι– καὶ νὰ ἀπαλλάξουν μὲ τὸν προσωπικὸ καὶ συλλογικὸ ἀγώνα τους τὶς ὀργανωτικὲς καὶ θεωρητικὲς δομὲς τῶν καθοδηγητικῶν φορέων ἀπὸ τὶς γενεσιουργὲς ἑστίες τέτοιων σφαλμάτων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Οἱ τελευταῖες ἐξελίξεις στὸ ΠΑΣΟΚ ἴσως νὰ μὴ γεννοῦν σὲ πολλοὺς ἰδιαίτερες ἀπορίες. Ὅμως σὲ μᾶς ποὺ δὲν εἴμαστε ἀπὸ τοὺς μυημένους τῶν διάφορων κομματικῶν ἀδύτων, γέννησαν πολλὰ ἐρωτήματα. Καὶ σὰν ἀμύητοι θὰ τὰ θέσουμε ἀνοιχτά, μέσα ἀπὸ μιὰ προσπάθεια ἀποκρυπτογράφησης τῶν δημοσιευμένων λόγων τοῦ Προέδρου του, μιὰ καὶ ἄλλη ἄποψη στὰ καίρια ζητήματα δὲν ἔχει γίνει δημόσια γνωστή.

Ξεκινᾶμε μὲ τὴ διαπίστωση πὼς τὸ ΠΑΣΟΚ εἶναι μιὰ πολιτικὴ παράταξη ποὺ βρίσκεται ἀκόμα στὸ στάδιο τῆς ἀναζήτησης τῆς σταθερῆς της ἰδεολογικῆς φυσιογνωμίας. Σ' αὐτὴν συγκεντρώθηκαν, ὅπως ὁ Πρόεδρός της ἀναγνωρίζει, ἄτομα ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς παλιᾶς Ε.Κ.-ΕΔΗΝ, ἀπὸ τὸ χῶρο τῶν «Ἀνδρεοπαπανδρεϊκῶν», ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς παραδοσιακῆς Ἀριστερᾶς, ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς ἀδέσμευτης Ἀριστερᾶς κ.λπ. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ μιὰ μεγάλη ποικιλία δυνάμεων, τάσεων καὶ προσανατολισμῶν πού, ἔστω καὶ σὲ γενικὲς γραμμές, ἐνδιαφέρονται γιὰ ἕνα ριζοσπαστικό, μὲ σοσιαλιστικὴ κατεύθυνση, μετασχηματισμὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Μέχρι τώρα, ἀπ' ὅ,τι ξέρουμε, ἡ βασικὴ προσπάθεια τῆς Κ.Ε. καὶ τοῦ Προέδρου τοῦ κινήματος ἦτανε νὰ δημιουργηθοῦν ἐκεῖνες οἱ ὀργανωτικὲς προϋποθέσεις ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν τὴν μέσω τοῦ πραγματικὰ δημοκρατικοῦ διαλόγου ἀποσαφήνιση τῆς σταθερῆς ἰδεολογικῆς καὶ πολιτικῆς φυσιογνωμίας αὐτοῦ τοῦ πολυποίκιλου χώρου. Ὄχι στὸ ἐπίπεδο τῶν πολὺ γενικῶν καὶ πάντα ἀφηρημένων ἀρχῶν, ἀλλὰ στὸ ἐπίπεδο ἑνὸς πιὸ συγκεκριμένου καὶ ἀνταποκρινόμενου στὰ πράγματα περιεχομένου τους. Ὄχι μὲ ἄκαμπτα προκαθορισμένες ἀπὸ τὰ πάνω θέσεις, ἀλλὰ μέσω τῆς ἐλεύθερης ἔκφρασης τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν προσδοκιῶν ὁλόκληρου τοῦ πολιτικοῦ χώρου ποὺ ἤδη καλύπτει ἡ παράταξη αὐτή.

Ἀντὶ τῶν διαδικασιῶν αὐτῶν ὅμως, καὶ πάντα στὸ ὄνομα τῆς δημοκρατικῆς διαδικασίας, γινόμαστε σήμερα μάρτυρες τῆς ἀναβίωσης αὐταρχικῶν-ἐξουσιαστικῶν μεθόδων καὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση παλιῶν καὶ ξεπερασμένων.

Λέει ὁ Πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ: «Ἄσχετα ἀπὸ ἑρμηνεία, οὔτε τὸ συνέδριο ποὺ πρόκειται νὰ συγκληθεῖ... ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φύγει ἀπὸ τὴ διακήρυξη τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη... Μὰ θὰ μοῦ πεῖτε ἀναθεώρηση δὲν εἶναι δυνατή; Μάλιστα, μὲ ἐσωτερικὴ ἐπανάσταση μόνο. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει νόμιμη διαδικασία μέσα στὸ κίνημα ποὺ θὰ ἐπιτρέψει ἀνατροπὴ μιᾶς ὁποιασδήποτε ἀρχῆς ποὺ διατυπώθηκε στὶς 3 τοῦ Σεπτέμβρη».

Ὁ Α.Π., ὅπως ξέρουμε, ἔφερε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, μαζὶ μὲ τὶς προσωπικές του ἀποσκευές, ἕνα κείμενο-διακήρυξη. Δὲν ἐξετάζουμε ἐδῶ τὴν ἀλήθεια ποὺ περιέχει. Μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ μέθοδος μὲ τὴν ὁποία ἐπιδιώκει νὰ κερδίσει τὴ συγκατάθεση γι' αὐτό. Καὶ ἂν μὲν πιστεύει στὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ δημοκρατικοῦ διαλόγου, ἀλλὰ καὶ στὶς ἀρχές του, ἡ πρώτη χειρονομία του θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ προσφορὰ τοῦ δικοῦ του πνευματικοῦ προϊόντος στὴ δημοκρατικὴ κριτική. Ἀλλὰ φαίνεται πὼς δὲν πιστεύει: εἴτε ὑποτιμᾶ τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν κριτικὴ ἱκανότητα τῆς «βάσης» του, ὑπερυψώνοντας τὴ δική του σκέψη σὲ θέσφατο, εἴτε φοβᾶται τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν κριτικὴ ἱκανότητα τῆς «βάσης» του, ὅταν φτάσει ἡ στιγμὴ νὰ κρίνει καὶ νὰ ἀποφασίσει πάνω σὲ μιὰ διακήρυξη ποὺ δὲν περιλαμβάνει μόνο γενικὲς ἀρχές, ἀλλὰ μέχρι καὶ μέτρα γιὰ τὴν προστασία τοῦ οἰκιστικοῦ καὶ πολεοδομικοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ συλλογιστικὴ τοῦ Α.Π. δὲν διαφέρει, οὔτε στὸ ἐλάχιστο, ἀπὸ ἐκείνη τῶν ἡγετῶν κομμάτων αὐταρχικοῦ χαρακτήρα: εἶναι καλὲς οἱ συζητήσεις, καλὴ ἡ δημοκρατία, καλὲς καὶ οἱ ποικιλώνυμες «πρωτοβουλίες», ἀλλὰ μὲ ἕνα μόνο(!) ὅρο: νὰ εἶναι σὲ συμφωνία, δηλαδὴ νὰ μὴν ἀμφισβητοῦν, τὶς «ἰδεολογικοπολιτικὲς ἀρχές», τὸν Μεγάλο Κανόνα, κάποιον -ισμό. Αὐτὴ τὴ δημοκρατικὴ λειτουργία στὸ πλαίσιο μιᾶς προεξοφλημένης καὶ ἀπ' αὐτὸν προσωπικὰ καθορισμένης ὁμοιομορφίας θέλει νὰ ἐπιβάλει ὁ Α.Π., καὶ μάλιστα στὸ ὄνομα τῆς δημοκρατικῆς διαδικασίας, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας τὴν βλέπει μέσα σὲ αὐστηρὰ καθορισμένα σύνορα. Στὸ ὄνομα μιᾶς πρωτοπορίας ποὺ θέλει «νὰ ἐλέγχεται τελικὰ ἀπὸ τὴ βάση», ἀλλὰ μόνο στὰ ὅρια τῶν λεπτομερειῶν καὶ ὄχι σὲ ἐκεῖνα τῆς οὐσίας. Στὸ ὄνομα ἑνὸς κινήματος ποὺ βρίσκεται ἀκόμα στὸ στάδιο δημιουργίας του, στὴ φάση τῆς δημοκρατικῆς ἀναζήτησης τῆς φυσιογνωμίας του.

Δὲν ἀποκλείουμε τὴν πιθανότητα ἡ δημοκρατικὴ διαδικασία νὰ καταλήξει στὰ ἴδια ἀκριβῶς συμπεράσματα ποὺ περιέχονται στὴν διακήρυξη τοῦ Α.Π. Θὰ πρόκειται ὅμως γιὰ μιὰ κατάληξη ἐλεύθερη, ἕνα συμπέρασμα-καρπὸ συστηματικῆς ἀναζήτησης ὅπου θὰ περιορίζεται κατὰ πολὺ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ λειτουργεῖ στὶς σκέψεις σὰν «ἰδεολογία», σὰν συνείδηση ξένη καὶ ψευδής.

Ὁ Α.Π. ξέρει πολὺ καλὰ τὴ σύνθεση τῶν δυνάμεων ποὺ στελέχωσαν σὲ πρώτη φάση τὸ ΠΑΣΟΚ. Ξέρει πολὺ καλὰ πὼς «ἕτοιμοι σοσιαλιστὲς» οὔτε ὑπῆρξαν ποτὲ καὶ οὔτε ὑπάρχουν. Ἡ πρόθεσή του γίνεται φανερή: θέλει νὰ φτιάξει ἕνα πειθαρχημένο καὶ ὁμοιόμορφο πολιτικὸ σύνολο, νὰ κατασκευάσει, σύμφωνα μὲ τὶς προσωπικές του ἀντιλήψεις, ἕνα πρότυπο πολιτικοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ κάνει μιά, σύμφωνη μὲ τὴ δική του σύλληψη, πρότυπη ἐπαναστατικὴ μεταβολή. Τὸ νέο ποὺ φέρνει στὰ ἑλληνικὰ πράγματα εἶναι ἕνας συνδυασμὸς μονολιθικοῦ, ἀλλὰ καὶ προσωποπαγοῦς κόμματος. Ἀφοῦ δημιουργήσει αὐτὸ τὸ σύνολο, θὰ προχωρήσει μέ... θάρρος στὴν ὑποταγὴ τοῦ συνόλου αὐτοῦ στόν... ἔλεγχο τῆς βάσης. Ὅλα θὰ πηγαίνουν ρολόϊ. Ὁ Πρόεδρος καὶ ἡ ἡγεσία θὰ ὑποταχθοῦν στὸν ἔλεγχο τῆς βάσης, ἀφοῦ θὰ ἔχει προηγηθεῖ ἡ ὑποταγὴ τῆς βάσης σ' αὐτούς.

Νὰ εἶναι, ὅμως, τότε βέβαιος πὼς δὲν θὰ ἔχει δημιουργήσει ἕνα κίνημα βασισμένο στὴ δημιουργικότητα τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας. Θὰ τὸ ἔχει καταστρέψει, εἴτε ἀνεβαίνοντας εἴτε κατρακυλώντας κάποια κλίμακα. Θὰ ἔχει τότε κερδίσει ἡ δική του σκέψη, ἀλλὰ θὰ ἔχει χαθεῖ ἡ οὐσία τοῦ ὑπὸ διαμόρφωση κινήματος: ἡ αὐτενέργεια, ἡ δημιουργικότητα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποτελεσματικότητά του.

Ν.Γ.

ΦΟΒΟΥ ΤΟΥΣ ΑΤΕΓΚΤΟΥΣ

Ἰδεολογικὴ ἐκστρατεία κηρύσσει μὲ τὴν τελευταία ἀπόφαση τῆς Κ.Ε. του τὸ ΚΚΕ: ἐνάντια στὸ δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ ἀναθεωρητισμό, ἐνάντια στὸν ἀντεπιστημονικὸ σοσιαλισμὸ τοῦ ΠΑΣΟΚ, κλπ.

Δὲν θέλουμε νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸ ΚΚΕ νὰ ὑποκαταστήσει, κινούμενο καὶ δρώντας στὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ σκηνή, τὴν πολεμικὴ μὲ τὸ δημοκρατικὸ διάλογο. Εἶναι μιὰ ἐπιδίωξη ποὺ ἀντίκειται στὴν ἴδια τὴ φύση ἑνὸς μονολιθικοῦ καὶ ἐξουσιαστικοῦ, ὡς πρὸς ὅλη τὴν κοινωνικοπολιτικὴ βάση, κόμματος.

Θὰ θέλαμε, ὅμως, νὰ γνωρίζουμε, πέρα ἀπὸ τὴ «σταθερὴ πίστη στὶς ἀρχὲς τοῦ μαρξισμοῦ –λενινισμοῦ καὶ τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ» καὶ τὰ ἰδεολογικὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς. Ἐμεῖς τουλάχιστον ἔχουμε τὴ διάθεση νὰ ἀποδυθοῦμε στὴν προσπάθεια ἑνός, ἔστω καὶ μεταξὺ κουφῶν, διαλόγου.

Σήμερα ἐπισημαίνουμε μόνο ἕνα σημεῖο τῆς τελευταίας ἀπόφασης τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ καί, συγκεκριμένα, αὐτὸ στὸ ὁποῖο γίνεται ὁ ὑπαινιγμὸς ὅτι ὁ «ἀναθεωρητισμός»...εὐνοεῖται ἀπὸ τὴν ἀστικὴ τάξη καὶ τοὺς πολιτικούς της φορεῖς. Πρόκειται ἐδῶ γιὰ τὸ φαινόμενο τῆς ἰδεολογικῆς τρομοκρατίας, δηλ. τῆς προσπάθειας νὰ στηριχθοῦν ὑπόνοιες γιὰ τὴν ὕπαρξη «ἐχθρικοῦ δακτύλου» ὅταν ἡ ἀντίπαλη ἄποψη ἔχει τὰ ἐξωτερικά, ἢ καὶ τὰ ἐσωτερικά, στοιχεῖα τῆς ὀρθότητας καὶ τῆς ἀλήθειας, ὅταν ἡ ἀντίπαλη ἄποψη δὲν ἔχει περιβληθεῖ μὲ τὸ κῦρος τῆς ἡγεσίας.

Ἡ ἰδεολογικὴ τρομοκρατία ἦτανε πάντα τὸ καταφύγιο τοῦ στείρου δογματισμοῦ καὶ τῆς ἔλλειψης ἐπιχειρημάτων. Καὶ πάντα στέκεται σ' ἕνα ἐπικίνδυνο μεταίχμιο: στὸ μεταίχμιο τῆς ἰδεολογικῆς μάχης καὶ τῆς μὲ ἀστυνομικὰ καὶ κρατικὰ μέσα ἐπιβολῆς. Τὰ παραδείγματα τῆς ἰδεολογικῆς τρομοκρατίας ποὺ ἐξελίσσεται σὲ ἀγώνα γιὰ τὴν πάταξη τῶν διαφωνούντων, ποὺ εἶναι ὄργανα τοῦ ταξικοῦ ἐχθροῦ, εἶναι πολλά.

ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΜΠΡΟΣ-ΑΛΛΑ...

Στὴν ἀπόφαση ποὺ ἀφορᾶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν τελευταίων βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἡ Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ/Εσ. δημοσιεύει ταυτόχρονα καὶ τὴν ἄποψη τῆς μειοψηφίας. Πρόκειται γιὰ ἕνα γεγονὸς ποὺ ὑποδηλώνει ὁπωσδήποτε τὴν ὕπαρξη λιγότερο ἀκάμπτων πλαισίων στὸ χῶρο αὐτὸ καί, ἀκόμα, τὴ διάθεση καθιέρωσης θεσμῶν καὶ κανόνων ἐσωτερικῆς λειτουργίας ποὺ θὰ ὑποβοηθοῦν ἐξυψωτικὰ τὸ δημοκρατικὸ διάλογο. Γι' αὐτὸ καὶ ἀξιολογοῦμε τὸ γεγονὸς αὐτὸ σὰν ἰδιαίτερα σημαντικὸ καὶ θετικό.

Φυσικά, πρέπει πάντα νὰ θυμόμαστε πὼς τὰ πράγματα στὴν παράταξη αὐτὴ δὲν ἦτανε ἔτσι. Νὰ θυμόμαστε πὼς στὸ ὄνομα τῆς συνοχῆς καὶ τῆς ὁμοιόμορφης ἐμφάνισης τῆς ἡγεσίας πρὸς τὴ βάση της πολλὲς διαφορὲς ἀπόψεων, ἀκόμα καὶ διαφωνίες, κρατήθηκαν ὅλα τὰ χρόνια ἁρμητικὰ κλεισμένες στὰ ὑψηλὰ κομματικὰ στεγανά.

Ἡ δημοσίευση τῆς ἄποψης τῆς μειοψηφίας σ' ἕνα βασικὸ θέμα καλύπτει, σὰν θεσμός, τὴν ἀνάγκη διακίνησης ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ πολλῶν καὶ ποικίλων ἀπόψεων στὸ ἐσωτερικὸ ἑνὸς προοδευτικοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὅμως δὲν ἀρκεῖ γιατὶ ἀφορᾶ τὸν τρόπο λειτουργίας μόνον ἑνὸς κομματικοῦ ὀργάνου, τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, γιατί, ἀκόμα, ἀφορᾶ μόνο τὸν τρόπο ἐπικοινωνίας τῆς ἡγετικῆς ὁμάδας μὲ τὴ βάση της. Καί, ὁπωσδήποτε, παραμένει ἕνα μεγάλο ἀκάλυπτο κενό: ὁ δημοκρατικὸς τρόπος ἐπικοινωνίας τῆς βάσης μὲ τὴν ἡγετικὴ ὁμάδα – πρόβλημα ποὺ μεταφράζεται στὴν ἐξεύρεση ἑνὸς τύπου συμμετοχῆς τῆς βάσης στὴν ὅλη διαδικασία ἐπεξεργασίας τῶν βασικῶν ἀποφάσεων καὶ προσανατολισμῶν τοῦ συγκεκριμένου πολιτικοῦ σχήματος.

Στὴν κατεύθυνση αὐτὴ μένουν νὰ γίνουν πολλὰ βήματα ἀκόμα. Ἡ οὐσία τῆς ἐσωτερικῆς δημοκρατίας κρίνεται στὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τῆς συμμετοχῆς. Διαφορετικά, θεσμοὶ ὅπως αὐτοὶ ποὺ διατίθεται νὰ καθιερώσει ἡ Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ/Ἐσ./κινδυνεύουν νὰ μείνουν μετέωροι τύποι, κενοὶ περιεχομένου.

ΜΙΑ ΑΤΕΛΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ἡ «Πανσπουδαστική», μὲ καθυστέρηση ἑνὸς μηνός, μᾶς τίμησε, ἀφιερώνοντας μιὰν ὁλόκληρη σελίδα της στὴν ἀπάντησή της στὴ συζήτηση ποὺ ἔκανε τὸ ΑΝΤΙ γύρω ἀπὸ τὶς φοιτητικὲς ἐκλογές. Αὐτό, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ ἀνάγκη οὐσιαστικῆς ἀντιμετώπισης τῶν κρίσιμων προβλημάτων κάνει τὶς πολεμικὲς μᾶλλον περιττές, ἂν ὄχι καὶ ἐπιζήμιες.

Οἱ δικαιολογίες της γιὰ τὴ συμμετοχή της στὴ συζήτηση ἐκείνη δὲν εἶναι καὶ τόσο πειστικές. Καὶ ποιὸς ἔκανε τὴ συζήτηση ἤξερε καὶ σὰν ὑπεύθυνη παράταξη, μὲ τοὺς ὑπεύθυνους φορεῖς της ἔπρεπε νὰ συμμετάσχει, ὅπως τὸ ἔκανε μὲ τὴν «Καθημερινή». Τὸ ὅτι ζήτησε νὰ μάθει ἐκ τῶν προτέρων τὰ ἐρωτήματα ποὺ θὰ ἀπασχολοῦσαν τὴ συζήτηση δὲν εἶναι ἔνδειξη ὑπευθυνότητάς της, ἀλλὰ μᾶλλον πολιτικῆς ἀτολμίας. Φοβᾶται μήπως ὅτι θὰ αἰφνιδιαζόταν ἢ ὅτι θὰ βρισκόταν σὲ ἀμηχανία; Τέτοιοι φόβοι, ἐν τούτοις, δὲν εἶναι ξένοι πρὸς μιὰν ὑπεύθυνη συνδικαλιστικὴ παράταξη ποὺ πιστεύει στὴν ὀρθότητα τῶν ἀναλύσεων καὶ τῆς γραμμῆς της; Ἡ «μὲ σεβασμὸ ἀνάλυση κι οἱ σωστὲς καὶ συγκεκριμένες ἀπαντήσεις» ἀπόκεινται στὰ πρόσωπα τῶν παρατάξεων ποὺ παίρνουν μέρος στὴ συζήτηση καὶ συνεπῶς καὶ στὰ πρόσωπα ποὺ θὰ ἔστελνε ἡ Π.Σ.Κ. Κι ἡ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία τῆς ὅποιας συζήτησης δὲν ἐξαρτιέται τόσο ἀπὸ τοὺς ὀργανωτές της, ὅσο ἀπὸ τὰ μέρη ποὺ μετέχουν στὴ συζήτηση.

Ὁ ὑπαινιγμὸς τῆς μέσα σὲ παρένθεση ὑπενθύμισης τῆς ὑποψηφιότητας τοῦ συντάχτη τοῦ περιοδικοῦ στὶς φοιτητικὲς ἐκλογὲς σὰ μέλους μιᾶς παράταξης ποὺ εἶχε τὴν πρακτικὴ διεύθυνση τῆς συζήτησης, δὲν ἔχει νόημα. Κατὰ τὴ γνώμη μας ὅση τιμὴ κι ἂν αἰσθάνεται κι ὅση ἀφοσίωση κι ἂν τρέφει κανεὶς γιὰ τὴν παράταξή του, αὐτὸ καθόλου δὲν ἀφαιρεῖ τὴ δυνατότητα –καθῆκον, θὰ λέγαμε ἐμεῖς– τῆς προσωπικῆς του σκέψης. Κάθε ἄλλο μάλιστα, ἐφ' ὅσον ἡ σωστὴ λειτουργία τῶν ὀργανώσεων εἶναι ἀνάλογη πρὸς τὴν ἐλευθερία ἔκφρασης τῶν μελῶν τους. Καὶ γιατί ἄραγε νὰ ὑπάρχει πάντα κάποιο «θλιβερὸ μένος» πίσω ἀπὸ κάθε ἄποψη ποὺ δὲν συμμεριζόμαστε;

Χωρὶς νὰ θέλουμε νὰ καταλογίσουμε κακοβουλία, εἶναι φανερὴ ἡ διαστρέβλωση τοῦ γράμματος καὶ πνεύματος τοῦ κειμένου τῆς ἔρευνας, πρὸς χάριν μιᾶς πολεμικῆς ποὺ καταλογίζει ἄστοχα ἀνύπαρκτα πράγματα. Ἡ ἀόριστη ἀπόδοση χαρακτηρισμῶν δὲν εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος νὰ ἀντικρουστεῖ μιὰ ἄποψη. Κανεὶς ποὺ συμμετεῖχε στοὺς νόμιμους καὶ παράνομους ἀγῶνες τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μὴ καταλάβει τὴ γνησιότητα καὶ τὸ δέσιμό του μὲ τὶς ἀγωνιστικὲς παραδόσεις τοῦ Λαοῦ μας. Δὲν εἶναι φοιτητικὸ κίνημα ἐκεῖνο ποὺ χαρακτηρίζεται σὰν καθυστερημένος ἀπόηχος τῶν ἐπαναστατικοφανῶν κινημάτων μέρους τῆς δυτικῆς νεολαίας –κι αὐτὸ εἶναι σαφὲς γιὰ τὸν καλόπιστο ἀναγνώστη– ἀλλὰ μόνο τὸ φαινόμενο τῆς πολυδιάσπασης τῶν ἀριστερίστικων ὁμάδων.

Τὸ γεγονὸς τῆς ἀναγνώρισης ἔστω καὶ «μερικῶν καλῶν παρατηρήσεων» μέσα σὲ μιὰ πολεμικὴ εἶναι ἐνθαρρυντικὸ πράγματι καὶ εὐχάριστη εἶναι ἡ κοινὴ διαπίστωση γιὰ τὸν κίνδυνο ἀπ' τὴ δεξιὰ καὶ τὴν κομματικοποίηση. Τὸ ὅτι αὐτὲς οἱ διαπιστώσεις μόνο γενικὰ θίγονται εἶναι στὴ φύση τοῦ σημειώματος τοῦ συντάκτη, ἐνῶ ἡ διεξοδικότερη ἀνάλυσή του ἔχει γίνει ἀπ' τὸν ἴδιο παλιότερα (ΑΝΤΙ, τεύχη 5 καὶ 6).

Ὡστόσο ἡ διαπίστωση ἔστω «μίνιμουμ» κοινῶν σημείων εἶναι προϋπόθεση διαλόγου ποὺ ἐπιδιώκει τὸ ΑΝΤΙ κι ἂς τὸ πάρει ὑπόψη της ἡ «Π», ποὺ μπορεῖ νὰ στέλνει τὶς ἀπόψεις της ἢ ἀπαντήσεις της νὰ δημοσιεύονται στὶς στῆλες μας.

Ο ΖΗΛΩΤΗΣ ΠΡΥΤΑΝΗΣ

Μετὰ τὸν πρῶτο διδάξαντα πρύτανη κ. Σδράκα καὶ νέος ζηλωτὴς τῶν χουντικῶν μεθόδων ἔκανε τὴν ἐπίσημη καὶ ἀπροκάλυπτη ἐμφάνισή του στὸν Πανεπιστημιακὸ χῶρο. Εἶναι ὁ πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων κ. Γάγγας, γιὰ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὴν πρυτανεία οἱ φοιτητὲς τοῦ Πανεπιστημίου προχώρησαν σὲ μακρόχρονη ἀποχὴ ἀπὸ τὰ μαθήματά τους. Καὶ ἀφοῦ ἡ συνείδηση τοῦ κ. Πρύτανη δὲν τὸν ὁδήγησε σὲ παραίτηση, ἢ ἔστω στὴν αὐτοπαραπομπή του στὸ Πειθαρχικὸ Συμβούλιο, φυσικὸ ἦταν καὶ νὰ μὴν προτιμήσει κὰν τὴ σιωπὴ ποὺ θὰ τοῦ ἔδινε τὴν ἐλπίδα μιᾶς κάποιας λήθης.

Ἀντίθετα, ἐντελῶς προκλητικά, ὁ κ. Γάγγας πηγαίνει στὸ Πανεπιστήμιο μὲ ἀστυνομικὴ φρουρὰ καὶ ἐπιστολογραφεῖ στὶς τοπικὲς ἐφημερίδες, καταγγέλοντας τοὺς «πρωταιτίους» τῶν γεγονότων καὶ παραλείποντας, βέβαια, νὰ ἐξηγήσει τὰ αἴτια τῶν γεγονότων. Καὶ σὲ ἀποκορύφωμα, ὅπως καταγγέλλει ὁ καθηγητὴς Φάνης Κακριδής, εἰσηγεῖται καὶ τὴν ἐπιστράτευση τῶν φοιτητῶν, ὑπερφαλαγγίζοντας σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ τὸν διδάξαντα κ. Σδράκα.

Τὸ φαινόμενο δὲν εἶναι τυχαῖο οὔτε καὶ μᾶς ἀπασχολεῖ στὸ πλαίσιο μιᾶς ἐπικαιρότητας. Εἶναι ἔκφραση μιᾶς βαθειᾶς κρίσης τῶν ἰδίων τῶν δομῶν τῆς Ἀνώτατης Παιδείας, στὶς ὁποῖες καμιὰ Συντακτικὴ Πράξη καὶ κανένα νομοθέτημα δὲν ἀρκεῖ, ἀπὸ μόνο του, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει μιὰν εὔρυθμη καὶ σὲ ἀνώτερο, ποιοτικά, ἐπίπεδο λειτουργία της. Καὶ αὐτὸ γιατί, ὅπως φαίνεται, τὰ περιθώρια ἄνετης ὕπαρξης καὶ κίνησης τοῦ κ. Γάγγα εἶναι εὐρύτατα.

ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥΣ

Τὸ δικτατορικὸ καθεστὼς δὲν διαμόρφωσε μόνο μηχανισμοὺς αὐτολογοκρισίας γιὰ νὰ ἀποτρέψει τὴν ἔκφραση τῶν ἀνεπιθύμητων καὶ ἀσύμφορων –καὶ «ἀντεθνικῶν», φυσικὰ– σκέψεων καὶ ἰδεῶν. Καθιέρωσε καὶ ἐνέταξε στὴ λειτουργία του τὴ διάθεση αὐτοπροβολῆς ὅλων τῶν ἰδιοτήτων ἐκείνων ποὺ μποροῦν νὰ χαρακτηρίζουν κάποιον σὰν δοσίλογο, ἀπάτριδα, ἢ μὲ μειωμένη ἐθνικὴ συνείδηση.

Ἡ αὐτοπροβολὴ τέτοιων ἰδιοτήτων ἔπαιζε τὸ ρόλο τῆς γέφυρας ποὺ ἔφερνε τοὺς διάφορους ἀνώνυμους ἢ ἐπώνυμους πολίτες σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἐξουσία, ἐφοδιάζοντάς τους μὲ ἕνα πιστοποιητικὸ ποὺ «ἅμα τῇ προσκομίσει του» ἡ ἐξουσία ἀναγνώριζε τὸ δικό της πρόσωπο, τὸ δικό της παρελθὸν καὶ ἄνοιγε μὲ ἐμπιστοσύνη τὶς πόρτες της, γιὰ νὰ περάσουν οἱ ὁμοούσιοί της...

Στὸ χῶρο τῆς Ἀνώτατης Ἐκπαίδευσης ἡ κατοχὴ καὶ παρουσίαση πραγματικὰ ἀντεθνικῶν τίτλων φαίνεται πὼς ἦταν ἰδιαίτερα ἀπαραίτητη: ἀποτελοῦσαν τὴν ἐγγύηση τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἤθους. Καὶ ὅπως ὅλοι ξέρουμε, τὸ ἦθος ἦτανε τὸ πᾶν (γιὰ γνώσεις, ἐπιστημονικὴ κατάρτιση κ.λπ. νὰ μιλᾶμε τώρα;)

Ἔτσι καὶ κάποιος Νικόλαος Α. Πολυζόπουλος, ἀφοῦ ἀρχίζει μὲ τὸ ἱστορικὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μητέρα του ἦτανε... Ἀρσακειάς, συνεχίζει τὸ βιογραφικό του σημείωμα μὲ τὴν ἀποκάλυψη ἑνὸς ἄλλου, μᾶλλον ἐξίσου σημαντικοῦ: «... Ὑπῆρξα μέλος καὶ δὴ ἡγετικὸν Βρεττανικῶν καὶ Ἀμερικανικῶν ὁμάδων κατασκοπείας». Ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον: κύριοι, προέρχομαι ἀπὸ τὰ ἴδια γραφεῖα, στὰ ὁποῖα θήτευσαν καὶ θητεύουν οἱ σημερινοὶ κρατοῦντες. Ἁπλῶς νὰ τὸ ξέρετε αὐτό, ὅταν θὰ φτάσει ἡ στιγμὴ νὰ μὲ κρίνετε.

Ἐμεῖς τώρα θὰ θέλαμε νὰ μάθουμε τὴν ἔκταση, στὴν ὁποία εἶχε φτάσει ἡ «αὐτοδιαφήμιση» αὐτὴ στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας. Ἕνα σωστὸ μέτρο θὰ ἦτανε ἡ δημοσίευση τῶν αὐτοβιογραφικῶν σημειωμάτων ὅλων ἐκείνων ποὺ ὑπέβαλαν ὑποψηφιότητα καθη-

---

ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ Χ–Υ

τοῦ Ν. Μαρουλάκη

γητῆ στὴ διάρκεια τῆς ἑφταετίας. Ἔτσι καὶ ἡ πολιτική μας κοινωνία καὶ οἱ φοιτητὲς θὰ μάθουν πὼς οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νεόκοπους ἀκαδημαϊκοὺς δασκάλους ἔχουνε πλούσιο καὶ καλὸ παρελθόν. Περιμένουμε.

ΓΙΑΤΙ ΚΑΘΥΣΤΕΡΕΙ

Ἐπανερχόμαστε στὸ θέμα τῶν δύο ἀνταρτῶν τῆς Κρήτης καὶ ἀπευθυνόμαστε κατευθεῖαν καὶ ἀνοιχτὰ στὸν Ὑπουργὸ Δικαιοσύνης: γιατί καθυστερεῖ ἡ ἐπίλυση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος; Μήπως ἐξαιτίας ἄλλων πιὸ κρισίμων γιὰ τὸ ἔθνος ἀσχολιῶν τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργείου; Δεχόμαστε ὅτι μπορεῖ καὶ αὐτὸ νὰ συμβαίνει. Ἀλλὰ θέλουμε νὰ θυμίσουμε στοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὶς τύχες τῆς χώρας πὼς ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἔστω καὶ ἕνας ἀδικημένος, ἔστω καὶ ἕνας ποὺ ὑποφέρει, κάτι γενικότερα δὲν πηγαίνει ἢ δὲν θὰ πάει καλά.

Ξανὰ περιμένουμε νὰ κλείσει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ γιὰ αὐτοὺς τοὺς δύο περήφανους ἀνθρώπους.

ΤΟ «ΡΟΥΣΦΕΤΙ» ΞΑΝΑΖΕΙ!

Ἔχουμε στὴ διάθεσή μας ἕνα, ἐκπληκτικὸ γιὰ τὸν κυνισμὸ ποὺ κρύβει, δημόσιο ἔγγραφο. Φέρει ἡμερομηνία 19.11.1974, ἔχει ἀριθμὸ πρωτοκόλλου 106.236 καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴ Διεύθυνση τοῦ Γραφείου Ὑπουργοῦ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (ὑπουργὸς Παιδείας τότε ἦταν ὁ καθηγητὴς κ. Ν. Λοῦρος). Τέλος, τὸ ἀποκαλυπτικὸ αὐτὸ ἔγγραφο ἀφορᾶ στὸν ἀνεψιὸ ἑνὸς ἄλλου ὑπουργοῦ – τοῦ τότε ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν καὶ σήμερα ὑπουργοῦ Παιδείας κ. Παν. Ζέππου, ποὺ τυχαίνει νὰ εἶναι καὶ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ κείμενο αὐτὸ τὸ παραθέτουμε:

«Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 237/1970 καὶ τὴν ἀπὸ 14-11-1974 αἴτησιν τοῦ κ. Γεωργίου Ζέππου,

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο μ ε ν

Ἐγκρίνομεν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Γεωργίου Σπυρίδωνος Ζέππου εἰς τὴν Πάντειον Ἀνωτάτην Σχολὴν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, συγκεντρώσαντος 86 7/13 μονάδας ἐπιτυχίας εἰς τυχὸν ὑφισταμένην κενὴν θέσιν.

(ὑπογραφὴ) Ν. Λοῦρος

Κοινοποίησις: 1/Πάντειον Ἀνωτάτην Σχολὴν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν
2/Τμῆμα Εἰσ. Ἐξετάσεων
3/Γεώργιον Ζέππον, Σίνα 10, ἐνταῦθα

Δίνει, μὲ ἄλλα λόγια, ὁ κ. Λοῦρος ἐντολὴ στὴν Πάντειο νὰ ἐγγράψει τὸν ἀνεψιὸ τοῦ συναδέλφου του καὶ σήμερα διαδόχου του κ. Παν. Ζέππου. Νὰ τὸν ἐγγράψει ΠΑΡΑΝΟΜΑ, ὅπως θαυμάσια τὸ γνώριζαν ὁ κ. ὑπουργός, καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματέας του –καὶ ἐπὶ Παπαδοπούλου Ἀντιπρόεδρος τοῦ ΑΣΔΥ– κ. Κ. Κυριακόπουλος καὶ οἱ ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες. Παράνομα, γιατὶ ὁ ἀγαθὸς ἀνεψιὸς πέτυχε, ὅπως καὶ τὸ ἔγγραφο ὁμολογεῖ, μόνο 86 καὶ ἑφτὰ δέκατα τρίτα βαθμούς, ἐνῶ καὶ ὁ τελευταῖος νόμιμα καὶ κανονικὰ ἐγγραφεὶς εἶχε πετύχει 88 βαθμούς.

Ρωτᾶμε, λοιπόν: 1. Πῶς ἐκδόθηκε αὐτὴ ἡ π α ρ ά ν ο μ η διαταγή; 2. Ποιοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι καὶ γιὰ τὴν ἔκδοση, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκτέλεση αὐτῆς τῆς διαταγῆς; 3. Συμφώνησαν ἢ διαφώνησαν μ' αὐτὴ τὴν παράνομη «ἀπόφαση» οἱ ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες; Καὶ ἂν διαφώνησαν, μὲ ποιὰ δικαιολογία διαφώνησαν; 4. Οἱ ἁρμόδιοι τῆς Παντείου ἐξετέλεσαν τὴ διαταγή; Καὶ ἂν ναί, μὲ ποιὰ δικαιολογία; Δὲν γνώριζαν ὅτι ἡ διαταγὴ ἦταν παράνομη;

Καὶ θὰ θέλαμε νὰ προσθέσουμε κι ἕνα ἀκόμη ἐρώτημα: Μήπως τὸ σχέδιο νόμου ποὺ ὑποβάλλεται αὐτὲς τὶς μέρες στὴ Βουλὴ καὶ ἀφορᾶ στὶς ἐγγραφὲς «ἐπιλαχόντων» στὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἱδρύματα, ἔχει σὰν σκοπό, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, καὶ τὴν κάλυψη αὐτῆς τῆς παρανομίας, γιὰ τὴν ὁποία κάτι βέβαια θὰ πρέπει νὰ γνώριζε ἐ ξ ἀ ρ χ ῆ ς καὶ ὁ θεῖος τοῦ ἐνδιαφερομένου, σημερινὸς ὑπουργὸς Παιδείας κ. Παν. Ζέππος, ὁ ὁποῖος, σὰν Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, θὰ ἔπρεπε, θεωρητικὰ τουλάχιστον, νὰ ἔχει αὐξημένη εὐαισθησία σὲ τέτοια θέματα;

Ρωτᾶμε, περιμένουμε καὶ θὰ ἐπανέλθουμε. Θὰ ἐπανέλθουμε, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ Α.Ε.Ι. θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνοιχτὰ σὲ ὅλους τοὺς ἐπιτυχόντες καὶ ὄχι μόνο σποὺς ἀνεψιούς.

ΘΕΑΤΡΟ ΣΑΤΙΡΑΣ
Φρ. Ντύρρενματτ
Ο ΣΥΝΕΡΓΟΣ
ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ - ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΛΟΥΝΤΕΜΗ
Μόλις ἐκυκλοφόρησαν
«ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΙ»
Μιὰ τριλογία ποὺ πρέπει νὰ διαβάσουν ὅλοι
ΤΟ ΚΡΑΣΙ ΤΩΝ ΔΕΙΛΩΝ
ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΚΟΙΜΟΥΝΤΑΙ ΑΝΗΣΥΧΑ
Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΕ ΤΑ ΓΥΨΙΝΑ ΦΤΕΡΑ
Μιὰ τριλογία
ποὺ δὲν πρέπει νὰ λείψει
ἀπὸ καμιὰ βιβλιοθήκη
Ἐκδόσεις «ΔΩΡΙΚΟΣ»
Ζωοδ. Πηγῆς 2-4, Τηλ. 629.675

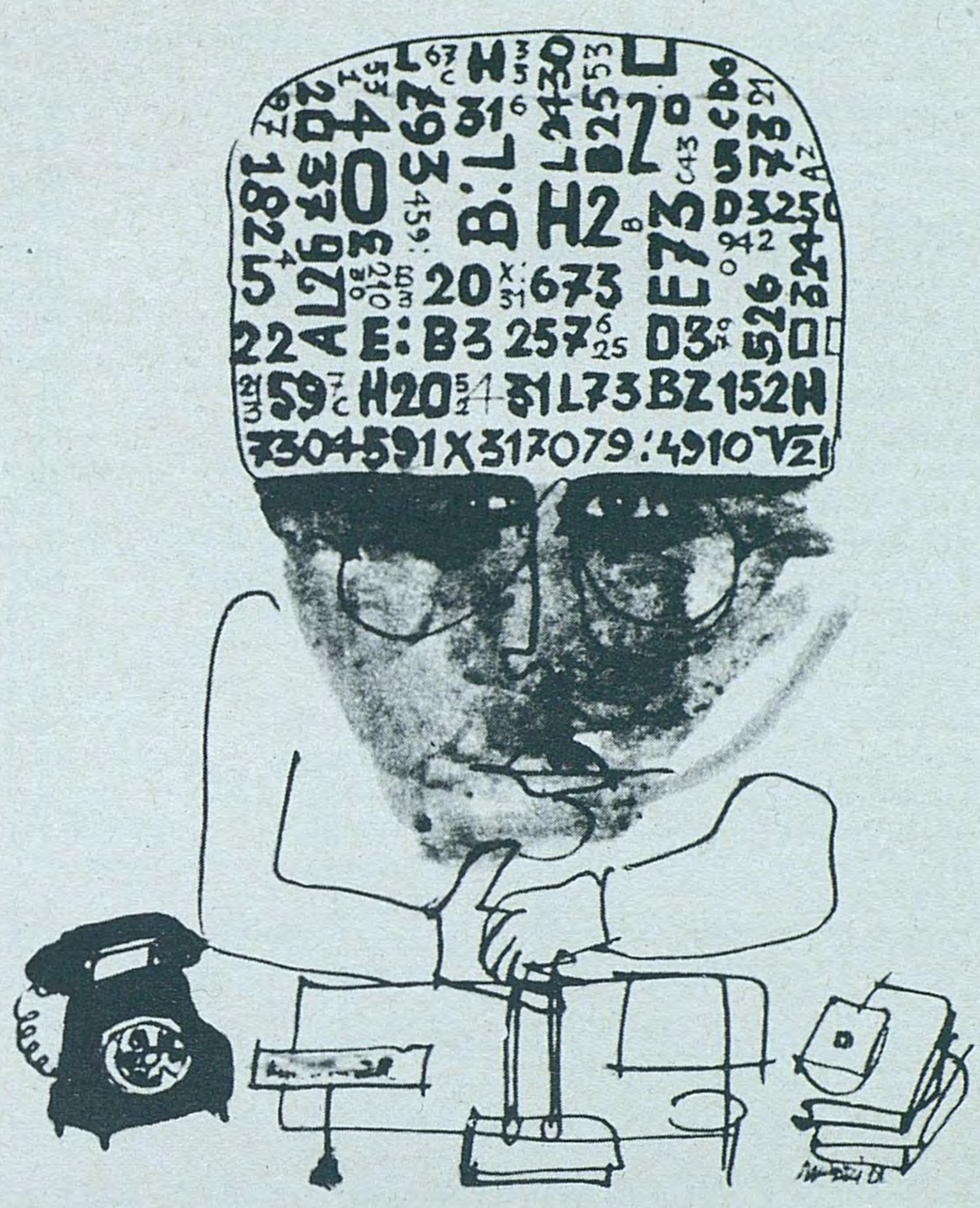

ΑΜΟΙΒΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΕΡΔΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΟΣΤΟΣ ΖΩΗΣ

Ἑφτὰ μῆνες μετὰ τὸ πέταγμα τοῦ «πουλιοῦ» τῆς χούντας καὶ τρεῖς μῆνες μετὰ τὶς πρῶτες μεταχουντικὲς ἐκλογές, τὸ θέμα τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐργατικοῦ μόχθου παραμένει στάσιμο. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐπίσημη κυβερνητικὴ πολιτικὴ καὶ ὅπως εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Διοικητὴ τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδας, καθηγητὴ Ξ. Ζολώτα: Οἱ αὐξήσεις μισθῶν σήμερα εἶναι ἐφικτὲς πάντοτε μέχρι τοῦ ὁρίου ἀναπληρώσεως τῆς μειωμένης ἀγοραστικῆς ἱκανότητας τῶν ἐργαζομένων. Κατὰ τὴν ἴδια ἄποψη τὰ ὅρια αὐτά, μὲ ἔτος βάσης τὸ 1972, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ξεπεράσουν τὸ 45% τοῦ ὕψους ποὺ εἶχαν οἱ μισθοὶ πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια. Πάντα κατὰ τοὺς ἴδιους ὑπολογισμούς, ὁ τιμάριθμος καταναλωτοῦ σημείωσε αὔξηση κατὰ 50% σὲ σχέση μὲ τὸ 1972. Παράλληλα, στὸ ἴδιο διάστημα – ὅπως ὑποστηρίζει ὁ κ. καθηγητὴς – οἱ μισθοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων αὐξήθηκαν κατὰ 45.3% καὶ τῶν ἐργατῶν βιομηχανίας κατὰ 48%. Ἂν στὴν παραπάνω ἄνοδο τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας προστεθεῖ καὶ γενικὴ αὔξηση ἑνὸς 10-12% ποὺ σήμερα μελετιέται, τότε ξεπερνιέται τὸ ὅριο τοῦ 50% ποὺ τίθεται ἀπὸ τὴ μεταβολὴ τοῦ τιμαρίθμου. Τί ἄλλο πιὸ ἐνδεικτικὸ χρειάζεται γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ἡ «φιλόστοργη» πρὸς τοὺς ἐργαζόμενους κυβερνητικὴ πολιτική;

Ἀλλὰ ἐδῶ ἂς ἐπιτραπεῖ στὸ ΑΝΤΙ νὰ ἔχει ὁρισμένες ἀντιρρήσεις. Καὶ ἂς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴ μερικὴ ἀμφισβήτηση τῶν ἀριθμῶν ποὺ μᾶς δόθηκαν παραπάνω. Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. (Ὀργανισμὸς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀνάπτυξης) ποὺ δίνονται στὸν πίνακα Ι, ἡ κατὰ 2.2% μέση ἐτήσια ἄνοδος τῶν τιμῶν στὴ χώρα μας ἦταν ἡ χαμηλότερη ἀπ' ὅ,τι στὰ ἄλλα κράτη-μέλη τοῦ ἴδιου ὀργανισμοῦ. Ἀπότομα, στὸ διάστημα 1972-73, καὶ σὰν ἀποτέλεσμα τοῦ οἰκονομικοῦ παραλογισμοῦ τῆς χουντικῆς διακυβέρνησης, κατακτήσαμε τὴ θλιβερὴ πρωτοπορία στὸν ἴδιο πίνακα, ἀφοῦ ὁ τιμάριθμος ἀνέβηκε κατὰ 30,2%. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν ἴδιο πίνακα, ἄλλη χώρα δὲν παρουσίασε τέτοιες τεράστιες τιμαριθμικὲς διαφοροποιήσεις. Ἡ σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο ἄνοδος τῶν τιμῶν ὑπῆρξε σχετικὰ ἀναλογικὴ γιὰ κάθε ἐπιμέρους κράτος-μέλος τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. μὲ χτυπητὴ ἐξαίρεση τὴν Ἑλλάδα.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸ 1973, τὰ στατιστικὰ δελτία τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. (Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος) μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ὁ δείκτης τιμῶν καταναλωτοῦ σημείωσε μικρότερη συγκριτικὰ αὔξηση, ποὺ ἀνέρχονταν σὲ 15% μεταξὺ 1973 καὶ 1974. Στὴν πραγματικότητα, ἐν τούτοις, οἱ τιμὲς συνέχισαν νὰ καλπάζουν πρὸς τὰ ὕψη: τὸ φαινόμενο ἀποτελοῦσε τὴν ἀρχὴ μιᾶς νέας δοκιμασίας γιὰ τὴν παρασιτικὴ οἰκονομία τῆς χώρας μας. Οἱ τιμὲς βασικῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ὅπως τὸ κρέας καὶ τὸ τυρί, ἔφτασαν σὲ ἀστρονομικὰ ὕψη. Εἶναι νωπὴ ἀκόμα ἡ ἀνάμνηση ἀπὸ τὶς οὐρὲς ποὺ σχηματίζονταν σὲ καταστήματα εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ἐνῶ ἡ ὁρολογία τοῦ «καπέλου» εἰσάγονταν σὰν λαϊκὴ ἑρμηνεία τῶν ὑπερπληθωριστικῶν τάσεων. Τὸ οἰκονομικὸ αἰσθητήριο τοῦ λαοῦ διέψευδε τὴν «εὐημερία τῶν ἀριθμῶν» πίσω ἀπὸ τὴν ὁποία προσπαθοῦσε νὰ καλυφθεῖ ἡ χουντικὴ αὐθαιρεσία. Ἤδη σήμερα, ἀπὸ διάφορους κύκλους ἀμφισβητεῖται ἡ ἐγκυρότητα τῶν ἐπισήμων στοιχείων σχετικὰ μὲ διάφορους δεῖκτες ποὺ παρεῖχαν οἱ ὑπηρεσίες - φερέφωνα τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος.

Ἀλλὰ καὶ σύμφωνα μὲ τὰ ἴδια τὰ ἀμφισβητούμενα ἐπίσημα στοιχεῖα ὑφίσταται σήμερα σημαντικὴ μείωση τῆς ἀγοραστικῆς ἱκανότητας τῶν ἐργαζομένων. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ μηνιαῖα δελτία τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. (βλέπε πίνακα ΙΙ), ὁ δείκτης τιμῶν καταναλωτοῦ αὐξήθηκε κατὰ 54.4% μεταξὺ 1972 καὶ 1974. Μετὰ τὶς πρόσφατες αὐξήσεις βασικῶν ἀγαθῶν, ποὺ σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις ξεπερνοῦν τὸ

60%, προβλέπεται ὅτι οἱ τιμὲς θὰ σημειώσουν νέα ἄνοδο κατὰ 15% περίπου. Κατὰ συνέπεια ἡ συνολικὴ αὔξηση τοῦ τιμαρίθμου ἀπὸ τὸ 1972 μέχρι σήμερα ἀνέρχεται σὲ 75.3%. Ὅπως προαναφέρθηκε, οἱ ἀντίστοιχες αὐξήσεις τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας, στὸ ἴδιο βέβαια χρονικὸ διάστημα, κυμαίνονται ἀπὸ 45-48%, σύμφωνα πάντα καὶ μὲ τὶς ἐπίσημες ἀνακοινώσεις. Ἀπὸ ἀντιπαράθεση τῶν σχετικῶν ἀριθμῶν προκύπτει ὅτι ἡ πρόσφατη μείωση τῆς πραγματικῆς ἀγοραστικῆς ἰσχύος τῶν ἐργαζομένων ξεπερνᾶ τὸ 25%. Καὶ τοῦτο ἐφ' ὅσον δεχτοῦμε ὅτι τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. καὶ ἄλλων ἀνάλογων ὀργανισμῶν ἐκφράζουν τὴν πραγματικότητα τῶν σχετικῶν μεταβολῶν στὴ διάρκεια τῆς χουντοκρατίας. Ὅσον ἀφορᾶ εἰδικότερα στὶς συντάξεις πείνας ποὺ παίρνουν σήμερα οἱ ἀπόμαχοι τῆς ἐργασίας, τότε τὸ πρόβλημα ἀγγίζει τὰ ὅρια τοῦ τραγικοῦ.

Ἀλλὰ ἂς παραμερίσουμε τὶς ἀντιρρήσεις μας ὡς πρὸς τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἄνοδο τῶν τιμῶν καὶ μισθῶν. Ἄλλωστε, ἡ ἀλχημία στοὺς σχετικοὺς ὑπολογισμοὺς ἔχει παράδοση στὸν τόπο αὐτό, πρᾶγμα ποὺ τὴν καθιστᾶ ἀνθεκτικὴ στὶς ἀντιρρήσεις.

Ἰδιαίτερο ἐρευνητικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ «ἐπιστημονικὴ» λεγόμενη αἰτιολόγηση τῆς καθήλωσης τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων μέσα στὰ ὅρια ποὺ ἐπιτρέπει ἡ σχετικὴ ἄνοδος τοῦ τιμαρίθμου. Σύμφωνα μὲ τὴν κυβερνητικὴ πολιτική, «σημαντικὴ αὔξησις τῶν μισθῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ ἐπέφερεν ἀναταραχὴν εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ θὰ εἶχεν καταστροφικὰς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῶν τιμῶν». «Δὲν ἐπιθυμῶ – δήλωσε ὁ πρωθυπουργὸς – νὰ δώσω αὔξησιν εἰς τοὺς μισθοὺς τῶν ἐργαζομένων ἡ ὁποία θὰ τοὺς ἀφαιρεθῆ μέσω τῆς ἀνόδου τοῦ τιμαρίθμου».

Ἡ παραπάνω συντηρητικὴ ἄποψη δὲν εἶναι καινούργια. Θεωρητικοί της ὑποστηρικτὲς σὲ διεθνῆ κλίμακα εἶναι οἱ οἰκονομολόγοι τοῦ κατεστημένου ποὺ ὡς ἕνα βαθμὸ ἐκφράζονται ἀπὸ τὴ σχολὴ τοῦ Σικάγου. Βασική τους θέση – στὴν ἁπλοποιημένη της μορφὴ – εἶναι τὸ ὅτι οἱ τιμὲς ἐπηρεάζονται σὲ μεγαλύτερη κλίμακα ἀπὸ τὶς ἀνοδικὲς τάσεις τῶν μισθῶν παρὰ ἀπὸ τὴν ἄνοδο τῶν κερδῶν. Ἀποφεύγοντας τὴ θεωρητικὴ ἀμφισβήτηση τῆς ἄποψης αὐτῆς,ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ συνδεθεῖ μὲ τὴ φύση τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, παραθέτουμε πίνακα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ρ. Φακιολᾶ «Ἀγορὰ ἐργασίας καὶ διάρθρωσις ἀμοιβῶν εἰς τὴν Ἑλλ. Βιομηχανίαν», ἔκδοση Ἑλλήνων Βιομηχάνων. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν πίνακα αὐτὸν (ΙΙΙ) στὸ διάστημα τῆς τετραετίας 1968-72 τὰ κέρδη τῶν 150 μεγαλυτέρων βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων αὐξήθηκαν κατὰ 311% ἐνῶ ἡ ἀντίστοιχη αὔξηση τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας ἀνέρχεται σὲ 37.2%. Σύμφωνα καὶ μὲ στοιχεῖα τοῦ ICAP HELLAS καὶ τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων (βλέπε πίνακα IV) τὰ κέρδη τοῦ συνόλου τῶν ἑταιριῶν ΕΠΕ καὶ ΑΕ σημείωσαν αὔξηση κατὰ 185% στὴ διάρκεια τοῦ 1972-73.

Ἂς σημειωθεῖ ὅτι οἱ παραπάνω ὑπολογισμοὶ θὰ πρέπει νὰ χαρακτηριστοῦν τουλάχιστον σὰν μετριοπαθεῖς. Κι αὐτὸ γιατὶ βασίζονται στοὺς ἐπίσημους ἰσολογισμοὺς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ γιὰ εὐνόητους λόγους, φορολογικοὺς καὶ ἄλλους, ὑπεκτιμοῦν τὴν πραγματικὴ ἔκταση τῶν κερδῶν. Παρὰ τὴ «μετριοπάθεια», ἐν τούτοις, ἡ συνολικὴ μέση ἐτήσια αὔξηση τῶν κερδῶν κατὰ τὴν τελευταία πενταετία ξεπερνᾶ τὸ 100%, ἐνῶ ἡ ἴδια τάση φαίνεται νὰ συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο ὁ συνολικὸς μέσος ὅρος τῆς ἐτήσιας αὔξησης τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας δὲν ξεπερνᾶ τὸ 15%. Σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ τὴν Ἑλλάδα, στὰ περισσότερα κράτη τοῦ δυτικοῦ κόσμου ἡ ποσοστιαία ἄνοδος τῶν κερδῶν κυμαίνεται γύρω ἀπὸ τὸ 7-10% τὸ χρόνο, ἐνῶ οἱ ἀντίστοιχες μεταβολὲς μισθῶν - ἡμερομισθίων εἶναι κατὰ κανόνα ὑψηλότερες.

Αὐτὴ ἡ τεράστια διάσταση ἀνάμεσα στοὺς δεῖκτες αὐξήσεων κερδῶν-μισθῶν εἶναι ἐνδεικτικὴ τῶν πραγματικῶν αἰτίων τῶν πληθωριστικῶν πιέσεων στὴ χώρα μας. Καὶ τοῦτο σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ὅτι ὁ ἑλληνικὸς πληθωρισμὸς δὲ εἶναι στὴ μεγαλύτερή του ἔκταση – τουλάχιστον – εἰσαγόμενος

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

Ποσοστιαῖες μεταβολὲς τιμαρίθμων σὲ χῶρες-μέλη τοῦ Ο.Ο.Σ.Α.

	1961-71 Συνολικὸς ἐτήσιος μέσος ὅρος		Μέσος ὅρος 1972-73
ΙΣΛΑΝΔΙΑ	12.0	ΕΛΛΑΣ	30.6
ΤΟΥΡΚΙΑ	7.4	ΙΣΛΑΝΔΙΑ	28.0
ΙΣΠΑΝΙΑ	6.8	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	20.0
ΔΑΝΙΑ	6.1	ΤΟΥΡΚΙΑ	19.0
ΙΑΠΩΝΙΑ	5.9	ΙΑΠΩΝΙΑ	19.0
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	5.5	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	15.5
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	5.4	ΙΣΠΑΝΙΑ	14.5
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	5.4	ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	13.2
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	4.9	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	12.6
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	4.8	ΔΑΝΙΑ	12.5
ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ	4.6	ΙΤΑΛΙΑ	12.5
ΣΟΥΗΔΙΑ	4.6	ΕΛΒΕΤΙΑ	11.9
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	4.6	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	10.5
ΓΑΛΛΙΑ	4.3	ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ	10.2
ΙΤΑΛΙΑ	4.2	ΚΑΝΑΔΑΣ	9.2
ΕΛΒΕΤΙΑ	3.8	ΗΠΑ	8.8
ΑΥΣΤΡΙΑ	3.7	ΓΑΛΛΙΑ	8.5
ΒΕΛΓΙΟ	3.4	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	8.2
Η.Π.Α.	3.1	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	7.9
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	3.0	ΑΥΣΤΡΙΑ	7.8
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	3.0	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	7.6
ΚΑΝΑΔΑΣ	2.9	ΣΟΥΗΔΙΑ	7.5
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	2.8	ΒΕΛΓΙΟ	7.2
ΕΛΛΑΣ	2.2	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	6.2
Σύνολο ΟΟΣΑ	3.7	Σύνολο ΟΟΣΑ	10.3

Πηγή: Δελτία Ο.Ο.Σ.Α., GUARDIAN 18.2.1974

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ (%) ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ, ΠΑΓΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ, ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΕΤΩΝ 1968-1972 150 Μεγαλυτέρων Βιομηχαν. Ἐπιχειρήσεων

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ

ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΟΥ 1972-74

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΕΤΗΣΙΟΣ ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΔΕΙΚΤΟΥ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΟΥ
1972	100.0
1973	115.0
1974	154.4

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙV

ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΕΤΑΙΡΙΩΝ Ε.Π.Ε. ΚΑΙ Α.Ε.

ΧΡΟΝΟΛΟΠΑ	ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ σὲ δισεκ. δρχ.
1968	1.6
1969	2.9
1970	4.6
1971	4.1
1972	6.0
1973	11.1

Πηγή: Δελτίο ΣΕΒ, 16.10.1973- ICAP HELLAS 1975

ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ὅπως φαίνεται κι ἀπὸ τὸν πίνακα Ι. Ἀντίθετα μὲ τὴν Ἑλλάδα, χῶρες μὲ μεγάλη συμμετοχὴ τοῦ εἰσαγωγικοῦ - ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου στὸ ἐθνικό τους εἰσόδημα, ὅπως π.χ. ἡ Ὁλλανδία, ὑπέστησαν πολὺ μικρότερη ἀναλογικὴ ἄνοδο τῶν τιμῶν.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ ὑπερβολικὰ κέρδη καὶ ὄχι οἱ αὐξήσεις τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας εὐθύνονται γιὰ τὸν ἔντονο πληθωρισμὸ στὴ χώρα μας.

Ἡ ἐπιδίωξη τοῦ εὔκολου κέρδους, ἡ ἀνταγωνιστικὴ κοινωνικὴ συμπεριφορά, ὁ παρασιτισμὸς τῶν οἰκονομικῶν ἀνταλλαγῶν, ἀποτέλεσαν τὸν πυρήνα τῆς φιλοσοφίας τῆς ἑπταετίας. Ἡ ἀλλοπρόσαλλη οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῆς χούντας, οἱ ἀποικιακὲς συμβάσεις καὶ οἱ σκανδαλώδεις παραχωρήσεις στὸ ξένο καὶ ντόπιο κεφάλαιο οἰκοδόμησαν τὸ εὐνοϊκὸ πλαίσιο γιὰ τὴν προώθηση τῆς παραπάνω «φιλοσοφίας». Ἀνάλογες ἐπιπτώσεις εἶχε καὶ ἡ μείωση τῆς ἀγοραστικῆς ἰσχύος τῶν ἐργαζομένων λόγω τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ συνδικαλιστικοῦ φορέα ποὺ ἔφτανε μέχρι σημείου ὑφαρπαγῆς κεκτημένων ἐργατικῶν δικαιωμάτων. Σὰν συνέπεια τῶν παραπάνω, τὸ ἄνοιγμα τῆς εἰσοδηματικῆς ψαλίδας πῆρε τεράστιες διαστάσεις κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἂν γίνει ἀποδεκτὸ – σύμφωνα μὲ τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα – ὅτι κατὰ τὴν τελευταία πενταετία ἡ αὔξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ξεπέρασε τὸ 40%, τότε εἶναι φανερὸ πὼς ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων στὰ ὀφέλη τῆς ἀνάπτυξης ἦταν ἀνύπαρκτη. Ἐπαληθεύεται ἔτσι μιὰν ἀκόμα φορὰ ἡ πικρὴ διαπίστωση πὼς «οἱ φτωχοὶ γίνονται φτωχότεροι καὶ οἱ πλούσιοι πολὺ πλουσιότεροι».

Σ' αὐτὸ τὸν τόπο οἱ πλούσιοι, ὅπως καὶ οἱ ἐπίσημοι ἀριθμοὶ τῶν στατιστικῶν μας ὑπηρεσιῶν, εὐημεροῦν, σὲ ἀντίθετη μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ὑποφέρουν. Ἀλλὰ ὅπως ἔλεγε τὸ πρώην πρωτοπαλίκαρο τῆς ΕΣΑ, σήμερα κάτοικος Κορυδαλλοῦ, «ὁ παράγοντας ἄνθρωπος εἶναι στοιχεῖο δευτερευούσης σημασίας».

Θ. Κ.

Κλάδος	Ἀπασχόλησις	Πάγια Κεφάλαια Πρὸ ἀφαιρέσεως Ἀποσβέσεων	Πάγια Κεφάλαια Μετὰ ἀφαίρ. Ἀποσβέσεων	Πωλήσεις	Καθαρ. Κέρδη	Ἐτήσιαι Ἀμοιβαὶ
20	**6,3**	**101,5**	**70,2**	**43,1**	**15,5**	**37,7**
21	**37,7**	**159,8**	**107,4**	**70,8**	**116,3**	**39,6**
22	**18,2**	**75,6**	**67,4**	**30,2**	**55,4**	**36,0**
23	**18,5**	**105,7**	**66,7**	**79,2**	**251,5**	**26,8**
24	**98,8**	**83,9**	**116,8**	**147,5**	**255,1**	**22,5**
25	**83,7**	**110,2**	**151,7**	**157,6**	**483,8**	**37,4**
26	**38,7**	**269,6**	**234,6**	**121,5**	**297,8**	**26,9**
27	**5,4**	**42,4**	**51,6**	**114,5**	**525,8**	**35,3**
28	**2,4**	**0,1**	**56,6**	**87,5**	**1.134,8**	**47,0**
29	**23,1**	**8,0**	**15,8**	**124,4**	**1.090,3**	**41,7**
30	**93,4**	**308,2**	**217,1**	**123,0**	**96,9**	**25,9**
31	**21,0**	**23,0**	**33,6**	**61,5**	**3.822,2**	**75,1**
32	**3,6**	**95,1**	**41,8**	**57,1**	**66,3**	**33,1**
33	**24,8**	**84,4**	**68,9**	**76,0**	**278,2**	**36,3**
34	**62,2**	**11,0**	**84,7**	**129,3**	**185,5**	**13,0**
35	**82,5**	**46,6**	**74,0**	**141,4**	**359,8**	**35,7**
36	**0,7**	**4,9**	**26,2**	**186,2**	**267,5**	**55,2**
37	**66,8**	**95,5**	**72,8**	**192,1**	**231,6**	**34,9**
38	**57,5**	**51,9**	**73,1**	**82,6**	**265,9**	**37,7**
39	**16,3**	**167,1**	**104,9**	**–10,3**	**11,9**	**23,9**
Μέσος Σταθμικὸς ὅρος Συνόλου Κλάδων	**28,6**	**52,4**	**59,0**	**82,7**	**311,0**	**37,2**

Πηγή: Ρ. Φακιολᾶ: Ἀγορὰ Ἐργασίας καὶ Διάρθρωση Ἀμοιβῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν βιομηχανίαν. Σύνδεσμος Βιομηχάνων, 1974, σελ. 129.

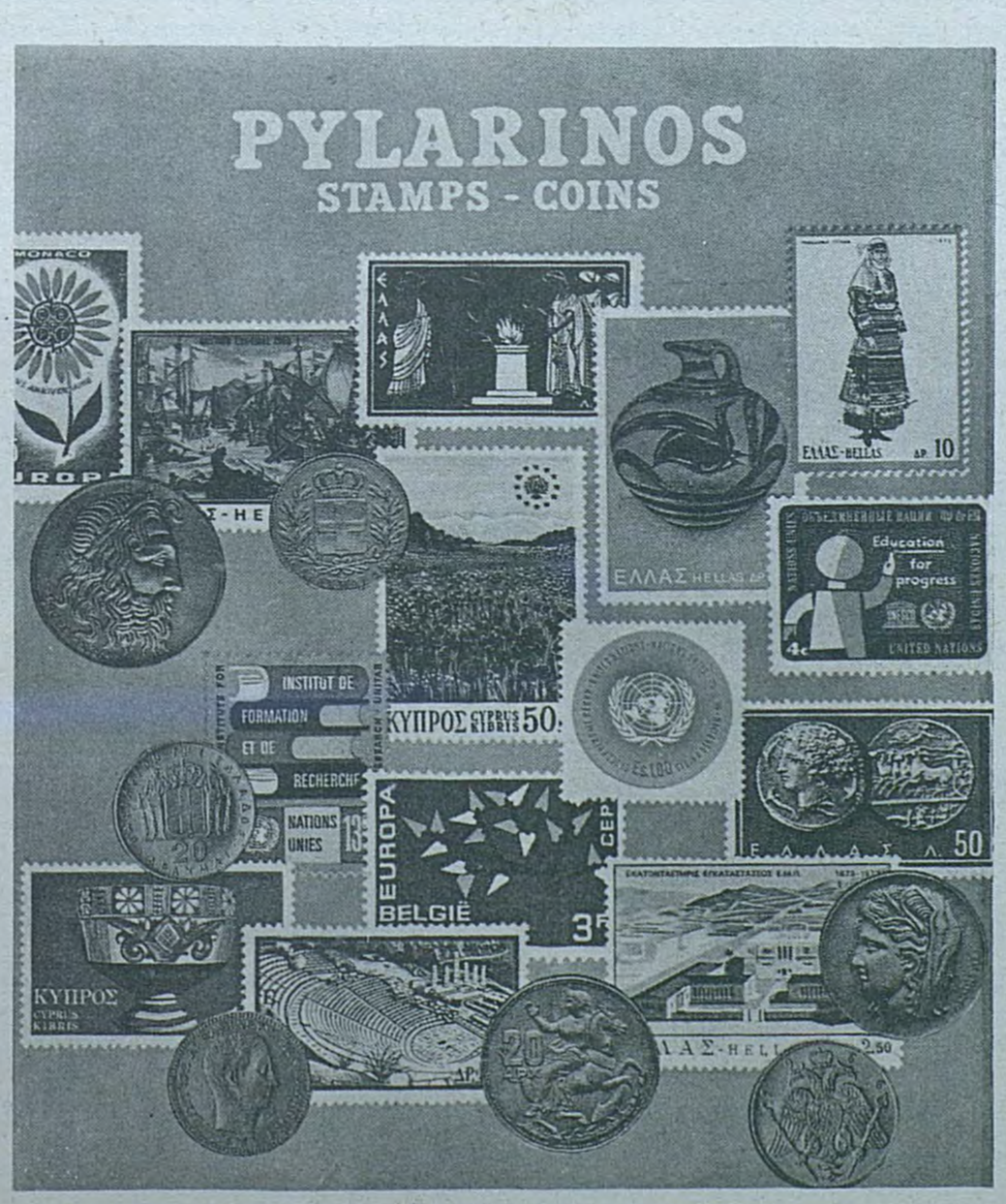

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΣΟΒΑΡΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7-9
Τηλ. 32 10 384
32 10 577

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
Πανεπιστημίου 44 – Τηλ. 615.783
Νέες ἐκδόσεις

Θ Ε Α Τ Ρ Ο
ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΑΚΗΣ
Ὁλονυχτία - Τὸ τέλος - Σχόλη

●

ΓΙΩΡΓΗΣ ΜΑΝΙΩΤΗΣ
Παθήματα

●

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ
Ἐκεῖνος καί...ἐκεῖνος

Τόμος Β΄

●

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ
Ὤ, τί κόσμος μπαμπὰ

●

ΔΙΧΟΤΟΜΗΣΗ

επί θύραις;

Τοῦ Τ. Πρόκα

Τὸ 1975 ἄρχισε ὅμορφα. Ὁ γραφικότατος Ἰωαννίδης βρίσκεται κλεισμένος στὴ στενὴ τοῦ Κορυδαλλοῦ καὶ ἀπὸ τὴν αὐγὴ τῆς 21ης τοῦ κάνουν παρέα καὶ οἱ πέντε τῆς Τζιᾶς. Ἀκόμη, ἡ Βουλὴ ἔβγαλε ψήφισμα γιὰ τὸν ὁρισμὸ τῆς 21ης Ἀπριλίου σὰν πραξικοπήματος -σὰν νὰ ἀμφέβαλλε κανεὶς- καὶ οἱ Ἔνοπλες Δυνάμεις ἄφησαν ἐπιτέλους τὸ «πουλὶ» νὰ πετάξει ἀπὸ τὰ πηλήκιά τους. Θαῦμα!
Τὴν ἴδια ὥρα ἔχουμε κι ἄλλα ὅμορφα πράγματα. Ἔχουμε τὸ ταξιδάκι τοῦ Ὑπουργοῦ μας τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μπίτσιου στὴ γειτονικὴ Σόφια. Τί δουλειὰ εἶχε ξαφνικὰ ὁ κ. Μπίτσιος ἐκεῖ, λίγες μόνο μέρες ἀφοῦ δημοσιεύτηκε στὴν Ἀθήνα ἡ πληροφορία περὶ πιθανῆς προσάρτησης τῆς Βουλγαρίας στὴ Ρωσία;

Τὸ πιθανότερο εἶναι, νομίζω, ἡ ὑπογραφὴ ἢ ἡ θεμελίωση τῶν προϋποθέσεων γιὰ μιὰ μελλοντικὴ ὑπογραφὴ Συμφώνου Μὴ Ἐπιθέσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας. Ἂν ἔγινε κάτι τέτοιο, θὰ παραδεχτοῦμε καλόπιστα ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ συνετὴ ἐνέργεια ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ποὺ δὲν μαθεύτηκε γιὰ λόγους εὐρύτερης πολιτικῆς ἐκτόνωσης. Ἂν τὸ Σύμφωνο ἔφτανε στὴ δημοσιότητα, ὁ κόσμος θὰ χαιρέτιζε μὲ ἀγαλλίαση τὸ ξεδόντιασμα τοῦ μύθου τοῦ «ἀπὸ Βορρᾶν κινδύνου», ἀλλ' αὐτόματα θὰ σκεπτόταν γιατί ἔγινε τ ώ ρ α ἡ συμφωνία.

Δὲν μποροῦμε νὰ μὴν παραδεχτοῦμε οὔτε τοὺς στενώτατους δεσμοὺς Βουλγαρίας καὶ Ρωσίας οὔτε τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Βούλγαροι χρησίμευαν πάντοτε γιὰ νὰ παίζουν τὸν ρόλο τοῦ μπαμπούλα στὸν Ἕλληνα ἀστό. Καλῶς ἢ κακῶς, ὁ μέσος Ἕλληνας ὑπολογίζει περισσότερο σὰν πιθανὸ ἐχθρὸ τὸν Βούλγαρο ἀπ' ὅσο τὸν Γιουγκοσλαῦο καὶ τὸν Ἀλβανό. Κι ὅμως: ἂν μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία ὑπάρχει τὸ ἀγκάθι τοῦ Μακεδονικοῦ προβλήματος, μὲ τὴ Βουλγαρία δὲν ὑπάρχει παρὰ τὸ μίσος ποὺ ὑποτίθεται πὼς χωρίζει τοὺς δυὸ γειτονικοὺς λαοὺς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἐμπλουτισμένο μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι οἱ Βούλγαροι θέλουν ὁπωσδήποτε μιὰ διέξοδο στὸ Αἰγαῖο.

Αὐτὸ τὸ τελευταῖο οὔτε καινούργιο εἶναι οὔτε ἀκατανόητο. Ἀπὸ δῶ, ὅμως, ὡς τὸ σημεῖο νὰ θελήσει ἡ Βουλγαρία νὰ ἀποκτήσει λιμάνι μὲ κάθε θεμιτὸ ἢ ἀθέμιτο μέσο, ὑπάρχει διαφορά. Καὶ οἱ Ἕλληνες θὰ ἤθελαν γιὰ νὰ πᾶνε στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Κορυτσὰ ἢ στὰ Σκόπια νὰ μὴ χρειάζονται διαβατήριο· ἀλλὰ δὲν ἔχουμε καμιὰ ὄρεξη νὰ πολεμήσουμε γι' αὐτό.

Ὁπωσδήποτε, ἡ Ἑλλάδα θέλησε νὰ διαφυλάξει τὰ βορινά της σύνορα, ὑπογράφοντας τὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως, ὥστε σὲ περίπτωση ποὺ ἡ Θράκη, Δυτικὴ ἢ Ἀνατολική, γίνει τὸ θέατρο ἐχθροπραξιῶν, νὰ μὴ χρειάζεται νὰ κρατήσει καμιὰ Μεραρχία γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ προστασία τῶν Ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων. Καὶ σὲ τέτοια περίπτωση πολέμου καὶ ὁ τελευταῖος ἄντρας εἶναι ἀπαραίτητος.

Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ὑπογραφή, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, μᾶς προκαλεῖ τὴ σκέψη ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀντιμετωπίζει σοβαρὰ τὴν περίπτωση ραγδαίας ἐπιδείνωσης τῶν σχέσεών της μὲ τὴν Τουρκία. Τὸ πρῶτο εἰκοσαήμερο τοῦ καινούργιου χρόνου ἦρθαν στὸ φῶς ὁρισμένα γεγονότα ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ὁδηγήσουν σὲ παρόμοιο συμπέρασμα.

Πρῶτα, ὑπάρχει ἡ δήλωση τοῦ ὑπουργοῦ Βιομηχανίας σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ σύμβαση τοῦ Δημοσίου μὲ τὴν «Ὠσεάνικ» ὑπόκειται ἤδη σὲ ἀναθεώρηση καὶ ὅτι, παράλληλα, μόλις φτιάξει ὁ καιρός, θὰ γίνουν νέες γεωτρήσεις στὸ Β. Αἰγαῖο, στὸ Ἰόνιο καὶ στὴ χερσαία περιοχὴ τῆς Θράκης. Εἶναι γεγονὸς πὼς οἱ Τοῦρκοι ἔχουν μιὰν ἰδιαίτερη εὐαισθησία γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ πετρέλαια· ἔτσι, ἡ ἐπίσημη Τουρκία δήλωσε πὼς τὴν ἄνοιξη θὰ ἀρχίσει κι αὐτὴ γεωτρήσεις στὸ Αἰγαῖο. Ἡ δήλωση προκάλεσε τὴν ἔκρηξη τοῦ Ὑπουργοῦ Ἀμύνης κ. Ἀβέρωφ ποὺ ὑπεραμύνθηκε τῆς ἑλληνικότητας τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς ἀποτελεσματικότητας τοῦ Στόλου μας, στὴν τελετὴ γιὰ τὴν ἀποχώρηση τοῦ ναύαρχου Ἀραπάκη ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Ναυτικοῦ.

Εἶχε, λοιπόν, ἤδη γίνει μιὰ κλιμάκωση στὶς Ἑλληνοτουρκικὲς σχέσεις. Ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ὥρα διάλεξε ὁ Διοικητὴς τοῦ 6ου Στόλου γιὰ νὰ ὁδηγήσει τὴ ναυαρχίδα του, τὸ ἀεροπλανοφόρο «Σαρατόγκα», στὰ νερὰ τῆς Σμύρνης. Ἡ εἴδηση πέρασε στὰ «ψιλὰ» τῶν ἐφημερίδων, ἀλλὰ νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπίσκεψη ἦταν πολὺ ἀξιολογώτερη. Θυμόμαστε ὅτι οἱ Τοῦρκοι, ὅταν οἱ Ἀμερικανοὶ «σύμμαχοι» παρεκτρέπονταν, τοὺς ἔσπαζαν στὸ ξύλο. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἑπταετίας, μάλιστα, ὅταν αὐτὰ τὰ Ἀμερικανοτουρκικὰ ἐπεισόδια προβάλλονταν ἀπὸ τὸν Τύπο, εἶχαν προκαλέσει ... φιλότουρκα αἰσθήματα στοὺς Ἀθηναίους. Ὁπωσδήποτε, οἱ Ἀμερικανοὶ ἔφαγαν τόσο ξύλο, ποὺ ὁ Διοικητὴς τῆς Νοτιοανατολικῆς πτέρυγας τοῦ ΝΑΤΟ, ναύαρχος Ριβέρο, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν ἕδρα του, στὴ Νάπολι, φιρμάνι μὲ τὸ ὁποῖο «συνιστοῦσε» στὸν 6ο Στόλο νὰ ἀποφεύγει τὴν Τουρκία. Καὶ πραγματικά, δὲν ξαναπάτησε. Ἕως τώρα, ποὺ τὸ ἀεροπλανοφόρο πιάνει τὸ μισὸ λιμάνι τῆς Σμύρνης. Ἡ ἐπίσκεψη δὲν εἶναι τυχαία. Κάθε ἄλλο.

Καὶ μετὰ ἦρθε ἡ «φίλη καὶ σύμμαχος» Ἀγγλία καὶ μᾶς τὴν ἔφερε. Ἐνῶ εἶχαν ἀρχίσει οἱ διαπραγματεύσεις μεταξὺ Κληρίδη καὶ Ντενκτὰς γιὰ τὸ θέμα τῶν προσφύγων, ἔρχεται ἡ Ἀγγλία καὶ «ἐπιτρέπει» νὰ φύγουν οἱ Τουρκοκύπριοι ποὺ εἶχαν καταφύγει στὶς βάσεις της. Δὲν μπορῶ νὰ μὴ σημειώσω ὅτι ἡ Ἀγγλία πῆρε αὐτὴ τὴν ἀπόφαση δέκα μόλις μέρες μετὰ τὴν ἐπίσκεψη στὸ νησὶ τοῦ Τούρκου «πατέρα τῆς νίκης», Μπουλέντ Ἐτσεβίτ, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐπισκέφτηκε καὶ τὶς βάσεις. Οἱ Ἄγγλοι, ὅπως εἶναι φυσικό, προβάλλουν ἀνθρωπιστικοὺς λόγους γι' αὐτή τους τὴν ἀπόφαση. Ἡ Ἀγγλικὴ ὑποκρισία εἶναι ὅμως γνωστή, τόσο στὴν Ἰρλανδία ὅσο καὶ στὴν Κύπρο. Γιὰ ἀνθρωπιστικοὺς ἄραγε λόγους σκότωσαν τὸν Καραολῆ καὶ φυλάκισαν τὴν ἔγκυο βουλευτίνα Μπερναντὲτ Ντέβλιν; Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τους τῆς ἀπόφασης προτιμοῦν νὰ τὸ ἀγνοοῦν: οἱ Τουρκοκύπριοι, φεύγοντας ἀπὸ τὶς βάσεις, πᾶνε στὰ Ἄδανα καὶ ἀπὸ κεῖ ἐπιστρέφουν στὴ Βορινὴ Τουρκοκρατούμενη Κύπρο, ὅπου ἐγκαθίστανται στὰ σπίτια τῶν Ἑλλήνων προσφύγων. DE FACTO διχοτόμηση!

Σὰν ἀποτέλεσμα ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κύπρου ξεσηκώθηκε· στὴ διαδήλωση ἕνα τεθωρακισμένο πέρασε πάνω ἀπὸ ἕνα μαθητή. Τὸ Ἑλληνόπουλο σωριάστηκε νεκρό. Στὴν Ἀθήνα, ἄλλη διαδήλωση. Μπήκανε στὴν κολωνακιώτικη πρεσβεία καὶ ἔκαψαν ἕνα αὐτοκίνητο καὶ ἕνα σκοῦτερ. Τὰ κοκταίηλς Μολότωφ δούλεψαν. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, τίποτα.

Αὐτὸ ποὺ μένει, μαζὶ μὲ τὴν πικρὴ γεύση, εἶναι ὅτι τὰ πράγματα γύρισαν. Ἀμερικὴ καὶ τώρα Ἀγγλία συντάσσονται μὲ τὶς Τουρκικὲς ἀπόψεις. Ἡ Ἑλλάδα δύσκολα θὰ μπορέσει νὰ ἀποφύγει τὴ διχοτόμηση. Ἡ Ἄνοιξη θὰ εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν ἀποφασιστικῶν ἐξελίξεων. Τότε Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι θὰ ψάχνουν γιὰ πετρέλαιο, οἱ Τοῦρκοι θὰ σπείρουν τὸ ὄπιο καὶ τὸ πρόβλημα τῆς Κύπρου θὰ πάρει τὸ δρόμο γιὰ τὴν τελικὴ λύση του.

Νομίζω πὼς τὸ εἶδος τοῦ σχεδίου θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ τὸ ἂν ἡ Ἑλλάδα θὰ βρεῖ κι ἄλλο πετρέλαιο, γιατὶ αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ διαπραγματευτικό της ὅπλο, ὅπως ἀντίστοιχα εἶναι τὸ ὄπιο γιὰ τὴν Τουρκία. Σὰν πιθανότερη λύση βλέπω τὴν παραχώρηση τοῦ ἑνὸς πέμπτου τοῦ νησιοῦ σὲ ἕναν αὐτοδιοικούμενο Τουρκικὸ Ὀργανισμὸ καὶ ἑνὸς κομματιοῦ τῆς Βορειοανατολικῆς Θράκης. Γιὰ νὰ κηρυχτεῖ ἡ Ἕνωση, ἀπαραίτητο εἶναι νὰ ὑπάρξει ἢ συνεργασία ἢ ὁ ἀκριβὴς συμβατικὸς καθορισμὸς τῶν περιοχῶν ὅπου κάθε κράτος ἐπιτρέπεται νὰ κάνει γεωτρήσεις. Ὅλες αὐτὲς οἱ ζυμώσεις θὰ ἀρχίσουν τὴν Ἄνοιξη καὶ θὰ ἔχουν λήξει τὸν Ὀκτώβριο.

Ἡ κυβέρνηση Καραμανλῆ ἀπέδειξε ὅτι ἔχει σύνεση ὅσον ἀφορᾶ τουλάχιστον τὸν χειρισμὸ τοῦ ἐθνικοῦ θέματος. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ σύνεση ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀνάγκη. Στοὺς ζεστοὺς μῆνες θὰ πρέπει νὰ ἐξαντλήσει τὴ διπλωματική της δεινότητα καὶ εὐελιξία, ὥστε καὶ νὰ περιβληθεῖ ἡ ἴδια μὲ τὴν αἴγλη ποὺ θὰ προσφέρει τὸ ξερίζωμα τοῦ Κυπριακοῦ ἀγκαθιοῦ καὶ νὰ μπορέσει νὰ ἀπομακρύνει ἀποτελεσματικὰ τὸ ἐνδεχόμενο ἑνὸς καταστροφικοῦ πολέμου.

Αὐτὸς μᾶς ἔλειπε...

Τάκης Πρόκας

ΛΥΣΗ ΑΒΕΡΩΦ στὸ ΚΥΠΡΙΑΚΟ;

Δισυπόστατη φαίνεται νὰ εἶναι, τούτη τὴν κρίσιμη στιγμή, ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ γιὰ τὸ Κυπριακό: ἄλλη ἡ γραμμὴ τοῦ πρωθυπουργοῦ κι ἄλλη ἡ γραμμὴ Ἀβέρωφ-Μπίτσιου. Συγκλίνουσες πληροφορίες ἀπὸ καλὰ ἐνημερωμένες πηγές, βεβαιώνουν ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς, ἂν καὶ θὰ ἤθελε νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ «βραχνὰ» τοῦ Κυπριακοῦ, ἐπιμένει πάντα στὴν ὑπόσχεσή του πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο ὅτι ἡ Ἀθήνα δὲν θὰ κάνει τίποτα χωρὶς τὴ συγκατάθεση τῆς Λευκωσίας. Οἱ ἴδιες, ὅμως, πηγὲς προσθέτουν ὅτι ὁ κ. Μπίτσιος –ποὺ δὲν δίστασε νὰ ἀρνηθεῖ ὅτι ἡ χούντα βασάνιζε τοὺς ἀντιπάλους της καὶ νὰ ἐκφέρει τὴ γνώμη ὅτι στὴν ἐφταετία ἐθνικὴ ἀνάγκη ἐπέβαλλε τὴν καταπάτηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ – ἀποφεύγει συστηματικὰ νὰ ἐνημερώνει πλήρως τὸν πρωθυπουργό του γιὰ ὅσα τεκταίνονται περὶ τὸ Κυπριακό. Καὶ ὑπογραμμίζουν, ἐπίσης, ὅτι ὁ ἴδιος κ. Μπίτσιος, βοηθούμενος –ἢ καθοδηγούμενος;– ἀπὸ τὸν κ. Ἀβέρωφ, προχωρεῖ ἀνενδοίαστα στὴν ἐφαρμογὴ τῆς δικῆς του γραμμῆς, ποὺ ἐπιδιώκει «λύση» τοῦ Κυπριακοῦ μέσα στὰ πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας (καὶ στὴν προκείμενη περίπτωση τῆς Βρετανίας καὶ τῆς Δυτικῆς Γερμανίας), ποὺ τὴν ἀντιλαμβάνεται σὰν ἀναπόσπαστο τμῆμα τοῦ συστήματος ποὺ ἡγεμονεύεται ἀπὸ τὶς ΗΠΑ. Μιᾶς γραμμῆς, φυσικά, ποὺ ἀγνοεῖ συστηματικὰ τὴν εὐνοϊκὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τοῦ Ο.Η.Ε.

Τὸ ρῆγμα αὐτὸ στὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ μπορεῖ νὰ ἀποδειχτεῖ ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνο ἂν ἐπιβεβαιωθοῦν στὴν πράξη οἱ ἐπίσημες πληροφορίες σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες ὁ Αἰγύπτιος Πρόεδρος Σαντὰτ δὲν πέφτει –πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον– στὴν παγίδα ποὺ τοῦ ἔστησε μὲ ἐπιμέλεια τὸ «βραβεῖο Νόμπελ γιὰ τὴν εἰρήνη», δηλαδὴ ὁ κατασκευαστὴς τοπικῶν πολέμων κ. Κίσσιγκερ. (Εἶναι γνωστὴ ἡ θεωρία αὐτοῦ τοῦ τελευταίου ὅτι μιὰ μεγάλη δύναμη πρέπει νὰ προκαλεῖ τεχνητὲς ἐκρήξεις ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἐνοχλητικὸ γι' αὐτὴν ἀδιέξοδο, ὥστε νὰ μπορεῖ σὲ συνέχεια, παίζοντας τάχα τὸ ρόλο τοῦ «διαιτητῆ», νὰ ἐπέμβει καὶ νὰ ἀνατρέψει τὴν ἰσορροπία πρὸς ὄφελός της). Παγίδα ποὺ εἶχε σὰν σκοπὸ νὰ ἀποσπάσει τὴν Αἴγυπτο ἀπὸ τὴ Συρία, μὲ ἀντάλλαγμα τὰ πετρέλαια τοῦ Σινᾶ, ποὺ σήμερα ἐκμεταλλεύονται οἱ Ἰσραηλινοί, ἢ, στὴν ἀνάγκη, καὶ κάτι ἀκόμα. Γιατὶ ἂν πράγματι ἡ παγίδα τοῦ Κίσσιγκερ ἀποτύχει, τότε μπορεῖ ἄφοβα νὰ προβλέψει κανεὶς ὅτι πάρα πολὺ σύντομα θὰ αὐξηθοῦν σὲ ἀφόρητο βαθμὸ οἱ πιέσεις πάνω στὴν Ἀθήνα –καθὼς καὶ οἱ ἀπροκάλυπτες προσπάθειες κατατρομοκράτησης τῆς Λευκωσίας– νὰ ὑποκύψει στὸν ἐκβιασμό: ὑποχώρηση στὸ Κυπριακὸ ἢ προώθηση τῶν Τουρκικῶν διεκδικήσεων στὸ Αἰγαῖο καὶ πιθανὸν στὴ Δυτικὴ Θράκη. Ἐκβιασμὸ πού, βέβαια, στηρίζεται πάνω σ' ἕνα ψευτοδίλημμα, ἀφοῦ εἶναι βέβαιο – καὶ τὸ γνωρίζουν πολὺ καλὰ στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν – ὅτι ἡ Ἄγκυρα, μόλις ἐπιβάλει τὴ θέλησή της στὴν Κύπρο, θὰ ἐπανέλθει, καὶ μάλιστα δριμύτερη, στὶς διεκδικήσεις της στὸ Αἰγαῖο καὶ στὴ Θράκη. Ὅτι ὁ κ. Μπίτσιος, μὲ τὴ βοήθεια –ἢ τὴν καθοδήγηση;– τοῦ κ. Ἀβέρωφ, ἐπιδιώκει «ἐνδοοικογενειακὴ λύση» τοῦ Κυπριακοῦ δὲν χωροῦν σήμερα ἀμφιβολίες. Εἶναι γνωστὸ ὅτι κατὰ τὴν τελευταία σύνοδο τοῦ NATO στὶς Βρυξέλλες, τὸ Δεκέμβρη τοῦ '74, ὁ κ. Μπίτσιος πῆγε στὴ βελγικὴ πρωτεύουσα 48 ὧρες νωρίτερα, γιὰ νὰ συναντηθεῖ μὲ τοὺς κ.κ. Κάλλαχαν καὶ Ἐξεμπέλ, ἀντίστοιχα ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς «συμμάχου» Τουρκίας, (καί, φυσικά, μὲ τὸν ἀεικίνητο καὶ πανταχοῦ παρόντα κ. Κίσσιγκερ). Καὶ ὅπως ἀποκάλυψε ἡ-παρισινὴ «Μὸντ» καὶ ἐπιβεβαίωσε μὲ τὴν γνωστὴ ἐπιστολή του ὁ κ. Κάλλαχαν, κατὰ τὶς συνομιλίες ἐκεῖνες ἡ σύμπνοια Μπίτσιου-Κάλλαχαν ὑπῆρξε «πλήρης». Ἤ, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε σὲ ἁπλούστερα ἑλληνικά, ὁ κ. Μπίτσιος, πάντα μὲ τὴν ἐνθάρρυνση τοῦ κ. Κίσσιγκερ καὶ κάτω ἀπὸ τὴ «φιλικὴ» πίεση τῶν ὑπουργῶν τῆς Βρετανίας καὶ τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, συμφώνησε στὶς Βρυξέλλες ὅτι κατὰ κανένα τρόπο τὸ Κυπριακὸ δὲν πρέπει νὰ δημιουργήσει πρόσθετα προβλήματα στὴ «συμμαχία» καὶ ὅτι, ἀντίθετα, πρέπει νὰ λυθεῖ μέσα στὰ πλαίσια τῆς «Ἀτλαντικῆς οἰκογένειας» (καὶ συνεπῶς, ἀγνοώντας τὴν ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τοῦ Ο.Η.Ε., ποὺ μποροῦσε νὰ ἀποδειχτεῖ σοβαρὸ ὅπλο σὲ μιὰν Ἀθήνα καὶ σὲ μιὰ Λευκωσία ποὺ θὰ ἦταν ἀποφασισμένες νὰ μὴν ὑποκύψουν).

Ἡ ἀπόδειξη ὅτι ἔτσι πράγματι συμβαίνει συνάγεται καὶ μὲ ἀφαίρεση: σὲ ὅλες τὶς δηλώσεις ποὺ ἔκανε ὁ κ. Μπίτσιος μετὰ τὴ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ μετὰ τὶς συνομιλίες τῶν Βρυξελλῶν, δὲν ἀναφέρθηκε καθόλου στὴν παραπάνω εὐνοϊκὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο ἀπόφαση τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν. Κι ὄχι μόνο, ἀλλὰ ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἀπέφυγαν ἐπιμελῶς νὰ ἀσκήσουν ἀποφασιστικὴ πίεση πάνω στὴν Οὐάσιγκτον καὶ στὴν Ἄγκυρα, προσφεύγοντας στὸν Ο.Η.Ε., βάζοντας θέμα ξηλώματος τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀποσύροντας ἀμέσως τὸ Ἑλληνικὸ κλιμάκιο στὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο τοῦ NATO, στὶς Βρυξέλλες. (Σὲ σχέση μὲ τὸ τελευταῖο ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ ὑποστράτηγος Κόρκας, ποὺ εἶχε διοριστεῖ ἀπὸ τὴ χούντα ἐπικεφαλῆς τοῦ παραπάνω κλιμακίου στὸ Νατοϊκὸ Στρατηγεῖο, ἐξακολουθεῖ νὰ βρίσκεται καὶ σήμερα στὴ θέση του, στὶς Βρυξέλλες, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐδῶ καὶ πολλοὺς μῆνες στὴν Ἀθήνα εἶχε ἀναγγελθεῖ μὲ τυμπανοκρουσίες ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ ἔφυγαν καὶ ἀπὸ τὴ Νάπολη καὶ ἀπὸ τὶς Βρυξέλλες). Καὶ ἀπέφυγε ἡ Ἀθήνα νὰ ἀσκήσει αὐτὴ τὴν πίεση, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ εὐκαιρία τῆς δόθηκε τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ Βρετανοὶ βοήθησαν ἀποφασιστικὰ στὴν προκαταβολικὴ πραγματοποίηση τῆς γεωγραφικῆς διχοτόμησης τῆς Κύπρου – ὑποκύπτοντας δῆθεν σὲ ἐκβιασμοὺς τῆς Ἄγκυρας – ἐπιτρέποντας στὶς 25.000 Τουρκοκύπριους ἀπὸ τὴν περιοχὴ Μορφοῦ καὶ τὶς ἀγγλικὲς βάσεις νὰ μεταβοῦν στὰ Ἄδανα κι ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Κύπρο καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴν Τουρκοκρατούμενη σήμερα ἑλληνικὴ περιοχή.

Μιὰ ἄλλη ἔνδειξη ὅτι ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα βρίσκεται στὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀμερικανικὸ ἀεροπλανοφόρο «Σαρατόγκα» ἔφτασε, αὐτὲς τὶς τελευταῖες ἑβδομάδες, σὲ τουρκικὰ λιμάνια. Γεγονὸς πού, κατὰ τὴ γνώμη ἀνθρώπων ἐξοικειωμένων μὲ τὴν ἀμερικάνικη τεχνική, σημαίνει ὅτι τὸ Πεντάγωνο, μὲ ἐντολὴ τοῦ κ. Κίσσιγκερ βέβαια, ἑτοιμάζει προκαταβολικὰ τὴ «μεσολαβητική» του παρέμβαση ἂν τὰ πράγματα ὁδηγήσουν σὲ τουρκικὸ «τόλμημα».

Τὸ χειρότερο, ἴσως, εἶναι –πάντα ὅπως βεβαιώνουν καλὰ πληροφορημένες ἑλληνικὲς καὶ ξένες πηγὲς– ὅτι τὸ παραπάνω ρῆγμα στὶς ἑλληνικὲς γραμμὲς ξεκινᾶ πιθανότατα ἀπὸ ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις στὸ σημερινὸ κυβερνητικὸ σχῆμα τῆς Ἀθήνας. Εἶναι, δηλαδὴ – ἂν εἶναι σωστὲς οἱ παρεχόμενες πληροφορίες – ἐνταγμένο τὸ ρῆγμα στὰ πλαίσια τῆς ἐλάχιστα συγκαλυμμένης προσπάθειας τοῦ ὑπουργοῦ Ἀμύνης κ. Ἀβέρωφ νὰ ὑποσκελίσει τὸν κ. Καραμανλῆ καὶ νὰ τὸν διαδεχτεῖ στὴν πρωθυπουργία, στηριζόμενος σὲ κεῖνες τῆς «ἀφανεῖς» χουντικὲς δυνάμεις πού, ὅπως καταγγέλλει μὲ ἄρθρο του στὴν «Καθημερινὴ» ὁ ἀπόστρατος ὑποστράτηγος Κουμανάκος, ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν ἀνενόχλητες σὲ θέσεις -κλειδιὰ ἢ καὶ νὰ προετοιμάζονται γιὰ νὰ φτάσουν αὔριο στὴν ἀνωτάτη ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, καθὼς καὶ σὲ ἄλλους στρατιωτικοὺς παράγοντες ποὺ εἶναι γνωστοὶ οἱ φιλικοὶ δεσμοί τους μὲ τὸν «συμμαχικὸ παράγοντα», δηλαδὴ μὲ τοὺς Ἀμερικανούς. Οἱ ἴδιοι, τέλος, κύκλοι, θυμίζουν ὅτι οἱ σχέσεις Καραμανλῆ-Ἀβέρωφ δὲν εἶναι ἄριστες ἐδῶ καὶ πάρα πολὺ χρόνο: συγκεκριμένα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ σημερινὸς πρωθυπουργὸς ἐπέπληξε ζωηρότατα τὸ σημερινὸ ὑπουργό του ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης γιὰ τὴν ἀδιστακτικότητα μὲ τὴν ὁποία προωθοῦσε τὴν πολιτική του τῆς «γέφυρας» μεταξὺ ἀμερικανόδουλης χούντας καὶ τοῦ παλιοῦ πολιτικοῦ κατεστημένου.

Ἡ στήλη αὐτὴ δὲν μπορεῖ, βέβαια, νὰ ἀσχοληθεῖ περισσότερο, σὲ μεγαλύτερο βάθος μὲ αὐτὴ τὴν ὄψη τοῦ προβλήματος. Γιατὶ κάτι τέτοιο ξεφεύγει ἀπὸ τὶς δικές της ἁρμοδιότητες. Θέλει, ὅμως, αὐτὴ ἡ στήλη νὰ ὑπογραμμίσει ὅτι τέτοιου εἴδους «παιχνίδια» εἶναι παιχνίδια μὲ τὴ φωτιά, σὲ τόσο κρίσιμες στιγμές.

Νικοκρέων

(β΄) ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ἡ Ἕνωση καὶ ὁ χαρακτήρας τοῦ ἐθνικο-ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος

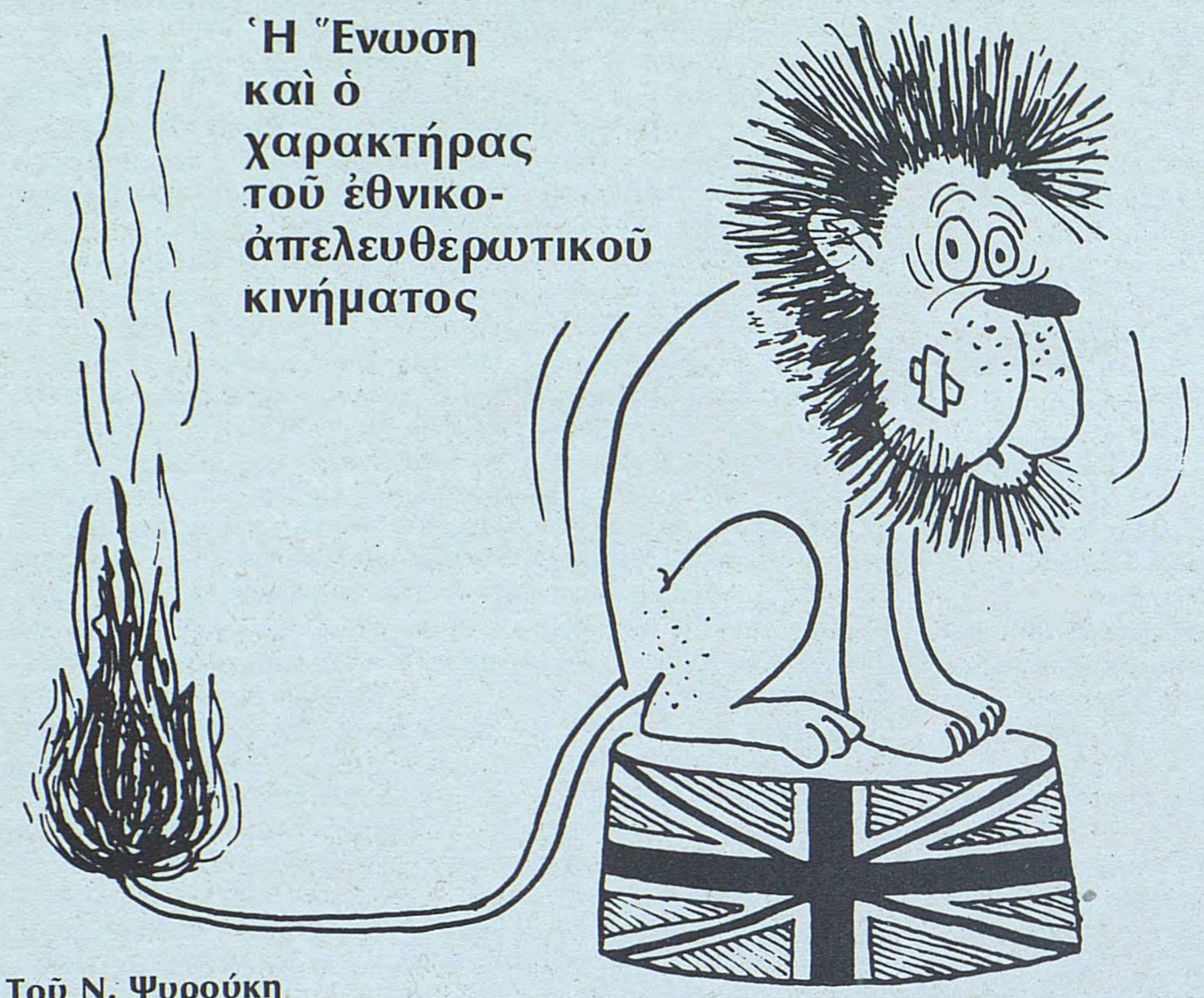

Τοῦ Ν. Ψυρούκη

Ἡ ἀποτίναξη τοῦ ἀποικιακοῦ ζυγοῦ καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀποκατάσταση τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου ταυτίστηκαν μὲ τὴν «Ἕνωση» τοῦ νησιοῦ μὲ τὸ ἑλληνικὸ κράτος. Ἡ ἐνσωμάτωση τῆς Κύπρου στὴν κρατικὰ αὐτοτελῆ Ἑλλάδα ἔγινε τὸ ἐπίκεντρο ὅλων τῶν ἀγώνων τῶν Κυπρίων γιὰ τὴ λευτεριά τους (ἀπὸ τὸ 1880 ἴσαμε τὸ 1960). Ἡ κατάσταση αὐτή, ἀπὸ ἱστορικὴ ἀπόψη, αἰτιολογεῖται ἀπόλυτα. Οἱ Κύπριοι στὴν τεράστια πλειοψηφία τους εἶναι Ἕλληνες. Ἔτσι, ἡ ἐθνικὴ ταυτότητα τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ, ὁλότελα φυσιολογικά, γέννησε καὶ ἔθρεψε τὸ αἴτημα τῆς «Ἕνωσης». Καὶ κάτι παραπάνω. Ἡ ἱστορικὴ πορεία τῆς νησιώτικης Ἑλλάδας, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς ἐθνικῆς ἀφύπνισης τῶν Ἑλλήνων καὶ ὕστερα, ἐρχότανε νὰ ἐπιβεβαιώσει τὴν ὀρθότητα τοῦ αἰτήματος τῆς «Ἕνωσης» καὶ νὰ δικαιώσει τὸν προσανατολισμὸ τοῦ κυπριακοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος. Οἱ πολύχρονοι καὶ αἱματηροὶ ἀγῶνες ποὺ διεξήγαγαν οἱ Κρητικοί, οἱ Ἑφτανησιῶτες, οἱ Σαμιῶτες, οἱ Δωδεκανήσιοι κλπ. ἦταν κι αὐτοὶ ἀγῶνες γιὰ τὴν «Ἕνωση». Οἱ νησιῶτες Ἕλληνες ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκαν τὴν ἐθνική τους λευτεριὰ σὰν κάτι ποὺ δὲν ἦταν ἀδιάρρηκτα δεμένο μὲ τὴν ἐνσωμάτωση τῶν νησιῶν τους στὴν κρατικὰ αὐτοτελῆ Ἑλλάδα. Κι αὐτὸ ποὺ ἔνιωθαν οἱ ἄλλοι νησιῶτες Ἕλληνες σὰ δίκαιο πόθο καὶ αἴτημα τὸ αἰσθάνονταν πάντα καὶ οἱ Κύπριοι. Ὅ,τι κατάφεραν μὲ τὴν πάλη τους οἱ ἄλλοι νησιῶτες, γιατί νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὸ πετύχουν καὶ οἱ Κύπριοι; Ἡ ἱστορικὴ πεῖρα ἦταν μὲ τὸ μέρος τους.

Μπροστά μας ξεπροβάλλει ἡ ἰδιοτυπία τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος: ἡ ἐθνικὴ ἀποκατάσταση τῶν Κυπρίων ταυτίστηκε μὲ τὴν «Ἕνωση» τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ «Ἕνωση» τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα ταυτίστηκε μὲ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν οὐσία τῶν σύγχρονων ἀντιαποικιακῶν - ἀντιιμπεριαλιστικῶν κινημάτων. *Πρόκειται γιὰ μιὰ ἰδιοτυπία ὅπου ἡ ταύτιση ἐμπεριέχει τὴν ἀντίφαση καὶ ἡ ἀντίφαση περικλείει μέσα της ἀντιθέσεις. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἰδιοτυπία ποὺ γιὰ νὰ τὴν κατανοήσουμε πρέπει ὑποχρεωτικὰ νὰ δοῦμε ἀπὸ κοντὰ μὲ ποιὸ τρόπο καὶ γιατί δημιουργήθηκε τὸ αἴτημα τῆς «Ἕνωσης» σ' ὁλόκληρο τὸ νησιώτικο ἑλληνικὸ χῶρο καὶ πῶς αὐτὸ ἐξελίχτηκε στὴν πορεία τοῦ χρόνου.*

Τὸ ὅλο πρόβλημα ποὺ θίγουμε ἔχει δυὸ βασικὰ στοιχεῖα: α) τὸ στοιχεῖο τῆς ἐθνικῆς διαμόρφωσης τῶν νεώτερων Ἑλλήνων, β) τὸ στοιχεῖο τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος τῶν νεώτερων Ἑλλήνων. Ἡ ἐξέταση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ δὲν ἔχει γιὰ ἀντικείμενό της τὴν ἱκανοποίηση τῆς περιέργειάς μας. Κάθε ἄλλο. Ἀποτελεῖ πρόβλημα κλειδὶ γιὰ νὰ κατανοήσουμε σὲ βάθος τὴ νομοτελειακὴ ἐξέλιξη τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνους, ἄρα καὶ τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος. Μονάχα μιὰ τέτοια διερεύνηση θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ ἐντοπίσουμε τὶς ἀντιθέσεις καὶ τὶς ἀντιφάσεις μέσα ἀπὸ τὶς ὁποῖες ξεπήδησε καὶ ἐξελίσσεται τὸ νεοελληνικὸ ἔθνος.

Ἐδῶ, φυσικά, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξαντλήσουμε τὸ θέμα ποὺ θίξαμε. Ἁπλὰ τὸ τοποθετοῦμε, ἐπισημαίνοντας ὁρισμένες βασικὲς πλευρές του. Θὰ προσπαθήσουμε νὰ δώσουμε χονδρικὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ δεδομένα ποὺ βοηθᾶνε στὴν κατανόηση τοῦ προβλήματός μας, δηλαδὴ τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος.

Τὸ ἔθνος, ὅπως ὅλοι συμφωνοῦν, εἶναι ἱστορικὴ κατηγορία. Αὐτὸ σημαίνει πὼς εἶναι φαινόμενο ποὺ γεννιέται, ἀναπτύσσεται, ἐξελίσσεται μέσα στὸ χῶρο-χρόνο. Εἶναι φαινόμενο ποὺ ἔχει ἀρχή, κατὰ συνέπεια καὶ τέλος. Ποιές, ὅμως, εἶναι οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐμφάνιση ἑνὸς ἔθνους; Ἡ κοινότητα ἐδάφους, γλώσσας, οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ ψυχοσύνθεσης, κοινότητα ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν κοινότητα τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ. Μὰ δὲν θὰ φτάσουμε πουθενὰ ἂν ἀντιλαμβανόμαστε τὴν πιὸ πάνω κοινότητα μὲ ἀντιδιαλεκτικὸ τρόπο, ἂν δὲν τὴν κατανοήσουμε σὰν ἕνα δυναμικὸ πλέγμα σχέσεων ποὺ ὁ ρόλος τους καὶ ἡ σημασία τους ποικίλλουν ἀπὸ ἔθνος σ' ἔθνος καὶ ἀπὸ ἐποχὴ σ' ἐποχή.

Οἱ σχέσεις κοινότητας γλώσσας, ἐδάφους, ἀκόμα καὶ κουλτούρας, εἶναι φαινόμενα πολὺ παλιότερα ἀπὸ τὴν ὕπαρξη τοῦ ἔθνους. Αὐτὸ μᾶς ὁδηγεῖ στὸ σίγουρο συμπέρασμα πὼς στὴ διαδικασία τῆς ἐθνογένεσης ἐκεῖνο ποὺ διαδραμάτισε τὸν καταλυτικὸ παράγοντα ἦταν οἱ σχέσεις τῆς κοινότητας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Καὶ οἱ σχέσεις αὐτὲς δὲν ἦταν ἄλλες ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς ὁλοκληρωμένης ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς. Χρειάστηκε, λοιπόν, νὰ δημιουργηθεῖ ὁ συνδυασμὸς τῶν ἐμπορευματικῶν παραγωγικῶν σχέσεων μὲ τὶς σχέσεις κοινότητας γλώσσας, ἐδάφους, ψυχοσύνθεσης, γιὰ νὰ ἐμφανιστοῦν τὰ ἔθνη, δηλαδὴ γιὰ νὰ ἀποχτήσουν ἐθνικὴ συνείδηση οἱ λαοί. Μὲ ἄλλα λόγια, χρειάστηκε νὰ ἐμφανιστεῖ ὁ καπιταλιστικὸς τρόπος παραγωγῆς γιὰ νὰ παρουσιαστοῦν καὶ τὰ ἔθνη. Μὰ αὐτὸ καθόλου δὲ σημαίνει πὼς τὰ ἔθνη πεθαίνουν μὲ τὴν ἐξάλειψη τοῦ καπιταλιστικοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς. Ἐξελίσσονται παραπέρα. Ἀπόδειξη: στὶς χῶρες ὅπου ἐπιβλήθηκαν οἱ σοσιαλιστικὲς σχέσεις τῆς παραγωγῆς τὰ ἔθνη ἀπόχτησαν μεγαλύτερη συνοχή, ἀνάπτυξη καὶ εὐαισθησία.

Τὰ ἐθνικὰ κινήματα, πάλι, ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐθνῶν στοὺς νεώτερους χρόνους. Καὶ ἐπειδὴ χρονικὰ ἡ ὁλοκλήρωση τῆς ἐθνογένεσης συντελεῖται τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπικράτησης τοῦ καπιταλιστικοῦ τρόπου παραγωγῆς, γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἐθνικὰ κινήματα ὄχι μονάχα ἀρχίζουν τὴν ἐποχὴ αὐτή, μὰ καὶ εἶναι δυὸ εἰδῶν: α) ἐκεῖνα ποὺ παρουσιάζονται στὶς ἀποικιοκρατικὲς μητροπόλεις καὶ β) ἐκεῖνα ποὺ ἐμφανίζονται στὶς ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἀποικιοκρατούμενες χῶρες. Κοντολογὶς μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ παρουσιάζονται δυὸ ποιοτικὰ διαφορετικὰ εἴδη ἐθνικῶν κινημάτων: τὰ κινήματα τῶν καταπιεστικῶν ἐθνῶν καὶ τὰ κινήματα τῶν καταπιεσμένων ἐθνῶν, τὰ κινήματα τῆς καπιταλιστικῆς μητρόπολης καὶ τὰ κινήματα τῆς καπιταλιστικῆς περιφέρειας.

Τί γύρευαν τὰ πρῶτα καὶ τί γύρευαν τὰ δεύτερα;

Τὰ πρῶτα ζητοῦσαν καὶ πέτυχαν τὴ διάλυση τῆς παλιᾶς φεουδαρχικῆς κοινωνίας, τὴν κατάργηση τοῦ φεουδαλικοῦ κατατεμαχισμοῦ, τὴ συγκρότηση συγκεντρωτικῶν ἐθνικῶν κρατῶν, τὴ διαμόρφωση ἀστικῶν κοινωνιῶν τοῦ τύπου τῆς καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης. Λόγου χάρη, αὐτὸ ἔγινε στὴν ἀποικιοκρατικὴ Εὐρώπη. Τὰ δεύτερα ζητοῦσαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ἀποτίναξη τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, τὴ διάλυση τῆς φεουδαρχικῆς κοινωνίας, τὴν οἰκοδόμηση ἀστικὰ ἀναπτυγμένων κοινωνιῶν καὶ ἰσχυρῶν ἐθνικῶν κρατῶν. *Ὅμως, ἡ ἐπιτυχία τῶν πρώτων προδίκαζε τὴν ἀποτυχία τῶν δεύτερων.* Γιατὶ ἡ ἐπιτυχία τῶν πρώτων σήμαινε ἐμπέδωση καὶ ὁλοκλήρωση τοῦ ἀποικιοκρατικοῦ διεθνοῦς καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, σήμαινε ἀπόλυτη ἐπικράτηση τῆς ἀποικιοκρατικῆς παγκόσμιας καπιταλιστικῆς ἀγορᾶς.

Κι αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του σήμαινε διαιώνιση τῆς ὑπανάπτυξης καὶ τῆς καταπίεσης σὲ βάρος τῶν ἀποικιοκρατούμενων ἐθνῶν, γεγονὸς ποὺ τελικὰ εἶχε σὰ συνέπεια καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς οὐσίας τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν-ἀντιαποικιακῶν κινημάτων (1).

Ἐπίσης ἔχουμε νὰ ἐπισημάνουμε ἕνα ἄλλο σημαντικὸ στοιχεῖο ποὺ ἀφορᾶ τὰ ἐθνικὰ κινήματα κάθε κατηγορίας. Πρόκειται γιὰ τὸ στοιχεῖο τῆς ἀνισόμερης ἀνάπτυξής τους. Ἡ ἐπικράτηση σὲ παγκόσμια κλίμακα τοῦ καπιταλιστικοῦ τρόπου παραγωγῆς ἔφερε καὶ τὴν ἐπιβολὴ τῆς οἰκονομικοκοινωνικῆς ἀνισόμερης ἀνάπτυξης τῶν διαφόρων χωρῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς κατάστασης ἦταν νὰ παρουσιαστεῖ καὶ ἡ ἀντίστοιχη ἀνισόμερη ἀνάπτυξη τῶν ἐθνικῶν κινημάτων. Μὰ πέρα κι ἀπ' αὐτὸ. Παρατηροῦμε πὼς ἡ πιὸ πάνω ἀνισομέρεια ἐμφανίζεται καὶ μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐθνικοῦ κινήματος. Πιὸ συγκεκριμένα: παρατηροῦμε πὼς σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ χώρα τὸ ἐθνικό της κίνημα σ' ἄλλες περιοχές της εἶναι περισσότερο ἀναπτυγμένο, καὶ σ' ἄλλες λιγότερο. Ἀκόμα, παρατηροῦμε καὶ ἄλλες διαφορές: ἄλλες περιοχὲς μιᾶς χώρας γίνονται κέντρα τῆς ἐθνικῆς ἀφύπνισής της κι ἄλλες μετατρέπονται σὲ ἐπίκεντρα τῆς δυναμικῆς ἐθνικοαπελευθερωτικῆς της πάλης. Φυσικά, γιὰ ὅλα αὐτά, ὑπάρχουν οἱ συγκεκριμένες καὶ

Μετὰ τὴν ἀπόβαση. Τουρκικὰ ἅρματα στὴν Κύπρο.

ἱστορικὰ δοσμένες αἰτίες ποὺ ἀνάγονται στὴ γενικότερη ἐξέλιξη τοῦ παγκόσμιου καπιταλιστικοῦ συστήματος. Μὰ ἐκεῖνο ποὺ ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ τονίσουμε τὴ συνέπεια, τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς κατάστασης σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν ἀλληλοεξάρτηση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' ἕνα ἔθνος καὶ στὸ ἐθνικό του κίνημα. Καὶ ἡ συνέπεια αὐτὴ εἶναι: ὁρισμένες σχέσεις, ἀπ' αὐτὲς ποὺ συγκροτοῦν τὸ ἔθνος (γλωσσικές, ἐδαφικὲς κλπ.), ἄλλοτε νὰ διαδραματίζουν θετικὸ-ἀποδοτικὸ ρόλο στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος καὶ ἄλλοτε νὰ παίζουν ἀρνητικὸ ρόλο καὶ νὰ κολοβώνουν τὸ ἐθνικὸ κίνημα.

Μὲ βάση ὅλα αὐτὰ τὰ δεδομένα ἂς δοῦμε, λοιπόν, γιατί παρουσιάστηκε ἡ ἰδιοτυπία τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος καὶ ἂς προσπαθήσουμε νὰ προσδιορίσουμε τὴν ἀντίφαση ποὺ ἐκφράζει καὶ τὶς ἀντιθέσεις ποὺ περικλείει μέσα της ἡ ἀντίφαση αὐτή.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐθνογένεση εἶναι ὑπόθεση χιλιετηρίδων. Ὅμως, ἡ καταλυτικὴ διαδικασία γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συντελεῖται βασικὰ καὶ κύρια στοὺς νεώτερους χρόνους. Καὶ δὲ χρειάζονται εἰδικὲς γνώσεις γιὰ νὰ ἀντιληφτοῦμε πὼς ἡ διαδικασία αὐτὴ πραγματοποιήθηκε μέσα σὲ πολὺ δύσκολες συνθῆκες καὶ σὲ μιὰ πολὺ κρίσιμη ἐποχή. Οἱ συνθῆκες ποὺ μέσα σ' αὐτὲς διαμορφώθηκε τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἦταν οἱ συνθῆκες τῆς ὀθωμανικῆς ὑποδούλωσης, τῆς Τουρκοκρατίας. Τότε, ὅλα «τά 'σκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά». Ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἀποτελοῦσε τὴν ἔκφραση τῆς νίκης τῆς φεουδαλικῆς ἀντεπανάστασης στὴν περιοχὴ τοῦ παλιοῦ Βυζαντίου. Ἡ ὀθωμανικὴ κοινωνία, ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἦταν βαθιὰ ἀντιδραστικὴ καὶ καταπιεστική. Ἦταν κοινωνία τῆς παρακμῆς. Παράλληλα ἐμφανίστηκε καὶ ἡ ἀποικιοκρατία σὲ παγκόσμια κλίμακα. Στὴν πιὸ κρίσιμη στιγμὴ τῆς διαδικασίας γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅταν δηλαδὴ πραγματοποιότανε ὁ συνδυασμὸς τῶν ἐμπορευματικῶν σχέσεων μὲ τὶς ἄλλες σχέσεις ποὺ συγκροτοῦν τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος (τὸ 17ο–18ο αἰώνα ἐπιβαλλότανε καὶ ὁ ἀποικιοκρατικὸς διεθνὴς καπιταλιστικὸς ματαμερισμὸς τῆς ἐργασίας. Ἡ ἀνθρωπότητα διχοτομήθηκε σὲ κέντρο καὶ περιφέρεια τοῦ παγκόσμιου καπιταλιστικοῦ συστήματος, σὲ μητροπόλεις καὶ σὲ ἀποικίες. Ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἐντάχθηκε στὸ χῶρο τῆς περιφέρειας. Στὸ σύνολό της, καταδικάστηκε νὰ εἶναι χώρα τῆς «καπιταλιστικῆς ὑπανάπτυξης».

Ὅπως, λοιπόν, βλέπουμε τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος διαμορφωνότανε σὰν καταπιεζόμενο ἔθνος. Μάλιστα, ἡ ὑποδούλωσή του ἦταν διπλή: δεχότανε τόσο τὴν καταπίεση τῶν Ὀθωμανῶν στρατοκρατῶν-φεουδαρχῶν, ὅσο καὶ τὴν ἀποικιοκρατικὴ ἐκμετάλλευση. Καὶ ἡ πραγματικότητα αὐτὴ προκαθόριζε καὶ τὴν ποιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος: δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ εἶναι ἐθνικοαπελευθερωτικὸ κίνημα ποὺ στρεφότανε συνάμα ἐνάντια τόσο στὴν ὀθωμανικὴ φεουδαλικὴ κυριαρχία, ὅσο καὶ στὴν παγκόσμια ἀποικιοκρατία.

Μὰ στὴ ζωὴ τίποτε δὲν εἶναι ἁπλό. Ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν τὴν πολυπλοκότητά τους. Μόλις ἄρχισαν ν' ἀναπτύσσονται οἱ ἐνδογενεῖς ἐμπορευματικὲς παραγωγικὲς σχέσεις στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, παράλληλα ἄρχισαν νὰ ἐμφανίζονται σ' αὐτὴ καὶ οἱ ἐξωγενεῖς ἐμπορευματικὲς σχέσεις, αὐτὲς ποὺ ἔφερνε μαζί της ἡ διείσδυση τῶν ἀποικιοκρατῶν στὴν ὀθωμανικὴ οἰκονομικὴ ζωή. Παρουσιάστηκαν δυὸ εἰδῶν ἐμπορευματικὲς παραγωγικὲς σχέσεις, αὐτὲς ποὺ εὐνοοῦσαν τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐθνῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ αὐτὲς ποὺ ἔβαζαν φραγμὸ στὴν ἐθνικὴ ἀφύπνιση τῶν λαῶν της. Μέσα στὴν πολυεθνικὴ αὐτοκρατορία τοῦ Σουλτάνου παρουσιάστηκαν δύο τμήματα τῆς ἀστικῆς τάξης: ἐκεῖνο ποὺ στήριζε τὴν ἀνάπτυξή του καὶ τὴν προκοπή του στὴ συντριβὴ τοῦ ὀθωμανικοῦ φεουδαλικοῦ κοινωνικοῦ συστήματος καὶ στὴ μετατροπὴ τῆς ὀθωμανικῆς κοινωνίας σὲ κοινωνία τῆς ἀστικῆς ἀνάπτυξης καὶ ἐκεῖνο ποὺ βάσιζε τὸ γιγάντωμά του στὴ στενὴ συνεργασία μὲ τὴν ἀποικιοκρατία καὶ στὴ μετατροπὴ τῆς ὀθωμανικῆς κοινωνίας σὲ κοινωνία τῆς καπιταλιστικῆς ὑπανάπτυξης. Τελικὰ ὑπερτέρησε τὸ δεύτερο.

Τὰ ἔθνη, ὅμως δὲν εἶναι δημιούργημα τῶν ἀστικῶν τάξεων, μὰ τῶν καταπιεσμένων τάξεων (2). Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἐθνικὸ κίνημα τῶν ἐθνῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἦταν αναπόφευκτο. Ξεπήδησε ἀπὸ τὴ σκληρὴ καὶ ἀδιάλλακτη πάλη τῶν μαζῶν (βασικὰ τῆς ἀγροτιᾶς). Μὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμφάνισής του (τέλη 18ου–ἀρχὲς 19ου αἰώνα) ἡγέτης του δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ εἶναι ἡ ἀστικὴ τάξη. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ σήμαινε πὼς γιὰ μεγάλο διάστημα τὴν πορεία τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων τῶν ὑπόδουλων λαῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας θὰ τὴν καθόριζαν οἱ ἀστικὲς τάξεις τους. Ποιό ὅμως τμῆμα τους; Αὐτὸ ποὺ τελικὰ θὰ ὑπερτεροῦσε.

Στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰώνα δόθηκε ἡ κρίσιμη καὶ ἀποφασιστικὴ μάχη. Αὐτὸ μποροῦμε πολὺ ἀνάγλυφα καὶ παραστατικὰ νὰ τὸ δοῦμε στὸ ἐθνικὸ κίνημα τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκφραστὴς τῆς πρώτης τάσης, δηλαδὴ τῶν ντόπιων αὐτοδύναμων ἀστῶν, ἦταν ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς. Θέλησε ν' ἀπελευθερώσει μαύρους κι ἄσπρους, ἀρβανίτες, βούλγαρους καὶ ρωμιούς. Ἤθελε τὴ θέση τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας νὰ τὴν πάρει μιὰ νέα κοινωνία τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ὁλόπλευρης ἀνάπτυξης. Ἐκφραστὲς τῆς ἄλλης τάσης, ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ τὸν κατηγόρησαν γιὰ ὀνειροπόλο, γιὰ ἐπικίνδυνο ταραχοποιὸ καὶ ποὺ τὸν προδωσαν. Τὸ τραγικὸ καὶ μαρτυρικὸ τέλος τοῦ Ρήγα ἔκφραζε καὶ τὴν ὁριστικὴ ἥττα τοῦ αὐτοδύναμου τμήματος τῆς ἑλληνικῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τὴν ἀκλόνητη νίκη τοῦ τμήματός της ποὺ συνδεότανε ἄμεσα μὲ τὴν ἀποικιοκρατία.

Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα τὰ πράγματα πῆραν τὴ γνωστὴ πορεία τους. Τὸ ἐθνικοαπελεθερωτικὸ κίνημα τῶν ἑλλήνων ἀξιοποιήθηκε ἀπὸ τὸν ταξικὸ ἡγέτη του σὰν μέσο γιὰ τὴν κατοχύρωση τῶν ἀποικιοκρατικῶν συμφερόντων στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία καὶ σὰν ὅπλο γιὰ τὴν παραπέρα ἄνοδο καὶ ἀνάπτυξη τοῦ ἑλληνικοῦ κεφαλαίου, ποὺ συνδεόταν ἄμεσα μὲ τὴν παγκόσμια ἀποικιοκρατικὴ ἀγορά. Κι αὐτὸ μὲ ἄλλα λόγια σήμαινε: ἡ ἡρωϊκὴ πάλη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἐθνική του ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἐθνική του προκοπὴ *γινότανε πιόνι στὴ σκακιέρα τοῦ παιχνιδιοῦ τῶν μεγάλων ἀποικιοκρατικῶν δυνάμεων* τῆς ἐποχῆς. Οἱ ἀγῶνες τῶν ἐθνικῶν κινημάτων τῶν ὑπόδουλων λαῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀποδιοργάνωναν καὶ ἀποσύνθεταν τὸ φεουδαλικὸ ἀπολυταρχικὸ κράτος τοῦ Σουλτάνου. Μὰ τὸ «Ἀνατολικὸ Ζήτημα», ποὺ ὑπῆρξε καρπὸς τῶν σκοτεινῶν δραστηριοτήτων τῶν ἀποικιοκρατικῶν δυνάμεων γιὰ τὸ ἅρπαγμα τῆς πλούσιας ὀθωμανικῆς κληρονομιᾶς, ἐρχότανε νὰ χαντακώσει τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα. Παράλληλα ἀποτελοῦσε τὸ ἀποφασιστικὸ μέσο τῶν ἀστικῶν τάξεων τῶν ὑπόδουλων λαῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας γιὰ νὰ εὐνουχίζουν καὶ νὰ ἐκφυλίζουν τὰ ἐθνικὰ κινήματα τῶν λαῶν τους ἀνάλογα καὶ στὸ βαθμὸ ποὺ ἀπαιτοῦσαν τὰ γενικότερα συμφέροντα τῆς παγκόσμιας ἀποικιοκρατίας. Ἀπὸ τότε, δὲν προλάβαινε ἕνα ἐθνικὸ κίνημα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας νὰ δείξει τὴ δύναμή του καὶ ἀμέσως ὁ ταξικὸς ἡγέτης του τὸ διεθνοποιοῦσε, δηλαδὴ τὸ ἔντασσε στὸ ἐπαίσχυντο παιχνίδι ποὺ λεγότανε «Ἀνατολικὸ Ζήτημα». Ἔτσι μονάχα μποροῦσε νὰ ὑποταχθεῖ τὸ ἐθνικὸ κίνημα στὰ στενὰ ταξικὰ συμφέροντα τοῦ ἡγεμόνα του.

Θὰ πρέπει, λοιπόν, νὰ πάρει κανεὶς ὑπόψη του αὐτὴ τὴν πραγματικότητα ὅταν κρίνει καὶ ἀξιολογεῖ τὸ ἑλληνικὸ ἐθνικὸ κίνημα στὴ διάρκεια τοῦ 19ου ἀρχὲς 20ου αἰώνα. Ἡ πορεία τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης ἀναπόφευκτα γινότανε τυραννιστικὴ καὶ μακρόχρονη καὶ ποτὲ δὲν κατάφερε νὰ φτάσει στὴν ὁλοκλήρωσή της. Ἡ μόνιμη προσπάθεια τῶν μεγάλων ἀποικιοκρατικῶν δυνάμεων γιὰ τὴν κυριαρχία τους (οἰκονομική, πολιτική, στρατιωτική, ἰδεολογικὴ κλπ.) στὸ χῶρο τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ἀδιάρρηκτη πρόσδεση τῆς ἑλληνικῆς ἀστικῆς τάξης στὴν προσπάθεια αὐτὴ στάθηκαν ἀποφασιστικοὶ ἀρνητικοὶ παράγοντες γιὰ τὸ ἑλληνικὸ ἐθνικὸ κίνημα. Καὶ τὸ ἔστρεψαν πρὸς ἄλλους, ξένους πρὸς αὐτό, στόχους καὶ τὸ σακάτεψαν.

Μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες τῆς ξένης ὀθωμανικῆς ὑποδούλωσης καὶ τῆς ἀποικιοκρατικῆς ἐξάρτησης, μεγάλωσε ἡ ἀνισόμερη ἀνάπτυξη τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος. Ἀρκεῖ νὰ ρίξει κανεὶς μιὰ προσεκτικὴ ματιὰ στὴν ἐδαφικὴ σύνθεση τοῦ ἐθνικοαπελευθερω-

Ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ ἄμυνα τῆς Κύπρου.

τικοῦ ἀγώνα τοῦ 1821–1829 γιὰ νὰ διαπιστώσει τὴν πιὸ πάνω ἀλήθεια. Ἐπίσης σημαντικοὶ παράγοντες, ὅπως οἱ ἑλληνικὲς ἐδαφικὲς καὶ οἱ γλωσσικὲς σχέσεις ποὺ ἀποτελοῦν ζωτικὰ στοιχεῖα τῆς δομῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐπίδραση τῆς παγκόσμιας ἀποικιοκρατίας, γίνονταν τροχοπέδη στὸ ἐθνικὸ κίνημα τῶν Ἑλλήνων. Καὶ γιὰ νὰ γίνουμε κατανοητοὶ ἀναφέρουμε γιὰ παράδειγμα τὸ νησιώτικο ἑλληνισμό.

Σ' ὁλόκληρη τὴν περιοχὴ τοῦ νησιώτικου ἑλλαδικοῦ χώρου τὸ ρόλο τῆς κοινότητας τοῦ ἐδάφους τὸν ἔπαιξαν καὶ τὸν παίζουν οἱ γλωσσικὲς σχέσεις, ἡ κοινότητα τῆς γλώσσας. Ποιὰ κοινότητα ἐδάφους μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ Κέρκυρα μὲ τὴ Θάσο καὶ ἡ Μυτιλήνη μὲ τὴν Κρήτη, ἡ Κρήτη μὲ τὴν Πελοπόννησο, ἡ Ἤπειρος μὲ τὴν Κύπρο κλπ.; Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, γιὰ τοὺς νησιῶτες ἡ κοινὴ γλώσσα ἀποτελοῦσε καὶ τὴν ἀτράνταχτη ἀπόδειξη τῆς κοινότητας τοῦ ἐδάφους. Ἡ γλώσσα ἦταν ἐκείνη ποὺ βασικὰ ἔκανε ὅλο αὐτὸ τὸ διάσπαρτο νησιώτικο κόσμο νὰ θεωρεῖ τὰ νησιά του Ἑλλάδα. Ὅμως, ἡ ἐπιβολὴ ἀπὸ τὴν ἄρχουσα τάξη τῆς διγλωσσίας, ἡ αὐθαίρετη ἀνακήρυξη τῆς ἀνύπαρκτης στὴ ζωὴ «καθαρεύουσας» σὰν τῆς γνήσιας ἑλληνικῆς γλώσσας, παρεμπόδιζε σοβαρὰ τὴ διαμόρφωση ἀπὸ τὸ λαὸ τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐνίσχυε τὴν ἐπιβίωση τῶν τοπικῶν διαλέκτων. Ἔτσι, στὸ νησιώτικο χῶρο ἐξασθενοῦσε ἡ συνοχὴ τῆς κοινότητας τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς κοινότητας τῆς γλώσσας. Κατὰ συνέπεια, ἔμπαιναν ἐπιπρόσθετα ἐμπόδια στὸ ἐθνικὸ κίνημα.

Τὸ ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν παραγόντων καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ἔνταξη τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος στὰ πλαίσια τῆς ἐξέλιξης καὶ τῆς πορείας τοῦ «Ἀνατολικοῦ ζητήματος», ἦταν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 νὰ βγεῖ τὸ νεοελληνικὸ κράτος–«φάντασμα». Ἀπὸ τότε κιόλας τὸ ἐθνικὸ κίνημα τῶν Ἑλλήνων πῆρε τὴ μορφὴ τοῦ ἀγώνα τῆς Ἕνωσης τῶν ὑπόδουλων περιοχῶν μὲ τὴν κρατικὰ αὐτοτελῆ Ἑλλάδα.

Οἱ ἑνωτικοὶ ἀγῶνες τῶν ὑπόδουλων Ἑλλήνων δὲν ἦταν οὔτε ψεύτικοι, οὔτε καὶ προϊὸν τῆς ἐπίσημης ἰδεολογίας τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους, τῆς γνωστῆς «Μεγάλης Ἰδέας». Ὑπῆρξαν δημιούργημα καὶ προσφορὰ τῶν καταπιεσμένων λαϊκῶν μαζῶν. Ἄλλο, τώρα, ἂν ἡ ἄρχουσα τάξη τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους πάντα φρόντιζε οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ νὰ μὴν παραβλάφτουν τὰ συμφέροντα τῆς ἀποικιοκρατίας, ἰδιαίτερα τῶν περιβόητων «προστάτιδων δυνάμεων». Ἄλλοτε τὰ κατάφερνε κι ἄλλοτε ὄχι.

Τὸ ἑλληνικὸ ἐθνικὸ κίνημα στὴν Κύπρο παρουσιάστηκε ἀπὸ τὸ 1821. Ἡ ἀγγλικὴ ἀποικιοκρατικὴ κατάχτηση τοῦ νησιοῦ ἦλθε νὰ παθητικοποιήσει τὸ κίνημα αὐτὸ γιὰ ἕνα σχετικὰ μεγάλο διάστημα. Ἡ ἀγγλικὴ κατοχὴ στὴν Κύπρο καὶ τὸ καθεστὼς τῆς ξένης ἐξάρτησης καὶ κηδεμονίας στὴν Ἑλλάδα (ποὺ τότε ἦταν πρῶτα ἀπ' ὅλα καθεστὼς τῆς ἀγγλοκρατίας) δὲν ἐρχόντουσαν σὲ καμιὰ ἀντίθεση ἀνάμεσά τους. Ἀντίθετα, ἐνίσχυαν τὸ παγκόσμιο στρατηγικὸ σύστημα τῆς ἀγγλικῆς ἀποικιοκρατίας καὶ τὴν ἡγεμονικὴ θέση τῆς ἀστικῆς τάξης μέσα στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Ὕστερα, ὅμως, ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο, πιὸ συγκεκριμένα ἀπὸ τότε ποὺ φυσικὸς ἡγέτης τῶν ἐθνικῶν κινημάτων γίνεται ἡ ἐργατικὴ τάξη καὶ ποὺ τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ-ἀντιαποικιακὰ κινήματα ταυτίστηκαν μὲ τὸ ἐργατικὸ κίνημα, τὸ ἐθνικὸ κίνημα τῆς Κύπρου ἄρχισε νὰ γνωρίζει γρήγορη ἀνάπτυξη. Ἔτσι, τὸ αἴτημα τῆς «Ἕνωσης» τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα ξεπέρασε τὴν παθητικότητά του καὶ ἔγινε ἐνεργητικὸς παράγοντας τοῦ ἀντιαποικιακοῦ ἀγώνα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου. Ἔτσι, παρουσιάστηκε καὶ ἡ ἰδιοτυπία τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος: ἕνα κίνημα ποὺ εἶχε πιὰ γιὰ φυσικό του ἡγέτη τὴν ἐργατικὴ τάξη νὰ ἔχει γιὰ αἴτημά του τὴν ἕνωση τῆς Κύπρου μ' ἕνα καθαρόαιμο καπιταλιστικὸ κράτος.

Ἴσως ὑπάρξουν ἄνθρωποι ποὺ θὰ βιαστοῦν νὰ φωνάξουν: ἡ ἀντίφαση ποὺ παρουσιάζει τὸ κυπριακὸ ζήτημα εἶναι καὶ ἡ βασικὴ αἰτία τῆς κακοτυχίας του. Μὰ ἡ ἀντίφαση, γενικὰ ἡ ἀντίφαση, ἔχει καθολικότητα. Βρίσκεται παντοῦ στὴ φύση καὶ στὴν κοινωνία. Ἀκόμα καὶ ἡ κίνηση εἶναι μιὰ ἀντίφαση (3). Κάθε ἀντίφαση ἐμπεριέχει τὴν ἀλληλοεξάρτηση καὶ τὴν πάλη ἀνάμεσα σ' ἀντίθετες δυνάμεις. Καὶ κανένα πράγμα ἢ κοινωνικὸ φαινόμενο δὲν ἐξελίσσεται

χωρὶς τὴν πάλη τῶν ἀντιθέτων, χωρὶς ἀντιφάσεις. Ἐκεῖνο, λοιπόν, ποὺ ἔχει σημασία εἶναι νὰ μελετηθεῖ ἀπὸ κοντὰ καὶ σωστὰ ἡ ἀντίφαση τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος γιὰ νὰ ἀνακαλυφτοῦν οἱ τρόποι τῆς ἐπίλυσής της καὶ γιὰ νὰ ἀξιολογηθεῖ δημιουργικὰ ἡ ἴσαμε σήμερα πορεία τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος στὴν Κύπρο.

Ἡ ἐξελεκτικὴ διαδικασία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος στὴν Κύπρο – βασικὰ ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο – περικλείει πολλὲς ἀντιθέσεις. Λόγου χάρη μέσα στὰ πλαίσιά της ἐντοπίζουμε: τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στοὺς ἀποικιοκρατούμενους Κυπρίους καὶ στὸν ἀποικιοκράτη δυνάστη, τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὶς λαϊκὲς ἐργαζόμενες μάζες καὶ στὸν ἰμπεριαλισμό, τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ κεφάλαιο καὶ στὴν ἐργασία, τὴ γενικότερη ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν ἀποικιοκρατούμενη περιφέρεια καὶ στὴν ἀποικιοκρατικὴ μητρόπολη, τὶς μερικότερες ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὰ διάφορα τμήματα τῆς ντόπιας ἀστικῆς τάξης κλπ, κλπ. Ἀκόμα, χωρὶς δισταγμό, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς μέσα στὸ ἐθνικὸ κίνημα τῆς Κύπρου (ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μερικὸ) περικλείονται κι ὅλες οἱ βασικὲς ἀντιθέσεις ποὺ παρουσιάζονται στὸ ὁλικὸ (δηλαδὴ στὸ πανελλήνιο ἐθνικὸ κίνημα, καὶ σὲ προέκταση στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ πραγματικότητα).

Γιὰ νὰ ὑπάρξει σωστὴ γνώση ἑνὸς φαινομένου καὶ γιὰ νὰ ἐπιλυθοῦν τὰ προβλήματά του ἀπαιτεῖται ἡ μελέτη ὅλων τῶν πλευρῶν του, ὅλων τῶν σχέσεων καὶ τῶν συναρτήσεών του. Ἡ μελέτη αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ μόνη ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς φανερώσει τὴν κύρια ἀντίθεση ποὺ διέπει τὸ φαινόμενο αὐτὸ καὶ ἡ μόνη ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς δείξει τὴ σωστὴ μέθοδο ἐπίλυσης τῆς κύριας ἀντίθεσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιστημονική, ἄρα καὶ διαλεχτική, τοποθέτηση. Μὰ τὸ βασικὸ γιὰ μᾶς εἶναι νὰ δοῦμε μὲ ποιὸ τρόπο ὑλοποιεῖται ἡ πιὸ πάνω τοποθέτηση στὴν περίπτωση τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος. Δυστυχῶς εἶναι ἀδύνατο μέσα στὰ στενὰ πλαίσια ἑνὸς σύντομου ἄρθρου νὰ γίνει κάτι τέτοιο. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ περιοριστοῦμε στὸ συμπέρασμα ποὺ φτάσαμε, δηλαδὴ στὸ ποιὰ εἶναι ἡ κύρια ἀντίθεση τοῦ κυπριακοῦ (4).

Σὲ πολλούς, ἂν ὄχι στὴν πλειονότητα τοῦ λαοῦ, ἐπικρατεῖ ἡ ἐντύπωση πὼς ὅλα τὰ δεινὰ τῶν Κυπρίων δὲν θὰ ὑπῆρχαν ἂν ἡ Ἀγγλία δὲν ἦταν ἀνθελληνική, ἂν ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ στὸ κυπριακὸ ἦταν δίκαια κλπ. Καὶ δὲν ἔχουν ἄδικο οἱ ἄνθρωποι, ἂν καὶ παραγνωρίζουν πὼς ἡ λευτεριὰ εἶναι ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ποὺ δὲ χαρίζονται, μὰ κ α τ α χ τ ι ό ν τ α ι μὲ ἀγῶνες καὶ θυσίες. Ἀκόμα ὑπάρχει καὶ μιὰ ἀπορία. Ἀρκετοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ τὴ θέτουν. Γιατί ἡ Ἀγγλία, ἀφοῦ τόσες δεκαετίες ἦταν καὶ ὁ κηδεμόνας καὶ «προστάτης» τῆς Ἑλλάδας, δὲ θέλησε νὰ γίνει πραγματικότητα τὸ αἴτημα τῆς «Ἕνωσης» τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα; Γιατί δὲν ἐπανέλαβε τὴ «γενναία χειρονομία της», αὐτὴ ποὺ ἐπέτρεψε στὰ Ἑφτάνησα ν' ἀπαλλαχτοῦν ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸ ζυγό; Φυσικά, οἱ Ἑφτανήσιοι κατάχτησαν τὴν ἐθνική τους ἀνεξαρτησία χάρη στοὺς ἀγῶνες τους καὶ ὄχι χάρη στὴ «μεγαλοψυχία» τῆς ἀποικιοκρατικῆς Ἀγγλίας. Μὰ καὶ οἱ Κύπριοι πάλεψαν τὸ ἴδιο θαρραλέα. Ποῦ βρίσκεται, λοιπόν, ἡ διαφορά;

Ἀπάντηση δὲ θὰ πάρουμε παρὰ μονάχα ὅταν ἐντοπίσουμε τὴν κύρια ἀντίθεση τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος. Εἴδαμε πὼς τὸ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ κίνημα τῆς Κύπρου ἀπὸ μιὰ στιγμὴ καὶ ἔπειτα ἀπόχτησε νέα φύση, καινούργια οὐσία. Σὰν ἐθνικοαπελευθερωτικὸ - ἀντιαποικιακὸ κίνημα τοῦ 20ου αἰῶνα εἶναι *βαθιὰ ἀντιιμπεριαλιστικὸ κίνημα καὶ στενὰ συνυφασμένο μὲ τὸ ἐργατικὸ κίνημα. Κατὰ συνέπεια ἡ ἴδια ἡ φύση του εἶναι καὶ ἐκείνη ποὺ μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν κύρια ἀντίθεσή του: εἶναι ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὶς λαϊκὲς μάζες καὶ στὸν ἀποικιοκρατικὸ ἰμπεριαλισμό*. Καὶ ἡ κύρια αὐτὴ ἀντίθεση βασικὰ συμπίπτει καὶ μὲ τὴν κύρια ἀντίθεση ποὺ διέπει τὸ ὅλο, δηλαδὴ τὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ πραγματικότητα στὸ σύνολό της.

Τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Ἑφτανησιῶτες νικοῦσαν τὴν ἀγγλικὴ ἀποικιοκρατία ἡ κύρια ἀντίθεση τοῦ ἑφτανησιώτικου προβλήματος ἦταν ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸν ὑπόδουλο ἑφτανησιακὸ λαὸ καὶ στὴν ἀγγλικὴ ἀποικιακὴ τυραννία. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ ἕνωση τῆς Ἑφτανήσου μὲ τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐξασθενοῦσε οὔτε τὸ καθεστὼς τῆς ξένης κηδεμονίας καὶ ἐξάρτησης στὴν Ἑλλάδα (δηλαδὴ τὴν ἀγγλοκρατία), οὔτε καὶ τὴν ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξη. Ἡ ὑποχώρηση τῶν Ἄγγλων ἦταν δυνατή. Μὲ τὴν ἕνωση, λυνότανε ἡ ἀντίθεση βασικὰ σὲ βάρος τῆς Ἀγγλίας, χωρὶς ὅμως νὰ θίγονται τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῆς ἀγγλικῆς ἀποικιοκρατίας καὶ τοῦ παγκόσμιου ἀποικιοκρατικοῦ - καπιταλιστικοῦ συστήματος.

Στὴν Κύπρο, στὸν 20ὸ αἰώνα, τέτοια δυνατότητα δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρξει. Ἡ κύρια ἀντίθεση τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος δὲ μποροῦσε νὰ ἐπιλυθεῖ μὲ τέτοιο τρόπο ποὺ καὶ «ὁ σκύλος νὰ εἶναι χορτάτος καὶ ἡ πίτα γερή». Ἡ πραγματοποίηση τοῦ αἰτήματος τῆς ἕνωσης ἔθιγε τὰ ζωτικὰ συμφέροντα καὶ τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ τοῦ καπιταλισμοῦ. Γιατὶ μιὰ τέτοια πορεία τῶν πραγμάτων θὰ σήμαινε νίκη ἑνὸς ἀντιιμπεριαλιστικοῦ κινήματος, ἔστω κι ἂν ἡ ἱκανοποίηση τοῦ αἰτήματος προσφερότανε σὰν πεσκέσι ἀπὸ τὴν Ἀγγλία στὸ ἑλληνικὸ καθεστὼς τῆς ξένης ἐξάρτησης καὶ τῆς κηδεμονίας. Στὴν ἐποχὴ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς γενικῆς κρίσης τοῦ παγκόσμιου ἀποικιοκρατικοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, ἡ ἐπίλυση τῆς κύριας ἀντίθεσης κάθε ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος ἀπὸ τὴ μεριὰ τῶν ἰμπεριαλιστῶν σημαίνει *ὁριστικὴ συντριβή, θάψιμο τοῦ κινήματος αὐτοῦ*. Ὁ μόνος ποὺ μπορεῖ σωστὰ νὰ ἐπιλύσει τὴν ἀντίθεση αὐτή, δηλαδὴ νὰ τὴν ἐπιλύσει ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος, εἶναι πιὰ ἡ ἐργατικὴ τάξη.

Ἡ πραγματικότητα αὐτὴ αὐτόματα ὅξυνε, ἀπὸ τὸ μεσοπόλεμο καὶ ὕστερα, τὴ μάχη γιὰ τὸ ποιὸς θὰ εἶναι ὁ ἡγεμόνας τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος στὴν Κύπρο: οἱ ἐργάτες ἢ οἱ ἀστοί; Ἡ ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξη, στὸ σύνολό της, παρὰ τὶς ἐσωτερικές της ἀντιθέσεις, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ἐπιδιώκει τὴν ἐπίλυση τῆς κύριας ἀντίθεσης τοῦ κυπριακοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος χωρὶς νὰ θίγεται καὶ νὰ κλονίζεται ἡ θέση της μέσα στὰ πλαίσια τοῦ διεθνοῦς ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς ἀποικιοκρατίας. Ἡ ἑλληνικὴ ἐργατικὴ τάξη, στὸ σύνολό της, ἀντικειμενικὰ ἐπιζητοῦσε τὴ νίκη τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος, ἔτσι ποὺ νὰ ἐξασθενεῖ ὁ ἰμπεριαλισμὸς καὶ τὸ μονοπωλιακὸ κεφάλαιο μέσα στὴν ἴδια τὴν Ἑλλάδα. Ἡ συνένωση τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος στὴν Κύπρο μὲ τὸ ἐργατικὸ κίνημα τῆς Ἑλλάδας ἀποτελοῦσε προϋπόθεση γιὰ τὴν παραπέρα ἀνάπτυξη καὶ τῶν δύο.

Ἡ μάχη, λοιπόν, γιὰ τὸ ποιὸς θὰ εἶναι ὁ ἡγεμόνας τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος στὴν Κύπρο ἦταν ἀποφασιστικῆς σημασίας. Ἀπὸ τὴ μάχη αὐτὴ ἐξαρτιόντουσαν τὰ πάντα. Ἀπὸ τὴ μάχη αὐτὴ ἐξαρτιότανε ἡ σωστὴ ἢ ἡ μὴ σωστὴ ἐπίλυση ὅλων τῶν ἀντιθέσεων ποὺ περιέκλειε τὸ ἐθνικὸ κίνημα τῆς Κύπρου, ἐξαρτιότανε ἡ ἴδια ἡ τύχη τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου.

Μὰ μιὰ τέτοια μεγάλη μάχη ποτὲ δὲ δίνεται στὰ τυφλά. Ἀπαιτοῦσε, ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς ἐργατικῆς τάξης, σωστὴ καὶ δημιουργικὴ σύνδεση τῆς ἐπαναστατικῆς θεωρίας μὲ τὴν πράξη, δηλαδὴ μὲ τοὺς ἐθνικοαπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου. Χρειαζότανε σωστὴ κατανόηση τῆς ἀντίφασης τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος, σωστὴ κατανόηση τῆς κύριας ἀντίθεσής του καὶ σωστὴ μέθοδο ἐπίλυσής της. Μά, ὅπως θὰ δοῦμε στὸ ἑπόμενο ἄρθρο μας, ὅλα αὐτὰ ἀπουσίαζαν. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἑλληνικὸ ἐργατικὸ κίνημα ἔχασε μέσα ἀπὸ τὰ χέρια του τὴν ἡγεμονία τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος τῆς Κύπρου καὶ ἔτσι ἀνοίχτηκε καὶ ὁ δρόμος γιὰ νὰ παρουσιάζει τὸ Κυπριακὸ Ζήτημα, ἐδῶ καὶ 25 χρόνια, τὴ θλιβερὴ ἐξέλιξη: νὰ πηγαίνει ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο.

(Στὸ ἑπόμενο: Τὸ Κυπριακὸ Ζήτημα στὴν πράξη)

Ν. Ψυρούκης

Παραπομπές:

1- Βλέπε τὸ προηγούμενο ἄρθρο μας: «Τί εἶναι τὸ Κυπριακὸ Ζήτημα».
2- Φ. Ἔγγελς: Σχετικὰ μὲ τὴν ἀποσύνθεση τοῦ φεουδαλισμοῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀστικῆς τάξης, Μὰρξ-Ἔγγελς, Ἅπαντα, τσεχ. ἔκδοση 1967, σ. 425.
3- Φ. Ἔγγελς: Ἀντὶ-Ντύριγκ, γαλλικὴ ἔκδοση 1950, σ. 152.
4- Διεξοδικὴ διερεύνηση τοῦ Κυπριακοῦ Ζητήματος κάνουμε στὸ ἔργο μας «Ἱστορία τῆς Σύγχρονης Ἑλλάδας», τόμ. Β΄ (ὑπὸ ἔκδοση).

Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΑΠΟΤΡΕΨΕΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ

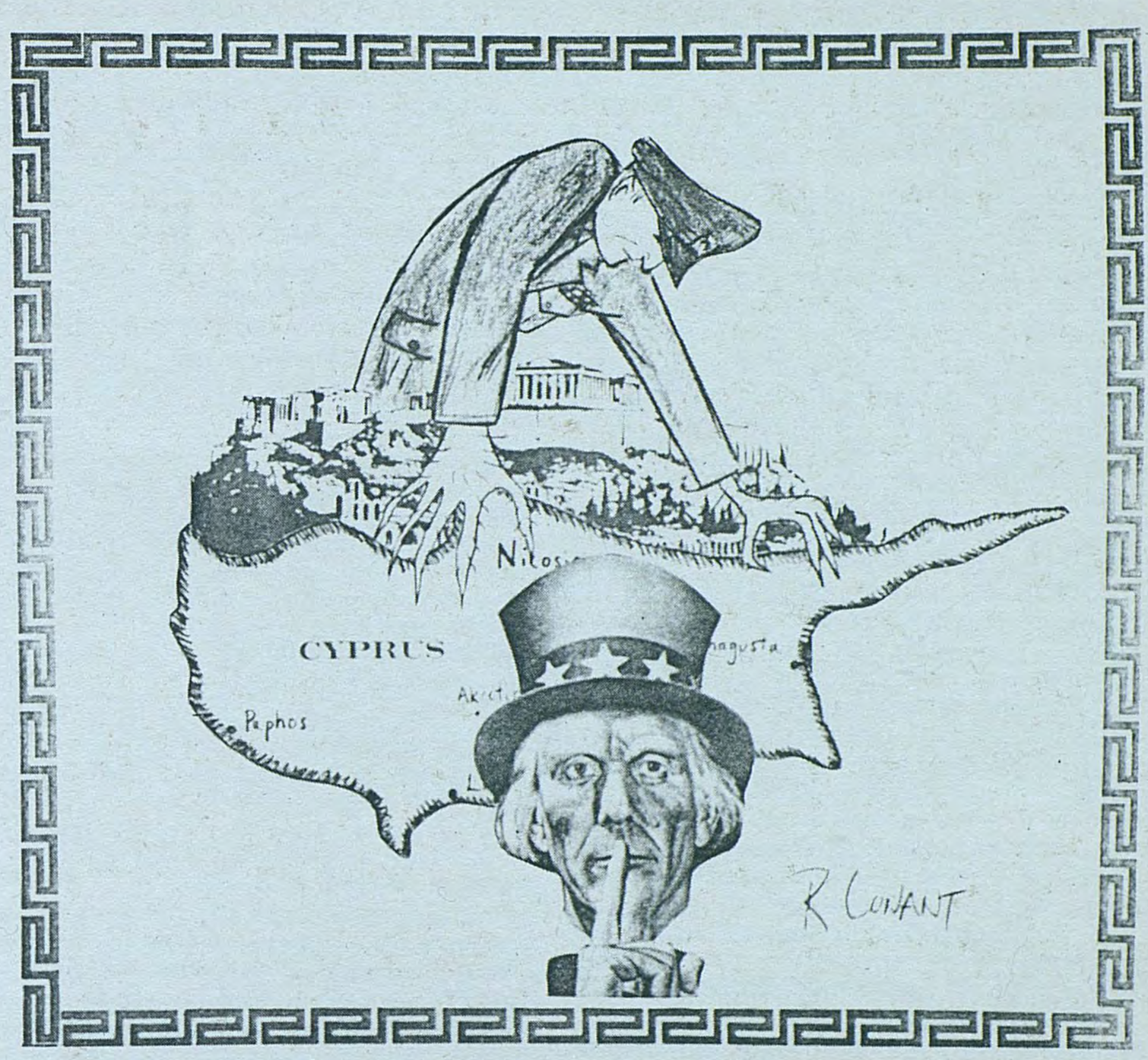

Τοῦ Πλούτη Σέρβα

Γιὰ τὸν ἁπλὸ Κύπριο ἐμφανέστερες ἦταν οἱ ἄλλες ἀδυναμίες τῆς Ἀκελικῆς ἡγεσίας, οἱ σχετικὲς μὲ τὴν προάσπιση τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν ἀποκατασταση τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας.
Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ Γεώργιος Γρίβας ταλαντεύτηκε ὅταν πληροφορήθηκε τὸ περιεχόμενο τῶν συμφωνιῶν τῆς Ζυρίχης. Ὅμως τελικὰ τὶς δέχτηκε. Ἐπιστρέφοντας στὴν Ἀθήνα ἔγινε δεκτὸς μὲ μεγάλες τιμὲς ἐθνικοῦ ἥρωα καὶ προβιβάστηκε στὸ ἀνώτατο στρατιωτικὸ ἀξίωμα. Μποροῦσε τώρα νὰ ἐφησυχάσει ἀπάνω στὶς δάφνες ἑνὸς ἀνταρτοπολεμικοῦ μεγαλουργήματος, ποὺ μὲ πλήρη ἐχτίμηση ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὸν παγκόσμιο τύπο καὶ μὲ πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις λαμπρύνθηκε ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ λαό. Λογικῶς ὁ στρατηγὸς δὲν εἶχε δικαίωμα ν' ἀντιδράσει. Ἀλλ' οὔτε νὰ διαφωνήσει. Ὁ ἴδιος στὰ ἀπομνημονεύματά του (σελ. 159), στὶς 9 τοῦ Μάρτη 1959 (δεκαπέντε μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπογραφὴ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ζυρίχης) καλοῦμε τὸ λαὸ «νὰ συσπειρωθεῖ πέριξ τοῦ Ἐθνάρχου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ σήμερον σύμβολο ἑνότητος καὶ ἰσχύος». Κι ἂν ἐκ τῶν ὑστέρων ἄλλαξε γνώμη, εἶχε τὸ δημοκρατικὸ δικαίωμα νὰ ξανακατεβεῖ στὴν Κύπρο καὶ νὰ πολιτευτεῖ μ' ὁποιαδήποτε συνθηματολόγηση, ὄχι ὅμως σὰν ἀντάρτης.

ΓΡΙΒΑΣ ΚΑΙ ΑΚΕΛ

Ὅμως, ξαναθυμήθηκε τὸ ἀντάρτικο. Φαίνεται ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπαύριο τῆς πανηγυρικῆς ἐπανόδου του στὴν Ἀθήνα, εἶχε μετατρέψει τὸ σπίτι του στὸ Χαλάνδρι σὲ κρησφύγετο τῶν ἀδιάλλαχτων ἑνωτικῶν-ἑοκαβιτῶν στελεχῶν, ὅπου δραστήρια ἕνας νέος ἀνταρτοπόλεμος (σὲ ποιὸν ἐνάντια;) χαλκευόταν. Σὲ λίγο στὴν Κύπρο μιλοῦν γιὰ τὶς ἀντιθέσεις τοῦ στρατηγοῦ πρὸς τὸν Μακάριο, ποὺ ἐπισημοποιοῦνται κατὰ τὶς πρῶτες προεδρικὲς ἐκλογές, τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1959.

Ἀπὸ τὴ συνάντηση τῆς Ρόδου ἀρχίζει ἡ ἁλυσίδα τῆς νέας σειρᾶς τῶν παραδόξων σχέσεων τοῦ στρατηγοῦ μὲ τὸν Μακάριο. Συναντήθησαν σὰν ἐχθροὶ καὶ χώρισαν συμφιλιωμένοι. Ὕστερα ἀπὸ τὶς πρῶτες ἀψιμαχίες μὲ τοὺς σύνοικους, στὰ 1963 διευθετεῖται ὅπως ὁ Γρίβας κατέβει στὴν Κύπρο καὶ ἀναλάβει τὴ διοίκηση τῆς ἐθνοφρουρᾶς. Ἀμέσως φάνηκε ὅτι ἡ φανατικὴ διαπαιδαγώγηση τῶν Κυπριόπουλων μὲ ὑπόβαθρο τὸ μεγαλοϊδεατισμὸ (πράγμα ἀντίθετο πρὸς τὴ σύγχρονη σκέψη καὶ προπαντὸς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησιακὴ ὑπόσταση τοῦ Κυπριακοῦ κράτους) ἀποτέλεσαν τὴ βασικὴ φιλοδοξία τοῦ ἀρχηγοῦ. Τὸ ΑΚΕΛ ἦταν ὁ κύριος στόχος του. Ὁ Μακάριος καταγγέλλεται σὰν ὁ στυλοβάτης τοῦ ΑΚΕΛ. Κατοπινὰ ξαναρχίζει ἡ ἀνοιχτὴ ἐπίθεση ἐνάντια στὸ Μακάριο. Ὁ ἀρχηγὸς προκαλεῖ τὸ Μακάριο νὰ προκηρύξει τὴν ἄμεση Ἕνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα. Διαλαλεῖ πὼς αὐτὸς σὰν ἀρχηγὸς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων δέχεται ἐντολὲς μόνον ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση. Μὲ τέτοιο κλίμα φτάσαμε στὶς 15 τοῦ Νοέμβρη τοῦ 1967, γιὰ νὰ παρακολουθήσουμε τὸ στρατηγὸ νὰ εἰσβάλλει στὸ τουρκικὸ χωριὸ Κοφίνου. Καὶ ἂν ἡ Ἀθήνα δὲν ἔσπευδε νὰ τὸν ἀνακαλέσει ἡ εἰσβολὴ τοῦ Μεχμετλὶκ θά 'ταν ἀναπόφευκτη. Τρία χρόνια ἀργότερα, στὰ 1970, ὁ στρατηγὸς παράνομα ξεμπαρκάρει πάλι στὸ νησί. Ἀπὸ τὸ κρησφύγετό του δραστηριοποιεῖ ὅλες τὶς ὁμάδες του. Ὀργανώνει τοὺς βομβιστές του. Πυρπολοῦν αὐτοί, ἀστυνομικοὺς σταθμούς, κυβερνητικὰ χτίρια καὶ ἀστικὲς περιουσίες Μακαριακῶν καὶ Ἀκελιστῶν. Γίνονται ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἡ Τουρκικὴ ἡγεσία ἀπολαμβάνει τὸ θέαμα. Εἶναι ἀδιανόητο ὅτι σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα τῶν «μεγαλουργημάτων» τοῦ στρατηγοῦ, ποτὲ δὲν τέθηκε θέμα, οὔτε γιὰ τὴν παράνομη εἴσοδό του, οὔτε γιὰ τὴν παράνομη διαμονή του στὴν Κύπρο. Καί, μάλιστα, μιὰ παράνομη συνάντησή του μὲ τὸ Μακάριο, σ' ἄγνωστο τόπο, εἶχε πραγματοποιηθεῖ. Ὅμως, εἶναι πλήρως διανοητὸ ποῦ στηρίχτηκε τὸ πραξικόπημα, γιὰ νὰ ἀκολουθήσει ἡ μοιραία εἰσβολή.

Ὁ στρατηγὸς δὲν ἐπέζησε γιὰ ν' «ἀπολαύσει τὰ ἀγαθὰ τῶν μόχθων του». Ὅμως ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία ζοῦσε καὶ δροῦσε. Καὶ ζεῖ. Καὶ δικαιοῦται ὁ ὁποιοσδήποτε νὰ προβάλει τὸ ἐρώτημα. Τί, ἐχτὸς ἀπὸ μιὰ στείρα κι ἄτολμη δημοσιογραφία, ἔκανε γιὰ νὰ τεθεῖ φραγμὸς στὶς Γριβικὲς δραστηριότητες καὶ νὰ ἀναχαιτίσει τὸ ρεῦμα ποὺ τόσο ἔκδηλα ὁδηγοῦσε πρὸς τὴ συμφορά; Στὰ μάτια τοῦ κόσμου, τὸ κίνημα τοῦ ΑΚΕΛ φάνταζε τόσο μαζικὸ καὶ τόσο δυναμικό. Καὶ στὴ βουλὴ εἶχε μιὰ τόσο ἰσχυρὴ ἀντιπροσώπευση. Ὅμως, ποτὲ δὲν ἀποτόλμησε νὰ θέσει στὴ Βουλὴ αὐτὸ τὸ βασικὸ θέμα, ποὺ

καθημερινὰ ἀπειλοῦσε τὴ ζωὴ τῆς Κυπριακῆς πολιτείας.

Γενικὰ μιὰ φοβία διακατεῖχε τὴν Ἀκελικὴ ἡγεσία. Ὄχι μόνο μέσα στὴ Βουλὴ ἀλλὰ καὶ στὴν ἀντίκρυση ὅλων τῶν θεμελιακῶν προβλημάτων τῶν ἐργαζομένων. Ἀνάστειλε κάθε ταξικὴ ἐκδήλωση. Κήρυξε τὸ δόγμα τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων. Καὶ αὐτὸν τὸν ἡγούμενο τοῦ Κύκκου, τὸν ἀναγνώριζε σὰν προοδευτικὸ καπιταλίστα.

Κι ὅλα αὐτὰ τὰ κάλυπτε μὲ τὴ θέση ὅτι «τὸ στάδιο τοῦ ἀγώνα ποὺ περνᾶμε εἶναι ἐθνικοαπελευθερωτικό. Γι' αὐτό, καὶ ὁ κοινὸς ἀγώνας πρέπει νά 'ναι ἐνιαῖος». Στόχος τοῦ ἀγώνα καθοριζόταν ἡ «ἐνιαία, ἀκεραία καὶ κυρίαρχη ἀνεξάρτητη Κύπρος». Κάτω ἀπὸ αὐτὴ τὴ θέση, ὅλες οἱ ὑποχωρήσεις ἔβρισκαν τὴν πλήρη δικαίωσή τους.

Ἀλλὰ ἡ θέση αὐτή, στὴ βάση της ἦταν ἀντιφατική. Δὲν ἦταν παρὰ ἕνα νεφέλωμα, ποὺ ὅλα μποροῦσε νὰ τὰ δέχεται, νὰ τὰ καλύπτει, χωρὶς ἐντούτοις νά 'χει καμιὰ σχέση μὲ τὴν Κυπριακὴ πραγματικότητα. Ἡ Κύπρος ἀπὸ τὸ 1960 εἶχε ἀναγνωριστεῖ σὰν ἀνεξάρτητο κυρίαρχο κράτος. Σὰν τέτοιο ἔγινε δεχτὸ στὴν οἰκογένεια τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν. Ἦταν πλήρως ἐλεύθερο στὴν ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερική του πολιτική. Δημιούργησε διπλωματικὲς σχέσεις μὲ ὅλες τὶς χῶρες. Ἀνάπτυξε ἐμπορικὲς καὶ πολιτιστικὲς σχέσεις μὲ κάθε μορφῆς χώρα, χωρὶς ἐξαίρεση τὴν Κίνα καὶ τὴν Ἰαπωνία.

Μήπως, ἄραγε, πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι στὴν ἀντίληψη τῶν θεωρητικῶν τοῦ ΑΚΕΛ, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Κύπρος ἦταν δεμένη μὲ τὴ συνθήκη ἐγγυήσεως τῶν τριῶν χωρῶν ποὺ διεξάγουν ἐθνικοαπελευθερωτικὸ ἀγώνα;

Ἀλλά, ὅσον ἀφορᾶ τὶς ξένες στρατιωτικὲς βάσεις, δὲν εἶναι μόνο στὴν Κύπρο ποὺ ὑπάρχουν τέτοιες. Ὁλόκληρη ἡ Εὐρώπη εἶναι κατασπαρμένη ἀπὸ βάσεις. Καὶ στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν ἀμερικανικὲς βάσεις. Μπορεῖ τάχα νὰ λεχτεῖ ὅτι καὶ οἱ χῶρες αὐτὲς περνοῦν στάδιο ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα;

Κι ἀκόμη. Μήπως τὸ γεγονὸς ὅτι τὴν κυριαρχία τῆς Κύπρου τὴν ἐπιβουλεύεται ὁ ἰμπεριαλισμὸς ἢ τὸ ΝΑΤΟ, ἐπιτρέπει νὰ ἀναζητήσουμε ἕναν ἄλλο παράγοντα ποὺ ἐπιβάλλει νὰ θεωροῦμε τὸν Κυπριακὸ ἀγώνα σὰν ἐθνικοαπελευθερωτικό; Ἀλλὰ ποιὰν εὐρωπαϊκὴ ἢ μεσανατολικὴ χώρα δὲν τὴν ἐπιβουλεύεται σήμερα ὁ ἰμπεριαλισμός; Ἢ ἁπλούστερα: Πόσες χῶρες ἀριθμοῦνται στὴν Εὐρώπη ποὺ δὲν εἶναι συνδεδεμένες μὲ τὸ ΝΑΤΟ ἢ τὸ Σύμφωνο Βαρσοβίας; Καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὴ συνθήκη ἐγγυήσεως, καθένας ὀφείλει νὰ γνωρίζει ὅτι τὰ ὅρια τῆς τριμελοῦς ἐγγύησης εἶναι σαφῶς καθορισμένα στὸν ἀποκλεισμό, ἀπὸ τὴ μιὰ τῆς Ἑνώσεως, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τῆς διχοτόμησης, χωρὶς οὔτε κὰν νὰ ἐπεκτείνονται ὡς τὴν ἐξασφάλιση συνθηκῶν ὁμαλῆς συμβίωσης τῶν δύο σύνοικων στοιχείων. Εἶναι βέβαια ὀρθὸ ὅτι τὰ βέτα ποὺ εἶχαν διασφαλιστεῖ στὸ Τουρκικὸ στοιχεῖο ἦταν ἑτεροβαρῆ καὶ ἀνυπόφορα γιὰ τὴν πλευρὰ τῆς πλειοψηφίας, τὴν Ἑλληνικὴ πλευρά. Ὅμως καὶ αὐτό, πάλιν, τὸ οὐσιῶδες στοιχεῖο, δὲν ἔχει τέτοιο χαρακτήρα γιὰ νὰ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ καθορίζουμε τὸ στάδιο τοῦ Κυπριακοῦ ἀγώνα σὰν ἐθνικοαπελευθερωτικό.

Φυσικὰ γιὰ κείνους ποὺ δὲν δέχονται τὸ ἐνιαῖο ἀνεξάρτητο κράτος καὶ ἐμμένουν στὴν Ἕνωση τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα, τὸ στάδιο τοῦ Κυπριακοῦ ἀγώνα ἦταν καὶ παραμένει ἐθνικοαπελευθερωτικό.

Ο ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΗΤΑΝ ΕΘΝΙΚΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ;

Τετράγωνα, λοιπόν, λανθασμένη ἡ θέση ὅτι τὸ στάδιο τοῦ Κυπριακοῦ ἀγώνα ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει ἐθνικοαπελευθερωτικό. Κι ἀπ' αὐτὴν ἀπορρέουν ὅλα τὰ κακά, ποὺ κρατοῦσαν συνεχῶς τὸ ΑΚΕΛ καὶ τὶς ἄλλες προοδευτικὲς δυνάμεις τοῦ Νησιοῦ μὲ δεμένα τὰ χέρια πιστὸν ἀκόλουθο στὴ γραμμὴ τοῦ ἐμπνεομένου ἡγέτη.

Ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση πηγάζει ἡ ἄνευ ὅρων ὑποταγὴ στὸ Μακάριο. Ἡ ἀνοχὴ πρὸς αὐτὸν νὰ λέγει καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνει ὅτι «Πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεώς του εἶναι νὰ συνεργάζεται πάντοτε μετὰ τῆς ἑκάστοτε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅσον ἀφορᾶ τὴ λύση τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος», ἐνῶ στὴν τέτοια γραμμὴ ἔπρεπε νά 'χε τεθεῖ τέρμα ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ ἐνιαῖο κυπριακὸ κράτος εἶχε ἀνακηρυχθεῖ. Μὲ τὸ ἑλληνικὸ κράτος τίποτα πιὰ δὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς συνδέει, παρὰ μόνο ἐμπορικοὶ καὶ πνευματικοὶ δεσμοί. Αὐτοὺς καὶ μόνον ἔπρεπε νὰ ἀναπτύσουμε καὶ νὰ καλλιεργοῦμε.

Ἡ συνέχιση αὐτῆς τῆς γραμμῆς παραχωροῦσε στὴ σύνοικο πλευρὰ τὸ ἀναμφισβήτητο δικαίωμα νὰ συνθηματολογεῖ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο. Μητέρα ἐσύ; Μητέρα κι ἐγώ. Στὴν Ἀθήνα ἐσύ; Στὴν Ἄγκυρα κι ἐγώ. Μοιραῖα τὸ ψαλίδι συνεχῶς ἄνοιγε καὶ τὸ σχῆμα διευρυνόταν. Ἡ ἀνεξάρτητη πολιτικὴ ἐγκαταλειπόταν. Ἕκαστος τῶν συνοίκων ἔπαιρνε τὸ δρόμο του πρὸς ἀντίθετη κατεύθυνση ἀπὸ κείνη ποὺ ἐπέβαλλαν οἱ ἀρχὲς τοῦ ἐνιαίου ἀνεξάρτητου κράτους. Κατὰ κρημνῶν ἔβαινε ἡ Ἀνεξαρτησία. Κι αὐτό, εἶναι κωμικὸ νὰ τὸ ἀνάγουμε σὲ παιχνίδι τῶν ἰμπεριαλιστῶν.

Πελαγοδρομώντας ὁ Μακάριος πρὸς ὅλα τὰ πλάτη καὶ τὰ μήκη τῆς ὑφηλίου, συνθηματολογώντας πότε γιὰ ἐθνικοὺς πόθους καὶ πότε γιὰ ἀνεξάρτητη κυριαρχία, μπερδεύοντας τὶς ἔννοιες τοῦ Κράτους καὶ τοῦ Ἔθνους, τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Βασιλείας, μὴ διαχωρίζοντας τὸν κοινοβουλευτισμὸ ἀπὸ τὴ στρατοκρατία, προχωροῦσε στὴν ὁποία γραμμὴ τῆς ἀρεσκείας του. Καὶ σ' αὐτὸ δυστυχῶς τὸν διευκόλυνε ἡ ἀτολμία τῆς Ἀκελικῆς ἡγεσίας, μὲ τὴ συνεχῆ καὶ πλήρη καὶ ἀδιαφιλονείκητη συμπαράστασή της.

Ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία, ποὺ ἀρέσκεται νὰ ἐντρυφᾶ στὸ μαρξισμό, ὄφειλε νὰ ἀντιλαμβανόταν ὅτι ἡ ἐμμονή της στὸ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ στάδιο ἔχυνε νερὸ στὸ μύλο τῆς ἀκραίας ἐθνικιστικῆς παράταξης, ποὺ τασσόταν ἐνάντια στὸ ἐνιαῖο κράτος. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη παραχωροῦσε στὴ Χούντα γῆν καὶ ὕδωρ στὴ Μεγαλόνησο.

Μιὰ καὶ ὅλες οἱ ἑλληνικὲς κυβερνήσεις καὶ ὅλα τὰ κόμματα (μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ Κ.Κ.Ε.) ἀπέκλεισαν ὁποιοδήποτε νέο ξεκίνημα γιὰ τὴν Ἕνωση καὶ ἐφόσον τὸ Κυπριακὸ κράτος ἦταν μιὰ παραδεχτή, γιὰ τὴν καταπληκτικὴ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, πραγματικότητα, τὸ μόνο ὀρθὸ σύνθημα ἦταν τὸ σύνθημα γιὰ μιὰ ἀληθινὴ δημοκρατία, ποὺ πάνω στὴ βάση της ἔπρεπε, μὲ κάθε θυσία, νὰ ἐδραιωθοῦν αἱ σχέσεις ἐμπιστοσύνης, φιλίας καὶ ἀγάπης μεταξὺ τῶν συνοίκων. Σ' αὐτὸ ἔπρεπε νά 'ταν συνεχῶς συγκεντρωμένες ὅλες οἱ πολιτικὲς δυνάμεις, μὴ παραχωρώντας, ἀπ' ἀρχῆς, δρόμο καὶ χῶρο διείσδυσης τόσο στὴν ἑλληνικὴ ὅσο καὶ στὴν τουρκικὴ ἐπιρροή.

ΤΟ ΑΚΕΛ, Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΙ Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ

Εἶναι ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ θέση, «ὅτι τὸ στάδιο ποὺ περνᾶμε εἶναι ἐθνικοαπελευθερωτικόν» (ραμμένη στὰ μέτρα τῆς Ἀκελικῆς δειλίας), ποὺ ἄφηνε τὸ Μακάριο ἀβοήθητο στὸ πελαγοδρόμημά του, ἔτσι ποὺ ξέγνοιαστα νὰ θερμαίνει μέσα στοὺς κόλπους τῆς Κυπριακῆς Πολιτείας καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας τὸ θεριὸ πού, ὅταν πιὰ ἀποφάσισε νὰ τὸ ἀποτινάξει, εἴκοσι μόλις μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ πραξικόπημα, ἦταν τόσο ἀργά.

Εἶναι αὐτὴ ἀκριβῶς ποὺ ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία πάντα προβάλλει σὰν ἐπιχείρημα γιὰ νὰ μὴ θέσει στὴ Βουλὴ πρόβλημα Διγενῆ καὶ γενικότερα Χούντας, ὅταν στὰ Εὐρωπαϊκὰ κοινοβούλια τόσο συχνὰ ἀκουόταν ἡ ὀργὴ ἐνάντια στὸ ἀπάνθρωπο καθεστὼς ποὺ ἔδερνε τὴν Ἑλλάδα. Μὲ τὴν κυριαρχικότητα αὐτῆς τῆς θέσης, ἀποκλειόταν ἡ ἀδιάλλαχτη, συνεπὴς καὶ συνεχὴς πάλη στὸ πλευρὸ τοῦ μαχομένου ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ δὲν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις ποὺ τὸ ἀδύνατο σοσιαλιστικὸ κόμμα τοῦ Λυσσαρίδη ἀφέθηκε μόνο, ὄχι μόνο μέσα στὴ Βουλὴ ἀλλὰ καὶ στοὺς δρόμους, νὰ προασπίζει τὰ ἑλληνικὰ δημοκρατικὰ ἰδεώδη. Μιὰ χαρά, ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς θέσης, τά 'χε καταφέρει ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία ν' ἀπαλύνει τὸ ταξικό καί, κυρίως, τὸ ἀντιφασιστικὸ κριτήριο τῶν μαζῶν, ποὺ στὰ παλιὰ τὰ χρόνια διέγειραν τὴν ἀτμόσφαιρα ὅταν ἡ δημοκρατία ὑπόφερε στὴν ὁποία γωνιὰ τῆς γήινης σφαίρας. Κι ὅταν ὁ Παπαδόπουλος, τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Κόλλιας ἦταν ὁ ἐπιφανειακὸς πρωθυπουργός, ἐπισκεπτόταν τὴν Κύπρο μὲ πᾶσαν ἐπισημότητα καὶ μὲ λαϊκὲς ἐκδηλώσεις τῆς Δεξιᾶς, οἱ Ἀκελικοὶ ἡγέτες δὲν παρέλειψαν νὰ δώσουν τὸ παρόν τους, στὴ μεγάλη δεξίωση ποὺ εἶχε ὀργανωθεῖ ἀπὸ τὸ Μακάριο στὸ Προεδρικὸ Μέγαρο. Ἐλεύθερη ἀφέθηκε ἡ χούντα νὰ διαφεντεύει στὴν Κύπρο. Ἄνετα οἱ χουντικοὶ ἀξιωματικοὶ δηλητηρίαζαν τὴν ψυχὴ τῶν Κυπριόπουλων τῆς Ἐθνικῆς Φρουρᾶς. Ἀδιαμαρτύρητα ἐχτελοῦνταν οἱ Παπαδοπουλικὲς ἐντολὲς γιὰ τὴν ἀποπομπὴ τῶν Κυπρίων Ὑπουργῶν ποὺ ἦταν ἀπρόθυμοι νὰ δεχτοῦν τὰ χουντικὰ κελεύσματα (ὑπενθυμίζουμε ἐδῶ τὶς περιπτώσεις τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Σπ. Κυπριανοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας Φρ. Πετρίδη). Καὶ τελικά, καμιὰ προειδοποίηση δὲ δόθηκε στὸ λαό, ὅταν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1974 προκλητικότατα συναντιόνταν στὸ Χίλτον οἱ Ἰωαννίδης καὶ Σαμψών, καταστρώνοντας,

Ἡ νίκη ἦταν πολὺ μακριά...

ὁπωσδήποτε, τὴ γραμμὴ τοῦ πραξικοπήματος γύρω ἀπὸ ἕνα ποτό.

ΤΟ ΑΚΕΛ ΚΑΙ Η ΕΝΟΤΗΤΑ

Ὅλα, ὅλα ὑποτάσσονταν σ' αὐτὴ τὴν καταραμένη θέση. Ὅλες οἱ ὑποχωρήσεις καὶ ὅλες οἱ εὐτέλειες στὸ προσκήνιο, κάτω ἀπὸ τὴν ὡραία λέξη ἑνότητα. Στὴν κάθε λαϊκὴ δυσανασχέτηση καὶ ὀργή, συνεχῶς πρόβαλλε ὁ ἀπόηχος: ΕΝΟΤΗΤΑ. Θυμᾶται, κανείς, ἀπὸ τὸ προηγούμενο ἄρθρο ὅτι στὶς πρῶτες βουλευτικὲς ἐκλογές, ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία, μὲ κανένα τρόπο δὲν ἤθελε νὰ κατεβεῖ, γιὰ νὰ δεχθεῖ στὸ τέλος, ταπεινωμένη, μόνο πέντε ἀπὸ τὶς τριάντα πέντε ἑλληνικὲς ἕδρες. Γιὰ δέκα ὁλάκερα χρόνια (πεντάχρονη ἦταν ἡ θητεία τῆς Βουλῆς) δὲν ξαναζήτησε βουλευτικὲς ἐκλογές. Τὶς δημαρχικὲς τὶς ξέχασε. Καὶ γιὰ κοινοτικὲς ἐκλογὲς (δὲν εἶχαν γίνει ἀπὸ τὸ 1930) οὔτε ν' ἀκούσει ἤθελε. Θὰ διασποῦσαν, συνθηματολογοῦσε πάντα, τὴ λαϊκὴ ἑνότητα. Κι ὁ Λυσσαρίδης ἔμενε πάλι μόνος ὅταν ἐπέμενε στὶς κοινοτικὲς ἐκλογές. Καὶ ὅταν, στὰ 1970, ἡ ἀνυποληψία εἶχε γενικευθεῖ πρὸς τὴν παλιά, αὐτο-ανανεωνόμενη βουλή, προκηρύχθηκαν οἱ ἐκλογές, πάλι ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία προβάλλει μὲ τὸ σύνθημα: ἂς κατέβουμε ὅλοι μαζί, δεξιοὶ κι ἀριστεροί, μὲ ἑνιαῖο ψηφοδέλτιο, χωρὶς οὐσιαστικὲς ἐκλογές.

Τελικά, ἐπιβλήθηκαν οἱ ἐκλογές, εἶχε ὅλες τὶς πιθανότητες (ἐξαιτίας τῆς διάσπασης τῆς δεξιᾶς) ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία συνεργαζόμενη μὲ τὴ μικρὴ ΕΔΕΚ τοῦ Λυσσαρίδη νὰ κερδίσει καὶ τὶς 35 ἕδρες. Θά 'ταν καταστροφή, ἀπαντοῦσε, νὰ πάρουμε, ὄχι μόνο ὅλες τὶς ἕδρες, ἀλλὰ ἔστω καὶ τὴν πλειοψηφία τῶν ἑδρῶν. Ἔτσι, αὐτοπεριορίστηκε στὶς 9 καὶ πριμοδότησε 2 μόνον ἕδρες στὸ Λυσσαρίδη, γιὰ νά 'χει ἔτσι ὁ Κληρίδης τὴν εὐχέρεια τῆς πλειοψηφίας καὶ ὁ Νικόλαος Σαμψὼν νὰ ἐξασφαλίσει βουλευτικὴ ἕδρα. Γιατί;

Διότι, τρόμαξε ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία, ὅτι ἡ Χούντα δὲν θὰ τὴν ἄφηνε νὰ σταθεῖ στὴ βουλὴ σὰν κυρίαρχη δύναμη. Ἴσως, μὲ τὶς συνθῆκες ποὺ ἡ ἴδια εἶχε ἐπιτρέψει νὰ δημιουργηθοῦν, νὰ εὐσταθοῦσαν οἱ τέτοιοι φόβοι. Ὅμως, ἐγείρεται τὸ ρωμαλέο ἐρώτημα: Τί, ἡ Ἀκελικὴ ἡγεσία, στὰ προηγούμενα δέκα χρόνια εἶχε κάμει, γιὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ἐγείρεται σὰν μπαμπούλας ἡ Χούντα μέσα σ' ἕνα Ἀνεξάρτητο καὶ κυρίαρχο κράτος; Τί εἶχε κάμει γιὰ νὰ προστατεύσει τὸ Μακάριο ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῆς Χούντας; Πότε εἶπε στὸ Μακάριο, καὶ στὸ λαό, ὅτι, ἐνῶ κάθε συνεργασία τῆς Κυπριακῆς Κυβέρνησης μὲ τὶς ἑλληνικὲς δημοκρατικὲς κυβερνήσεις ἦταν πάντα ὠφέλιμη, ἡ τέτοια συνεργασία μὲ τὴν ἀμερικανόπνευστη δικτατορικὴ κυβέρνηση τῶν Ἀθηνῶν ἦταν ὀλέθρια;

ΓΙΑ ΕΝΑ ΕΝΩΜΕΝΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Κύριο καθῆκον τῆς Ἀκελικῆς ἡγεσίας, ἐφόσον μὲ τὸ Μακάριο εἶχε ἀπεμπολήσει τὴν Ἕνωση, ἀπὸ ἀδήριτη, ὅπως πάντα ὑπογραμμιζόταν, ἀνάγκη, ἦταν: Ἄφοβα νὰ διακηρύξει πὼς δρόμος ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν Ἕνωση δὲν ὑπάρχει. Τὸν ἀπέκλεισαν, κυρίως, ὅλες οἱ ἑλληνικὲς κυβερνήσεις καὶ τὰ κόμματα. Ἀνοιχτὸς ὑπάρχει μόνο

Θὰ μποροῦσε αὐτὸ νὰ μὴν εἶχε γίνει. Αὐτὸς ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ ἀποτρέψει μπορεῖ νὰ ἔχει τὴν ἴδια εὐθύνη καὶ μ' αὐτὸν ποὺ τὸ ἔκανε ...

γιὰ τὸ Ἀνεξάρτητο κράτος μέσα στὸν προδιαγραφόμενο χῶρο γιὰ μιὰ ἑνωμένη Εὐρώπη. Καὶ τὸ ΑΚΕΛ, σὰν κόμμα ἀρχῶν, κόμμα ρεαλιστικό, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ὑπαναχωρεῖ καὶ νὰ παίζει μεταξὺ Ἀνεξαρτησίας καὶ Ἑνώσεως (συνηθέστατο παιχνίδι τῆς ἡγεσίας του). Ἀλλ' οὔτε στὸ Μακάριο ἔπρεπε νὰ ἐπιτρέπει τὶς ὑπαναχωρήσεις (σ' αὐτὸν συχνότερες ἦταν οἱ ὑπαναχωρήσεις). Μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἐπικράτεια καμιὰ πολιτική, καὶ προπαντὸς στρατιωτική, σύνδεση δὲ χωροῦσε, πιά. Κάθε τέτοια σύνδεση δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ὀξύνει τὶς σχέσεις μὲ τοὺς συνοίκους, ποὺ μ' αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ φτιάξουμε τὸ ἑνιαῖο κράτος, ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβιώσουμε. Μὲ τὴν Ἑλλάδα, μόνοι δεσμοὶ ἀπομένουν οἱ πνευματικοὶ δεσμοί, πού 'χαμε ἀπόλυτο δικαίωμα νὰ τοὺς ἀναπτύσσουμε, ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο, ἀναπτύσσοντας ταυτόχρονα τὴ διεθνιστικότητά μας.

Τὸ Κυπριακὸ Κράτος ἔπρεπε εὐθὺς ἀμέσως νὰ στηριχθεῖ σὲ τέτοιες συνταγματικὲς βάσεις ποὺ νὰ δίνουν σάρκα καὶ ὀστὰ στοὺς ἑλληνο-τουρκικοὺς θεσμούς. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τοῦ ξεκινήματος ἔπρεπε οἱ σύνοικοι νὰ αἰσθανθοῦν ὅτι εἶναι κι αὐτοὶ πολίτες πρώτης κατηγορίας. Ἐγκαρδιότητα ἔπρεπε ἀπαρχῆς νὰ ἐπικρατήσει. Καὶ οἱ ὑποχωρήσεις, ὄχι πρὸς τὸν ἕξαλλο σωβινισμό, πρὸς τὸ τουρκικὸ στοιχεῖο ἔπρεπε νὰ γίνονται. Ὄχι πάνω στὴ βάση τῆς ὀλέθριας θέσης ὅτι τὸ στάδιο τοῦ ἀγώνα μας ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει ἐθνικοαπελευθερωτικό, ἀλλὰ πάνω στὴ δημιουργικὴ θέση, τὸ στάδιο τοῦ ἀγώνα μας εἶναι τώρα στάδιο δημοκρατικό, στάδιο συμφιλίωσης καὶ πλήρους συνεργασίας, μὲ ἴσους ὅρους, μὲ τοὺς συνοίκους, ποὺ ἡ νέα πραγματικότητα ἐπιτάσσει νὰ φτιάξουμε ἑνιαῖο, σιδεροδεμένο κράτος, ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς Ἄγκυρας. Σ' αὐτὴ τὴ γραμμὴ θά 'χουμε πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς φίλους, ἔτσι ποὺ τὸ ἰμπεριαλιστικὸ παιχνίδι νά 'ναι ἀδύνατο νὰ διεισδύσει στὸν Κυπριακὸ χῶρο.

Κι ἂν αὐτὴ ἦταν ἡ γραμμή μας, τότε τὸ ρωτικό, ἀλλὰ πάνω στὴ δημιουργικὴ θέση τοῦ 1974 γράφτηκε ἀπὸ τὸν Μακάριο στὸ Γκιζίκη, θὰ γραφόταν πολὺ νωρίτερα, στὸν Παπαδόπουλο, τὴν ἐπαύριο τῆς 21ης τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1967.

Ὅλα αὐτὰ δυστυχῶς δὲν ἔγιναν. Ἔγιναν τ' ἀντίθετα.

Μποροῦν νὰ γίνουν; Ὑπάρχει σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τὴ συμφορὰ καὶ τὰ συντρίμμια της, μιὰ μόνο βάση: ἡ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν τῆς 1ης τοῦ Νοέμβρη 1974. Σ' αὐτὴ τὴν ἀπόφαση, χωρὶς καμιὰ-καμιὰ ὑποχώρηση, ὅσο κι ἂν εἶναι τὸ πεῖσμα τῆς στρατοκρατικῆς Τουρκίας, ὀφείλουμε νὰ ἐπιμένουμε ἀνένδοτα. Ὅσες κι ἂν θά 'ναι οἱ θυσίες. Οἱ φίλοι λαοὶ θὰ παραστέκονται πάντα στὴ συνέπειά μας. Καὶ κανένας ἀπὸ ὅσους ψήφισαν τὴν ἀπόφαση τῆς 1ης Νοεμβρίου δὲν θά 'χει τὴ δύναμη νὰ τὴν ἀντιστρατευθεῖ.

Ὅμως, γιὰ νὰ μποῦμε σ' αὐτὴ τὴ νέα πορεία, μιὰ πλήρης ἀνανέωση τῆς παλιᾶς ἁμαρτωλῆς ἡγεσίας ἐπιβάλλεται. Νέες δυνάμεις καλοῦνται στὸ προσκήνιο.

Λονδίνο 21/12/1974

Πλουτῆς Σέρβας

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

Μηνιαία ἐφημερίδα πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ προβληματισμοῦ

Τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ ἡ θεωρία τοῦ

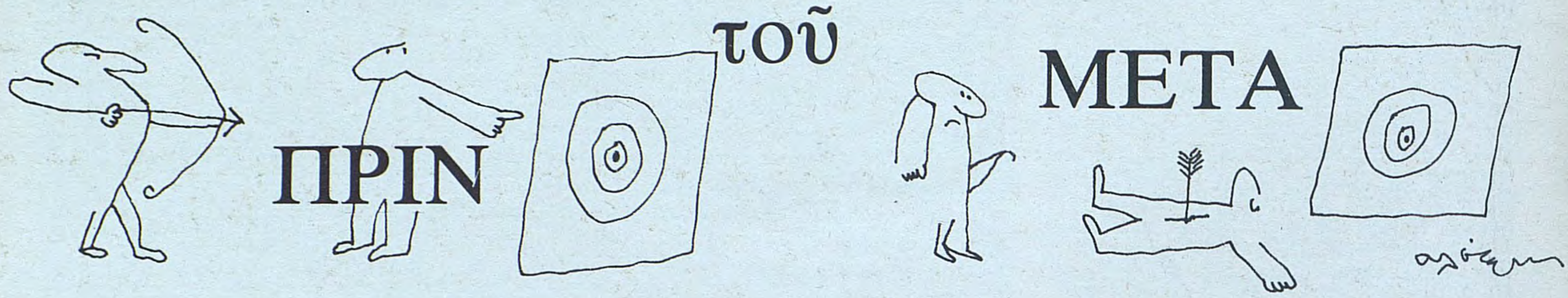

Τοῦ Δ. Β. Παπούλια

Ὁ Δημήτρης Παπούλιας γεννήθηκε στὴν Ἀρκαδία τὸ 1939. Σπούδασε Μαθηματικὰ στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (59-64) καὶ ἐπιχειρησιακὴ ἔρευνα στὴ Ρώμη (68-70) καὶ Ὀξφόρδη (71-74). Δίδαξε ἀνώτερα Μαθηματικὰ στὴν Ἀθήνα (66-68), ἐργάστηκε στὸ Ἰταλικὸ Ἐθνικὸ Ἵδρυμα Ἐρευνῶν (70-71) καὶ σήμερα εἶναι ἐρευνητὴς ἐφαρμοσμένων Μαθηματικῶν στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὀξφόρδης. Ἐδημοσίευσε ἄρθρα καὶ μελέτες σὲ ἑλληνικὰ καὶ ξένα περιοδικά.

1. Ἀφορμὴ τῶν σκέψεων ποὺ ἀκολουθοῦν ἀποτέλεσαν μιὰ σειρὰ ποικίλων ἄρθρων τοῦ «ΑΝΤΙ», ἰδιαίτερα τοῦ τεύχους 9, ποὺ ξεκινοῦν μὲ βάση τὴν προσπάθεια γιὰ μιὰ σοβαρὴ κριτικὴ ἀνάλυση τῶν προσφάτων ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων. Ἡ ποιότητα καὶ ἡ ἀντικειμενικότητα τοῦ περιοδικοῦ μὲ παρότρυναν σὲ μιὰ ἀπόπειρα συμμετοχῆς.

Σὲ κάθε χῶρο κοινωνικῆς δραστηριότητας ἑνὸς ὀργανισμοῦ (κρατικοῦ, ἐμπορικοῦ, πολιτικοῦ κλπ.) συνηθίζεται ΠΡΙΝ ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση μιᾶς σοβαρῆς «πράξης» ἐκεῖνο ποὺ λέγεται καθορισμὸς τῶν ΣΤΟΧΩΝ ἢ ἐπιδιώξεων. Συνηθίζεται ἐπίσης, ΜΕΤΑ τὴν ἐκτέλεση τῆς πράξης, μιὰ καθαρὴ παρουσίαση τῶν ἀποτελεσμάτων. Καὶ ἔπεται ἡ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ τους ΑΝΑΛΥΣΗ μὲ τοὺς προκαθορισμένους στόχους. Ἀκολουθεῖ κάτι ποὺ καταξιώνει αὐτὴ τὴ λογικὴ διαδικασία καὶ εἶναι ἡ ΧΡΗΣΗ τῶν ΔΙΔΑΓΜΑΤΩΝ, ποὺ πήγασαν ἀπὸ τὴ συγκριτικὴ ἀνάλυση, στὶς μελλοντικὲς πράξεις ἢ ἐνέργειες.

Στὴν προκειμένη περίπτωση οἱ ὀργανισμοὶ ποὺ ἀναφερόμαστε εἶναι τὰ Ἑλληνικὰ πολιτικὰ κόμματα χωρὶς ἐξαίρεση. Νομίζω ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀντίρρηση, ὅτι καὶ τὰ πολιτικὰ κόμματα ὑπακούουν στὸ παραπάνω λογικὸ σχῆμα τοῦ ΠΡΙΝ – ΜΕΤΑ, ΣΤΟΧΟΙ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ, ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ, ΧΡΗΣΗ ΔΙΔΑΓΜΑΤΩΝ (1). Ὑπακούουν γιατὶ εἶναι χῶροι, ὅταν αὐτὸ γίνεται ἀντιληπτό, ποὺ ἐπεξεργάζονται δύσκολα καὶ πολλὲς φορὲς δυσεπίλυτα προβλήματα ποὺ χρειάζονται τὴν ἀνάλογη ἀντιμετώπιση. Ὑπάρχει ἀπαίτηση νὰ ὑπακούουν γιὰ τὸν ἐπιπλέον λόγο, πὼς ἡ σωστὴ λειτουργία τοῦ σχήματος (1) εἶναι πολὺ στενὰ δεμένη μὲ τὶς μελλοντικὲς πολιτικὲς ἐξελίξεις, ποὺ καθορίζουν σχεδὸν ἀποφασιστικὰ τὸ μέλλον ἑνὸς τόπου. Ὑπακούουν βέβαια καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πολιτικὰ κόμματα, ἂν καὶ ἀμφισβητεῖται ἡ σχέση τους, καὶ θὰ μποροῦσε εὔκολα ἡ ἀλήθεια γιὰ τὶς ἐκλογὲς νὰ ἀναζητηθεῖ πίσω ἀπὸ τὴ λογικὴ τοῦ σχήματος (1). Ὄχι, βέβαια, γιατὶ ἡ ΝΔ χρησιμοποίησε μοντέρνα μεθοδολογία (ἂν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τῆς ἀμφισβητηθεῖ ἡ χρήση παραδοσιακῶν μεθόδων ἀπὸ πρακτικοὺς ἐμπειρογνώμονες) γιὰ νὰ κερδίσει, μὰ γιατὶ ἡ χρήση τοῦ σχήματος αὐτοῦ θὰ μποροῦσε νὰ γλιτώσει τοὺς ἄλλους ἀπὸ λάθη ποὺ θεωροῦνται ἐπικίνδυνα καὶ ἀσυγχώρητα καὶ ἐκθέτει τὴ σοβαρότητά τους. Τὸ ἐκλογικὸ παιχνίδι στὴν Ἑλλάδα, τὸν περασμένο Νοέμβριο, ἦταν, μποροῦμε νὰ ποῦμε, παιγμένο μὲ σχετικὰ προβλεπόμενο γενικὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη καὶ ἀνάλυση τοῦ προβλήματος θὰ μποροῦσε νὰ χαρίσει περισσότερη σιγουριὰ στὸ νικητὴ καὶ μεγαλύτερο μελλοντικὸ κύρος στοὺς ἄλλους. Μὲ ἄλλα λόγια, τὰ προεκλογικὰ προγράμματα, οἱ πολιτικὲς ἐκτιμήσεις - προβλέψεις ὅλων, θὰ μποροῦσαν νὰ ἀντανακλοῦν καλύτερα τὶς ἀπαιτήσεις καὶ προσδοκίες τῶν Ἑλλήνων.

2. Γιὰ τὶς ἐμπορικές, οἰκονομικὲς καὶ κρατικὲς κοινωνικὲς πράξεις δὲν ὑπάρχει σὲ πολλὲς χῶρες παράδοση ἢ πολλὲς φορὲς δὲν ὑπάρχει ὑποχρέωση ἀπὸ πλευρᾶς τῶν ὑπεύθυνων ὀργανισμῶν γιὰ μιὰ κάποια χρήση καὶ παρουσίαση τοῦ σχήματος (1). Οἱ ἐμπορικοὶ ὀργανισμοὶ π.χ. παρουσιάζουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς διαφημίσεις τους, μόνο τὴν πολὺ σύντομη εἰκόνα τοῦ ἐμπορικοῦ τους ἰσολογισμοῦ, οἱ κρατικοὶ ὀργανισμοὶ μερικὲς σποραδικὲς ἀνακοινώσεις στὶς ἐφημερίδες καὶ ἴσως ἕνα γενικὸ ἀπολογισμὸ στὴ Βουλή. Νομίζω – καὶ αὐτὸ τὸ σημεῖο ἐλπίζω νὰ γίνει εὔκολα ἀποδεχτὸ – πὼς καὶ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο δὲν ὑπάρχει παράδοση, ἢ ὅπως ἀλλιῶς θέλετε πέστε τη, σωστῆς παρουσίασης τοῦ σχήματος (1) ἀπό, κρατικοὺς καὶ μή, φορεῖς κοινωνικῆς δραστηριότητας. Τὰ πολιτικὰ κόμματα δὲν ἀποτελοῦν ἐξαίρεση, ἂν καὶ μποροῦμε ταυτόχρονα νὰ ποῦμε πὼς εἶναι κάτι ξεχωριστό: εἶναι οἱ χῶροι ποὺ ἡ ἴδια ἡ φύση τους καὶ ὁ τόσο σπουδαῖος προορισμός τους ἐπιβάλλουν τὴ χρήση τοῦ σχήματος (1) σωστὰ καὶ πέρα ἀπὸ ὅλα ΔΗΜΟΣΙΑ. Δὲν λείπουν οἱ χῶρες ὅπου τὰ πράγματα αὐτὰ ἀντιμετωπίζονται μὲ τὴν πρέπουσα σοβαρότητα καὶ εὐθύνη καὶ δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς ἡ ἀνάλυση τοῦ πῶς καὶ γιατί. Οἱ σύντομες αὐτὲς σκέψεις ἔχουν κεντρικὸ σκοπὸ τὰ ἑλληνικὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ τὴ σχέση τους, ὅταν ὑπάρχει, μὲ τὸ σχῆμα (1).

Τὰ κόμματα στὴν πολιτικὴ πράξη μιᾶς ἐκλογικῆς ἀναμέτρησης βάζουν περίπου τοὺς παρακάτω στόχους:

α. Αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψηφοφόρων τους, ἢ, ὅταν εἶναι καινούργια, σοβαρὰ ἐκλογικὰ κέρδη.

β. Πέρασμα τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀπόψεών τους στοὺς ψηφοφόρους τους καὶ στὸν ἔξω ἀπὸ τοὺς ψηφοφόρους τους χῶρο.

γ. Αὔξηση τῶν ὀργανωμένων μελῶν τοῦ κόμματος.

δ. Πολιτικὰ κέρδη στὸ διεθνῆ χῶρο.

Ἡ πραγματοποίηση τῶν στόχων αὐτῶν, ποὺ εἶναι ποσοτικοὶ καὶ ποιστικοὶ ταυτόχρονα, ἐπιδιώκεται μὲ βάση τὸ γενικὸ πολιτικὸ πρόγραμμα καὶ τὸ προεκλογικὸ πρόγραμμα τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται στὸ λαό. Γιὰ τοὺς στόχους μὲ ποσοτικὸ χαρακτήρα ἀναζητεῖται πολλὲς φορὲς καὶ ἀντίστοιχη ἀριθμητικὴ ἔκφραση καὶ γιὰ τοὺς ποιοτικούς, ὅπου ἡ ἀριθμητική τους μέτρηση εἶναι δύσκολη, καθορίζονται κατάλληλα μέτρα. Σὲ ὅλα αὐτά, ὁ ρόλος τῶν ἐπιστημόνων καὶ εἰδικῶν εἶναι βέβαια καθοριστικός. Ὑπονοεῖται, φυσικά, ἡ ἐνεργητικὴ παρουσία τους καὶ ἡ σωστὴ χρησιμοποίησή τους στὴ φάση ποὺ προηγεῖται τῶν προεκλογικῶν στόχων, ποὺ εἶναι ἐκείνη τῆς γενικῆς πολιτικῆς τοῦ κόμματος καὶ τοῦ βασικοῦ προγράμματός του, ἡ μόνιμη παρουσία τους σὲ κάθε πτυχὴ τῆς πολιτικῆς δραστηριότητας ἑνὸς πολιτικοῦ ὀργανι-

σμοῦ. Μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα καὶ οἱ προεκλογικοὶ στόχοι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ ἀποτέλεσμα σοβαρῶν πολιτικῶν - κοινωνικῶν ἀναλύσεων ὅλων τῶν προβλημάτων, σημερινῶν καὶ μελλοντικῶν, ποὺ συνθέτουν τὴ δυναμικὴ πραγματικότητα μιᾶς χώρας.

Εἶναι φανερὸ πὼς ἡ ὕπαρξη σαφῶς καθορισμένων ΣΤΟΧΩΝ ἀπὸ ΠΡΙΝ δίνει τὴ δυνατότητα ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ τῶν ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕΤΑ. Ἡ σωστὴ λειτουργία τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ μέρους, μπορεῖ τότε νὰ ἔχει σὰν ἐπακόλουθο τὸ τελευταῖο μέρος τοῦ σχήματος (1), ποὺ εἶναι ἡ ΧΡΗΣΗ τῶν ΔΙΔΑΓΜΑΤΩΝ.

3. Στὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἴπαμε, δὲν ὑπάρχει παράδοση ἔστω καὶ στοιχειώδους λειτουργίας τοῦ σχήματος (1). Καὶ δὲν ὑπῆρξε, βέβαια, καμιὰ προσπάθεια δημιουργίας παράδοσης στὶς περασμένες ἐκλογές. Οἱ λόγοι πρέπει νά 'ναι πολλοὶ καὶ κάποτε πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν.

Τὸ καινούργιο σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς εἶναι ὅτι οἱ μεταδικτατορικὲς ἐξελίξεις στὴν Ἑλλάδα δημιούργησαν κάποια ἐλπίδα ἀπαρχῆς νέου πολιτικοῦ πνεύματος, νέας πολιτικῆς παράδοσης καὶ μεθοδολογίας. Ἡ διάθεση αὐτὴ νομίζω πὼς δὲν ἦταν τυχαία. Ἦταν ἀκριβῶς μέσα σ' ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ ὁ Ἕλληνας πολίτης κέρδισε μὲ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς ἀγωνίες του μετὰ τὰ ἑφτὰ χρόνια τῆς δικτατορίας. Ἡ διάθεση αὐτὴ προχωράει πολὺ πιὸ πέρα βέβαια καὶ ἀπαιτεῖ ὁλοκλήρωση τῆς δημοκρατικῆς ὁμαλότητας, σὲ γενικὴ ἔννοια. Μήπως ὅμως οἱ λαϊκὲς κατακτήσεις πρέπει νὰ βροῦν δικαίωση καὶ πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις; Μήπως εἶναι λαϊκὴ ἀπαίτηση ἀντάξια μιᾶς νέας Ἑλληνικῆς πραγματικότητας ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ κόμματα νὰ ἀποκτήσουν νέες διαστάσεις, καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση μήπως ἕνα ἀπὸ τὰ κύρια χαρακτηριστικά τους πρέπει νά 'ναι ὁ μέσω ἐπιστημονικῶν, ὑπεύθυνων ἀναλύσεων καθορισμὸς τῶν προγραμμάτων τους, τῶν στόχων τους πρὶν ἀπὸ κάθε πολιτικὴ ἐνέργεια καὶ κατὰ συνέπεια καὶ ἡ συγκριτικὴ ἀνάλυση στόχων καὶ ἀποτελεσμάτων καὶ παραπέρα σωστή, προσεχτικὴ χρήση τοῦ σχήματος (1);

Θὰ μεταβάλουμε, λοιπόν, τὰ γραφεῖα τῶν κομμάτων σὲ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια ἢ κέντρα ἐρευνῶν; Ὄχι, δὲν εἶπε κανεὶς κάτι τέτοιο. Ἐκεῖνο ποὺ προσπαθοῦμε νὰ τονίσουμε ἐδῶ εἶναι πὼς τὰ πολιτικὰ κόμματα χειρίζονται προβλήματα ἐξαιρετικῆς δυσκολίας καὶ σοβαρότητας, τὰ ὁποῖα δὲν μποροῦν νὰ συνεχίσουν νὰ γίνονται ἀντικείμενο πρόχειρου προγραμματισμοῦ, κρυφῶν εἰκασιῶν καὶ ἐξωπραγματικῶν ὑποθέσεων· χρειάζονται ὑπευθυνότητα καὶ ἀκρίβεια ἐπιστημονικοῦ ἐργαστηρίου.

4. Ποιοὶ ἦταν, λοιπόν, οἱ στόχοι τῶν Ἑλληνικῶν πολιτικῶν κομμάτων πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογές; Δική μου γνώμη εἶναι πὼς δὲν ὑπῆρξαν στόχοι σαφῶς καθορισμένοι καὶ εἶναι χαμένος καιρὸς ἡ ἀναζήτηση κριτικῆς τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἤθελαν, βέβαια, ἂν κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὶς διακηρύξεις τους, νὰ κερδίσουν τὴν πρώτη θέση ἡ ΝΔ, ἡ ΕΚ–ΝΔ καὶ τὸ ΠΑΣΟΚ. Τὸ πρῶτο πῆρε περισσότερο ἀπὸ ὅσο περίμενε καὶ τὰ ἄλλα δύο πολὺ λιγότερο ἀπὸ ὅσο ὑπολόγιζαν. Ἂν αὐτὸ ἀποτελεῖ τραγικὴ διάψευση τῶν προβλέψεών τους, πόση δύναμη χρειάζεται ἡ δημόσια αὐτοκριτική; Ἡ ΕΑ περίμενε τὸ ποσοστὸ ποὺ πῆρε ἢ βασιζόταν σὲ περισσότερο; Σὲ ποιὸ βαθμὸ τὰ πολιτικὰ κόμματα προώθησαν τὸ κοινωνικό τους πρόγραμμα στὸν εὐρὺ ἐκλογικὸ χῶρο; Τί κέρδισαν σὲ νέα μέλη;

Θὰ πελαγοδρομοῦμε σὲ ἐρωτηματικὰ καὶ ὑποθέσεις, ἂν δὲν ἔχομε στὴ διάθεσή μας τοὺς συγκεκριμένους ποσοτικοὺς καὶ ποιοτικοὺς στόχους τοῦ κάθε κόμματος. Τότε μόνο μποροῦμε νὰ συζητᾶμε πάνω σὲ συγκεκριμένη βάση καὶ ἰδιαίτερα τότε, οἱ ἐπιτελεῖς τῶν κομμάτων καὶ οἱ εἰδικοὶ μελετητές, ἂν ὑπάρχουν, μποροῦν νὰ καλύψουν τὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ λογικοῦ χώρου (1), νὰ κάνουν καθαρὸ ἀπολογισμό, νὰ μιλήσουν μὲ εἰλικρίνεια καὶ πεποίθηση στὸ λαὸ ποὺ ἀπέδειξε ὅτι ξέρει νὰ κάνει ἐκεῖνες τὶς ἐπιλογὲς ποὺ ἡ πολιτική του ἡγεσία, θελημένα ἢ ἀθέλητα, τοῦ ὑπέδειξε.

Ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος τῶν κομμάτων εἶναι τελικὰ αὐτὸς ποὺ φέρνει τὸ βάρος τοῦ προορισμοῦ τῶν στόχων, τὴν εὐθύνη τῆς ἀποτυχίας, εἶναι αὐτὸς ποὺ γεύεται τὴ δόξα καὶ τοὺς καρποὺς τῆς ἐπιτυχίας καὶ μέσα σ' αὐτὸν ἐπιβάλλεται νὰ γίνεται ἡ συγκριτικὴ ἀνάλυση καὶ μελέτη. Οἱ ἀπέξω, παρὰ τὴν καλή τους διάθεση, φαίνεται νὰ ἔχουν περιορισμένα περιθώρια, ἰδιαίτερα ὅταν τὸ σχῆμα (1) δὲν γίνεται δημόσια ἀντικείμενο ἐπεξεργασίας, ὥστε κάθε ἐνδιαφερόμενος μελετητὴς νὰ μπορεῖ νὰ ἐκφράσει τὴν ἄποψή του.

Δὲν ὑπάρχει ἀντίρρηση πὼς τὸ πρόβλημα ἐπείγει, οἱ ἀνάγκες πιέζουν, καὶ πὼς σύντομα ἡ γενικολογία πρέπει νὰ γίνει συγκεκριμένη φάση εἰδικῶν προβλημάτων ὁρίζοντάς τα μὲ αὐστηρότητα καὶ προσφέροντας τὴν κατάλληλη μέθοδο γιὰ μελέτη: Εἶμαι σίγουρος πὼς ὅλο καὶ πληθαίνουν οἱ πιέσεις, πὼς κάποτε, καὶ στὴν Ἑλλάδα, χωρὶς παράδοση σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα, μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ δημιουργηθεῖ κάτι τέτοιο. Τὰ σημερινὰ Ἑλληνικὰ πολιτικὰ κόμματα ἔχουν μιὰ ἄλλη δυναμικὴ ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα τοῦ παρελθόντος καὶ δίνουν τὴν ἐντύπωση πὼς μέσα στὶς καινούργιες συνθῆκες ἡ σοβαρὴ ἐπιστημονικὴ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων δὲν μπορεῖ νὰ μετατοπίζεται ἀπ' ἀόριστον. Ἡ παράλειψη θὰ ὁδηγήσει σὲ γνωστὰ δογματικὰ σχήματα, ἐπισφαλῆ κατεστημένα, φαύλους κύκλους καὶ ἄλλα παρόμοια.

Ἴσως τὰ παραπάνω νὰ εἶναι ἔκφραση εὐχῶν καὶ προσωπικῶν ἐπιθυμιῶν. Δὲν ἀποτελοῦν, βέβαια, ἀποτέλεσμα βαθιᾶς ἐπιστημονικῆς μελέτης. Ἴσως νὰ εἶναι ἔκφραση εὐχῆς τὸ νὰ περιμένει κανεὶς πὼς κάποιο ἀπὸ τὰ κόμματα θὰ προσπαθήσει νὰ ἀποδείξει πὼς κατέχεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς μοντέρνας πολιτικῆς τεχνολογίας, ποὺ ἀποτελεῖ, πρῶτα ἀπ' ὅλα, τὸ νέο, μοντέρνο δημοκρατικὸ πολιτικὸ πνεῦμα, καὶ ἀποδεικνύει τὴν πρέπουσα ἀποφασιστικότητα. Αἰσιοδοξοῦμε πάντως πὼς τὸ νόημα τῆς ἀντίστασης κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἑφταετίας δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπηρεάσει τὶς πολιτικὲς ἡγεσίες πρὸς κατευθύνσεις ποὺ πρέπει νά 'ναι ποιοτικὰ καλύτερες καὶ πρακτικὰ ἀποτελεσματικότερες ἀπὸ κεῖνες ποὺ γνωρίσαμε στὸ παρελθόν. Ἂν ὄχι, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἐλπίζει στὴν ἀντίδραση τῶν κομματικῶν βάσεων, στὸν πλατὺ χῶρο τῶν ψηφοφόρων καὶ τοῦ λαοῦ, ποὺ ἀποδείχτηκε ὅτι ἀποτελοῦν παράγοντες ποὺ δὲν μποροῦν πιὰ νὰ παραγνωρίζονται;

Ὀξφόρδη 10-1-75 **Δ. Β. Παπούλιας**

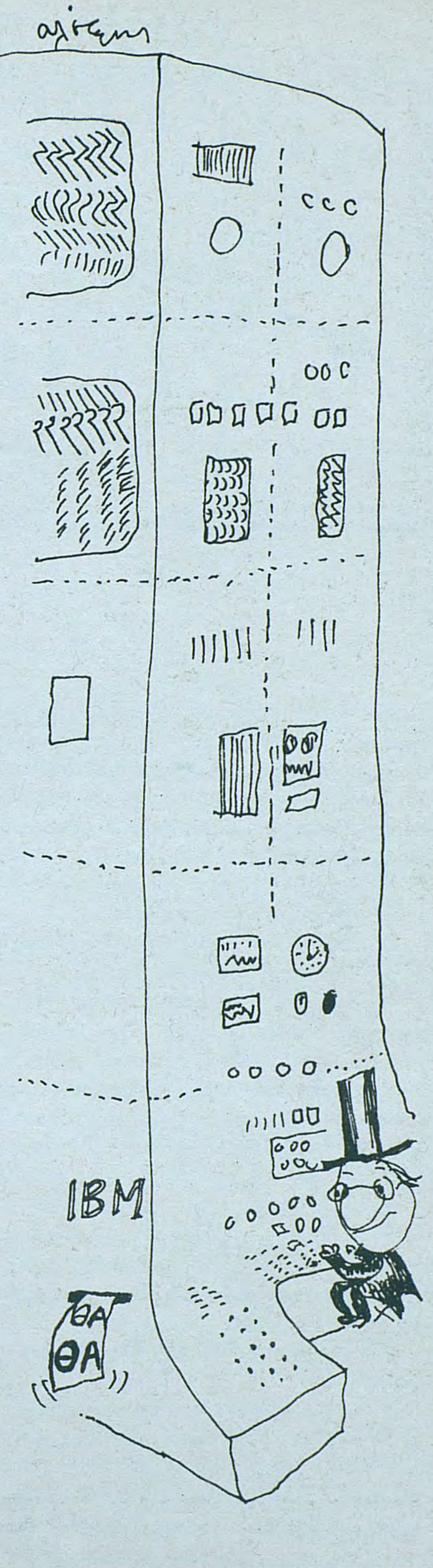

(Εἰκονογραφ. Ἀλ. Κιριτσόπουλου

Μὲ δάκρυα εἰς τὰ θλιμένα του μάτια, ἦλθεν σπίτη Μου ἕνας ἀξιωματικὸς καὶ εἰς μεγάλην ἀναταραχὴν ἐζήτησεν νὰ Μοῦ ὁμιλήσῃ. Ἦτο κηριολεκτικὸς ράκος κὲ δι' ἀφτό, μὲ μεγάλην ἐβγένιαν τὸν παρεκάλεσα νὰ καθίσῃ. Μόλις ὀλίγον ἐκάθισεν κὲ ἠρέμισεν σχετικός, καταβάλων μεγάλην προσπάθιαν ἤρχισεν νὰ ὁμιλῇ.

—'Ασφαλός, θὰ ἀπορῆτε διὰ ποῖον λόγον ἦλθα...

— Γνορίζω, τοῦ ἀπήντησα.

— Μὰ πῶς γνορίζετε, ἐξεπλάγη ὁ ἀξιωματοῦχος, ἀφοῦ ἀκόμη δὲν σᾶς ὡμίλησα...

— Δὲν ἤφίστατε ἀνάγκη νὰ Μοῦ ὁμιλήσετε. Λόγω πείρας, ἔχω ἐμβαθύνῃ εἰς τὰς σκέψεις τῶν ἀξιωματικῶν καὶ γνορίζο τὶ θέλουν ἀπὸ ἐμέ, πρὶν ἀκόμη Μοῦ ὁμιλήσουν. Τὸ χάρισμα τοῦτο ἀπέκτησα καὶ ἐξήσκησα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπταετίας καλούμενος ὑπὸ ἀξιωματικῶν εἰς διάφορα τμήματα, εἰσδύων εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρόπων κὲ εἰσχορὼν εἰς τὰ τρίσβαθα τῆς διανοίας τῶν καλούντων Με πρὸς συζήτησιν, πρὶν οὗτοι μοὺ ἀπεφθύνουν τὸν λόγον. Λοιπόν, καλοῦμαι Μπόστ, κάτοικος 'Αθηνῶν, Χριστιανὸς ὀρθόδοξος, ἀνάστημα μέτριον, ἐπάγγελμα δημοσιογράφος, μὴ ἐμφορούμενος ὑπὸ ἀνατρεπτικῶν ἐνεργιῶν, κὲ φέρτε μου νὰ ὑπογράψω...

'Ο ἀξιωματικός, εἰς τὸ σημῖον ἀφτὸ ἀνελύθη εἰς λυγμούς.

—"Οχι, ἐψέλισεν, δὲν σᾶς θέλο δι' ἀφτό.

—'Ελᾶτε, τοῦ εἶπα, ἐὰν δὲν εἶνε δι' ἀφτό, θὰ εἶνε τότε διὰ κάτι σοβαρότερον. Κὲ σοβαρότερον θέμα εἶνε τὸ Κυπριακόν. Πράγματι ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων εἶνε ἀνησηχιτική. Οἱ ἀπέσιοι "Αγγλοι μὲ τὰς ἐνεργίας των ὑπὲρ τῶν Τούρκων, θλίβουν βαθύτατα τὸ "Εθνος κὲ προκαλοῦν ἀγανάκτησιν εἰς τοὺς νέους μας, οἱ ὁποῖοι προβένουν εἰς ἀσχημίας ἔναντι ἀψύχων κτηρίων κὲ ἀφτοκινήτων. Κι' ἐγὼ ὡς "Ελλην θλίβομαι, ἀλλὰ τοῦτο, δὲν εἶναι λόγος διὰ νὰ θλίβονται τόσον γοερῶς κὲ οἱ γενέοι Μας ἀξιωματικοί. Σεῖς, δὲν πρέπει νὰ κλέετε, ἀλλὰ νὰ ἔχετε τὸ κεφάλη ἠψηλά, διότη εἰς μίαν προσεχῆ σύραξιν μὲ τὴν Τουρκίαν, θὰ τοὺς συντρίψομαι. Σύσομον τὸ "Εθνος καὶ μὲ τὴν ἐβλογίαν τοῦ Θεοῦ, θὰ δόσῃ συντριπτικὴν ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἀπίστους σφετεριστὰς τῆς μαρτηρικῆς μας Μεγαλονήσου...

—"Οχι, δὲν πρόκιτε δι' ἀφτό, εἶπεν ὁ θλιμένος ἀξιωματικός, ἐνῶ νέοι κρουνοὶ δακρύων ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν ἐθνικῶν ὀφθαλμῶν Του. Δι' ἄλο σᾶς θέλω, ἐπειδὴ εἶσθε δημοσιογράφος, ὅπος εἴπετε.

— Τότε ἐὰν δὲν εἶναι ἀφτό, θὰ θλίβεσθε διὰ τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν ποὺ παρουσιάζομεν τελεφτέως. Πράγματι, μετὰ τὴν ἀνακήρηξιν τῆς Δημοκρατίας, παραδέχομαι κὲ ἐγὼ ὅτι ἡ ἐθνική μας οἰκονομία ἀνετράπη. Κὲ ὀφίλο νὰ ὁμολογίσο μὲ πᾶσαν εἰλικρίνειαν, ὅτι καὶ ἐγὼ δὲν συνφονῶ νὰ ἀδιάζουν τὰ σοῦπερ - μάρκετ κὲ τὸ περιεχόμενον ἀφτῶν νὰ διοχετέβεται εἰς τὰς οἰκίας, διότη τότε ἐμφανιζόμεθα ὡς "Εθνος - μπακάλης μὲ ἑκατομήρια ὑποκαταστήματα εἰς διαφόρους συνοικίας. Σήμερον μετὰ τὴν πτόσιν τῆς Δικτατορίας, δὲν ὑπάρχει σπίτη χορὶς 20 κουτιὰ γάλα, 10 κιλὰ ζυμαρικῶν καὶ ἀρκετὴν ποσότητα ὀσπρίων καὶ ἐλέου. Δηστηχὸς τὴν τάσιν ἀφτὴν ἐπέτεινον κὲ αἱ διάφοραι φῆμαι. 'Οφείλομαι λοιπὸν — Λαὸς καὶ Στρατὸς — νὰ ἐπιδιόξομαι ὅλοι, ὥστε εἰς τὸ μέλον, βλέποντες τὰ πράγματα ψυχρεμότερον, νὰ μὴν ἀφαιροῦμαι τὰς ποσότητας ἀφτὰς ἀπὸ τὴν φησικήν των «θερμοκοιτίδα». 'Η θέσις των, δὲν εἶναι εἰς τὰς ἀποθήκας μας εἰς ὑπερβολικὰς ποσότητας, διότη ἡ ζήτησις ἐπιφέρει τὴν ἄφξησιν τῆς τιμῆς, κὲ ἡ ἄφξησις τῆς τιμῆς, δικέαν ἀγανάκτησιν τῶν μισθοσυντηρήτων κὲ πτοχοτέρων τάξεων. 'Αλλ' ἐὰν θέλομαι Σοσιαλισμόν, Σοσιαλισμὸς δὲν ἐπιτυγχάνετε δι' ἀφτοῦ τοῦ τρόπου.

—"Οχι, δὲν σᾶς θέλο δι' ἀφτό.

— Μὰ δὲν μὲ ἀφήνετε νὰ ὁλοκληρόσο... Παρακαλό, μὴν μὲ διακόπτετε. "Ηθελον νὰ πῶ, ὅτι ἐὰν δὲν γίνῃ πόλεμος, μοιρέως ὅλοι ἀφτοὶ οἱ ἄνθροποι ποὺ ἔδοσαν τὰς οἰκονομίας των διὰ νὰ τὰς ἐπενδήσουν εἰς μακαρόνεια θὰ ἐβρεθοῦν εἰς ἀδηναμίαν νὰ ἀγοράσουν τρόφιμα κὲ μηρέως θὰ φάγουν τὰ ἀποθέματά των διὰ νὰ μὴν καταστραφοῦν. Κὲ σᾶς ἐροτῶ, ἐπειδὴ Μοῦ φένεσθε λογικὸς ἄνθροπος: Θὰ ἔχομαι σοσιαλισμὸν ἐπειδὴ ὅλοι θὰ τρόγομαι μακαρόνια; Κὲ εἶνε λόγος ἀφτὸς διὰ νὰ κλαῖτε σεῖς, ἕνας ἀνότατος ἀξιωματικός;

—"Οχι, ὄχι, δὲν ἦλθον δι' ἀφτό.

— Μὰ τότε, τί θέλετε ἀπὸ ἐμέ; 'Εγὼ εἶμε ἕνας ταπινὸς δημοσιογράφος ποὺ ἐνίοτε ἀρθρογραφὸ διὰ τὸ γενικὸν συνφέρον. Συνεργάζομαι καὶ μὲ τὸ ΑΝΤΙ κὲ μὲ τὴν ΑΒΓΗΝ. Εἰς τί ἠμπορὸ νὰ σᾶς φανὸ χρήσιμος;

Εἰς τὸ σημῖον ἀφτό, ὁ ἀξιωματικὸς σκουπίζων τὰ θλιμένα του μάτια μοῦ εἶπεν:

—Ἦλθον διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ΥΕΝΕΔ. Ζητῶμεν τὴν ὑποστήρηξιν ὅλων τῶν πνεβματικῶν ἀνθρόπων, ὥστε ἡ 'Υπηρεσία ἀφτή, νὰ μὴν ὑπαχθῇ ὑπὸ ἐνιαῖον φορέα. Τὴν ἐκπομπὴν ἀφτήν, ἔχομεν ἀγαπήση ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὅπος διεκήρηξεν κὲ ὁ ὑπουργὸς 'Εθνικῆς 'Αμύνης ποὺ ἔγι-

νεν ἐκφραστὴς τῶν πόθων κὲ ἐπιθυμιῶν μας, ἡ κατάργησις ἀφτῆς τῆς ἐκπομπῆς θὰ μᾶς θλίψη βαθύτατα καὶ θὰ μᾶς στενοχορήση προτοφανῶς. Σᾶς ἐξορκίζο, νὰ μὴν κάμετε ἀφτὸ τὸ ἔγκλημα κατὰ μίας μερίδος ἐντίμων ἀξιωματικῶν ἡ ὁποῖοι βρίσκουν ἀνακούφισιν κὲ παρηγορίαν μόνον εἰς ἀφτὸν τὸν σταθμόν. Κυττᾶξτε εἰς ποίαν ἀθλίαν κατάστασιν ἔφθασα ἐγώ. Εἶμαι ἕνα ἀνθρόπινον ράκος ἐξ αἰτίας ἑνὸς ἔρωτός μου πρὸς τὴν ΥΕΝΕΔ. Ὅσας φορὰς ἐδοκίμασα νὰ ἀγαπήσο τὸ κανάλι τοῦ ΕΙΡΤ, ἀπέτυχον παταγοδός. Ἐὰν σήμερον κάτι μὲ κρατεῖ εἰς τὴν ζοήν, εἶναι ἡ ὕπαρξις τῆς ΥΕΝΕΔ. Χωρὶς ἀφτήν, εἶμαι ἕνας ἄνθροπος χαμένος. Σᾶς μεταφέρω καὶ τὴν ἀγονίαν κὲ κραβγὴν ἀπογνόσεως χιλιάδων ἀξιωματικῶν κὲ ὁπλιτῶν. Τὴν ἐκπομπὴν ἀφτὴν ἀγαποῦν πολὺ οἱ Ἔνοπλες δηνάμεις τῆς Χώρας κὲ δὲν πρέπει νὰ τὰς στεναχορήσομαι κὲ μάλιστα εἰς παραμονὰς συράξεως μὲ τὴν Τουρκίαν. Ἀπὸ ἀσημάντους ἐτίας, διδάσκουν οἱ στρατιοτικοί, χάνονται πολάκις πόλεμοι. Μὴν γίνεται ἀφορμὴ τεραστίας πολεμικῆς ἥττης εἰς κρισίμους στιγμὰς τοῦ Ἔθνους ἐκ μνησικακίας πηγαζούσης ἐπειδὴ ὀλίγοι λοχίε ποὺ σᾶς ἔσοσαν, τὴν ἴδρησαν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὁμιλίας τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἔβλεπον τὰς νικηφόρους κὲ προελαβνούσας στρατιάς μας ποὺ εἶχον εἰσχορήσει εἰς τὸ ἐσοτερικὸν τῆς γείτονος χώρας νὰ ἀναδιπλοῦντε ἐφνιδίως κὲ νὰ ὀπισθοχοροῦν ἀτάκτως, πρὸ τῆς προδοτικῆς ἰαχῆς Η ΥΕΝΕΔ ΚΑΤΗΡΓΗΘΗ.

Τὸ θέαμα ἦτο ἀποκαρδιοτικὸν κὲ συνγκλονιστικόν. Ἔβλεπον ὁ ἴδιος προσωπικὸς γενέους ἀξιωματικοὺς νὰ ρίπτουν τὰ ὅπλα των ἀγανακτισμένοι ἐνῶ ὁλόκληρε στρατιὲ ποὺ ἐπλησίαζον τὴν Ἀλμηρὰν ἔρημον κὲ εἶχον καταλάβη τὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ, νὰ τρέποντε εἰς ἐπέσχηντον φηγὴν ἐξ αἰτίας μιᾶς ἀψηχολογήτου ἐνεργίας τοῦ Τύπου κὲ Βουλῆς. Ὁ ἀπογοητεβμένος στρατὸς ποὺ εἶχεν χάση τὸ μόνον πράγμα ποὺ ἠγάπησεν, ἐρίπτετο, διὰ νὰ ξεχάση, εἰς τὰ νερὰ τοῦ Σαγγαρίου, ἐνῶ οἱ ἄτακτοι Τσέται ἐκαραδόκουν εἰς τὰς ὄχθας.

Ἐπαρηγόρησα τὸν ἀξιωματικὸν ποὺ Μοῦ εἶχεν ἀνοίξη τὴν καρδιά του καὶ ὑπεσχέθην νὰ ὑψόσω ἰκ' ἐγὼ φονὴν διαμαρτηρίας, ὅστε ἡ λαοφίλητος ἀφτὴ ἐκπομπὴ ποὺ τόσον ψηχολογικὸς ἐπηρεάζει τὸν στρατὸν νὰ μὴν σταματήση. Κὲ διὰ νὰ τὸν κατεβνάσω τελίος, τὸν ἐκράτησα τὸ μεσημέρι διὰ φαγητόν. Τὸν ἐτάϊσα μακαρόνεια, ἀπὸ ἀφτὰ ποὺ εἶχα πάρη λόγω τῶν τελεφτέων φημῶν, διὰ νὰ μὴν μοῦ χαλάσουν, καὶ κατὰ τὴν διάρκιαν τοῦ γέβματος, ὁμιλήσαμε κὲ διὰ τὸν Ἔροτα κὲ διὰ τὸ πόσον ἕνας ἄνδρας ἅμα ἀγαπήση κάτι πολὴ γίνεται κουρέλη. Τοῦ ἀνέφερα δέ, ὅτι, εἰς μίαν Ἐροτικὴν Ἀνθολογείαν, εἶχον διαβάσει παλεότερον, ὅτι ἀφτοὶ ποὺ ἐροτέβονται δηνατὰ κὲ ἀλησμόνητα, εἶνε οἱ καλιτέχναι κὲ στρατιοτικοί, λόγο τῆς ὁρμητικῆς των ἰδιοσηγκρασείας.

Φέβγων κατόπιν κὲ σφίγγων μου τὸ χέρη, Μοῦ εἶπεν:

— Μὲ συγχορῆτε ποὺ τὴν ἀγάπησα πολή...

— Ἂν τὴν ἀγάπισες πολή, συνχορεμένος νᾶσαι, τοῦ εἶπον.

ΜΠΟΣΤ

...με λίγη προσοχη

ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΡΗ

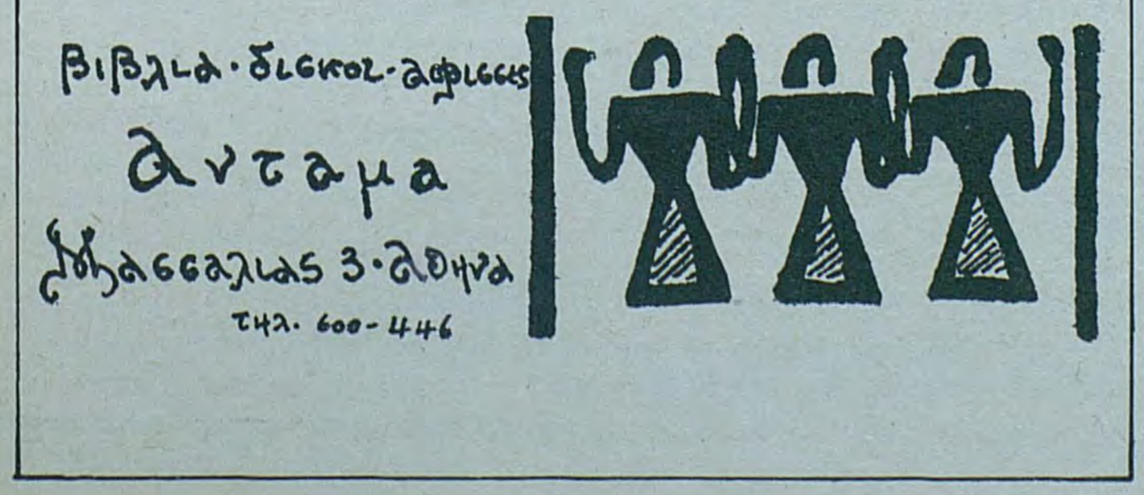

...ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΑΝΤΙ"

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ
ΑΠΟ ΣΤΙΧΟΥΣ, ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ
ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΤΗΣΙΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Γι' αὐτὸ τὰ βράδια, κάθονται οἱ γριὲς στὶς πόρτες
σὰν παλιὰ εἰκονίσματα,
γι' αὐτὸ ἔτσι γρήγορα μεγάλωσαν τὰ μάτια τῶν
παιδιῶν μας,
καὶ τὰ σκυλιά μας κάνουν πὼς κοιτᾶν ἀλλοῦ
ὅταν περνοῦν χωροφυλάκοι.

Γιάννης Ρίτσος

Κυκλοφορεῖ σὲ πολυτελὲς λεύκωμα
ΤΙΜΗ 250 ΔΡΑΧΜΕΣ

- ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΕΚΠΤΩΣΗ 25%
- ΓΙΑ ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΝΤΙ» ΕΚΠΤΩΣΗ 25%
- ΓΙΑ ΕΞΑΜΗΝΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΝΤΙ» ΕΚΠΤΩΣΗ 15%
- ΜΕ 300 ΔΡΧ. ΜΟΝΟΝ ΑΠΟΚΤΑΤΕ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ «ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ» ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΑΝΟΔΕΤΟ Α΄ ΤΟΜΟ ΤΗΣ Β΄ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ» (ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ 450 ΔΡΧ.)

Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνώνυμους στίχους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θἄχετε τὴ χαρὰ νὰ διαβάσετε στὸν ἴδιο τόμο καὶ στίχους τῶν ποιητῶν:
Α. Ἀλεξάνδρου, Μ. Ἀναγνωστάκη, Ν. Ἀσλάνογλου, Μ. Ἀφεντόπουλου, Ε. Βακαλό, Κ. Βάρναλη, Ν. Βρεττάκου, Ν. Γκάτσου, Θ. Γκόρπα, Γ. Δάλλα, Κ. Δασκαλόπουλου, Δ. Δούκαρη, Ν. Ἐγγονόπουλου, Μ. Ἐλευθερίου, Ο. Ἐλύτη, Α. Εὐαγγέλου, Γ. Θέμελη, Κ. Καβάφη, Ε. Κακναβάτου, Α. Κάλβου, Ζ. Καρέλλη, Ν. Καρούζου, Κ. Καρυωτάκη, Μ. Κατσαροῦ, Κ. Κύρου, Β. Λεοντάρη, Γ. Λυκιαρδόπουλου, Μελισσάνθης, Μ. Μέσκου, Κ. Μιχαλόπουλου, Α. Μυλωνᾶ, Κ. Μύρη, Κ. Παλαμᾶ, Ε. Παπαγιαννοπούλου, Δ. Παπαδίτσα, Ν. Παππᾶ, Τ. Πατρίκιου, Γ. Παυλόπουλου, Λ. Πούλιου, Γ. Ρίτσου, Σ. Ροζάνη, Μ. Σαχτούρη, Γ. Σεφέρη, Α. Σικελιανοῦ,Τ. Σινόπουλου, Δ. Σολωμοῦ, Ντ. Χριστιανόπουλου, Δ. Χριστοδούλου.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, Πανεπιστημίου 39, 3ος ὄροφος, Γρ.11 ΤΗΛ.3246633. Η ΕΚΠΤΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΜΟΝΟΝ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ ΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣ 62 ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ.

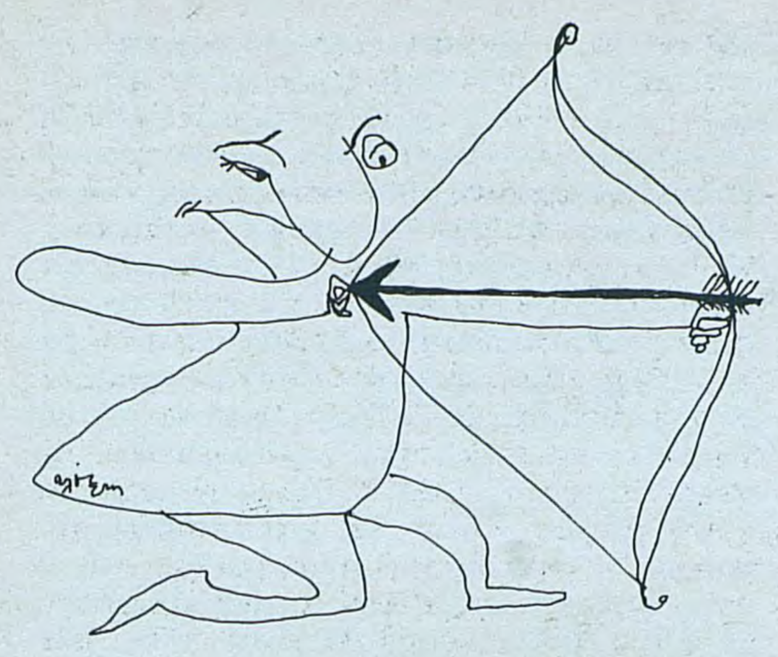

ΑΠΟΨΕΙΣ

Ἐπάνω στὴν «ἐπαναστατικὴ θεωρία», τοῦ Μ. Νικολινάκου

Μὲ τὸ ἄρθρο του «Οἱ προοπτικὲς γιὰ μιὰ νέα ἐπαναστατικὴ θεωρία στὴν Ἑλλάδα» (ΑΝΤΙ, τεῦχος 11, σελ. 9-14), ὁ Μάριος Νικολινάκος ἄσκησε μιὰν αὐστηρὴ κριτικὴ στὰ κόμματα τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς καὶ ἔβαλε μπρὸς στὸ σύνολο τῶν στελεχῶν καὶ ὀπαδῶν της μιὰ σειρὰ σοβαρὰ προβλήματα. Ἔτσι, ἦταν φυσικὸ τὸ ἄρθρο αὐτὸ νὰ προκαλέσει ἕναν ἀντίλογο: μιὰ σειρὰ ἀπαντήσεις ἀπὸ ἐκπροσώπους τῶν τριῶν κομμάτων – Κ.Κ.Ε., Κ.Κ.Ε. (Ἐσ.) καὶ ΠΑΣΟΚ. Δυὸ ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις αὐτές, τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τοῦ Κ.Κ.Ε. (Ἐσ.), δημοσιεύονται παρακάτω, μὲ τὴ σειρὰ ποὺ ἔφτασαν στὸ γραφεῖο μας. Ἡ ἀπάντηση τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Κ.Κ.Ε. γιὰ λόγους τεχνικοὺς θὰ δημοσιευτεῖ στὸ ἑπόμενο τεῦχος τοῦ ΑΝΤΙ, μαζὶ μὲ ὁποιεσδήποτε ἄλλες ἀπαντήσεις μᾶς σταλοῦν στὸ μεταξύ.

Τῆς Βάσως Παπανδρέου

ΒΑΣΩ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ. Σπούδασε οἰκονομικὰ στὴν ΑΣΟΕΕ καὶ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου κι ἀπὸ τὸ 1973 ἐργάζεται γιὰ τὴ διδακτορική της διατριβή, στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ρέντιν, τῆς Ἀγγλίας. Στὴν περίοδο 1971-73 δίδαξε ἀρχικὰ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ἔξετερ καὶ σὲ συνέχεια στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ρέντιν. Στὴν περίοδο 1973-74 ἐργάστηκε καὶ σὰν ἐρευνήτρια στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὀξφόρδης. Σήμερα εἶναι μέλος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Τὸ ἠθικὸ τοῦ στρατοῦ, μετὰ τὸ Κυπριακό, δὲν ἐπέτρεπε νέα στρατιωτικὴ δικτατορία.

Πρὶν προχωρήσω στὶς ἐπὶ μέρους διαφωνίες μὲ τὴν ἀνάλυση ποὺ κάνει ὁ κ. Νικολινάκος (ΑΝΤΙ, τεῦχος 11, σελ. 9-14) στὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα καὶ στὴν πολιτική του σημασία, θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνω μιὰ βασική, καταλυτικὴ ἀντίφαση ποὺ κυριαρχεῖ τὸ κείμενο καὶ ποὺ παίρνει ἔκφραση σὲ πολλὰ σημεῖα μὲ διαφορετικὲς μορφές. Κάνει διάκριση ὁ κ. Νικολινάκος ἀνάμεσα σὲ ὑποκειμενικοὺς καὶ ἀντικειμενικοὺς παράγοντες ποὺ προσδιόρισαν τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα. Διασαφηνίζει ὅτι οἱ ἀντικειμενικοὶ παράγοντες ἔπαιξαν ἀποφασιστικὸ ρόλο. Τί συνιστᾶ τοὺς ἀντικειμενικοὺς παράγοντες; Ἡ κυβέρνηση Καραμανλῆ δὲν προῆλθε οὔτε ἀπὸ λαϊκὴ ἐπανάσταση οὔτε ἀπὸ στρατιωτικὸ πραξικόπημα – ὅπως στὴν Πορτογαλία. Ἡ ἐξουσία πέρασε ἀπὸ τὴ χούντα στὸν Καραμανλῆ πάνω ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ Ἀβέρωφ. Οἱ δυνάμεις ποὺ στήριξαν τὴν 7χρονη δικτατορία, ἀναγκάστηκαν, ὕστερα ἀπὸ τὰ ἀποφασιστικὰ γεγονότα ποὺ σχετίζονταν μὲ τὸ Κυπριακό, τὸ Πολυτεχνεῖο, τὴν οἰκονομικὴ κρίση καὶ τὰ σκάνδαλα τῆς χούντας, νὰ μεθοδεύσουν τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ στρατιωτικὴ δικτατορία στὴν Καραμανλικὴ κοινοβουλευτικὴ δικτατορία. Ὁ κ. Νικολινάκος τονίζει μάλιστα ὅτι ἡ λύση Καραμανλῆ φτιάχτηκε στ' ἀχνάρια τῆς προηγούμενης προσπάθειας ποὺ ἔγινε τὸ 1973 μὲ τὸν Μαρκεζίνη, ἀλλὰ ποὺ κατέρρευσε βέβαια ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξέγερση τοῦ Πολυτεχνείου. Γιὰ τὸν κ. Νικολινάκο εἶναι ἀπόλυτα σαφὲς πὼς ἂν αὐτὴ ἡ λύση δὲν ὁδηγοῦσε στὸ μαθηματικὰ προκαθορισμένο ἀποτέλεσμα, δηλ. στὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ Καραμανλῆ στὶς ἐκλογὲς τοῦ Νοέμβρη, τότε ξανὰ θὰ κατέβαιναν τὰ τάνκς. Κι ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μὲ τὴν ὡριμότητα ποὺ τὸν χαρακτηρίζει εἶχε πλήρη κατανόηση πὼς αὐτὲς καὶ μόνον αὐτὲς οἱ δυὸ διαζευκτικὲς δυνατότητες ὑπῆρχαν στὴ δοσμένη στιγμή, ἔκανε τὴ σωστὴ ἐπιλογή: ψήφισε Καραμανλῆ γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴν ἐπάνοδο τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας. Ἔτσι ἐμφανίζεται ἡ νίκη τῆς «Νέας Δημοκρατίας» σὰ μιὰ προκαθορισμένη, μεθοδευμένη ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα. Ἂν ὁ συγγραφέας περιοριζότανε σ' αὐτὴ καὶ μόνο τὴν τοποθέτηση θὰ ἤμαστε ἕτοιμοι νὰ δεχτοῦμε πὼς περιέχει μιὰ μεγάλη ἀλήθεια, παρὰ τὴ μηχανιστική, θά 'λεγε κανείς, ἱστορικὴ ἑρμηνεία (σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ ξαναγυρίσω). Ἀλλὰ ὁ συγγραφέας ταυτόχρονα ἐπιδιώκει ν' ἀποδώσει τὸ ἀποτέλεσμα καὶ σὲ ὑποκειμενικοὺς παράγοντες, δηλ. σὲ λάθη καὶ σὲ ἀνωριμότητα τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολίτευσης.

Χωρὶς νὰ καταστήσει σαφεῖς, ὅπως θά 'πρεπε, τὶς ἱστορικὲς δυνατότητες πού 'χε ἡ ἀντιπολίτευση γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὸ Καραμανλικὸ ρεῦμα, ἀποδίδει τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα σὲ λάθη τῆς ἀντιπολίτευσης. Εἶναι στοιχειῶδες ὅτι ἂν ὁ ἀντικειμενικὸς ἢ οἱ ἀντικειμενικοὶ παράγοντες ἦταν τόσο καθοριστικοὶ τῆς ἐξέλιξης τῶν πολιτικῶν πραγμάτων στὴν Ἑλλάδα, ὅτι ὁ ρόλος τοῦ ὑποκειμενικοῦ παράγοντα ἢ θά 'ταν δευτερεύουσας σημασίας ἢ θά 'πρεπε νά 'χει μὲ κάποιο τρόπο ὑπολογιστεῖ στὴ μεθόδευση τῶν δυνάμεων ποὺ μεθόδευσαν τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ δικτατορία στὴν κοινοβουλευτικὴ δικτατορία τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Ἡ ἀντίφαση εἶναι τόσο βασικὴ ὥστε νὰ μοῦ κάνει ἔκπληξη πῶς δὲν τὴν κατάλαβε ὁ συγγραφέας.

Βέβαια καὶ ἡ ἀνάλυση ἀκόμη τοῦ ἀντικειμενικοῦ παράγοντα, ὅπως τόνισα πιὸ πάνω, εἶναι κι αὐτὴ μηχανιστική, δηλ. παίρνει μορφὴ κλισέ. Γιατὶ δὲν ἀξιολογεῖ σωστά, πιστεύω, ὁ συγγραφέας τὸ βάθος τῆς κρίσης ποὺ ἀντιμετώπισε τὸ ντόπιο καὶ ξένο κατεστημένο μετὰ τὴν τόσο ἐντυπωσιακὴ χρεωκοπία τοῦ 7χρονου χουντικοῦ πειράματος. Θὰ πρέπει π.χ. νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὴ σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν μὲ τὸν Γκιζίκη ἀποφασίστηκε ὁ σχηματισμὸς κυβέρνησης μὲ πρόεδρο τὸν Π. Κανελλόπουλο καὶ ἀντιπρόεδρο τὸν Γ. Μαῦρο. Καὶ μόνον ἀφοῦ ἀπεχώρησαν καὶ πῆγαν σπίτια τους νὰ ἑτοιμαστοῦν γιὰ τὴν ὁρκωμοσία εἰδοποιήθηκαν πὼς ἐπέστρεφε ὁ κ. Καραμανλῆς τὴν ἴδια μέρα. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ (γιὰ τὴν ἱστορία) ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Κανελλόπουλου καὶ τοῦ Μαύρου ὁ Ἀβέρωφ ἔπεισε τὸν Γκιζίκη νὰ καλέσει τὸν Καραμανλῆ. Γιατί ἀναφέρω αὐτὰ τὰ γεγονότα; Τὰ ἀναφέρω γιὰ νὰ ὑποστηρίξω ὅτί τὴν ὥρα ἐκείνη ὑπῆρχε καὶ κρίση καὶ σύγχυση – ἀποτέλεσμα βέβαια τῆς δραματικῆς ἐξέλιξης στὴν Κύπρο καὶ τῶν ἀπροσδόκητων ἐκείνων γεγονότων ποὺ ἐπισκίασαν τὸ σχέδιο τοῦ Κίσσιγκερ, τοῦ Πενταγώνου καὶ τῆς ΣΙΑ. Ὁ Μακάριος ἐπέζησε καὶ χύθηκε πολὺ αἷμα στὴν Κύπρο. Ἐκείνη τὴν ὥρα τὸ γόητρο τῆς χούντας καὶ τῶν καθοδηγητῶν της, τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τῶν ΗΠΑ, εἶχε ὑποστεῖ ἕνα καίριο πλῆγμα. Ἦταν μιὰ ὥρα ποὺ ἄνοιγε πολλὲς δυνατότητες – κάτι ποὺ ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Νικολινάκος ὅταν ὑποστηρίζει ὅτι ἔσπευσαν νὰ φέρουν τὸν Καραμανλῆ γιὰ νὰ προλάβουν μιὰ νέα Πορτογαλία.

Τὰ ἐπισημαίνω αὐτὰ ὄχι μόνο γιὰ νὰ ὑποστηρίξω ὅτι ὁ ἀντικειμενικὸς παράγοντας δὲν ἦταν τὴν ὥρα ἐκείνη τόσο καθοριστικὸς τῶν ἐξελίξεων ὅσο τὸν παρουσιάζει ὁ συγγραφέας, ἀλλὰ ἐπίσης γιὰ νὰ διαφωνήσω μαζί του πὼς πραγματικὰ στὴν Ἑλλάδα, τὸ Νοέμβρη τοῦ 1974, ὑπῆρχαν μονάχα δυὸ δυνατότητες: ἢ Καραμανλῆς ἢ τάνκς. Συμφωνοῦμε βέβαια μὲ τὴ στοιχειώδη γενικὴ παρατήρηση τοῦ συγγραφέα πὼς ὁ στρατὸς σὰν κομμάτι τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, τὸ κομμάτι ποὺ διαχειρίζεται τὴ βία, ἀποτελεῖ τὸ στήριγμα τῆς ἄρχουσας τάξης – καὶ στὴν περίπτωση τῆς Ἑλλάδας αὐτὸ σημαίνει τῆς ντόπιας καὶ τῆς ξένης οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας. (Περίεργο μοῦ φαίνεται πραγματικὰ πῶς ὁ κ. Νικολινάκος δὲν ἀναφέρεται καθόλου στὸ ρόλο τῶν ΗΠΑ σὰν καθοδηγητῆ τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων στὴν Ἑλλάδα.) Ὅμως, ὁ συγγραφέας ἀναφέρει τὸ ἄνοιγμα πρὸς τὰ ἀριστερὰ ποὺ ἔκανε κομμάτι τουλάχιστον τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς Πορτογαλίας, κάτι ποὺ φυ-

σικὰ δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν παραπάνω γενικὴ ἀρχή. Ὑπάρχει βέβαια ἐξήγηση, ποὺ δὲν τὴ δίνει ὁ συγγραφέας. Στὴν Πορτογαλία ἡ δομὴ τῆς ἐξουσίας τῆς ἄρχουσας τάξης κλονίστηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια της κατὰ τὴ μακρόχρονη ἀναμέτρηση μὲ τὰ ἀπελευθερωτικὰ κινήματα τῶν ἀποικιῶν της. Μὰ κάτι ὄχι πολὺ διαφορετικὸ εἶχε συμβεῖ καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ 7χρονη στρατιωτικὴ δικτατορία καταρρακώθηκε μὲ τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, τῆς Κύπρου, μὲ τὰ σκάνδαλα καὶ τὴν οἰκονομικὴ κρίση.

Εἶναι ἡ γνώμη μου πὼς δὲν θά 'ταν εὔκολο τὸ Νοέμβρη τοῦ 1974 ὁ στρατὸς νὰ ξανάστηνε δικτατορία. Δὲν διαφωνῶ πὼς ὁ χουντικὸς μηχανισμὸς καὶ ὁ ἀμερικανικὸς ἔλεγχος εἶχαν παραμείνει οὐσιαστικὰ ἄθικτοι. Ὅμως, τὸ ἠθικὸ τοῦ στρατοῦ – γιὰ νὰ ἀναφερθῶ κι ἐγὼ σ' ἕναν ὑποκειμενικὸ παράγοντα – ἦταν καταρρακωμένο. Κι αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπισήμανε τὸ ΠΑΣΟΚ στὸν προεκλογικὸ ἀγώνα. Δὲν ἀπέδωσε, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ συγγραφέας, δημοκρατικὲς ἀντιλήψεις στὴν πλειοψηφία τῶν ἀξιωματικῶν. Ἰσχυρίστηκε ἁπλῶς πὼς ἐκείνη τὴν ὥρα ὁ στρατὸς δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἐγκαθιδρύσει ξανὰ στρατιωτικὴ δικτατορία. Τὸ δίλημμα ποὺ ἔθεσε ὁ Καραμανλῆς – τὸ ξεκίνησε ὁ Θεοδωράκης – «Καραμανλῆς ἢ τάνκς» δὲν ἀντικατόπτριζε τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ ἦταν ὅπλο ψυχολογικοῦ πολέμου, θύμα τοῦ ὁποίου δυστυχῶς εἶναι καὶ ὁ κ. Νικολινάκος.

Θά 'πρεπε νὰ ἐπισημάνω ὅτι ἡ σύγχυση τοῦ συγγραφέα γίνεται ἀκόμα πιὸ φανερὴ ὅταν ἐπικαλεῖται τὸ παράδειγμα τῆς Χιλῆς γιὰ νὰ μᾶς διδάξει ὅτι ὁ στρατὸς προστατεύει πάντοτε τὰ συμφέροντα τῆς ἄρχουσας τάξης. Θὰ χρησιμοποιοῦσε, ἄραγε, αὐτὸ τὸ παράδειγμα γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὶς ἐξελίξεις στὴν Πορτογαλία; Ἐλπίζω ὄχι. Κι ἡ Ἑλλάδα τοῦ 1974 ἐκφράζεται περισσότερο ἀπὸ τὴ Χιλὴ ἀπὸ ὅ,τι ἀπὸ τὴν Πορτογαλία; Ἀσφαλῶς ὄχι. Καὶ στὴν Πορτογαλία καὶ στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε περιπτώσεις στρατιωτικῆς δικτατορίας ποὺ στήθηκαν γιὰ νὰ προασπίσουν τὰ συμφέροντα τῆς ἀστικῆς τάξης, μὰ καὶ ὑπέστησαν καίρια πλήγματα ἀπὸ ἱστορικὲς ἐξελίξεις. Ἀντίθετα, στὴ Χιλὴ ἕνας ἄτρωτος στρατιωτικὸς μηχανισμὸς κινήθηκε γιὰ νὰ ἀνατρέψει μιὰ κυβέρνηση ποὺ ἀπείλησε ἀποφασιστικὰ τὰ συμφέροντα τῆς ἄρχουσας τάξης.

Ἀλλὰ ἂς φθάσουμε τώρα στοὺς ὑποκειμενικοὺς παράγοντες, δηλ. στὰ λάθη τῶν κομμάτων ποὺ ὁδήγησαν στὴ νίκη τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ἂν καὶ ὅπως μᾶς εἶπε ὁ συγγραφέας αὐτὴ ἡ τελευταία ἦταν μαθηματικὰ προκαθορισμένη. Σύμφωνα μὲ τὸ συγγραφέα τὸ καίριο λάθος τῆς ΕΚ–ΝΔ ἦταν ἡ πολιτικὴ κάλυψη ποὺ ἔδωσαν στὸν Καραμανλῆ μὲ τὴ συμμετοχή τους στὴν κυβέρνηση τῆς μεταπολίτευσης καὶ τὴν ταύτισή τους μὲ τὸν ἐκλογικὸ νόμο καὶ τὰ ἄλλα νομοθετικὰ μέτρα ποὺ ὑποβοήθησαν τὴν ἐπιτυχία του. Δὲν διαφωνοῦμε. Ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι τὰ περιθώρια πολιτικῆς τοποθέτησης τῆς ΕΚ–ΝΔ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγώνα ἦταν πιὰ σχεδὸν ἀνύπαρκτα, ὕστερα ἀπὸ τὴν καίρια ἀπόφασή τους νὰ συμμετάσχουν στὴ μεταπολίτευση. Τὸ ἴδιο περίπου ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν παραδοσιακὴ ἀριστερά. Κι ἔχει δίκιο ὁ συγγραφέας ὅταν τονίζει πὼς δὲν μπόρεσαν νὰ ξεπεράσουν εἴτε τὴ διαίρεσή τους εἴτε τὸ δόλωμα τῆς νομιμοποίησης τοῦ ΚΚΕ. Πρὶν περάσουμε στὸ ΠΑΣΟΚ, ὅμως, θὰ πρέπει νὰ σχολιάσουμε τὴν ἄποψη τοῦ συγγραφέα σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ λαϊκὴ ψῆφος γιὰ τὸν Καραμανλῆ, καθὼς κι ἕνα κομμάτι ψήφου γιὰ τὴν ΕΚ–ΝΔ γνήσια ἐκφράζει τὰ συντηρητικὰ ἀστικὰ στρώματα στὸν πολιτικὸ ἀστικὸ χῶρο – βέβαια σὲ κάποιο σημεῖο δέχεται ὅτι ἡ παραδοσιακὴ ἀριστερὰ πριμοδότησε τὴ «Νέα Δημοκρατία». Πόση ἐπιτέλους εἶναι ἡ πραγματικὴ δύναμη τῆς δεξιᾶς στὴν Ἑλλάδα σύμφωνα μὲ τὸν κ. Νικολινάκο; Ἂν πραγματικὰ εἶναι, ὅπως θὰ ὑπέθετε κανεὶς ἀπὸ τὸ κείμενο, κοντὰ στὸ 60-65%, τότε πρὸς τί ἡ δικτατορία τοῦ '67; Καὶ πρὸς τί ὅλη ἡ μεθόδευση τῆς γέφυρας καὶ τῆς μεταπολίτευσης; Βέβαια, ὁ συγγραφέας δὲν παίρνει σαφῆ θέση πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Καὶ κάτι παραπάνω: ἀντιφάσκει, σὲ ὁρισμένα σημεῖα φαίνεται νὰ ὑποστηρίζει πὼς ἕνα κομμάτι τοῦ λαοῦ ψήφισε «Νέα Δημοκρατία» γιὰ νὰ ἀποφύγει τὰ τάνκς, ἐνῶ σ' ἄλλα παρουσιάζεται σὰν νὰ τὴν ψήφισε σὰν ἀποτέλεσμα τῆς ἀστικῆς του τοποθέτησης ἢ τῆς συντηρητικῆς του ἰδεολογίας. Παρὰ τὶς προσπάθειές μου δὲν κατόρθωσα νὰ καταλάβω ποιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ ἐκδοχὲς ἀποδέχεται. Ἐντύπωση, ἐπίσης, μοῦ 'κανε τὸ ὅτι φαίνεται νὰ πιστεύει ὅτι ἡ ἀστικὴ τάξη στὴν Ἑλλάδα εἶναι τόσο ὁμοιογενὴς ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἐκφράζεται τελικὰ ἀπὸ ἕνα καὶ μόνο κόμμα: τὴ «Νέα Δημοκρατία». Γιατὶ προβλέπει πὼς τὸ τμῆμα τοῦ λαοῦ ποὺ ψήφισε τὴν ΕΚ κι ὄχι τὶς ΝΔ θὰ περάσει τελικὰ στὴ «Νέα Δημοκρατία».

Καὶ τώρα τὸ ΠΑΣΟΚ, ποὺ φαίνεται πολὺ νὰ τὸν προβληματίζει. Ἡ κριτική του γιὰ τὸ ΠΑΣΟΚ ἀφορᾶ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ξεχωριστὰ θέματα. Τὸ πρῶτο ἔχει σχέση μὲ τὶς θέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ. Τὶς χαρακτηρίζει σὰν πρόχειρες, καὶ γιὰ τὴν ἀκρίβεια λέγει ὅτι «οἱ στόχοι δὲν ἐμφανίστηκαν σὰν ἕνα ὀργανικὸ συνεκτικὸ πρόγραμμα, ἀλλὰ σὰ σκόρπια κομμάτια ἑνὸς μελλοντικοῦ δράματος». Ὁ κ. Νικολινάκος κάνει λάθος. Ἡ διακήρυξη τῆς 3ης τοῦ Σεπτέμβρη, ποὺ εἶναι καὶ ὁ καταστατικὸς χάρτης τοῦ ΠΑΣΟΚ, καὶ συνεκτικότητα ἔχει καὶ ἄρτια ὀργανικὴ δομὴ ἐπίσης ἔχει. Βέβαια, δὲν ἀποτελεῖ πρόγραμμα. Ἀλλὰ προσδιορίζει σαφῶς τὰ γενικὰ ἐκεῖνα πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα ἐναλλακτικὰ προγράμματα μποροῦν νὰ διαμορφωθοῦν. Κατακρίνει ἐπίσης ὁ συγγραφέας τὶς θέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ γιατὶ διαμορφώθηκαν στὸν ἐξωελλαδικὸ χῶρο. Καὶ προσθέτει ὅτι δὲν στηρίζονται σὲ συστηματικὴ ἀνάλυση τῆς δομῆς τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν πολιτικῶν δυνάμεων. Καὶ πάλι κάνει λάθος. Οἱ στόχοι τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ βέβαια ἀντικατοπτρίζουν κατασταλαγμένες ἐκτιμήσεις καὶ τῆς δομῆς τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ τῶν δυνατοτήτων ποὺ ὑπάρχουν γιὰ μετασχηματισμό της. Κι αὐτὲς οἱ ἐκτιμήσεις, αὐτὴ ἡ γνώση δὲν «ἐκπορεύεται» ἀπὸ τεχνοκράτες ἢ διανοουμένους, ἀλλὰ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴ σκληρὴ πολιτικὴ πάλη στὴν ὁποία τόσα προσφέρουν αὐτοὶ ποὺ ἵδρυσαν τὸ ΠΑΣΟΚ, εἴτε προέρχονται ἀπὸ τὸ ΠΑΚ, εἴτε ἀπὸ τὴ Δ.Α., εἴτε ἀπὸ ἄλλες ἀγωνιστικὲς ἀντιστασιακὲς ὁμάδες.

Μὰ ὁ συγγραφέας χαρακτηρίζει τὸ πρόγραμμα τοῦ ΠΑΣΟΚ σὰν οὐτοπιστικό, ἐπειδὴ στὶς ἐκλογὲς ἀκούστηκε τὸ σύνθημα «στὶς 18 σοσιαλισμός». Βέβαια τὸ σύνθημα αὐτὸ ξεπήδησε ἀπὸ τὴ βάση καὶ χωρὶς ἀμφισβήτηση ἀποτελεῖ οὐτοπία. Τὸ κίνημα ποτὲ δὲν ἀποδέχτηκε αὐτὴ τὴν ἄποψη. Ἴσως, ὁμολογῶ, νὰ τὴν ὑπέθαλψε ὅταν τόνιζε ἡ ἡγεσία του ἴσως περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἔπρεπε πὼς τὸ ΠΑΣΟΚ εἶναι κίνημα ποὺ διεκδικεῖ τὴν ἐξουσία. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ξεχνᾶμε πὼς αὐτὸ ἔγινε σὲ μεγάλο μέτρο γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ὁ ψυχολογικὸς πόλεμος ποὺ ἐξαπόλυσε ἡ «Νέα Δημοκρατία» κι ἀκόμα τμῆμα τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς, μὲ τὸ σύνθημα «Καραμανλῆς ἢ τὰ τάνκς». Τὸ ΠΑΣΟΚ σὰ σοσιαλιστικὸ κίνημα δὲν ἔχει ψευδαισθήσεις. Ἡ κυβέρνηση δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας. Κι ὁ σοσιαλιστικὸς μετασχηματισμὸς προϋποθέτει μακρόχρονη καὶ καλὰ προγραμματισμένη ἄσκηση ἐξουσίας.

Φαίνεται πὼς πιστεύει ὁ συγγραφέας ὅτι τὸ ΠΑΣΟΚ τὸ 1974, ὅπως κι ὁ κ. Α. Παπανδρέου τὸ 1965-67, πρόβαλε προκλητικὰ γιὰ τὸ κατεστημένο συνθήματα χωρὶς προπαρασκευὴ κι ὀργανωτικὸ ἀντίκρυσμα. Καὶ σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τὸ 1965-67 θά 'πρεπε νὰ ἐρωτηθεῖ ὁ συγγραφέας πρὸς τί ἡ δικτατορία (ποὺ τὴν ἀποδίδει στὴν ἀνάγκη ἀναχαίτισης τῶν συνθημάτων τοῦ Ἀνδρέα τότε) ἂν δὲν ὑπῆρχε τουλάχιστον λαϊκὸ ἀντίκρυσμα; Σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὸ 1974 θά 'θελα νὰ θέσω ἕνα ἄλλο ἐρώτημα στὸν κ. Νικολινάκο: σὲ ποιὲς θέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ ἄραγε ἀναφέρεται ὁ συγγραφέας ὅταν τὶς χαρακτηρίζει οὐτοπικὲς ἢ πρόκληση ἢ πηγὴ φοβίας γιὰ τὸ λαό; Μήπως στὶς θέσεις ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ κίνημα σὰ σοσιαλιστικό; Τί θά 'θελε ὁ κ. Νικολινάκος; Νὰ μὴν ἐμφανισθεῖ κίνημα μὲ σοσιαλιστικὲς θέσεις στὴν Ἑλλάδα; Μὰ τότε γιατί κατηγορεῖ τὴν παραδοσιακὴ ἀριστερὰ γιὰ ἔλλειψη προγράμματος καὶ θάρρους; Ἂς μᾶς προσδιορίσει ποιὲς θά 'ταν οἱ σωστὲς πολιτικὲς θέσεις γιὰ ἕνα σοσιαλιστικὸ κίνημα στὴν Ἑλλάδα τὸ 1974. Καὶ τί ἐννοεῖ ἀκριβῶς ὅταν λέγει ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἡγέτες (τῆς ἀντιπολίτευσης) ἦταν λιγότερο ὥριμοι ἀπὸ τὸ λαό; Σημαίνει ἄραγε αὐτὸ πὼς ὁ μόνος πραγματικὰ ὥριμος πολιτικὸς ἡγέτης ἦταν ὁ κ. Καραμανλῆς, ἐφ' ὅσον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς αὐτὸν ἐψήφισε; Ἂς μᾶς τὸ πεῖ καθαρὰ ὁ κ. Νικολινάκος ἂν πιστεύει πὼς ὁ Καραμανλῆς καὶ ἡ «Νέα Δημοκρατία» ἀποτελοῦν σ' αὐτὴ τὴ φάση τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα.

Σχολιάζει ὁ συγγραφέας ἐπίσης τὴ δομὴ τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ ἀναφέρεται σὲ δυὸ ἀλληλοσυγκρουόμενες τάσεις ἢ ὁμάδες. Ἡ μιὰ ἀποτελεῖ κατάλοιπο τοῦ Ἀνδρεϊσμοῦ, τῶν ἀνθρώπων ποὺ πιστεύουν μᾶλλον στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀνδρέα, παρὰ σὲ κόμμα ἀρχῶν καὶ στοὺς στόχους τοῦ κινήματος. Ἡ ἄλλη, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴ Δ.Α., εἶναι ἀντίθετη σὲ κάθε τὶ ποὺ εἶναι προσωποπαγές, κι ἔχει μαρξιστικὴ τοποθέτηση. Γι' αὐτοὺς ποὺ ξέρουν τὸ ΠΑΣΟΚ αὐτὴ ἡ ἀνάλυση εἶναι πολὺ ἁπλοϊκή. Θά 'θελα πρῶτα νὰ ἐπισημάνω πὼς ἡ Δ.Α. λίγην ἂν ὄχι καμιὰ σχέση ἔχει μὲ μαρξιστικὲς θέσεις. Καὶ σὰν ἀπόδειξη ἀναφέρω τὴν προγραμματική της διακήρυξη λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴ συγχώνευσή της στὸ ΠΑΣΟΚ. Τὴ διάβασε ἄραγε ὁ κ. Νικολινάκος; Καὶ βέβαια ὑπάρχει μαρξιστικὴ τάση στὸ ΠΑΣΟΚ, ἀλλὰ δὲν ταυτίζεται μὲ τὴ Δ.Α.

Τέλος, δὲν ἔχει ἄδικο ὁ κ. Νικολινάκος πὼς ἡ προσωπικότητα τοῦ Α. Παπανδρέου παίζει σημαντικὸ ρόλο στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ΠΑΣΟΚ. Τὸ ὅτι αὐτὸς σκέφτηκε

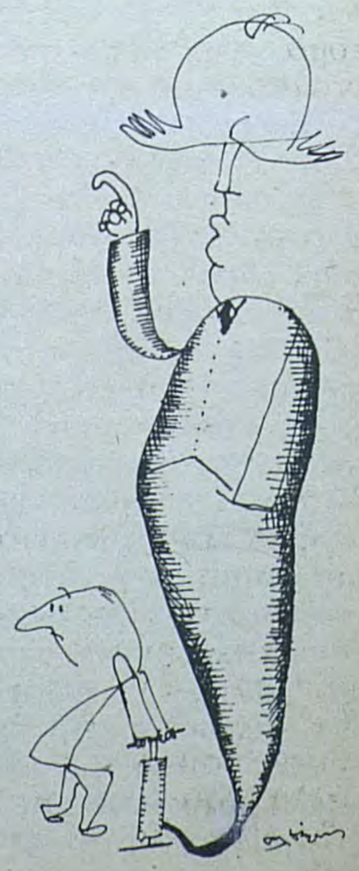

νὰ ἱδρύσει ἕνα σοσιαλιστικὸ κίνημα θά 'πρεπε αὐτὸ νὰ ἀποτελέσει ἀνασχετικὸ παράγοντα: Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ προσωπικότητα τοῦ Α. Παπανδρέου δεσπόζει μέσα κι ἔξω ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι λογικὸ τὸ ΠΑΣΟΚ νὰ ἐκμεταλλεύεται τὴν «προσωπικὴ αἴγλη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ» γιὰ νὰ μεταβάλλει τοὺς προσωπικούς του ὀπαδοὺς σὲ συνειδητοὺς σοσιαλιστές; Σύμφωνα μὲ τὸ συγγραφέα ὁ Α. Παπανδρέου εἶναι ὁ συνδετικὸς κρίκος πολλῶν τάσεων μέσα στὸ ΠΑΣΟΚ αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἴσως τὸ ΠΑΣΟΚ δὲν εἶναι τόσο ἀπροσωποπαγὲς ὅσο θά 'πρεπε νά 'ναι ἕνα πραγματικὰ σοσιαλιστικὸ κίνημα. Ὑπάρχει, ὅμως, ἡ Κ.Ε. τοῦ κινήματος, οἱ ἀποφάσεις τῆς ὁποίας δεσμεύουν, γιὰ τὴ μεταβατικὴ περίοδο μέχρι τὸ συνέδριο, ὅλα τὰ μέλη καὶ τὸν ἴδιο τὸν Α. Παπανδρέου. Ἀλλὰ τὸ ΠΑΣΟΚ δὲν ἔχει μορφοποιηθεῖ ὁριστικὰ ἀκόμα. Μπορεῖ σ' ἕνα διάστημα λίγων μηνῶν νὰ κριθεῖ ἡ δομὴ ἑνὸς κινήματος;

Ὡς πρὸς τὶς προβλέψεις τοῦ συγγραφέα ὅτι οἱ προοπτικὲς γιὰ τὸ ΠΑΣΟΚ δὲν εἶναι καὶ πολὺ καλές, ἐξ αἰτίας τῶν ἐσωτερικῶν του ἀντιθέσεων, τὸν πληροφοροῦμε ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ ΠΑΣΟΚ πιστεύει καὶ σὲ κόμμα ἀρχῶν καὶ στὸ σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμό, κάτι ποὺ ἐγγυᾶται τὴ μακρόχρονη ἐξέλιξη τοῦ κινήματος.

Βάσω Παπανδρέου

Τὸ ΚΚΕ (ἐσ.) ὑποστηρίζει: Τὸ ἔργο τῆς ἀνανέωσης θὰ εἶναι πολύχρονο, δύσκολο, βαρὺ καὶ θὰ προχωρεῖ μὲ ζὶκ-ζάκ.

Τοῦ Λευτέρη Π. Ἐλευθερίου (Θαλασσινοῦ)

Στὸ ὑπ' ἀριθμὸν 11 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἀντὶ» δημοσιεύθηκε ἄρθρο τοῦ κ. Μάριου Νικολινάκου μὲ τὸν τίτλο «οἱ προοπτικὲς γιὰ μιὰ νέα ἐπαναστατικὴ θεωρία στὴν Ἑλλάδα». Στὸ ἄρθρο ὁ κ. Νικολινάκος προβαίνει σὲ μιὰ ἀνάλυση τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας ὅπως παρουσιάζονται μετεκλογικὰ καὶ κάνει ὁρισμένες κρίσεις καὶ ἐκτιμήσεις γιὰ τὸ χαρακτήρα καὶ τὴν προοπτικὴ τῆς Ἀριστερᾶς, μαρξιστικῆς καὶ μὴ μαρξιστικῆς. Οἱ ἐκτιμήσεις τοῦ ἀρθρογράφου γιὰ τὴν προοπτικὴ τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς εἶναι ἀπαισιόδοξες καὶ ὡς πρὸς τὸ ΠΑΣΟΚ σημειώνει ὅτι «δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς τὸ ἐπίκεντρο τῶν ἐξελίξεων καὶ τῶν ζυμώσεων στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς γενικὰ βρίσκεται στὸ ΠΑΣΟΚ». Τὸ ἄρθρο καταλήγει ὅτι «χρειαζόμαστε μιὰ νέα ἐπαναστατικὴ θεωρία στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ὑπὸ τὶς συγκεκριμένες συνθῆκες τοῦ ὄψιμου καπιταλισμοῦ, τόσο στὸ ἐσωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ διεθνὲς ἐπίπεδο».

Στὶς παραπάνω ἐκτιμήσεις καὶ κρίσεις τοῦ ἀρθρογράφου θὰ θέλαμε νὰ διατυπώσουμε μερικὲς γνῶμες.

Ὑπάρχει πραγματικὰ πρόβλημα μέλλοντος τῆς κομμουνιστικῆς Ἀριστερᾶς στὴν Ἑλλάδα; Καὶ βέβαια ὑπάρχει. Μόνο ἀδιόρθωτοι δογματιστὲς καὶ γραφειοκράτες μποροῦν νὰ μὴ βλέπουν αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι ὕστερα ἀπὸ 30 χρόνια ἡ μεγάλη ἐπιρροὴ τοῦ ΚΚΕ ἔφτασε νὰ ἐκφραστεῖ ἐκλογικὰ στὶς συγκεκριμένες συνθῆκες μὲ 9,5%, εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ θέσει αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Πολλοὶ λόγοι, ἐσωτερικοὶ καὶ διεθνεῖς, ποὺ ἔχουν σχέση καὶ μὲ τὴν κατάσταση ποὺ ὑπάρχει στὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα, συνετέλεσαν στὴν πτώση τῆς ἐπιρροῆς τῆς μαρξιστικῆς-λενινιστικῆς ἀριστερᾶς καὶ στὸ ξέσπασμα τῆς τελευταίας κρίσης καὶ διάσπασης τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1968. Οἱ βαθύτερες αἰτίες τῆς κρίσης καὶ διάσπασης εἶναι:

Πρῶτο: Ὁ δογματισμὸς ποὺ βλέπει τὴ ζωὴ μέσα μόνο ἀπὸ σχήματα καὶ τσιτάτα καὶ ἔτσι ἐμποδίζει τὸ κόμμα νὰ ἔχει πολιτικὴ ἀντιστοιχία μὲ τὴν κάθε φορὰ συγκεκριμένη πραγματικότητα.

Δεύτερο: Ἡ γραφειοκρατικὴ, αὐταρχικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ κόμμα καὶ τὴ λειτουργία του, ποὺ τὸ ἐμποδίζει νὰ βρίσκεται σὲ μιὰ συνεχῆ ἐπικοινωνία μὲ τὰ μέλη τοῦ κόμματος, μὲ τὴν ἐργατικὴ τάξη, μὲ τοὺς ἐργαζόμενους.

Τρίτο: Ἡ ἔλλειψη αὐτονομίας, ἰσοτιμίας μέσα στὰ πλαίσια τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος, ἡ ὁποία ἐπίσης ἐμποδίζει τὸ κόμμα νὰ ἀποδεσμεύσει τὴ σκέψη του καὶ νὰ πραγματοποιεῖ συνεχῶς μιὰ αὐτοτελῆ, αὐτοδύναμη καὶ ὑπεύθυνη ἐπεξεργασία τῆς γραμμῆς του.

Ἐννοεῖται ὅτι οἱ τρεῖς αὐτοὶ παράγοντες ἀλληλοεπηρεάζονται καὶ ἀλληλοεξαρτῶνται, ἀποτελοῦν ἕνα ἑνιαῖο κόμβο καὶ ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ μιὰ κριτικὴ θεώρηση τῆς θετικῆς καὶ ἀρνητικῆς πείρας τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος. Ἡ ἀντιδογματικὴ καὶ ἀντιγραφειοκρατικὴ ἐπανάσταση μὲ τὴ διατήρηση τῆς συνέχειας ποὺ ἐκτυλίσσεται μετὰ τὸ 1968, μὲ τὸ αἴτημα τῆς πολυδιάστατης ἀνανέωσης τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ μὲ κύρια ἀνανεωτικὴ δύναμη τὸ ΚΚΕ (ἐσ.), ἀποβλέπει ἀκριβῶς στὴν ἄρση αὐτῶν τῶν παραγόντων γιὰ νὰ μπορέσει καὶ πάλι νὰ γίνει τὸ ἑλληνικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα μιὰ πρώτης γραμμῆς ἐθνικὴ πολιτικὴ δύναμη, ποὺ κατὰ θετικὸ τρόπο νὰ ἐπηρεάζει τὶς ἐξελίξεις πρὸς τὴ στερέωση καὶ διεύρυνση τῆς δημοκρατίας, στὴν κατοχύρωση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, στὴ δημοκρατικὴ πορεία πρὸς τὸ σοσιαλισμό.

Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε ὅτι τὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς μαρξιστικῆς-λενινιστικῆς ἀριστερᾶς καὶ ἡ ποθητή της ἑνότητα συνδέεται μὲ τὴν ἀνανέωσή της στὸ θεωρητικὸ τομέα, στὸν πολιτικό, στὸν κομματικό, ὀργανωτικό, στὸν κομματικὸ-ἠθικό, στὸν διεθνιστικὸ καὶ στὸν ἱστορικό. Τί ἔδειξαν τὰ 7 καὶ πάνω χρόνια τῆς ὕπαρξης τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.); Ὅτι τὸ ἔργο τῆς ἀνανέωσης εἶναι πολύχρονο, βαρύ, δύσκολο, περνάει μέσα ἀπὸ τὴν ὑπερνίκηση ἀντιφάσεων καὶ ἀντιθέσεων καὶ προχωρεῖ μπροστὰ μὲ ζὶκ-ζάκ. Ἂν κανεὶς σκεφτεῖ τὶς τεράστιες δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπισε τὸ ΚΚΕ (ἐσ.) στὴν 7χρονη ζωή του (μόλις ἔχει 6 μῆνες νόμιμης ζωῆς), τὶς δυνάμεις ποὺ τὸ καταπολεμοῦν, τὴ δύναμη τοῦ παραδοσιακοῦ κατεστημένου ποὺ ἐπιδιώκει νὰ ὑπερνικήσει, στὶς ἰδέες, στὶς ἱστορικὲς παραδόσεις, στὶς διεθνεῖς συνδέσεις καὶ στὰ πρόσωπα, καὶ τὴν ἀνοδικὴ πορεία ἀνάπτυξής του, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ αἰσιοδοξεῖ γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνανεωμένης ἑλληνικῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸ ἐπίκεντρο τῶν ἐξελίξεων καὶ τῶν ζημώσεων στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς βρίσκεται στὸ ὑπὸ δημιουργία ἀνανεωμένο ἑλληνικὸ μαρξιστικὸ-λενινιστικὸ κόμμα. Ἀπὸ τὴν πορεία τῆς ἀνανέωσης καὶ τῆς συσπείρωσης ὅλων τῶν ἀνανεωτικῶν δυνάμεων ποὺ δέχονται τὸ μαρξισμὸ-λενινισμὸ σὲ ἕνα ἑνιαῖο κόμμα, δὲν θὰ ἐξαρτηθεῖ μόνο τὸ μέλλον τῆς κομμουνιστικῆς Ἀριστερᾶς, ἀλλὰ καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸ ἴδιο τὸ μέλλον τοῦ ΠΑΣΟΚ, ποὺ δὲν τὸ βλέπουμε σὰν ἀνταγωνιστικὴ δύναμη στὴ διαρκῆ δημοκρατικὴ πορεία πρὸς τὸ σοσιαλισμό.

Ἡ μακρόχρονη ἢ ὄχι συνύπαρξη τοῦ ἀνανεωμένου μαρξιστικοῦ-λενινιστικοῦ κόμματος καὶ τοῦ ΠΑΣΟΚ θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες, ἐσωτερικοὺς καὶ διεθνεῖς, ἀπὸ τὴν ἐπιτυχῆ ἢ ὄχι πορεία τῆς ἀνανέωσης.

Ἡ πατρίδα μας περνάει κρίσιμες στιγμές, βρίσκεται σὲ ἕνα σταυροδρόμι τῆς μεταπολεμικῆς της ἱστορίας μὲ πλήρη χρεοκοπία τῆς πολιτικῆς τῆς ὑποταγῆς στὸν ἰμπεριαλισμό, καὶ μάλιστα στὸν ἀμερικάνικο, ποὺ στάθηκε ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς μεταπολεμικῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ ἁπλὸς Ἕλληνας ζεῖ τὶς κρίσιμες αὐτὲς στιγμές, τὸ δράμα τῆς Ἑλλάδας, ποὺ βρίσκεται στὴν ἀντιπαράθεσή της μὲ τὸν τούρκικο ἐπεκτατισμὸ χωρὶς συμμάχους. Οἱ λεγόμενοι σύμμαχοι ἔγιναν ἐχθροί, καὶ φίλοι μπορεῖ νὰ ἀναζητηθοῦν σ' αὐτοὺς ποὺ ἡ πολιτικὴ τῆς ὑποτέλειας θεωροῦσε ἐχθρούς. Αὐτὴ ἡ πραγματικότητα, ποὺ ἐμπλουτίζει μὲ νέο περιεχόμενο τὴν ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Ἑλλήνων, δικαιώνει καὶ συνεχῶς θὰ δικαιώνει τὴν κομμουνιστικὴ Ἀριστερὰ ποὺ σ' ὅλα αὐτὰ τὰ 30 χρόνια, παρὰ τὰ λάθη καὶ τὶς ἀδυναμίες της, στάθηκε ὁ σημαιοφόρος τῆς ἀντιιμπεριαλιστικῆς πάλης τοῦ λαοῦ μας.

Ἐὰν σ' αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ δικαίωση προσθέσουμε τὴν κριτικὴ καὶ αὐτοκριτικὴ θεώρηση τοῦ παρελθόντος, ποὺ γονιμοποιεῖ τὴν ἀντιδογματικὴ καὶ ἀντιγραφειοκρατικὴ ἐπανάσταση ποὺ ἐκτυλίσσεται σήμερα στὸ ἑλληνικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα, τὴ θετικὴ ἀπήχηση ποὺ εἶχε στὴ νέα γενιά, τὴ γενιὰ τοῦ Πολυτεχνείου, τὸ αἴτημα τῆς ἀνανέωσης, τὸν πολιτικὸ ρεαλισμὸ ποὺ πηγάζει ἀπὸ μία σωστὴ ἐκτίμηση τῆς ἱστορικῆς φάσης ποὺ διανύει ἢ ποὺ θὰ διανύσει ἡ χώρα μας καὶ πεμπτουσία της ἔχει τὴ Δημοκρατία καὶ τὶς δημοκρατικὲς διαδικασίες, τότε δὲν μποροῦμε παρὰ νὰ εἴμαστε αἰσιόδοξοι γιὰ τὴν πορεία τῆς ἀνανεωμένης ἑλληνικῆς κομμουνιστικῆς Ἀριστερᾶς.

Ὡς πρὸς τὴ νέα ἐπαναστατικὴ θεωρία ποὺ ἀναφέρει ὁ κ. Νικολινάκος, τὸ ΚΚΕ

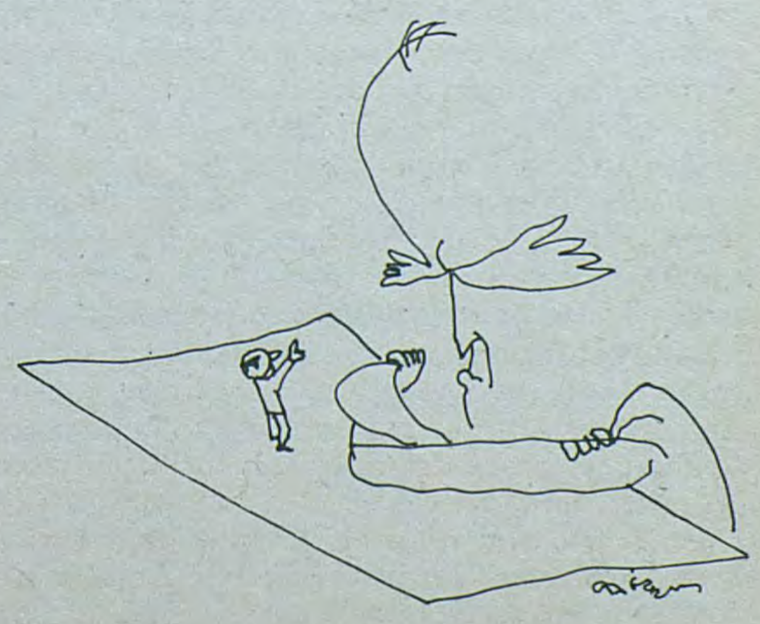

(ἐσωτ.) ὑπογραμμίζει τὴν ἀνάγκη ἀνανέωσης τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ μὲ βάση τὴ γενίκευση τῆς πείρας τῆς πάλης τῶν τάξεων στὸν κόσμο καὶ τὶς κατακτήσεις τῆς Ἐπιστημονικῆς Τεχνικῆς Ἐπανάστασης. Δὲν ὑπάρχει μαρξισμός, ἐπαναστατικὴ θεωρία, ὅταν δὲν ἀνανεώνεται, δὲν ἐκσυγχρονίζεται. Ἡ ἀνανέωση εἶναι συμφυὴς ἰδιότητα τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας. Αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπ' ὅλη τὴν ἱστορία τῶν μαρξιστικῶν ἰδεῶν, ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο τῶν θεμελιωτῶν τους, Μὰρξ-Ἔνγκελς-Λένιν. Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι στὴν κοσμογονικὴ ἐποχή μας ἀπαιτεῖται μιὰ νέα σύνθεση, μιὰ νέα θεωρητικὴ γενίκευση τοῦ ἐργατικοῦ καὶ προοδευτικοῦ κινήματος. Βάθρο μιᾶς τέτοιας γενίκευσης δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι τὸ ἐπαναστατικὸ κριτικὸ πνεῦμα τοῦ μαρξισμοῦ, οἱ βασικές του ἀρχὲς καὶ ἡ διαλεκτικὴ μεθοδολογία του. Ἡ νέα αὐτὴ θεωρητικὴ σύνθεση θὰ δοθεῖ ἀπὸ τὴ συλλογικὴ σκέψη ὅλων τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων, ὅλων τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων ποὺ ὁραματίζονται τὸ σοσιαλισμό. Ἕνας δημοκρατικός, θεμελιωμένος καὶ ἐπιστημονικὸς διάλογος ἀνάμεσα σὲ κομμουνιστὲς-σοσιαλιστὲς μὲ βάση καὶ τὶς ἱστορικὲς ἐμπειρίες τῶν μεταπολεμικῶν χρόνων, τὴν πορεία τοῦ κομμουνιστικοῦ, σοσιαλιστικοῦ καὶ ἀντιϊμπεριαλιστικοῦ κινήματος, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ συντελέσει στὴν πληρέστερη θεωρητικὴ σύνθεση τῆς ἐποχῆς ποὺ ζοῦμε, ἐποχῆς περάσματος ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ στὸ σοσιαλισμὸ στὶς συνθῆκες τῆς σύγχρονης ἐπιστημονικῆς τεχνικῆς ἐπανάστασης. Σὲ μιὰ τέτοια προσπάθεια δὲν πρέπει νὰ διαφεύγει ἀπὸ τὸ μυαλό μας, ὅτι ὁ μαρξισμὸς δὲν εἶναι δόγμα, δὲν εἶναι θρησκεία, ἀλλὰ εἶναι ἡ πιὸ κριτικὴ ἐπαναστατικὴ διδασκαλία, κατὰ τὴν ἔκφραση τῶν θεμελιωτῶν της. Εἶναι μιὰ γενικὴ θεωρία καὶ μέθοδος γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας, ποὺ δίνει τὶς γενικὲς κατευθύνσεις γιὰ τὴν ἀλλαγὴ αὐτή. Δὲν ἐφαρμόζεται ὅμως μὲ συνταγὲς καὶ τσιτάτα.

Ἀπὸ τὴ σκοπιὰ αὐτὴ τὸ σημεῖο τῶν τελευταίων δηλώσεων τοῦ κ. Ἀνδρ. Παπανδρέου ποὺ ἀποδέχεται τὸν μαρξισμὸ σὰν μέθοδο ἔρευνας κοινωνικῆς ἐξέλιξης ἀποτελεῖ μιὰ πολὺ σοβαρὴ θετικὴ διαπίστωση. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἔννοια δὲν μπορεῖ ν' ἀπορρίπτεται ὁ λενινισμὸς σὰν μιὰ ἀνάπτυξη ἀκριβῶς τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας στὶς συνθῆκες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

Ἂν τώρα κρίνουμε ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς θεωρίας, τὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελέστηκε στὰ τελευταῖα 20 χρόνια στὴ διεθνῆ μαρξιστικὴ σκέψη, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια ποὺ προβάλλονται ἀπὸ τὸ δογματισμό, τὸν γραφειοκρατισμὸ καὶ τὸν χωρὶς ἀρχὲς ἀναθεωρητισμό, σημειώνονται βήματα πρὸς τὰ μπρός, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὶς ἀνανεωτικὲς δυνάμεις μέσα στὸ παγκόσμιο κομμουνιστικὸ κίνημα. Σὲ μιὰ τέτοια γενικὴ προσπάθεια πρέπει νὰ εἶναι ξένος ὁ φανατισμός, ἡ μισαλλοδοξία. Τὸ ἑλληνικὸ κομμουνιστικὸ κίνημα ἔχει νὰ πεῖ πολλὰ πράγματα στὸ σημεῖο αὐτό. Μοναδικὴ μέθοδος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας εἶναι ὁ ἐπιστημονικὸς διάλογος, ἡ ἐλεύθερη ἀντιπαράθεση γνωμῶν γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας, ἡ ἀποδέσμευση τῆς σκέψης ἀπὸ προσωπολατρικά, θεοκρατικὰ κέντρα.

Χρειάζεται ὅλοι ὅσοι ἀποδεχόμαστε τὸ σοσιαλισμὸ νὰ ἐπεξεργαστοῦμε μὲ ἕνα δημοκρατικὸ καὶ ἰσότιμο διάλογο, τὸν ἑλληνικὸ δρόμο πρὸς τὴ δημοκρατία καὶ τὸ σοσιαλισμό. Σ' αὐτὸ τὸ δρόμο, χωρὶς πρόσκαιρες πολιτικὲς σκοπιμότητες καὶ βραχυχρόνιες συγκυρίες, ἐπιβάλλεται νὰ συνεργαστοῦμε ὅλοι ὅσοι πιστεύουμε ὅτι τὸ φωτεινὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ σοσιαλισμός.

Λευτέρης Ἐλευθερίου

στὸ περιθώριο τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης στὴ διάρκεια τῆς 7ετίας

Τοῦ Ἄρη Φακίνου

Ἀπὸ τὸ 1967 μέχρι σήμερα, ἔχουμε καταναλώσει ἀρκετοὺς εὐρωπαϊκοὺς μύθους στὸν ταλαίπωρο τόπο μας. Τὰ μάτια τοῦ λαοῦ μας ἔχουν ἀρχίσει νὰ «τσιμπλιάζουν», ἀλληθωρίζοντας συνεχῶς πρὸς τὴν κατεύθυνση ἀπ' ὅπου, σύμφωνα μὲ τὶς κατὰ καιροὺς προφητεῖες τῆς πολιτικῆς μας πρωτοπορίας, θὰ πρέπει νὰ ἐμφανισθεῖ ὁ εὐρωπαῖος ἁγιοφανούριος κρατώντας στὸ χέρι τὴ νέα, καὶ σὲ τζελατίνα πολυτελείας, εὐρωπαϊκή μας ταυτότητα. Τώρα μάλιστα ποὺ ἀναγγέλθηκε ὅτι θὰ μᾶς ἐπισκεφθεῖ ἐπίσημα τὸ καλοκαίρι (γιὰ νὰ κάνει, μὲ τὴν εὐκαιρία, καὶ κανὰ μπανάκι) καὶ ὁ γάλλος πρόεδρος, ποιὸς μᾶς πιάνει...

Στὶς εὐρωπαϊκὲς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις μας, ὅλοι σχεδὸν οἱ παρατηρητὲς μᾶς βαθμολόγησαν μὲ «λίαν καλῶς» καὶ χειροκρότησαν ἀνεπιφύλαχτα καὶ μ' ἐνθουσιασμὸ τὴ «φρονιμάδα καὶ τὴν ὡριμότητα» ποὺ ἐπιδείξαμε στὶς πρῶτες μεταδικτατορικὲς ἐκλογές, προσφέροντας τὰ τρία τέταρτα τῆς ἐπιφάνειας τῆς κοινοβουλευτικῆς μας πλάτης στὴν «προοδευτικὴ» νεοδεξιά. Ἀποφύγαμε τὴν «περιπέτεια», δείξαμε πὼς δὲν εἴμαστε θερμόαιμοι μεσογειακοί, πὼς ξέρουμε νὰ δαμάζουμε τοὺς συναισθηματισμοὺς καὶ τοὺς ἐνθουσιασμούς μας, πὼς μποροῦμε νὰ διεκδικήσουμε μιὰ καλὴ θέση στὴ χορεία τῶν «ρεαλιστῶν» τῆς Εὐρώπης – Ἄχ, αὐτὸς ὁ ρεαλισμός... – Σχολιάζοντας μάλιστα τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὸ γαλλικὸ ραδιόφωνο, ἕλληνας δημοκρατικὸς δημοσιογράφος ἐξήγησε στοὺς ἐκστατικοὺς «κουτόφραγκους», ὅτι τὸ χαμηλὸ ἐκλογικὸ ποσοστὸ ποὺ πέτυχε ἡ ἑλληνικὴ Ἀριστερά, ἀποδείχνει τὸ ἀσύστατο τοῦ γνωστοῦ ἰσχυρισμοῦ τῆς χούντας γιὰ τὴν ὕπαρξη κομμουνιστικοῦ κινδύνου στὴν Ἑλλάδα..! Εἴμαστε, λοιπόν, καλά, φρόνιμα καὶ συνετὰ παιδιὰ τῆς Εὐρώπης. Ποιᾶς Εὐρώπης; Αὐτὸ εἶναι ἄλλο θέμα βέβαια, γιὰ τὸ ὁποῖο πολὺ σπάνια μᾶς μιλοῦν. Ὅμως ἀπὸ τὴ γνώση του, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ἀντικειμενικὴ καί, ὅσο γίνεται, πληρέστερη, θὰ ἐξαρτηθοῦν, πρέπει νὰ ἐξαρτηθοῦν, οἱ ἐκτιμήσεις τῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς πρωτοπορίας τοῦ τόπου. Ἐκτιμήσεις ποὺ θὰ καταλήξουν σὲ ἀναγκαστικὸ προκαθορισμὸ τοῦ μέλλοντος τοῦ λαοῦ μας, γιὰ πολλὲς δεκαετίες, καὶ ποὺ δὲν μποροῦν νὰ στηριχθοῦν παρὰ σὲ μιὰ συνεχῆ κι ἀληθινὴ ἐνημέρωση γύρω ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ προβλήματα.

Γιὰ τὴν περίπου ἀπόλυτη ἔλλειψη τῆς ἐνημέρωσης αὐτῆς, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, δὲν εὐθύνεται μόνο τὸ δικτατορικὸ καθεστώς. Τὸ ἔλκος προχωράει πολὺ πιὸ βαθύτερα, φθάνοντας μέχρι τὶς ρίζες τῆς νεώτερης ἱστορίας μας. Ἀρκεῖ νὰ σκεφτοῦμε, γιὰ μιὰ στιγμή, πὼς ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 21, ὁ ἀρχοντοχωριατισμὸς τῆς μικροαστικῆς μας ἐκπαίδευσης – ἀρχοντοχωριατισμὸς ποὺ εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ κάθε Παιδείας ποὺ βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ ὁποιου κατεστημένου συντηρητισμοῦ – μᾶς ἔχει συνηθίσει νὰ θαυμάζομε, μὲ μα-

σέλες ὁλάνοιχτες, καθετὶ ποὺ περνάει ἀπὸ τὰ σύνορά μας καὶ δὲν εἶναι «ἐδώδιμο»· ἀπὸ τὸ βερνίκι τῶν παπουτσιῶν (ποὺ τὸ βαφτίσαμε «εὐρωπαϊκό»), μέχρι καὶ τὰ συντάγματα ἢ τοὺς ἐκλογικοὺς νόμους ποὺ κατασκεύασαν, γιὰ μᾶς τοὺς «ὑπανάπτυχτους», οἱ «ἔμπειροι» εὐρωπαῖοι. Στὸ φαινόμενο αὐτὸ μποροῦμε νὰ δώσουμε μιὰ πρώτη, ἀλλὰ οὐσιαστική, ἐξήγηση, ὑπενθυμίζοντας ὅτι ἡ πολιτική, κοινωνικὴ καὶ ἡ μὲ τὴν πλατύτερη ἔννοια ἐνημέρωση τοῦ Λαοῦ μας γύρω ἀπὸ τὰ μεγάλα ρεύματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Σκέψης, τὶς διεθνεῖς ἀνακατατάξεις, τὶς καταστάσεις καὶ τὶς πραγματικότητες, μονοπωλήθηκαν – καὶ ἐξακολουθοῦν, σὲ μεγάλο βαθμό, νὰ μονοπωλοῦνται – ἀπὸ τὸν συντηρητισμό, τὸ στρατόπεδο τοῦ πνευματικοῦ καὶ παραπνευματικοῦ μας κατεστημένου, τὴν οἰκονομικὴ ὀλιγαρχία καὶ τοὺς ἀρτηριοσκληρωτικοὺς μικροαστούς ποὺ κρατοῦν, ὑπὸ ἀπόλυτο σχεδὸν ἔλεγχο, τὰ βασικὰ μέσα ἐνημέρωσης στὴ χώρα μας.

Ἔχουμε συνηθίσει τόσο πολὺ στὴ μονοπώληση αὐτή, ποὺ ἀκόμα καὶ μέσα στὶς τάξεις τῆς πιὸ προχωρημένης σὲ στόχους ἀριστερῆς διανόησης, εἶναι πολὺ δύσκολο ν' ἀνακαλύψεις ἀνθρώπους ποὺ νὰ θέλουν, ἢ νὰ ἐπιδιώκουν, νὰ χτυπηθοῦν καταμέτωπο μὲ τὰ διάφορα ταμπούρια τῆς κατεστημένης ἐνημέρωσης.

Μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες συνέπειες τῆς ὕπαρξης αὐτῶν τῶν ταμπουριῶν, εἶναι καὶ ἡ ἀπομόνωση μιᾶς μεγάλης μερίδας τοῦ λαϊκοῦ προοδευτικοῦ στρατοπέδου, σὲ σχέση μὲ τὸν ἀληθινὸ σύγχρονο προβληματισμό, σὲ μιὰν Εὐρώπη πού, δυστυχῶς, ἡ μερίδα αὐτὴ δὲν γνωρίζει παρὰ ἀπὸ κατακαιροὺς κοψίδια ποὺ τῆς πετάει – κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ πνευματικοῦ δείπνου τῶν κρατούντων – ὁ συντηρητισμός, ἀφοῦ, βέβαια, τὰ καθαρίσει μὲ προσοχὴ ἀπὸ πολλὲς ἀλήθειες ποὺ μποροῦν νὰ ξυπνήσουν μερικοὺς καὶ νὰ δημιουργήσουν ἀπρόοπτα προβλήματα.

Τὰ παραδείγματα τῆς ἑπταετίας

Τὴ μονοπώληση τῆς ἐπαφῆς τοῦ λαοῦ μας μὲ τὸν «ἔξω κόσμο» τὴ διαπιστώσαμε σχεδὸν ὅλοι ὅσοι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἑπταετίας, παλέψαμε ἐνάντια στὴ δικτατορία ἀπὸ τὶς διάφορες εὐρωπαϊκὲς πολεμίστρες. Μιὰ μέρα, ποὺ δὲν θ' ἀργήσει, θὰ γραφτοῦν, θὰ εἰπωθοῦν καὶ θ' ἀποκαλυφθοῦν πολλὰ πράγματα γιὰ τὶς συνέπειες ποὺ εἶχε, γιὰ τὸν ἀντιδικτατορικὸ ἀγώνα τοῦ λαοῦ μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς στάσης τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης ἀπέναντι στὸ ἑλληνικὸ πρόβλημα, αὐτὴ ἡ μονοπώληση. Σήμερα, θὰ ἀρκεσθοῦμε σὲ μερικὲς γενικές, ἀλλὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσες διαπιστώσεις.

Ἕνα ἁπλὸ ξαναδιάβασμα τῶν ὅσων ἔγραψε ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος, τά τελευταῖα χρόνια, γύρω ἀπὸ τὴν κατάσταση στὴν Ἑλλάδα, θὰ μᾶς ἀποκαλύψει ὅτι ἐλάχιστα πράγματα ἔγιναν γνωστὰ στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τὸν ἀγώνα τοῦ δημοκρατικοῦ λαϊκοῦ στρατοπέδου ἐνάντια στὴν τυραννία, γιὰ τὴν πάλη ποὺ γινόταν στὴ βάση, γιὰ τὸ φοιτητικὸ κίνημα καὶ τὶς διάφορες φάσεις του, γιὰ τὴ δράση τῶν ἀριστερῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων, τὶς ἐνέργειες καὶ τὶς διακηρύξεις τῶν στελεχῶν τους. Τὰ διάφορα «λόμπυ» τοῦ ἑλληνικοῦ συντηρητισμοῦ, βοηθούμενα κι ἀπὸ τὴν παραδοσιακή, δυστυχῶς, ἀνικανότητα τῆς Ἀριστερᾶς νὰ ὀργανώσει ἀποτελεσματικὰ καὶ συστηματικὰ τὴν προπαγάνδα της, κατάφεραν νὰ μονοπωλήσουν τὴν ἐπαφὴ τοῦ ξένου δημοσιογράφου, διανοούμενου ἢ καὶ ἁπλοῦ φιλέλληνα, μὲ τὰ ὅσα συνέβαιναν στὴν Ἑλλάδα. Οἱ συνέπειες, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, ἦταν ἁπλῶς θλιβερές· σὲ ἄλλες ὅμως, ἦταν καταστροφικές, καὶ οἱ ἀντίχτυποί τους συνεχίζονται ἀκόμα καὶ σήμερα.

Ὅσοι ἀγωνιστήκαμε, κατὰ τὴν ἑφταετία, στὸν τομέα τῆς ἐνημέρωσης τῆς ξένης κοινῆς γνώμης, δὲν θὰ ξεχάσουμε ποτὲ τὰ παρακάλια, τὶς ταπεινωτικὲς ζητιανιὲς καὶ τὰ ἀμέτρητα πηγαινέλα ποὺ ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ πείσουμε τοὺς ἀσχολούμενους μὲ τὰ «ἑλληνικὰ πράγματα», ὅτι τὸ μάδημα, τρίχα-τρίχα, τῆς γενειάδας τοῦ παντέρμου παπα-Γαβαλᾶ, εἶχε τὴν ἴδια – ἂν ὄχι μεγαλύτερη–σημασία μὲ τὴν ἀνάκριση, σὲ κάποιο ἀστυνομικὸ τμῆμα, τοῦ ἄλφα ἢ τοῦ βῆτα πρώην βουλευτῆ τῆς Δεξιᾶς. Ἀκόμα μεγαλύτερες δυσκολίες συναντούσαμε – ἀξεπέραστες, πολλὲς φορὲς – ὅταν ἦταν ἀνάγκη νὰ ἐνημερώσουμε τὴν ξένη κοινὴ γνώμη, μέσω Τύπου, γιὰ τὴ δήλωση ποὺ εἶχαν στείλει στὰ ξένα πρακτορεῖα, ὀργανώσεις ὅπως ὁ «Ρήγας Φεραῖος», ἢ «20ὴ Ὀκτωβρίου». Τὸ θεωρούσαμε σὰν μεγάλη τύχη ἂν καταφέρναμε μιὰ μικρὴ δημοσίευση, κάπου μέσα στὰ «ψιλὰ» τῶν ἐφημερίδων. Θὰ θυμοῦνται ὅμως ὅλοι, ποιὸ ἱερὸ ἀντιδικτατορικὸ μένος καταλάβαινε τὸν ξένο τύπο, ὅταν ὁ κύριος Ἀβέρωφ, ἂς ποῦμε, δημοσίευε μιὰ ἀπὸ τὶς κατακαιροὺς γεφυροποιὲς δηλώσεις του. Γιὰ τὴν ξένη κοινὴ

γνώμη, ἡ ἑλληνικὴ Δεξιά, καὶ τὰ κρυπτοσυντηρητικὰ παρακλάδια της, ἀντιπροσώπευαν σχεδὸν κατ' ἀποκλειστικότητα τὴν ἑλληνικὴ Ἀντίσταση.

Ὁ φοιτητικὸς ἀγώνας καὶ τὸ ἐξωτερικὸ

Ἡ σύντομη ἐξέταση τῆς κατάστασης, σχετικὰ μὲ τὴν ἐνημέρωση τῶν ξένων γύρω ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ φοιτητικὸ ἀντιδικτατορικὸ κίνημα, ἔχει ἀκόμα μεγαλύτερη σημασία, εἰδικὰ γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ κατανοήσουμε τὴν ὑφὴ τῆς ἀντίδρασης τῆς ξένης κοινῆς γνώμης ἀπέναντι στὴν πτώση τῆς χούντας, στὴν ἀλλαγὴ ποὺ ἀκολούθησε καὶ στὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Καραμανλῆ στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ κοινὴ γνώμη γνώρισε τὴν ὕπαρξη τοῦ ἑλληνικοῦ φοιτητικοῦ κινήματος, οὐσιαστικά, μὲ τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου. Ὅμως δὲν μπόρεσε νὰ κάμει σωστὴ ἐκτίμηση τῶν γεγονότων αὐτῶν, οὔτε νὰ κατανοήσει τὴ βαθιὰ σημασία τους, καθὼς καὶ τὸν καταλυτικὸ ρόλο ποὺ ἦταν προορισμένα νὰ παίξουν, στὰ πλαίσια τοῦ γενικότερου ἀντιδικτατορικοῦ ἀγώνα. Οἱ ξένοι δημοσιογράφοι εἶχαν στὴ διάθεσή τους ἐλάχιστα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν προϊστορία τῶν φοιτητικῶν ἀγώνων. Ἀλλὰ κι αὐτὰ ποὺ εἶχαν, προέρχονταν τὰ περισσότερα ἀπὸ συντηρητικὲς ἑλληνικὲς εἰδησεογραφικὲς πηγές, ποὺ εἴτε παραμόρφωναν τὰ γεγονότα, εἴτε τὰ «ἑρμήνευαν», προσπαθώντας νὰ τὰ κατατάξουν στὴν κατηγορία τῆς «γενικῆς δυσαρέσκειας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», ἢ καὶ σιωποῦσαν ἀπόλυτα, ὅταν δὲν τοὺς ἦταν δυνατὸν νὰ τὰ «μαγειρέψουν» ὅπως τὶς συνέφερε. Τιμητικὲς ἀλλὰ καὶ ἐνδιαφέρουσες ἐξαιρέσεις ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσει ὁ ἰταλικὸς δημοσιογραφικὸς χῶρος, κυρίως μὲ σειρὰ ἄρθρων ποὺ εἶχε ἀφιερώσει ἡ ἐφημερίδα τοῦ Σοσ. Κόμματος Ἰταλίας "AVANTI" στὴν παρουσίαση καὶ ἀνάλυση τοῦ ἑλληνικοῦ φοιτητικοῦ κινήματος τὸ, τόσο ὕστερα ἀπὸ τὶς πρῶτες καταλήψεις Σχολῶν ὅσο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν μετεξελίξεων ποὺ μᾶς ὁδήγησαν στὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου. Τὸ "AVANTI" εἶχε ἐπίσης παρουσιάσει στὸ ἀναγνωστικό του κοινὸ τὶς ἑλληνικὲς πολιτικὲς δυνάμεις μὲ τὴν ὑφὴ καὶ δράση τους – ἢ τὴν ἀντίδρασή τους – κατὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος. Ἂς προσθέσουμε ἀκόμα καὶ ἀνάλογες ἐνημερωτικὲς πρωτοβουλίες τοῦ ὀργάνου τοῦ ΚΚΙ, τῆς γνωστῆς "UNITA". Ὅσο τώρα γιὰ τὶς πηγὲς ποὺ σιωποῦσαν γιὰ ὅλα αὐτά, ἐφρόντιζαν νὰ δώσουν ὅσο μεγαλύτερη δημοσιότητα μποροῦσαν στὶς δηλώσεις τῶν στελεχῶν ἐκείνων τῆς ἑλληνικῆς δεξιᾶς ποὺ μιλοῦσαν γιὰ τὰ ἴδια αὐτὰ γεγονότα, προσπαθώντας νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸν ἀντίχτυπό τους πρὸς ὄφελος τῶν ταξικῶν τους συμφερόντων, τῆς δικῆς τους «ἀντίστασης» καὶ τῶν δικῶν τους «λύσεων». Στὴν ἐνημερωτικὴ αὐτὴ παραχάραξη τοῦ βαθύτερου νοήματος τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος, συνέργησαν – ἀπὸ ἄγνοια ἢ ἀπὸ κοντόθωρη πολιτική, ἢ μᾶλλον μικροπολιτική, ὑστεροβουλία – καὶ οἱ περισσότεροι προπαγανδιστικοὶ ἢ πληροφοριακοὶ πυρῆνες τῆς παραδοσιακῆς Ἀριστερᾶς.

Ἕνα μικρὸ παράδειγμα, ποὺ δὲν εἶναι, ἀλίμονο, τὸ μόνο: ὁ ἀναβρασμὸς τῶν φοιτητῶν τῆς Ἀθήνας «ἐξηγήθηκε» ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ δίκτυο τοῦ γαλλικοῦ ραδιοφώνου, μὲ τὴ συνδρομὴ τοῦ κ. Ἀβέρωφ. Περιττὸ νὰ εἰπωθεῖ ποιὰ ἦταν ἡ χροιὰ τῆς «ἑρμηνείας» αὐτῆς... Στὴ συνέχεια, ἐπιχειρώντας νὰ ἀναλύσουν τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, οἱ Γάλλοι δημοσιογράφοι δὲν εἶχαν στὴ διάθεσή τους παρὰ τὰ στοιχεῖα – ἐλάχιστα καὶ φιλτραρισμένα – τῶν ξένων εἰδησεογραφικῶν πρακτορείων τῆς Ἀθήνας. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ παρουσιασθεῖ σχεδὸν ὁ Γκιζίκης σάν ... ἐθνικὸς ἥρωας, (ἡμιχαρακτηρισμὸς ποὺ «τοῦ εμεινε», ὅπως λέμε, γιὰ τοὺς ξένους δημοσιογράφους καὶ τὴν κοινὴ γνώμη, μέχρι τὸ πρόσφατο τέλος τῆς «ἐθνοσωτήριας» σταδιοδρομίας του), ν' ἀποπροσανατολισθοῦν πολλοὶ σχετικὰ μὲ τὶς προθέσεις καὶ τὴ φύση τοῦ νέου καθεστῶτος, νὰ γραφοῦν ἕνα σωρὸ βαρύγδουπες ἠλιθιότητες ἀπὸ παγκόσμιους «εἰδικοὺς» ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος καὶ νὰ «πνιγεῖ», σὲ τελευταία ἀνάλυση, ἡ ἀληθινὴ σημασία τῆς φοιτητικῆς ἐξέγερσης. Καὶ ὅλα κατέληξαν σ' αὐτὸ ποὺ ἔγραψε ἡ μεγάλης κυκλοφορίας ἀπογευματινὴ Παρισινὴ ἐφημερίδα «Φρὰνς Σουάρ»: «Οἱ ἕλληνες φοιτητές ἠρέμησαν». Ὅσο καὶ νὰ μὴ φημίζεται ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ γιὰ τὸ πολιτικὸ αἰσθητήριο καὶ τὸν προοδευτισμὸ τῶν συντακτῶν της, ἕνα μεγάλο μέρος τῆς εὐθύνης γιὰ τὴ διαστρεβλωτικὴ πληροφόρηση τῆς ξένης κοινῆς γνώμης, βρίσκεται στοὺς ὤμους τοῦ ἑλληνικοῦ ἐνημερωτικοῦ κατεστημένου, τόσο στὸ ἐσωτερικό, ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικό, πού, γιὰ εὐνόητους λόγους, ἐπαρουσίασε τὸ ἑλληνικὸ κίνημα σὰν ἁπλὴ ἐκδήλωση ἀγανάκτησης ἀπέναντι στὴν ἔλλειψη ... ἀκαδημαϊκῶν ἐλευθεριῶν.

Τὸ «λόμπυ» Καραμανλῆ

Ἕλληνας συνάδελφος, μαθαίνοντας ἀπ' τὰ τηλέτυπα τῆς Γαλλ. Ραδιοφωνίας τὸν σχηματισμὸ τῆς πρώτης «ἐθνικῆς κυβερνήσεως» ὑπὸ τὸν Καραμανλῆ, διατύπωσε τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικὸ ἀπόφθεγμα: «Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ δρέψω καὶ ἐγὼ τοὺς καρποὺς τῆς δουλειᾶς μου». Σκέψη ἁπλή, λιτὰ διατυπωμένη, ἀλλὰ ποὺ εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ μᾶς δώσει μιὰν ἁπλὴ ἰδέα τοῦ πῶς ἀντιλαμβάνονταν πολλοί, δυστυχῶς, ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ, τὴν ἀποστολὴ ἐνημέρωσης τῆς ξένης κοινῆς γνώμης γιὰ τὰ ὅσα συνέβαιναν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπταετίας. Δὲν πρέπει νὰ νομισθεῖ ὅτι ἡ σκέψη αὐτὴ τοῦ συνάδελφου ἀποτελεῖ ἐκδήλωση μιᾶς καθαρὰ συμφεροντολογικῆς νοοτροπίας καὶ τίποτα παραπάνω. Μέλος τοῦ «λόμπυ» τοῦ ἑλληνικοῦ «προοδευτικοῦ» συντηρητισμοῦ στὸ ἐξωτερικό, ὑπῆρξε κι αὐτὸς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ποὺ ἐργάσθηκαν ἀκούραστα – συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα – γιὰ λογαριασμὸ τῶν δυνάμεων ἐκείνων ποὺ προετοίμαζαν μεθοδικά, ἀπὸ χρόνια πολλά, τὴ «λύση Καραμανλῆ», ἄλλοτε ἀλλοιώνοντας ἢ ἀποσιωπώντας γεγονότα, ἄλλοτε «προβάλλοντας» τὶς κατὰ καιροὺς ἀντιδικτατορικὲς πρωτοβουλίες τῆς ἑλληνικῆς Δεξιᾶς ἢ μειώνοντας ἔντεχνα ἐκεῖνες τῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων τῆς Ἀριστερᾶς. Θά 'ταν ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον νὰ δημοσιευθοῦν, μιὰ μέρα, μερικὰ ἀπὸ τὰ κείμενα ποὺ γράφτηκαν τὰ χρόνια αὐτὰ στὸ ἐξωτερικὸ ἀπὸ πολλούς, καὶ γιὰ πολλά... Θά 'ταν ἐπίσης ἐνδιαφέρον, ν' ἀναλυθοῦν καὶ νὰ προσεχθοῦν μερικὲς «σημαδιακὲς» ἐκπομπὲς εὐρωπαϊκῶν ραδιοσταθμῶν στὰ ἑλληνόφωνα προγράμματά τους.

Πάντως, εἶναι γεγονός, ὁτι κατάλληλα προετοιμασμένη ἀπὸ τὸ «ὑπόγειο» καραμανλικὸ «λόμπυ», ἡ κοινὴ γνώμη τοῦ ἐξωτερικοῦ – καὶ εἰδικὰ τῆς Γαλλίας – εἶχε στὴ διάθεσή της ἐλάχιστα στοιχεῖα γιὰ νὰ μπορέσει νὰ κάνει μία, λίγο–πολύ, ἀντικειμενικὴ ἐκτίμηση τῆς σημασίας τῶν γεγονότων τοῦ Ἰούλη–Αὔγουστου 1974. Ἔτσι, σήμερα, ἡ «εἰκόνα» τῆς μεταδικτατορικῆς Ἑλλάδας ποὺ κυκλοφορεῖ στὸ ἐξωτερικὸ εἶναι ἐκείνη – καὶ δὲν πρέπει νὰ τρέφουμε, σχετικὰ μ' αὐτό, καμιὰ ψευδαίσθηση – ποὺ ζωγράφισε τὸ ἐνημερωτικὸ κατεστημένο τοῦ τόπου μας. Περιττὸ νὰ τονίσουμε ὅτι, γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, βοηθήθηκε σημαντικὰ ἀπὸ τὴν κλασικὴ καὶ ἀνίατη ἀνικανότητα τῆς Ἀριστερᾶς μας νὰ ὀργανωθεῖ, τουλάχιστον στὸν ἐνημερωτικὸ τομέα, νὰ ξεπεράσει τὰ συμπλέγματα κατωτερότητας ποὺ τὴν κατέχουν, ν' ἀφήσει τοὺς ἐπικίνδυνους ἐρασιτεχνισμοὺς στὸ πεδίο τῶν δημοσίων σχέσεων καὶ τῆς προπαγάνδας καὶ νὰ ἐγκαταλείψει τὸ ζητιανευτικὸ στὺλ ποὺ χαρακτήριζε, ἐπὶ μιὰ ἑπταετία, ὅλα σχεδὸν τὰ ἐνημερωτικά της διαβήματα στὸ ἐξωτερικό.

Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ μονοπώληση τῆς ἐνημέρωσης ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ συντηρητισμὸ ἰσχύει καὶ ἀντίστροφα. Δηλαδή, ἡ ἐπαφὴ τοῦ λαοῦ μας μὲ τὶς πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς ἐξελίξεις καὶ ἀνακατατάξεις στὴν Εὐρώπη, ἡ ἐνημερωτική του ἐξοικείωση μὲ τὰ ρεύματα τῆς σύγχρονης εὐρωπαϊκῆς σκέψης, ἡ γνώση τῆς καθημερινῆς καὶ ἁπλῆς εὐρωπαϊκῆς πραγματικότητας, κοντολογὶς ἡ γνωριμία τοῦ λαοῦ μας μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης, βρίσκεται – γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ στὴν ἱστορία μας – ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν κατεστημένων δυνάμεων. Καὶ γιὰ νὰ μὴν καταλήξουμε μὲ μιὰν ἁπλὴ διαπίστωση: ὑπάρχει ἀπόλυτη ἀνάγκη ἄμεσης καὶ ὀργανωμένης ἀντίδρασης τῶν πραγματικὰ νέων πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ λαοῦ μας, σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα καὶ μὲ ὅλους τοὺς τρόπους, ἀπὸ τὶς συντάξεις τῶν ἐφημερίδων καὶ τοὺς πυρῆνες τῶν εἰδησεογραφικῶν πηγῶν, μέχρι τὶς πολιτικολογοτεχνικὲς ἐκδοτικὲς δραστηριότητες καί τὶς μορφωτικὲς πρωτοβουλίες, ὥστε ν' ἀρχίσει μιὰ πραγματικὴ διαδικασία ἐθνικοποίησης (ὄχι κυβερνοποίησης) τῶν φορέων τῆς ἐπαφῆς Ἑλλάδας καὶ Εὐρώπης. Διαφορετικά, ἡ συνέχιση τῆς σημερινῆς ἀπαράδεκτης κατάστασης, θ' ἀποξενώνει τοὺς λαούς, δημιουργώντας μόνο πρόσθετους δεσμοὺς ἀνάμεσα στοὺς φεουδάρχες τοῦ δικοῦ μας καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συντηρητισμοῦ.

Ἄρης Φακίνος

Ἕνα μάθημα ἐργατικῆς κινητοποίησης σὲ τρεῖς ἐπιχειρήσεις

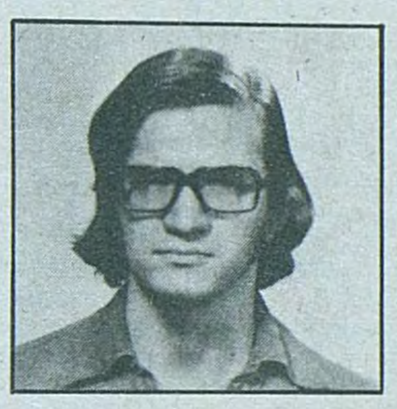

ΠΕΤΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ: Εἶναι τελειόφοιτος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ τακτικὸς συνεργάτης τοῦ ΑΝΤΙ: Σήμερα εἶναι μέλος τῆς προσωρινῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ καὶ ὑπεύθυνος τοῦ Γραφείου ἐκδόσεως τοῦ «ΑΓΩΝΙΣΤΗ».

ΜΙΑ ΑΠΕΡΓΙΑ ΓΕΝΝΙΕΤΑΙ

μέσα σὲ συνθῆκες ἀντεργατικῆς τρομοκρατίας καὶ ἐργατικῆς σιωπῆς μιᾶς ἑπταετίας

Τοῦ Π. Εὐθυμίου

Μέσα στὰ πολλὰ πράγματα ποὺ μᾶς κληρονόμησε ἡ ἑπταετία, εἶναι ὅτι οἱ κοινωνικὲς διεργασίες ποὺ συνέβησαν στὴ διάρκειά της εἴτε μέσα στὴν κανονικότητα τοῦ καθεστῶτος εἴτε ἐξ αἰτίας τῆς συγκεκριμένης πολιτικῆς τῆς δικτατορίας, ἔμειναν ἀνέκφραστες, ἢ φανερώθηκαν μόνο στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο, π.χ. στὴν Ἀντίσταση ἢ τὸ Πολυτεχνεῖο. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ δικτατορία δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἀνάπτυξη τῆς δυναμικῆς τῶν κοινωνικῶν χώρων στὴν προσπάθειά τους νὰ ὁριστοῦν «καθ' ἑαυτόν». Πιὸ καθαρά, ὅσοι δούλεψαν σὲ παράνομες Ἐργατικὲς Ἐπιτροπὲς στὴν ἑπταετία, ξέρουν ὅτι σὲ τελευταία ἀνάλυση δουλέψανε καθαρὰ πολιτικά, ἀκριβῶς γιατὶ ἡ ἀστυνόμευση, ἀλλὰ καὶ ἄλλες συνθῆκες, δὲν ἐπέτρεπαν τὸ πέρασμα στὴ μαζικὴ πάλη, ὅπου ὁ χῶρος πρῶτα ὁρίζεται ὡς πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ μετὰ περνάει στὶς διεκδικήσεις, στὴν πάλη γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Στὴν κλασικὴ λοιπὸν ἔλλειψη κοινωνιολογικῶν μελετῶν καὶ ἀναλύσεων γύρω ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὸ χαρακτήρα τοῦ ἑλληνικοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τῆς ἀνάπτυξής του, στὴν ἔλλειψη μελετῶν γύρω ἀπὸ τὴ σύνθεση, τὸ ἐπίπεδο ὀργάνωσης καὶ συνειδητότητας τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἔρχεται νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ κενὸ τῆς ἑπταετίας, ὅπου μόνο ὑποθέσεις μποροῦμε νὰ κάνουμε γιὰ τὸ εἶδος, τὸ εὖρος καὶ τὴν ποιότητα τῶν

διεργασιών ποὺ ἔγιναν στὴ διάρκειά της σὲ ὁρισμένους κοινωνικοὺς χώρους.
Ἐπειδὴ οἱ ἐνδείξεις ἀπὸ τὴν πολιτικὴ πάλη στὴ δικτατορία ἀντανακλοῦν, κατὰ τὴν ἄποψή μας, τὸ ἐπίπεδο μιᾶς πρωτοπορίας καὶ ὄχι τῆς βάσης, π.χ. ὀργανωμένοι ἐργάτες στὴν Ἀντίσταση, «ὁμάδα Lip», ἡ ἐργατικὴ συνέλευση τοῦ Πολυτεχνείου, πιστεύουμε ὅτι σημαντικὰ στοιχεῖα προσφέρουν οἱ ἐργατικοὶ ἀγῶνες ποὺ ἄρχισαν μετὰ τὴ μεταπολίτευση τῆς 23ης Ἰούλη.

Οἱ πρῶτες ἀπεργίες ποὺ ξέσπασαν, ἡ ἀπεργία τῆς NATIONAL-CAN τὸν Ὀκτώβρη, καὶ ἀργότερα, ὡς ἕνα βαθμό, ἡ ἀπεργία στὴν «ΗΒΗ» , παρουσίασαν μιὰ σειρὰ ἰδιοτυπίες σὲ σχέση μὲ ἕνα κλασικὸ μοντέλο ἀπεργίας.
Στὴ NATIONAL, ἐνῶ ἡ ἀπεργία ξεσπάει μὲ τὴν ἀπόλυση ἑνὸς νέου ἐργάτη γιὰ τὴ συμμετοχή του στὴν κίνηση γιὰ τὴν ἵδρυση σωματείου, ἡ ἀπεργιακὴ ἐπιτροπή, καὶ κύρια ἡ γενικὴ συνέλευση τῶν ἐργατῶν, ἔρχονται στὴν πορεία τοῦ ἀγώνα τους σὲ σύγκρουση, πέρα ἀπ' τὴν Ἀστυνομία καὶ τὸ Ὑπουργεῖο, μὲ τοὺς ἐκπροσώπους καὶ τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου καὶ τῆς ΓΣΕΕ.
Στὴν «ΗΒΗ», τὸ Νοέμβρη, ἔχουμε ἐπίσης κυριαρχικὴ λειτουργία τῆς Γεν. Συνέλευσης, μὲ ἀνακλητότητα τῶν ἀπεργιακῶν ἐπιτροπῶν καὶ μιὰ ἀπεργία ποὺ ξετυλίχτηκε χωρὶς τὴν ἐπέμβαση κανενὸς ἐπίσημου συνδικαλιστικοῦ φορέα.
Πρὶν βάλουμε ὁρισμένα ἐρωτήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴ σύμπτωση τῆς μορφῆς, τουλάχιστον, μὲ τὴν ὁποία ἐκδηλώθηκαν οἱ δύο αὐτὲς ἀπεργίες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς ζυμώσεις στὸν ἐργατικὸ χῶρο, δίνουμε τὴ συνέντευξη ποὺ πήραμε ἀπὸ μιὰ νεαρὴ ἐργάτρια, μέλος τῆς ἀπεργιακῆς ἐπιτροπῆς τῆς NATIONAL-CAN ποὺ τώρα ἔχει ἀπολυθεῖ:

Μιὰ συνέντευξη – μιὰ ἀφήγηση

Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ

Ἐρώτ: Πῶς ἦταν οἱ συνθῆκες, ἡ ἀτμόσφαιρα στὸ ἐργοστάσιο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπεργία;

Ἀπάντ: Συνθῆκες ἄσχημες. Φοβερὴ καταπίεση, ἀτυχήματα συνέχεια. Ἡ ἐφταετία εἶχε εὐνοήσει αὐτὴ τὴν κατάσταση. Τὸ ἐργοστάσιο, ἄλλωστε, ἱδρύθηκε μέσ' στὴν ἐφταετία μὲ κεφάλαια κατὰ 60 % Ἀμερικάνικα. Οἱ ἐργάτες ἀντιδροῦσαν ἐνστικτώδικα, μὲ διάφορους τρόπους. Μὲ τὴ «λούφα», μὲ τὸ ρίξιμο τῆς παραγωγῆς (ὅταν πρωτοπῆγα γιὰ δουλειὰ μιὰ κοπέλα μοῦ εἶπε: «Μὴ τοὺς μαθαίνεις νὰ βγάζεις πολλά, γιατὶ ἂν θὰ τοὺς μάθεις ἀπ' τὴν ἀρχή, μετὰ θὰ σοῦ ζητᾶνε ἀκόμα περισσότερα»). Γίνονταν ἐπίσης πολλὲς ἀπουσίες. Ὑπῆρχαν φορὲς ποὺ ὁλόκληρη ἡ γραμμὴ εἶχε σταματήσει, γιατὶ εἶχε μόνον 15 ἄτομα, οἱ ἄλλοι ἀπουσιάζανε χωρὶς νὰ ἔχουν συνεννοηθεῖ ἀπὸ πρίν.

Ἐρώτ: Ποιὰ ἦταν ἡ σύνθεση τῶν ἐργατῶν;

Ἀπάντ: Βασικὰ ὑπῆρχε μιὰ μεγάλη κινητικότητα. Πολλοὶ ἐργάτες ἦταν μαθητές, ἄλλοι φοιτητές, πολλὲς ἦταν οἱ γυναῖκες. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία πάντως ἦταν νέοι. Ὑπῆρχαν καὶ 60 περίπου Πακιστανοί, ποὺ εἶχαν ἰδιαίτερα ἄσχημη μεταχείριση, ὑποχρεωτικὲς ὑπερωρίες κ.λ.π.

Ἐρώτ: Ποιὲς ἦταν οἱ σχέσεις Ἑλλήνων ἐργατῶν μὲ τοὺς Πακιστανούς;

Ἀπάντ: Στὴν ἀρχὴ πέρναγε ἕνας ρατσισμός. Στὰ λεωφορεῖα τοῦ ἐργοστασίου μέναν ὄρθιοι οἱ Πακιστανοὶ ἢ, ὅταν μεταφέρανε μόνο Πακιστανούς, τοὺς βάζανε σὲ φορτηγὰ χωρὶς θέσεις. Μέσ' στὸ ἐργοστάσιο πάλι ἦταν συχνὲς οἱ διακρίσεις. Στὸ διάλειμμα π.χ., ὅταν καθόμαστε στοὺς πάγκους, ἔμπαινε μέσα ὁ μηχανικὸς καὶ ἔλεγε: «Νὰ σηκωθοῦνε οἱ Πακιστανοὶ καὶ νὰ κάτσουν οἱ ἡλικιωμένοι». Δὲν ἔλεγε, ἂς ποῦμε, «νὰ σηκωθοῦνε οἱ νέοι....» Αὐτὸ τὸ ξεπεράσαμε μὲ μιὰ συζήτηση: «Γιατί νὰ σηκώνονται μόνο οἱ Πακιστανοί, στὸ κάτω-κάτω ὅλοι κουρασμένοι εἴμαστε». Ὁ κόσμος εἶχε τὴν ἀντίληψη ὅτι οἱ Πακιστανοὶ ἦταν δεύτερας ποιότητος πράγμα (δὲν μιλάγαν ἑλληνικά). Ἀλλὰ ὅταν στὶς συζητήσεις μας κάναμε τὴ σύγκριση μὲ τοὺς Ἕλληνες ἐργάτες στὴ Γερμανία, ὅπου κι ἐκεῖνοι μὲ τὴ σειρά τους θεωροῦνται δευτέρας ποιότητας πράγμα, τότε ἄρχισε ν' ἀλλάζει καὶ ἡ διάθεση.

Ἐρώτ: Ποῦ γίνονταν αὐτὲς οἱ συζητήσεις;

Ἀπάντ: Στὸ διάλειμμα, στὸ λεωφορεῖο ἢ στὶς τουαλέτες τοῦ ἐργοστασίου, μὲ τὶς γυναῖκες, τὴν ὥρα τῆς λούφας. Ὁρισμένοι μαζευόμαστε καὶ σὲ σπίτια.

Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ἐρώτ: Ποιὸ ἦταν τὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο τῶν ἐργατῶν;

Ἀπάντ: Ὑπῆρχαν ἐργάτες Καραμανλικοί, Κεντρῶοι, Πασοκατζῆδες, καὶ Ἀριστεροί. Δὲν εἶχαν ὅμως πολιτικὴ πεῖρα ἀγώνων (ὄντας οἱ περισσότεροι νέοι), ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὺς γέρους ἐργάτες, τοῦ Κ.Κ. Βέβαια, αὐτὲς οἱ τοποθετήσεις ἐκφράστηκαν μετὰ τὴ μεταπολίτευση καὶ μάλιστα λίγο ἀργότερα, ὅταν διαμορφώθηκαν τὰ πολιτικὰ σχήματα. Μετὰ τὴ μεταπολίτευση, ἀκριβῶς, γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ὀργάνωσης μέσα στὸ ἐργοστάσιο. Τὴν ξεκινᾶμε λίγοι. Αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐνδιέφερε κατ' ἀρχὴν ἦταν νὰ ξεχωρίσουμε τὰ πιὸ ἐξεγερμένα στοιχεῖα, ὄχι τὰ πιὸ πολιτικοποιημένα. Ἄλλωστε πιστεύω ὅτι ὁ καθένας πρέπει νὰ πολιτικοποιεῖ τὴ συγκεκριμμένη φάση, δηλ. νὰ τῆς δίνει περιεχόμενο πολιτικό. Τὴν ἀντίθεση «ἐγὼ ποὺ τὸ κάνω αὐτό, σὲ σχέση μὲ ποιὸν τὸ κάνω;» πρέπει νὰ τὴν παρουσιάζουμε σὲ κάθε περίπτωση.

Ἐρώτ: Πῶς ἐκφράστηκε αὐτὴ ἡ ἀνάγκη γιὰ ὀργάνωση;

Ἀπάντ: Οἱ παραδοσιακοὶ κομμουνιστὲς ἐργάτες ἀποφάσισαν τὴν ἵδρυση ἑνὸς Σωματείου. Τὸ βλέπανε ὅτι θὰ γραφτεῖ ὅλο τὸ ἐργοστάσιο, θὰ βγάλει μιὰ ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ ἔχει σχέση μὲ τὸ δευτεροβάθμιο, θὰ βγάλει δηλ. τοὺς συνδικαλιστές του. Στὴν ἀρχὴ μαζευτήκαμε 12 ἄτομα. Κουβεντιάζοντας, φάνηκαν δύο διαφορετικὲς ἀπόψεις. Ἡ μία ἤθελε νὰ πάρουμε τὰ πιὸ προχωρημένα, τὰ πιὸ πολιτικοποιημένα στοιχεῖα καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουμε σὰν βάση τοῦ Σωματείου. Ἡ ἄλλη ἄποψη πίστευε ὅτι αὐτὸ θὰ χώριζε τὸ ἐργοστάσιο σὲ μιὰ πολιτικοποιημένη πλευρὰ καὶ σὲ μιὰ μάζα ἀπὸ κάτω καὶ ὑποστήριζε ὅτι αὐτὸ ποὺ ἐνδιαφέρει ὅταν κάνεις μιὰ ὀργάνωση, εἶναι νὰ ὀργανώσεις στὸ συγκεκριμένο χῶρο ὅσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη μάζα, δηλ. νὰ προχωρήσει ἡ μάζα. Ἡ ἄποψη αὐτὴ δεχότανε ὅτι πρέπει νὰ ξεχωρίσουνε τὰ πιὸ προχωρημένα στοιχεῖα καὶ νὰ ξαναγυρίσουνε στὸν κόσμο τοῦ ἐργοστασίου, ὅπου, μὲ τὴ δουλειά τους ἐκεῖ, θὰ ξεχωρίσουνε σὰν φυσικὴ ἡγεσία. Θέλω νὰ σημειώσω ὅτι αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς πᾶς μὲ τὸν μέσο ὅρο, γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἀποδέχεσαι νὰ ξεχωρίσουνε τὰ πιὸ πολιτικοποιημένα στοιχεῖα, ἀλλὰ ὅμως τοὺς προορίζεις μιὰ διαφορετικὴ λειτουργία.

Ἐρώτ: Ἀρνιόσαστε δηλ. τὴ συνδικαλιστικὴ ὀργάνωση;

Ἀπάντ: Ὄχι. Μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ὅλη αὐτὴ ἡ ἱεραρχία, τέλος πάντων, κλασικά, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια κ.λ.π. Δὲν ἔχω καμιὰ ἀντίρρηση, ἐφ' ὅσον τὰ πρωτοβάθμια εἶναι αὐτὰ ποὺ στὸ χῶρο τους ἐλέγχουν τὴν κατάσταση καί δὲν θὰ ἔρθει ὁ συνδικαλιστὴς τῆς ΓΣΕΕ, ποὺ οἱ ἐργάτες δὲν τὸν ξέρουνε, καὶ θὰ τοὺς πεῖ «κάνε αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο». Δηλ. ἡ ἀντιπρόταση εἶχε σὰ σκοπὸ νὰ πάρει ὁ ἴδιος ὁ κόσμος τὰ πράγματα στὰ χέρια του. Αὐτὴ ἡ ἄποψη δὲν ἐκφραζόταν ὀργανωτικά, γιατὶ ἀκριβῶς τὸ σχέδιο αὐτὸ τὸ ὀργανωτικὸ θὰ τὸ καθορίζανε οἱ ἴδιοι οἱ ἐργάτες. Οἱ δυὸ ἀπόψεις ἤρθαν σὲ ἀντίθεση, γιατὶ οἱ πρῶτοι ἐπιμένουνε νὰ βάλουν μπροστὰ τὴ δουλειὰ γιὰ συνδικάτα. Εἶχαν ὅμως τὸ μειονέκτημα ὅτι στὴν ἐφταετία δὲν εἶχαν «φανεῖ» πουθενὰ μέσα ἀπὸ τὸν κόσμο. Ὁ κόσμος δὲν μποροῦσε νὰ πεῖ, δηλ., «ἐγὼ θέλω αὐτὸν γιὰ πρόεδρο, αὐτὸν γιὰ γραμματέα κ.λ.π.» Ὁ κόσμος ἀρνιόταν αὐτὴ τὴ διαδικασία τοῦ συνδικάτου. Αὐτὸ ποὺ ἔλεγε ἦταν ὅτι «ἐμεῖς θέλουμε νὰ φτιάξουμε κάτι ἐδῶ μέσα, στὸ ἐργοστάσιο», τὸ ὄνομα δὲν τὸν ἐνδιέφερε. Μπορεῖ νὰ τό 'λεγε «Σωματεῖο». Ἀλλὰ ὅταν ἔλεγε σωματεῖο δὲν ἐννοοῦσε αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦσαν οἱ ἄλλοι, ἢ ποὺ γενικὰ ἐννοοῦμε. Ἡ ἀντίθεση στὶς δυὸ ἀπόψεις δὲν σταμάτησε ἐκεῖ, προχώρησε καὶ πιὸ πέρα καὶ ἐκφράστηκε μὲ συγκεκριμένα πράγματα.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ

Ἐρώτ: Πῶς προχωρήσατε τὴν ἄποψή σας;

Ἀπάντ: Εἴπαμε, λοιπόν, πὼς ἔτσι καὶ ἀλλιῶς, αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία εἶναι νὰ ἐμφανιστοῦμε στὸν κόσμο, καὶ αὐτὴ ἡ πρώτη ἐπιτροπὴ νὰ μὴν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μιὰ ἐπιτροπὴ πρωτοβουλίας. Νὰ κάνουμε μιὰ προκήρυξη ποὺ νὰ ἐξηγεῖ τὴν ἀνάγκη νὰ

ὀργανωθοῦμε καὶ νὰ τὴ μοιράσουμε στὸν κόσμο. Ἐκεῖ εἴχαμε ἄλλη μιὰ σύγκρουση, ὄχι τόσο γιὰ τὸ κείμενο, ὅσο γιὰ τὸν τρόπο ποὺ θὰ γινόταν ἡ παρουσίαση. Ἔγινε ἡ πρόταση νὰ τὴ μοιράσει ἕνα ἄτομο, ὥστε, ἂν τυχὸν χτυπηθεῖ ἡ ἐνέργεια, νὰ μὴ χτυπηθοῦμε ὅλοι, ἐνῶ ἡ ἀντιπρόταση μας ἦταν ὅτι αὐτὸ εἶναι λάθος, γιατὶ ἔτσι μπαίνουμε στὴ λογικὴ τοῦ Καραμανλῆ, ἀποδεχόμαστε τὴν τρομοκρατία ποὺ ὑπάρχει ἀκόμα στὸν κόσμο, ἐνῶ πρέπει ἀκριβῶς νὰ σπάσει ἡ τρομοκρατία, καὶ ἐπιπλέον, βάζοντας ἕνα νὰ μοιράσει, ἀποκλείονται οἱ ἄλλοι, δὲν μποροῦν νὰ δουλέψουν μὲ τὸν κόσμο, δηλ. ἄλλη σχέση ἔχει αὐτὸς ποὺ μοιράζει, ἀλλιῶς δένεται, κι ἄλλη σχέση ἔχει αὐτὸς ποὺ ὑποστηρίζει αὐτὸν ποὺ μοιράζει. Αὐτὸ ποὺ εἶχε, ἐπίσης, σημασία εἶναι νὰ δείξουμε ὅτι δὲν εἶναι παράνομο αὐτὸ τὸ πράγμα ποὺ θὰ κάνει, ὅτι εἶναι νόμιμο, δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται τίποτα καὶ πρέπει νὰ ἀγωνιστεῖ γι' αὐτό. Τελικὰ ἔτσι καὶ ἔγινε.

Ἐρώτ: Πότε μοιράστηκε ἡ προκήρυξη καὶ πῶς ἀντέδρασε ὁ κόσμος;

Ἀπάντ: Μοιράστηκε τὴν Παρασκευή, ἀρχὲς τοῦ Ὀκτώβρη, στὶς 9 ἡ ὥρα τὸ πρωΐ, ὥστε νά 'χει τὴ δυνατότητα ὁ κόσμος νὰ τὸ συζητήσει. Ὁ κόσμος δὲν ἔμεινε στὸ κείμενο, ἀλλὰ στὴν πράξη περισσότερο, δηλ. αὐτὸ συζήταγε, ὄχι τὸ κείμενο. Καθὼς συζητιόντανε ὅλα αὐτά, εἰπώθηκε νὰ γίνει μιὰ συνάντηση, τὴν Κυριακή, μὲ περισσότερο κόσμο, νὰ συζητήσουμε, καὶ μπῆκε ἡ ἰδέα νὰ φτιαχτεῖ ἕνα ὑπόμνημα μὲ τὰ αἰτήματά μας ποὺ θὰ πήγαινε στὸν Κασνακίδη κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα βλέπουμε, ἀνάλογα... Ἐπειδή, ὅμως, δὲν εἴχαμε χῶρο, τό 'παμε σὲ ὁρισμένους μόνο. Μαζευόμαστε τὴν Κυριακὴ 50 ἄτομα καὶ μπαίνει τὸ θέμα τοῦ ὑπομνήματος. Ἐμεῖς ἀπαντᾶμε ὅτι αὐτὸ ποὺ ἐπείγει δὲν εἶναι τὸ ὑπόμνημα, ἀλλὰ νὰ βρεθεῖ ἕνας χῶρος καὶ νὰ γίνει Γεν. Συνέλευση, ὥστε νὰ συζητήσουμε μὲ τὸν κόσμο. Γιατὶ αὐτὴ τὴ στιγμὴ οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἶναι ἐδῶ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ τμήματα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν συζητήσει μὲ τοὺς ὑπολοίπους, ὥστε νὰ εἶναι ἐκπρόσωποι, καὶ ἄλλωστε προέχει νὰ βροῦμε τὰ προβλήματα ποὺ ἑνώνουν ὅλα τὰ τμήματα.

Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Ἐρώτ: Μόνο ὁ λόγος τῆς ἐκπροσώπησης σᾶς ἔκανε νὰ ζητᾶτε Γεν. Συνέλευση ἢ καὶ ἄλλοι λόγοι;

Ἀπάντ: Θέλαμε Γεν. Συνέλευση καὶ νὰ συμμετάσχουν ὅλοι οἱ ἐργάτες στὴ σύνταξη τοῦ ὑπομνήματος, γιατὶ ἀλλιῶς ὑπῆρχαν δυὸ πιθανότητες: Ἢ θὰ φτιάχναμε ἕνα ὑπόμνημα ποὺ θὰ ἦταν πιὸ πέρα ἀπὸ τὸν κόσμο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κοποῦμε, ἢ πιὸ πίσω, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τὸν τραβήξουμε πιὸ πίσω. Ἀκόμα περισσότερο, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὅλος ὁ κόσμος ποὺ θ' ἀποφασίσει ποιὰ αἰτήματα τὸν καῖνε, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸ αἰσθάνεται σὰν κάτι δικό του, ἀμύνεται πολὺ περισσότερο γι' αὐτό, καὶ ἐπομένως εἶναι τὸ θέμα τῆς ὑπογραφῆς: ὅτι πολὺ πιὸ εὔκολα θὰ τὸ ὑπογράψει ὅταν τό 'χει φτιάξει αὐτός, ἀπὸ τὸ νὰ πᾶς ἐσὺ καὶ νὰ τοῦ πεῖς γιὰ ἕνα ὑπόμνημα πού 'χεις φτιάξει. Κι ἂν ἐπιπλέον ὑπάρχουν ἄνθρωποι διστακτικοὶ σὲ σχέση μὲ τὸ ὑπόμνημα, εἶναι πολὺ πιὸ πειστικὸ νὰ βλέπουνε 150 ὑπογραφὲς ἀπὸ 50. Τότε ἄρχισαν νὰ λένε ὁρισμένοι ὅτι καθυστεροῦμε, δὲν θά 'χουμε ἔτσι νομικὰ καλύμματα, κ.λ.π., ὁπόταν μπαίνει τὸ θέμα ὅτι σημασία ἔχει νὰ κάνουμε σωστότερα τὴ δουλειά μας καὶ τί νὰ τὸ κάνω ἐγὼ νά 'χεις νομικὰ καλύμματα καὶ νὰ μὴν ἔχεις τὸν κόσμο; Κι ὅτι ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχεις τὸν κόσμο μαζί σου, δὲν μπαίνει θέμα νομικοῦ καλύμματος, εἶσαι καλυμμένος. Τέλος πάντων, πέρασε κι αὐτό, καὶ ἀποφασίζουμε νὰ πᾶμε στὸ Ἐργατικὸ Κέντρο Ἐλευσίνας, νὰ κλείσουμε αἴθουσα, ὥστε τὴν ἑπόμενη Κυριακὴ νὰ γίνει Γεν. Συνέλευση.

Ἐρώτ: Κουβεντιάσατε καθόλου τὸ περιεχόμενο τῆς προκήρυξης;

Ἀπάντ: Αὐτὸ ποὺ δὲν εἶπα, εἶναι ὅτι ἡ προκήρυξη εἶχε γραφτεῖ πραξικοπηματικά, κατὰ κάποιο τρόπο, ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Τέλος πάντων, πέρασε. Στὴν προκήρυξη, μέσα στὰ ἄλλα, ἔλεγε «ὄχι ἀπολύσεις γιὰ συνδικαλιστικοὺς λόγους». Ἐμεῖς βάζουμε τὸ θέμα, «τί πάει νὰ πεῖ ἀπολύσεις γιὰ συνδ. λόγους; Θὰ σὲ ἀπολύσουν γιατὶ κουμπώνεις στραβὰ τὸ σακάκι σου, γιατί.... ἄρα ἕνα ἀπὸ τὰ αἰτήματα εἶναι νὰ μὴ σὲ ἀπολύει στὸ κάτω-κάτω. Ὄχι στὶς ἀπολύσεις γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο». Γιατὶ τί νὰ κάνω ἐγὼ τὸν συνδικαλιστὴ ὅταν σοῦ διώχνουν συνέχεια τὸν κόσμο καὶ πρέπει νὰ ξαναρχίσει ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὁ συνδικαλιστής, ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι δὲν διώχνουν κι αὐτόν; Ἄρα, ὁποιαδήποτε ἀπόλυση εἶναι σὲ βάρος τῆς ὀργάνωσης σὲ τελευταία ἀνάλυση, ὁπότε περνάει ἡ ἀντίληψη ἂν τυχὸν χτυπήσουνε (γιατὶ ἦταν σίγουρο ὅτι θὰ προσπαθοῦσαν νὰ χτυπήσουνε), ἀπαντᾶμε στὸ χτύπημα: «βγαίνουμε ἔξω». Ὁ κόσμος ἦταν σύμφωνος σ' αὐτό.

Χρονικὸ τῶν γεγονότων:

Τὴν Τρίτη ἀπολύουνε ἕνα ἀπ' τὰ παιδιά. Μόλις βλέπουμε νὰ τὸν πετᾶνε ἔξω, μπαίνουμε στὸ ἐργοστάσιο καὶ λέμε: «ἀπολύσανε τὸν Τ.», ὁπόταν μιὰ ἐργάτρια (αὐτὸ εἶναι ποὺ σοῦ λέω φυσικὴ ἡγεσία) πετάγεται καὶ λέει: «Ἄντε, ὅλες ἔξω! Ἀπολύσανε τὸν Τ., ὅλες ἔξω». Ἄλλος ἐργάτης, μεγάλος ἄνθρωπος, σπρώχνει μὲ τὴ σειρά του: «Ἄντε βρέ!! ὅλοι ἔξω!» Βγαίνουμε ὅλοι ἔξω. Στὴν ἀρχὴ ἡ διεύθυνση τὸ πέρασε γιὰ καλαμπούρι: βρὲ παιδιά, ἀφῆστε τὰ ἀστεῖα, μπῆτε μέσα, κλπ. Ὁπότε, ἐκεῖ, ξεχείλισε τὸ ποτήρι καὶ βγήκανε ἀπωθημένα χρόνων. Ἄκουγες φοβερὰ πράγματα. Μιὰ γυναίκα ξεσπάει σὲ κλάματα καὶ φωνάζει: «δὲν μπαίνουμε μέσα, ἂν δὲν μπεῖ τέρμα σ' αὐτὰ ποὺ ξέρετε, ποὺ μᾶς ἔχετε μέσα στὰ λεωφορεῖα δεξιὰ οἱ ἐργάτες, ἀριστερὰ οἱ ἐργάτριες...κ.λπ.». Ἔρχεται ἡ Χωροφυλακή, ποὺ ἄρχισε νὰ πιέζει, «Μπῆτε μέσα». Δείχνουνε μιὰ διάθεση νὰ συλλάβουνε τὸ παιδί, ὁπότε ὅλος ὁ κόσμος ὁρμάει ἐναντίον τῆς Ἀστυνομίας, κι αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά: ὅτι στὴ NATIONAL ἡ Ἀστυνομία δὲν ἔπαιξε κανένα ρόλο φόβητρου, οἱ ἄνθρωποι πήγανε κατ' εὐθεῖαν ἐναντίον της. Δὲν εἴδανε ἀστυνομία καὶ κάνανε πίσω. Ἐνῶ, ἂς ποῦμε, τὸ φοιτητικὸ κίνημα ἔκανε μιὰ ὁλόκληρη διαδικασία ὥστε νὰ σταθεῖ, οἱ ἄλλοι τὸ περάσανε ἔτσι: ἦρθε ἡ Ἀστυνομία, ὡραῖα, νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουμε. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ ὅταν ἔγινε προσπάθεια νὰ συλλάβουνε ἕναν, ἐπιτεθήκανε. Τότε ἀντιμετωπίσαμε τὸ πρόβλημα τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὴ διεύθυνση. Ἔπρεπε νὰ ὑπάρξει μιὰ ἐπιτροπή. Δὲν θά 'χουμε ὅμως νὰ κάνουμε ἰδιαίτερες συζητήσεις. Ἂν ἔχουνε κάτι νὰ μᾶς ποῦν, δὲν καταλαβαίνουμε γιατί πρέπει νὰ μὴ τὸ ποῦν μπροστὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία σὲ μιὰ ἐπιτροπὴ εἶναι βασικὰ ποῦ θὰ ἀπευθύνονται αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ μιλήσουνε (ἐννοῶ σὲ σχέση μὲ τὴ διεύθυνση), ποὺ θ' ἀκούει, ὅμως, ὅλος ὁ κόσμος τὴ συζήτηση, συμμετέχοντας κι ὅλας σ' αὐτή. Δηλ. ἂν ὑπάρχει ἄποψη, νὰ μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχει, ἂς ποῦμε, μιὰ τάξη καὶ νὰ μὴ μιλᾶνε ὅλοι μαζί, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ βγεῖ καὶ μιὰ οὐσία. Ἄλλωστε, εἴχαμε ἀποφασίσει, «ἐμεῖς δὲν πᾶμε πάνω, ἡ Διεύθυνση νὰ ἔρθει κάτω, καὶ δὲν ξαναπιάνουμε δουλειά, ἂν δὲν προσλάβουν τὸν Τ.» Βγαίνει, λοιπόν, μιὰ 5μελὴς ἐπιτροπή, βασικὰ ἄνθρωποι ποὺ ἀνήκουνε στὴν ὁμάδα πρωτοβουλίας. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπή, ὅμως, ἐπαναλαμβάνω, δὲν ἔπαιζε κανένα ἡγετικὸ ρόλο, ἦτανε τυπικὸς ὁ ρόλος της. Ὁ κόσμος γίνεται παρέες-παρέες κι ἀρχίζουν καταπληκτικὲς συζητήσεις. Τί εἶναι νόμιμο, τί παράνομο, τελικὰ τοὺς νόμους ποιὸς τοὺς φτιάχνει, γιὰ συμφέρον ποιοῦ κλπ. Αὐτὸ ποὺ εἶναι σημαντικό, εἶναι ὅτι ὁ κόσμος γιὰ πρώτη φορὰ ἔρχεται μεταξύ του σὲ μιὰ ἐπαφή. Μπῆκε καὶ τὸ πρόβλημα: Τώρα τί κάνουμε; Μερικοὶ εἴπανε νὰ σηκωθοῦμε νὰ φύγουμε, κλασικὴ ἄποψη τῆς ἀπεργίας, ὅτι ὁ καθένας κάθεται σπίτι του. Τότε ἀρχίζουμε καὶ τὸ συζητοῦμε, τί σημαίνει αὐτό, ὅτι φεύγοντας ἀφήνουμε τὸ χῶρο, δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ θέλει ἡ Διεύθυνση καὶ γι' αὐτὸ φέρνει τὴν Ἀστυνομία, ἄρα καθόμαστε ἐδῶ, ποὺ σημαίνει ὅτι τοὺς κάνουμε τὴ ζωὴ πιὸ δύσκολη, ὥστε νὰ τοὺς σπάσουμε πιὸ εὔκολα. Ἔρχεται ἡ ἀπογευματινὴ βάρδια. Οἱ περισσότεροι μένουνε μαζί μας, ἔξω. Μαζί τους καὶ ἕνας ἐργάτης ἡλικιωμένος, παλιὸς συνδικαλιστής, καταξιωμένος, μὲ ἐξορίες, τοῦ Κ.Κ. Ἔρχεται αὐτός. Ὁ κόσμος, συνηθισμένος νὰ ἐκφράζεται, νὰ λέει ἐλεύθερα ὅ,τι θέλει, τὸν πλησιάζει κι ἀρχίζει νὰ τοῦ μιλάει, νὰ τοῦ ἐξηγεῖ διάφορα πράγματα, ὁπόταν ἐκεῖνος λέει: «Ἄ!, τί πράγματα εἶν' αὐτά; Αὐτὰ εἶναι ἀναρχίες. Ὅταν μιλάω ἐγώ, ἐσεῖς δὲν θὰ μιλᾶτε». Ὁπότε, ὁ κόσμος, λόγω τοῦ ὅτι εἶχε τὴν ἀνάγκη μιᾶς ἡγεσίας κι αὐτὸς εἶχε τὰ προσόντα, ξέρανε ὅτι ἦταν ἐξορία, χτυπήθηκε ἀπὸ τὴ χούντα κ.λ.π., καὶ ἐπὶ πλέον ἦταν ἕνας ἄνθρωπος μὲ πεῖρα, συνδικαλιστής, τὸ δέχεται, δέχεται αὐτὰ ποὺ λέει. Ὁ Σ., λοιπόν, προστέθηκε στὴν ἐπιτροπή. Ἄρχισε ἀμέσως νὰ προωθεῖ τὴν ἐπιτροπὴ σὰν ἡγεσία καὶ ἀπὸ τυπικὴ ποὺ ἦταν προσπαθοῦσε νὰ τὴ μεταβάλει σὲ ὄργανο μὲ ἁρμοδιότητες. Καλεῖ τὸ Ἐργατικὸ Κέντρο. Ἔρχεται ὁ Π. τοῦ Ε.Κ. Ἐλευσίνας καὶ χωρὶς νὰ ρωτήσει κὰν τὸν κόσμο λέει: «ἐμπρὸς ἡ ἐπιτροπή, πᾶμε πάνω νὰ μιλήσουμε». Ὁπότε μπαίνει τὸ θέμα γιατί νὰ πᾶμε πάνω. Τότε ὁ Π. κάνει τὸν ἐξῆς ἐλιγμὸ στὸν κόσμο ποὺ ἀντιδροῦσε: «Γιατί, δὲν ἔχετε ἐμπιστοσύνη στὴν ἐπιτροπή σας; » καὶ ὁ κόσμος λέει, βέβαια, ὅτι ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴν ἐπιτροπή του, ἄρα νὰ πάει πάνω...

Τέλος πάντων, πᾶμε πάνω, κι ἀρχίζει ἕνας διάλογος βασικὰ μεταξὺ ἐκπροσώπου του Ε.Κ. καὶ Κασνακίδη. «Κύριε Κασνακίδη τί πράγματα εἶναι αὐτὰ ποὺ κάνετε, δὲν τὰ ἐπιτρέπει ὁ νόμος, καὶ πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ συνδικαλίζονται» ἔλεγε ὁ Π. Ὁπότε τοῦ ἀπαντάει ὁ Κασνακίδης «κι ἐγὼ εἶμαι συν-

δικαλισμένος» καὶ πρότεινε μάλιστα νὰ κάτσουμε σὲ μιὰ τράπεζα νὰ τᾶ ποῦμε, καθένας ἀπ' τὴ πλευρά του, ὁ Σύλλογος Ἑλλήνων Βιομηχάνων ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ καὶ τὸ συνδικάτο τῆς ἐπιχείρησης ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἴση βάση ἂς ποῦμε...

Ἡ συζήτηση καταλήγει κάπως ἔτσι: Π.: «Θὰ περάσω νὰ τὰ ποῦμε», κι ὁ ἄλλος: «πέρνα νὰ σὲ κεράσω ἕνα καφέ». Καὶ μιὰ τελευταία νότα: Φεύγοντας ὁ Π., λέει: «Κ. Κασνακίδη, ἡ νύχτα εἶναι πάντα ὁ καλύτερος σύμβουλος. Σκεφθῆτε το...» Κατεβαίνουμε κάτω. Δὲν λένε τίποτα στὸν κόσμο. Πᾶμε, λέει, στὸ Ἐργατικὸ Κέντρο, νὰ τὰ συζητήσουμε. Ἔρχονται καὶ κάτι φωτογράφοι ἀπ' τὶς ἐφημερίδες. «Ἡ ἐπιτροπὴ νά 'ρθει νὰ βγεῖ φωτογραφία». Ὁ κόσμος συμφωνεῖ: Ναί! Ναί! Ἐγὼ ἀρνοῦμαι, ζητάω νὰ βγοῦμε ὅλοι μαζί. Γιατί, δηλαδή, νὰ ξεχωρίσει ἡ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν κόσμο; Τελικὰ ἔτσι καὶ ἔγινε. Πᾶμε στὸ Ε.Κ., ὅπου στὴν πορεία εἴχαμε μεγάλη συμπαράσταση ἀπὸ τὸν κόσμο. Δεύτερη ἐκδήλωση τοῦ Π., στὸ Ε.Κ.: «ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ κάτσει γύρω ἀπὸ ἕνα τραπέζι». Πάλι ἀντίδραση ἀπὸ μᾶς: «Ὅποιος θέλει νὰ μιλήσει, θὰ παίρνει τὸ μικρόφωνο καὶ θὰ μιλάει, εἴτε εἶναι ἐπιτροπὴ εἴτε ὄχι». Καθήσαμε, τελικά, ὅλοι μαζί, ἀνακατεμένοι.

Ἐρώτ: Ποιὰ ἦταν ἡ στάση τοῦ κόσμου σ' αὐτὴ τὴ διαμάχη, γιατὶ ὅπως καὶ νὰ τὸ κάνουμε, ἔτσι ὅπως τὰ λέτε μέχρι τώρα, ἐντοπίζεται σὲ ὁρισμένα πρόσωπα ἡ ἔκφραση αὐτῶν τῶν διαφορῶν.

Ἀπάντ: Κοίτα, ὁ κόσμος ἔκλινε πότε πρὸς τὰ δῶ καὶ πότε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Μετροῦσε πολὺ στὸ ποῦ θὰ καταλήξει ἡ δύναμη καί, θά 'λεγα, ἡ φυσικότητα τῶν ἐπιχειρημάτων. Ἀπ' τὴ μιά, τὸ ἕνα ἔκφραζε τὸ κατεστημένο, ἂς τὸ ποῦμε ἔτσι, ποὺ ἦταν εὔκολο νὰ τὸ ἀποδεχτεῖ κανεὶς λόγω τῆς προηγούμενης θέσης του, τῆς παιδείας του, ἀπ' τὴν ἄλλη, ὅμως, ἔβλεπε κάτι ἄλλο, ποὺ τοῦ «κόλλαγε» καλύτερα, καὶ τοῦ φαινόταν ἔτσι γιατὶ τό 'νιωθε φυσιολογικό, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν ἐνάντιο σ' αὐτὰ ποὺ μέχρι τότε ἤξερε. Στὴν πορεία τῆς συζήτησης ὁ Π. κάνει τὴν πρόταση νὰ πάει ἡ Ἐπιτροπὴ σὲ ἄλλο δωμάτιο γιὰ συζήτηση. Πάλι μπαίνει τὸ θέμα ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἔχει τίποτα νὰ πεῖ ἰδιαιτέρως, ὅτι μποροῦμε καὶ πρέπει νὰ συζητήσουμε ὅλοι μαζί, γιατὶ τὸ θέμα ἀφορᾶ ὅλους μας καὶ ὄχι τὴν ἐπιτροπὴ εἰδικά. Τότε ξαναχρησιμοποιεῖται τὸ τέχνασμα: «Δὲν ἔχετε ἐμπιστοσύνη στὴν ἐπιτροπή σας;» «Ναί! Ναί! ἔχουμε. Νὰ πάει ἰδιαιτέρως» καὶ μὲ φιλότιμο νὰ ποῦμε, γιὰ ν' ἀποδείξει ὅτι ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴν ἐπιτροπή του. Καὶ πάει ἰδιαιτέρως καὶ μᾶς ρωτάει: «Πῶς βλέπετε τὰ πράγματα, ὁ κόσμος εἶναι ἕτοιμος νὰ συνεχίσει τὴν ἀπεργία;» Τοῦ λέμε: «γιατί ρωτᾶς ἐμᾶς καὶ δὲν ρωτᾶς τὸν κόσμο;» Παρ' ὅλη τὴν πρωταρχικὴ ἀντίρρησή μας ἐκφραστήκαμε ὡστόσο σὰν ἄτομα ὅτι ἡ ἀπεργία πρέπει νὰ συνεχίσει. Βγαίνουμε ἔξω καὶ λέει: «Ἀποφασίσαμε νὰ συνεχιστεῖ ἡ ἀπεργία».

Ὁ κόσμος ἐνθουσιάστηκε, γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀπόφαση τὸν ἔκφραζε. Κι ἐκείνη τὴν ὥρα δὲν μποροῦσε νὰ σκεφτεῖ τὴ διαδικασία, γιατὶ αὐτὸ ποὺ τοῦ λέγανε δὲν ἦταν κάτι ἀντίθετο ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἤθελε. Καὶ μεῖς σὰν ἐπιτροπή, δὲν θέλαμε ἐκείνη τὴ στιγμὴ νὰ βάλουμε θέμα διαδικασίας, γιατὶ ὁ κόσμος στηριζόταν στὴν ἐπιτροπὴ καὶ ἦταν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχει πρὸς τὰ ἔξω μιὰ ἑνότητα. Φεύγοντας, κλείνουμε ραντεβοὺ γιὰ τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ. Ὁ κόσμος, πολὺ φυσιολογικά, λέει νὰ συναντηθοῦμε στὴν αὐλὴ τοῦ ἐργοστασίου. Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Ε.Κ. λένε ὅτι αὐτὸ εἶναι παράνομο, πρέπει νὰ πᾶμε ἀπ' ἔξω. Πλειοψήφισε ἡ ἄποψή τους (ἐδῶ τὸ θέμα τοῦ νόμιμου-παράνομου ἔπαιξε ρόλο). Τὴν ἄλλη μέρα πᾶμε στὴν ἀρχὴ στὸ δρόμο. Βέβαια, ἡ Ἀστυνομία δὲν μᾶς ἄφησε καὶ μπαίνουμε σὲ κάτι χωράφια, δίπλα ἀπ' τὸ ἐργοστάσιο. Ἐκεῖ, στὴ συνέλευση, μπαίνει σὲ συζήτηση τὸ συγκεκριμένο. Τί νόμιμο, τί παράνομο, αὐτὸ ποὺ θέλουνε εἶναι νὰ μᾶς ἀπομακρύνουν ὅσο περισσότερο ἀπ' τὸ ἐργοστάσιο, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουνε, ἀκόμα νὰ βάλουν κι ἀπεργοσπάστες μέσα. Τότε μπαίνει τὸ θέμα τοῦ νόμιμου καὶ παράνομου σὲ σχέση μὲ τὸ κίνημα, ὅτι οἱ νόμοι ἀλλάζουν μὲ τοὺς ἀγῶνες, ὅτι θὰ ἦταν πολὺ σκληρότεροι χωρὶς αὐτούς, οἱ ἄνθρωποι θὰ δουλεῦαν 16 ὧρες τὸ 24ωρο κλπ. καὶ ἐκεῖ διδάχτηκε μιὰ στοιχειώδης ἱστορία τοῦ κινήματος.

ΦΟΙΤΗΤΕΣ

Τὸ ἴδιο πρωΐ ἔρχονται 2-3 φοιτητὲς καὶ μοιράζουν ἐφημερίδες τῶν ὀργανώσεών τους: «πάρτε ἐφημερίδες ποὺ μιλᾶνε γιὰ τὰ προβλήματά σας». Ὁπόταν ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ κλωτσάει. Ἀρχίσαν κι οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς λένε γιὰ ἐργατικοὺς ἀγῶνες, βγάζουνε λόγους γιὰ Σωματεῖα καὶ Συνδικάτα, διδάσκουνε τὴν ἀνάγκη τῆς ὀργάνωσης στὴ βάση, τελικά, «πάρτε τὴν ἐξουσία», μὲ ἄλλα λόγια. Ἦταν ἐντελῶς ἀντίθετο μ' αὐτὸ ποὺ εἴχαμε ξεκινήσει, ὅτι δηλαδὴ κάθε στιγμὴ πολιτικοποιεῖς τὸ ἐπίπεδο ποὺ ὁ κόσμος βρίσκεται καὶ ἔτσι πάει πάρα πέρα. Δημιουργοῦν ἔτσι μιὰ κατάσταση, μὲ φόβο νὰ κάνουν φοβερὴ ζημιά. Νὰ νομίσουν οἱ ἐργάτες ὅτι αὐτὰ ποὺ κάνουν δὲν εἶναι δικές τους ἐνέργειες, ἀλλὰ ὑπάρχουν πίσω σκοτεινὲς δυνάμεις κλπ. Τότε τοὺς εἴπαμε ὅτι δεχόμαστε τὴ συμπαράσταση, ἀλλὰ δὲν θέλουμε καθοδηγητές. Τελικά: «Δὲν εἴσαστε μέσα σ' αὐτὸ τὸ πράγμα· μπορεῖτε ν' ἀκοῦτε, ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα δὲν θὰ κάνετε πράγματα».

Η ΓΣΕΕ

Ἔρχεται καὶ ἐκπρόσωπος τῆς ΓΣΕΕ, εἰδοποιημένος ἀπὸ τὸ Ε.Κ. Ὁ κόσμος προτείνει νὰ πάει ἡ ἐπιτροπὴ πάνω κι ἂν δὲν τὴ δεχτεῖ ὁ Κασνακίδης νὰ μὴν ἔχει οὔτε ἡ ΓΣΕΕ καμιὰ συζήτηση μαζί του. Πᾶμε πάνω, ὁπότε λέει ὁ Κασνακίδης: «Ἐγὼ θέλω μόνο τὴ ΓΣΕΕ καὶ τὸν Π. τοῦ Ἐργατικοῦ Κέντρου». Ἀνεβαίνουν μαζί του. Ὅταν γυρίζουν, ἀρχίζει καὶ λέει ἡ ΓΣΕΕ στὴν ἐπιτροπή: «Τί πράγματα εἶναι αὐτά, ἡ ἀπεργία σας δὲν εἶναι δίκαιη. Ὁ ἄνθρωπος ἀπολύθηκε γιὰ ἀπουσίες, ὄχι γιὰ συνδικαλιστικὴ δράση!» Φεύγει ἡ ΓΣΕΕ τὸ μεσημέρι, ἀφοῦ ὁ κόσμος ἀπέρριψε τὴν πρόταση νὰ πᾶμε στὸ Ε.Κ. νὰ συζητήσουμε. (Ἂν φεύγαμε, θὰ ἔρχονταν τὰ λεωφορεῖα τῆς ἀπογευματινῆς βάρδιας, χωρὶς νὰ εἶναι κανένας μας ἐκεῖ). Τρῶμε ὅλοι μαζὶ συντροφικὰ τὸ μεσημέρι. Οἱ ἄνθρωποι χαίρονται τὴν ἐπαφὴ μεταξύ τους, συζητοῦν, ὑπάρχει ἕνα πολὺ ὄμορφο κλίμα. Ἡ Ἀστυνομία κάνει μπλόκα γιὰ ν' ἀπομονώσει τὸν κόσμο καὶ νὰ ἀφήσει πέρασμα στὰ λεωφορεῖα τῆς ἀπογευματινῆς βάρδιας. Ὁ κόσμος στὴν ἀρχὴ μένει ἤσυχος. Ὅταν ὅμως φτάνουν τὰ λεωφορεῖα, σπάει τὰ μπλόκα καὶ ὁρμάει στὰ αὐτοκίνητα, ν' ἀνοίξει τὶς πόρτες. Σπρώχνουν νὰ βγοῦν οἱ ἄλλοι ἀπὸ μέσα, ἡ Ἀστυνομία χτυπάει ἄγρια. Γίνονται συγκρούσεις. Κατεβαίνουν ὅλοι, ἐκτὸς δύο-τρεῖς. Τότε κατεβαίνουν καὶ οἱ Πακιστανοί. Ὁπότε γίνονται φοβερὲς σκηνὲς συναδέλφωσης γιατὶ τὸ πρόβλημα εἴτανε βασικό: «Τί θὰ γίνει μὲ τοὺς Πακιστανούς;». Οἱ Πακιστανοὶ λέγανε μὲ σπασμένα ἑλληνικά: «Ἕλληνες, ὄχι δουλειὰ – Πακιστανοὶ ὄχι δουλειά, Ἕλληνες δουλειὰ – Πακιστανοὶ δουλειά». Ἦταν πραγματικὰ πολὺ συγκινητικό.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ:

Φεύγω λίγο τὸ ἀπόγευμα καὶ ὅταν γυρίζω, μαθαίνω ὅτι ἔχει καλέσει ὁ Ὑπουργὸς Ἐργασίας τὴν Ἐπιτροπή, καὶ ὅτι ἡ Συνέλευση ἀποφάσισε νὰ πάει ἡ Ἐπιτροπή. Πᾶμε στὸν Ὑπουργὸ μαζὶ μὲ ἐκπροσώπους τοῦ Ε.Κ. Ὁ Ὑπουργὸς ὑπόσχεται: «πηγαίνετε στὴ δουλειά σας καὶ αὔριο-μεθαύριο θὰ ἔρθει ὁ συνάδελφός σας ποὺ ἀπολύθηκε». Τὸ Ε.Κ. λέγει ὅτι μετὰ ἀπ' αὐτὸ συμφωνεῖ ὅτι πρέπει νὰ λήξει ἡ ἀπεργία. Ἐγὼ ἀπαντάω ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι γιὰ τὸ ἂν θὰ λήξει ἢ ὄχι ἡ ἀπεργία δὲν θὰ ἀποφασίσει ἡ ἐπιτροπή, ἀλλὰ εἶναι θέμα τῶν ἴδιων τῶν ἐργατῶν. Ὁ Ὑπουργὸς ἀπάντησε: «Τί ἀνάγκη ἔχετε. Ἐσεῖς εἶστε ἡγεσία, ἐσεῖς καθοδηγεῖτε καὶ δὲν καθοδηγεῖστε». Ἐμεῖς ἀπαντήσαμε ὅτι ἡγεσία δὲν σημαίνει νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ τῆς ἀρέσει, ἀλλὰ νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ ἀρέσει τοῦ λαοῦ, σὲ τελευταία ἀνάλυση, ὁπότε ὁ Ὑπουργὸς βγῆκε ἀπ' τὰ ροῦχα του γι' αὐτὰ τὰ «ἀναρχικὰ πράγματα» καὶ μεῖς σηκωθήκαμε καὶ φύγαμε, χωρὶς νὰ καταλήξουμε πουθενά, λέγοντας ὅτι θὰ κάνουμε ὅ,τι ἀποφασίσει ὁ κόσμος. Στὸ δρόμο, ἐπιστρέφοντας, τὸ Ε.Κ. προσπαθεῖ νὰ μᾶς πείσει ὅτι οὐδέποτε εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Συνδικαλισμοῦ ἐκερδήθη τέτοια νίκη καὶ τί ἄλλο θέλουμε. Ἀπαντοῦμε ὅτι ἀπόφαση τῆς Συνέλευσης ἦταν: «πρῶτα προσλαμβάνεται ὁ Τ. καὶ μετὰ γυρίζουμε καὶ ἐμεῖς στὴ δουλειά, καὶ τὸ αἴτημά μας εἶναι ὄχι στὶς ἀπολύσεις γενικά». Ὅταν φτάνουμε στὴ Συνέλευση, ὁ κόσμος ἀπορρίπτει τὶς προτάσεις του Ε.Κ. Νομίζω ὅτι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ κόσμος ἔχει συνειδητοποιήσει ὁλόκληρος τὴ μέθοδο ἀπὸ Ἀστυνομία, ΓΣΕΕ, Ὑπουργεῖο καὶ Ε.Κ. καὶ μένει πιὰ μόνος, ἐνῶ ἡ σύγκρουση ἀπὸ τώρα γίνεται στὸ ἴδιο του τὸ ἐσωτερικό.

ΦΟΙΤΗΤΕΣ

Τὴν Πέμπτη τὸ πρωΐ (3η μέρα) φτάνουνε ὁμαδικὰ πιὰ φοιτητές, ποὺ ἔχουνε μιὰ ἄλλη στάση συμπαράστασης, δηλαδή, «πέστε μας τί θέλετε νὰ κάνουμε γιὰ νὰ σᾶς βοηθήσουμε», στάση ποὺ ἦταν καὶ ἡ σωστή. Οἱ ἐργάτες δέχονται αὐτὴ τὴ συμπαράσταση, οἱ νεολαῖοι ἐργάτες ἰδιαίτερα ἑνώνονται μὲ τοὺς φοιτητές, φτιάχνουν μαζὶ πανώ. Τότε, σ' αὐτὴ τὴν πρακτικὴ δραστηριότητα, ξεχωρίζουν σὰν πρωτοπορία οἱ ἐργάτες τῶν 17-18 χρονῶν. Τὸ ἴδιο πρωΐ, στὴ διάρκεια τῆς συνέλευσης φάνηκε πὼς τὰ αἰτήματα εἶχαν προχωρήσει: τὸ κύριο μένει στὶς ἀπολύσεις, ἀλλὰ τώρα δὲν δεχόμαστε καμιὰ συζήτηση: α) ἂν δὲν ἀναγνωριστεῖ ἡ ἐπιτροπή, β) ἂν δὲν προσλάβουνε

πρῶτα τὸν Τ., γ) δὲν πληρωθοῦμε τὶς μέρες τῆς ἀπεργίας μας, δ) δὲν συζητηθοῦνε τὰ ὑπόλοιπα προβλήματά μας. Ὅταν ἔρχονται τὰ λεωφορεῖα τῆς ἀπογευματινῆς βάρδιας γίνονται φοβερὲς συγκρούσεις μὲ τὴν Ἀστυνομία, ποὺ χτύπαγε λυσσασμένα. Συγκρούονται κι οἱ φοιτητές. Ὁ κόσμος βράζει. Ἀποφασίζουμε νὰ πᾶμε ὅλοι μαζὶ στὸ Ε.Κ. νὰ τὸ συζητήσουμε, νιώθοντας ὅτι τὸ πράγμα ἔχει πάρει μιὰ ἄλλη τροπή. Κάνουμε μιὰ γερὴ πορεία-διαδήλωση μέσα ἀπ' τὴν Ἐλευσίνα μὲ παλμὸ καὶ ἀγωνιστικότητα. Ἐκεῖ βγαίνουν τὰ συνθήματα: «μᾶς πίνουνε τὸ αἷμα στὶς φάμπρικες», «κάτω ἡ ἐκμετάλλευση». Φτάνουμε στὸ Ε.Κ. Γίνεται συζήτηση, ἀποφασίζεται ἡ συνέχιση τῆς ἀπεργίας, φτιάχνονται ἐπιτροπὲς ἀπὸ φοιτητὲς καὶ ἐργάτες, ποὺ πᾶνε στὸ Στάδιο Καραϊσκάκη, στὴ συναυλία τοῦ Θεοδωράκη, γιὰ ἔρανο (μαζέψανε 64.000). Φεύγει ὁ κόσμος. Μένουμε 4 μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ φτιάξουμε μιὰ προκήρυξη. Τότε, ἀρχίζει ἡ καταπληκτικότερη φάση. Ἔρχεται ὁ Π. τοῦ Ε.Κ. σὲ ἔξαλλη κατάσταση, φωνάζει: «τὸ μάθατε; Ἡ κυβέρνηση ἀπαγόρευσε τὶς συγκεντρώσεις σὲ ἀνοιχτὸ χῶρο, τί θὰ γίνει αὔριο; Ἡ Ἀστυνομία θὰ μᾶς χτυπήσει, ἐγὼ θὰ ἀναγκασθῶ νὰ κατεβάσω ὅλο τὸ λαὸ τῆς Ἐλευσίνας καὶ αὐτοὶ θὰ κατεβάσουν τὰ τάνκς».

Ἐνῶ ἐμεῖς ἐπιχειρηματολογοῦμε ὅτι δὲν κατεβαίνουν ἔτσι τὰ τάνκς. Ἐκείνη τὴν ὥρα ἔρχεται ἕνας τοῦ ΕΣΑΚ, ὁ ὁποῖος λέει: «Μπά, ἐγὼ δὲν πιστεύω ὅτι θὰ κατέβουν τὰ τάνκς, ἀλλὰ ἡ ἀπεργία σας πέτυχε κατὰ 70%, ἀφοῦ τὸ Ὑπουργεῖο δέχεται νὰ γυρίσει ὁ Τ. στὴ δουλειά».

«Καλά», τοῦ λέω, «ἔτσι τὶς μετρᾶνε τὶς νίκες μὲ 70%, μὲ ποσοστά; Ὅσο πιὸ πολὺ τὸ προχωρᾶς, τόσα περισσότερα μπορεῖς νὰ κερδίσεις».

Ἔρχεται κάποιος ἄλλος μὲ τὴν πληροφορία ὅτι τὸ Κ.Κ. σὲ εἰδικὴ συνεδρίαση κατέληξε στὸ ὅτι ἡ ἀπεργία πέτυχε καὶ πρέπει νὰ λήξει. Ὁπότε ἕνα παιδὶ ἀπ' τὴν ἐπιτροπὴ τοῦ λέει: «ποιὸ κόμμα;» Τοῦ ἀπαντάει ὁ ἄλλος: «τὸ Κόμμα, τὸ Κ.Κ.» «Δὲν εἶμαι σ' αὐτὸ τὸ κόμμα», τοῦ λέει τὸ παιδί, «ἀλλὰ δὲν ξέρω καὶ κανένα κόμμα ποὺ νά 'ναι μὲ μᾶς».

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πάντως, πὼς νιώθαμε, σιγὰ-σιγά, τὸ βάρος, τώρα ποὺ μείναμε μόνοι. Τὰ παιδιὰ τῆς ἐπιτροπῆς νιώθανε νὰ ἔχουν ὅλη τὴν εὐθύνη τοῦ κόσμου πάνω τους καὶ ὑπῆρχαν ὁρισμένες ταλαντεύσεις. Τὴν ἄλλη μέρα, στὴ Γενικὴ Συνέλευση, ἀναφέρονται ὅλα τὰ χτεσινά. Ὁ κόσμος λέει «θὰ προχωρήσουμε». Μετὰ ἀπὸ αὐτοκριτικὴ τῆς Ἐπιτροπῆς μπροστὰ στὴ συνέλευση καὶ ἀφοῦ εἴπαμε τὶς ταλαντεύσεις μας κλπ. κάναμε ἐκλογές. Ἡ ἐπιτροπὴ ἔμεινε ἡ ἴδια, τελικὰ δὲν βγήκανε νέοι ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν κόσμο, πράγμα ποὺ γιὰ μένα ἔδειχνε τὰ ὅρια τῆς ἀπεργίας, τὰ ὅρια τῆς ζύμωσης τῶν 3 αὐτῶν ἡμερῶν.

Τὸ ἴδιο πρωῒ ἡ «Ἀκρόπολη» ἔγραφε ὅτι ὁ Κασνακίδης θὰ κηρύξει λόκ-ἄουτ, ἐνῶ στὸν «Ριζοσπάστη» ὑπῆρχε ἡ εἴδηση ὅτι ἡ ἀπεργία ἐνίκησε μὲ τὴν πρόσληψη τοῦ Τ. κλπ., ἐνῶ στὸ τέλος τῆς ἴδιας εἴδησης ἔχει τὸ ἀντιφατικὸ «οἱ ἐργάτες ἀποφάσισαν τὴ συνέχιση τῆς ἀπεργίας». Ὁ κόσμος ἀντέδρασε στὸ δημοσίευμα τοῦ «Ριζοσπάστη» γιατὶ ἔγραφε ὅτι κέρδισε ἡ ἀπεργία μὲ τὴ μορφὴ ἀκριβῶς ποὺ δὲν θέλανε οἱ ἐργάτες νὰ νικήσει. Κι ὅμως ὑπάρχει ἕνα αἴσθημα ἀδιέξοδου, καὶ ἡ δική μας πλευρὰ δὲν εἶχε δυνατότητα νὰ προχωρήσει τὸ πράγμα.

Παρ' ὅλα αὐτά, λέμε: Θὰ τὸ προχωρήσουμε, θὰ νικήσουμε κ.λ.π. Ἔρχεται πρόσκληση ἀπ' τὸ Ε.Κ., «ὅπου μᾶς περιμένει μιὰ σπουδαία προσωπικότητα νὰ συζητήσουμε». Ἐμεῖς καταγγέλλουμε ὅτι εἶναι μπλόφα καὶ σκοπὸς εἶναι ν' ἀφήσουμε τὸ ἐργοστάσιο. Τότε φαίνεται ὅτι τὸ πνεῦμα τῶν ἐργατῶν δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ὅπως παλιά: «Πᾶμε στὸ Ε.Κ.».

Πᾶμε στὸ Ε.Κ. Δὲν ὑπῆρχε βέβαια ἡ «προσωπικότητα» ἀλλὰ εἶναι ὅλο τὸ Ε.Κ., ἡ ΕΣΑΚ καὶ διάφοροι συνδικαλιστές. Τὸ Ε.Κ. ζητάει νὰ βγοῦνε ἔξω οἱ συμπαραστάτες. Οἱ ἐργάτες, ὅμως, ἔχουν δεθεῖ μαζί τους, γίνεται ψηφοφορία καὶ ψηφίζουν 4 νὰ φύγουν καὶ 250 νὰ μείνουν! Οἱ ἄλλοι θέλουνε νὰ σπάσουν τοὺς φοιτητὲς ἀπ' τοὺς ἐργάτες, ποὺ γι' αὐτοὺς οἱ φοιτητὲς ἐκφράζουν τὸ Πολυτεχνεῖο. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Ε.Κ. συνέχιζε νὰ ἀπαιτεῖ τὴν ἀποχώρηση τῶν συμπαραστατῶν, ἀποφασίσανε οἱ ἴδιοι οἱ φοιτητὲς νὰ φύγουνε, καταγγέλλοντας τὸ Ε.Κ. Τότε γίναν συγκινητικὲς σκηνές, σηκώθηκε κόσμος καὶ εἶπε: «Θὰ διώξουμε τὰ παιδιὰ ποὺ τὰ τσαλάκωσε τὸ τάνκς...». «Θὰ βγῶ καὶ γὼ μαζί τους...», πολλὰ τέτοια.

Μετὰ βγαίνουν διάφοροι λόγοι γιὰ τὴ νίκη τῆς ἀπεργίας ποὺ πρέπει νὰ λήξει καὶ ἂν πᾶνε στὴ δουλειά τους στὶς 3 ἡ ὥρα, στὶς 5 θὰ πάει καὶ ὁ Τ. Παίρνουν πάνω τότε οἱ ἀρχεργάτες, οἱ ὑπεύθυνοι τμημάτων, ποὺ ἀρχίζουν νὰ λένε ὅτι ἔχουμε κερδίσει κλπ. κλπ. Παίρνουν τηλέφωνο τὸν Ὑπουργὸ καὶ τοῦ ἀνακοινώνουν ὅτι εἶναι δεκτὴ ἡ συμφωνία. Τότε τοὺς λέει ἐκεῖνος: «πρῶτα θὰ πιάσετε ἐσεῖς δουλειὰ αὔριο (Σάββατο) καὶ τὴ Δευτέρα θά 'ρθει ὁ Τ.» Αὐτὸ ἐξαγριώνει τὸν κόσμο. Τότε ἀρχίζει νὰ παίρνει τὸ λόγο, νὰ νιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ πάρει 100 % τὰ πράγματα στὰ χέρια του. Ὅμως εἶναι ἀργά, ἔχει χάσει τὸ τραῖνο.

Μέσα ἀπὸ τὴ διαδικασία τῆς συνεχοῦς πίεσης τῆς ἐπιχειρηματολογίας «πετύχαμε», «μὴν εἴμαστε τῶν ἄκρων», «λίγο-λίγο κερδίζονται τὰ πράγματα» κλπ. κλπ. ὁ κόσμος σπάει. Περνάει ἡ ψυχολογία «ἐπὶ τέλους νὰ τελειώσει αὐτὸ τὸ πράγμα». Δέχεται τὸ συμβιβασμό. Θυμᾶμαι ἀνθρώπους ποὺ κλαίγανε. Τὸ ἄλλο πρωῒ πιάσαν δουλειὰ οἱ μισοί. Τὴ Δευτέρα περιμένανε τὸν Τ. νὰ πᾶνε στὴ δουλειὰ ὅλοι μαζί. Αὐτὸς πῆγε μόνος του μὲ τὸ Ε.Κ. Ὅταν ἦρθε ἀργότερα στὸ τμῆμα, δὲν τοῦ 'δωσε κανεὶς σημασία.

Συμπεράσματα

Κλείνοντας τὸ θέμα μας θὰ θέλαμε νὰ κάνουμε μερικὲς παρατηρήσεις: Ἂν καὶ δὲν μᾶς διαφεύγουν τὰ ὅρια ποὺ μέσα τους φάνηκε νὰ κινήθηκε ἡ συνειδητότητα τοῦ κόσμου στὴν ἀπεργία τῆς NATIONAL, οἱ ταλαντεύσεις ἀκόμα καὶ τῶν πιὸ συνειδητοποιημένων ἐργατῶν, ἂν καὶ προσέχουμε ὅτι λήγει, τελικά, μὲ συμβιβασμὸ καὶ ὑποχώρηση, πιστεύουμε ὅμως ὅτι, σὲ σχέση μὲ τὶς συνθῆκες ποὺ ὑπῆρχαν καὶ τὶς πιέσεις ποὺ ἐξασκήθηκαν, ὑπάρχουν ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ μιλήσουμε τουλάχιστον γιὰ σπέρματα κάτι καινούργιου καὶ νὰ προωθήσουμε ὁρισμένα ἐρωτήματα.

Στὶς ἀπεργίες στὴ NATIONAL, στὴν «ΗΒΗ», στὴ Στρατώνη, τὶς μέρες μας, ὑπάρχει σὲ ἕνα πρῶτο ἐπίπεδο ὁ πειρασμὸς νὰ μιλήσεις γιὰ «ἄγρια ἀπεργία» ἢ γιὰ μιὰ πρώτη ἐμφάνιση, στὸν τόπο μας, ἑνὸς φαινόμενου ἀνάλογου μὲ τὰ ἐργοστασιακὰ Συμβούλια, ποὺ ἀποτελοῦν μιὰ πραγματικότητα πιὰ στὶς ἀναπτυγμένες καπιταλιστικὰ καὶ καλὰ ὀργανωμένες συνδικαλιστικὰ χῶρες τῆς Δύσης. Δὲν ἀποκλείουμε νὰ ὑπάρχει μιὰ τέτοια διαδικασία.

Ὅμως τὸ πρόβλημα μπορεῖ νὰ ἀντιστραφεῖ: Ἐπειδὴ ἀκριβῶς λείπει τὸ κανάλι τοῦ ἐπίσημου συνδικάτου, γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀπεργία παίρνει τέτοια μορφή. Πάντως, στὴ διάρκεια τῆς ἔρευνάς μας, ποὺ στοιχεῖα της θὰ δώσουμε καὶ σὲ ἑπόμενο ΑΝΤΙ, διαπιστώσαμε ὅτι πράγματι, εἴτε μέσα ἀπὸ τὴ φάρσα τοῦ χουντικοῦ «συνδικαλισμοῦ» εἴτε ἀπὸ τὴν ἔλλειψη κάθε συνδικαλισμοῦ, ἕνα τμῆμα τουλάχιστον τῆς ἐργατικῆς τάξης ψάχνει ἕνα νέο τρόπο ὀργάνωσης καὶ ἔκφρασης, ποὺ δὲν συνδέεται κατ' ἀρχὴν μὲ τὴ συνδικαλιστικὴ ἱεραρχία. Σὲ μιὰ περίοδο οἰκονομικῆς κρίσης, ὅπως αὐτὴ ποὺ περνᾶμε, καὶ στὴν ἀναπόφευκτη ὄξυνση τῆς κοινωνικῆς κρίσης, ὁ τρόπος ποὺ θὰ ἐκφραστεῖ ἡ ταξικὴ πάλη ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία. Ἀνάλογη σημασία ἀποκτάει καὶ ἡ τοποθέτηση τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς ἀπέναντι σ' αὐτὴ τὴν προοπτική.

Κρατᾶμε τὶς στῆλες τοῦ περιοδικοῦ ἀνοιχτὲς σὲ ἕνα διάλογο καὶ προβληματικὴ γύρω ἀπ' τὸ θέμα.

Πέτρος Εὐθυμίου

Κυκλοφορεῖ

'75 **Τὸ Σάββατο καὶ κάθε Σάββατο το '75** '75

Διευθυντής: **Μανώλης Γλέζος**

Η ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΙΝΑΙ ΤΩΡΑ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑ

ἀφοῦ δὲν ἔγιναν ποτὲ δυὸ μεταρρυθμίσεις

Τοῦ Θ. Γέρου

Ὁ Εὐάγγελος Κακοῦρος συνέταξε τὰ Νομοθετήματα Γόντικα, ποὺ ψηφίστηκαν τὸ 1929. Ἡ νομοθεσία καὶ ἡ μεταρρύθμιση ἐκείνη καθιέρωνε ἐξάχρονη στοιχειώδη ἐκπαίδευση γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐξάχρονη μέση ἐκπαίδευση. Ἀπὸ τότε διατηροῦμε αὐτὸ τὸ σχῆμα στὴ γενική μας ἐκπαίδευση. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευση στὴ χώρα μας ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει ἐξάχρονη. Ἴσως νὰ εἴμαστε ἡ μόνη χώρα στὴν Εὐρώπη μὲ τόσο χαμηλὴ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευση. Σωστὰ τὸ εἶχε προβλέψει ὁ Κακοῦρος (1943), πὼς ἡ ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης γιὰ 2-3 χρόνια πρὸς τὰ πάνω θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ μένει ὄνειρο γιὰ πολὺν καιρό. Τὸ σχέδιο συντάγματος ποὺ συζητιέται τώρα στὴ Βουλή, τὴ θέλει πάλι ἐξάχρονη. Εἶναι ἔργο «κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ κρατικῆς σκοπιμότητας ἡ ἀνύψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν», σημειώνει ὁ Κακοῦρος σὲ ἀνέκδοτές του σελίδες, ποὺ εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας τὸ 1949 (Παιδεία, τεῦχος 28). Μιὰ ἄλλη παρατήρηση τοῦ Κακούρου ἔχει τὴ δύναμή της ὡς σήμερα: Τὸ σχολεῖο αὐτὸ θὰ εἶναι γενικῆς μορφώσεως κατὰ κύριο λόγο..., γιατὶ διαφορετικὰ ἀμφιβάλλω, ἂν θὰ βρεθοῦν Ἕλληνες νὰ στείλουν τὰ παιδιά τους σὲ τέτοιο σχολεῖο (παράδειγμα τὰ ἀστικὰ σχολεῖα ποὺ ἱδρύθηκαν ἀργότερα), ἂν τὸ ἀπολυτήριό τους δὲν τοὺς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ πηδήσουν στὸ γυμνάσιο... Καὶ ὅλα αὐτὰ γιατὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὅταν βγῆκε ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ δουλεία, «βγῆκε μὲ ἕνα μίσος καὶ μιὰ ἔντονη περιφρόνηση γιὰ κάθε χειρωνακτικὴ ἐργασία».... Γι' αὐτὸ καὶ ζητοῦσε καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ σήμερα νὰ ζητάει ὁ «κόσμος σχολεῖα ποὺ δίνουν προσόντα, δηλ. θέσεις», σχολεῖα ποὺ θὰ ἀπαλλάξουν τὰ παιδιά του ἀπὸ τὴ χειρωνακτικὴ ἐργασία (Ἐπ. Δημ. Ἐκπ. 1932). Στὶς παρατηρήσεις αὐτὲς τοῦ Κακούρου μπορεῖ νὰ στηριχτεῖ μιὰ κάπως ρηχὴ ἐξήγηση τοῦ παρατηρημένου διχασμοῦ ἀνάμεσα στὴ χειρωνακτικὴ καὶ πνευματικὴ ἐργασία στὸ λαό μας. Ἡ νοοτροπία αὐτὴ ἀπαντιέται σ' ὅλους τοὺς λαοὺς ποὺ ἔχουν ὑπανάπτυκτη οἰκονομία. Δὲν εἶναι, δηλαδή, ἐθνικὸ χαρακτηριστικό, ὅπως σπεύδουν νὰ μᾶς ἐξηγήσουν οἱ «ἐθνικοί» μας χαρακτηρολόγοι. Ὅπως πολὺ σωστὰ ἐξηγεῖ ὁ Παπανούτσος, τὰ ἀστικὰ σχολεῖα μὲ πρακτικὴ κατεύθυνση ἔκλεισαν τὸ ἕνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο, γιατὶ ἡ ἴδια ἡ πολιτεία ποὺ τὰ ἵδρυσε, βιαστικὰ καὶ ἀμελέτητα, τὰ ἐγκατέλειψε στὴν τύχη τους, χωρὶς ἐγκαταστάσεις, χωρὶς ὄργανα, χωρὶς τὸ κατάλληλο διδακτικὸ προσωπικὸ (Παιδεία, τεῦχος 3).

Ἡ ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης σὲ 3 ἢ 4 χρόνια πρὸς τὰ πάνω ἦταν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ πρῶτο παιδευτικὸ αἴτημα τοῦ λαοῦ μας. Τὸ ἀνέβασμα τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ λαοῦ μας σὰ σύνολο εἶναι ἕνα ἐπιτακτικὸ αἴτημα, ποὺ ἡ ἱκανοποίησή του, μαζὶ μὲ ἄλλα μέτρα οἰκονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης, θὰ μᾶς πλησιάσει στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τῶν χωρῶν τῆς δύσης.

Ὁ Κακοῦρος τὸ ἤθελε τὸ βασικὸ σχολεῖο δεκάχρονο (6+4) διαφορισμένο, δηλαδὴ γενικῆς μορφώσεως κατὰ κύριο λόγο καὶ μὲ ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμό, ποὺ θὰ διέφερε κατὰ περιοχὲς (γεωργικό, ἐμπορικό, τεχνικό). Ἡ ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης, τότε μόνο θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ σὰ βάθρο γιὰ τὸ γυμνάσιο, «ἂν καταργούσαμε τὶς ἀρχαῖες γλῶσσες καὶ διδάσκαμε τοὺς ἀρχαίους ἀπὸ μετάφραση».

Ἔπρεπε νὰ περάσουν πάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια (1943-1964) γιὰ νὰ μπορέσει ἀποφασιστικὰ νὰ ζητηθεῖ, μέσα ἀπὸ τὴ Βουλὴ πιά, ἡ ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Κέντρου. Τὸ Ν.Δ. 4379/1964 ἐκφράζει ὁριστικὰ τὸ αἴτημα καὶ τὸ μετατρέπει σὲ νόμο:

Ἄρθρον 4

«1. Ἅπαντες οἱ ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦντες παῖδες Ἑλλήνων πολιτῶν καὶ τῶν δύο φύλων ὑπόκεινται εἰς ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τοῦ 5ου (ἤτοι τοὐλάχιστον ἡλικίας 5 ἐτῶν καὶ ἓξ μηνῶν κατὰ τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους τῆς εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον ἐγγραφῆς των) μέχρι τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

»Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει τὴν φοίτησιν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἴτε εἰς Γυμνάσιον γενικῆς ἐκπαιδεύσεως εἴτε εἰς Γυμνάσιον ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

»2. Ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις ἐπὶ μίαν τριετίαν πλέον τῆς ἤδη ὑποχρεωτικῆς ἑξαετίας ἐπιβάλλεται σταδιακῶς, ἡ δὲ σειρὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς καθορίζεται ἑκάστοτε διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τῶν Ὑπουργῶν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ Οἰκονομικῶν, εὐθὺς ὡς ἐξασφαλίζονται αἱ διὰ τὴν πραγματοποίησίν της ἀναγκαῖαι προϋποθέσεις (διδακτήρια, σχολικὸς ἐξοπλισμός, διδακτικὸν προσωπικόν, εὐχέρεια μεταφορᾶς τῶν μαθητῶν)».

Στὸ κείμενο τοῦ νόμου καὶ εἰδικὰ στὸ ἄρθρο 4 δὲ φαίνεται πολὺ καθαρὰ τί λογῆς θὰ εἶναι ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευση· ἂν θὰ εἶναι ποιοτικὰ ἡ ἴδια γιὰ ὅλους ἢ ἂν θὰ διαφοροποιεῖται ἀνάλογα. Στὴν εἰσηγητικὴ ὅμως ἔκθεση τοῦ Ν.Δ. 4379/1964 καὶ στὴ σελίδα 19 φαίνεται καθαρά, πὼς ἡ ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης θὰ εἶναι ἡ ἴδια γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ ὡς πρὸς τὴ διάρκειά της.

«Δὲν ὑποχρεώνονται ὅλοι οἱ Ἑλληνόπαιδες νὰ φοιτήσουν τρία ἐπὶ πλέον ἔτη εἰς Γυμνάσιον Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ δύνανται ἀποφοιτῶντες τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου νὰ καταταχθοῦν εἰς Γυμνάσιον Τεχνικόν, δηλαδὴ νὰ ἐκπαιδευθοῦν εἰς Σχολεῖον Ἐπαγγελματικόν, τοῦ ὁποίου (ὡς θὰ θεσπισθῇ διὰ μεταγενεστέρου Νομοθετήματος) θὰ ὑπάρχουν πολλοὶ τύποι, ἀναλόγως τῶν ἐπιχωριαζόντων εἰς ἑκάστην περιοχὴν ἐπαγγελμάτων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας· τύπος γεωργικός, ναυτικός, καθ' ἑαυτὸ τεχνικὸς κ.ο.κ. Εἰς ὅλους τοὺς τύπους (τῆς στοιχειώδους κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο) ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως θὰ προσφέρεται καὶ γενικὴ μόρφωσις ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν διεύρυνσιν τοῦ πνευματικοῦ ὁρίζοντος καὶ εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν μαθητῶν».....

Αὐτὸ τὸ τελευταῖο παράθεμα ἀπὸ τὸ Ν.Δ. 4379/1964, ποὺ ἴσως εἶναι καὶ τὸ περισσότερο βασανιστικὸ ὑπεύθυνο τμῆμα τοῦ Ν.Δ. – θὰ ἐξηγήσω παρακάτω τὸ γιατί – ἔδωσε ὅπλα γιὰ τὴν πρώτη ἐπίκριση τοῦ Ν.Δ. ἀπὸ τὶς πολιτικὲς δυνάμεις ποὺ βρίσκονταν ἀριστερὰ τοῦ Κέντρου. Ἡ ἐπίκριση ἀναφέρεται στὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ ποὺ χαράζεται στὴν 6η τάξη καὶ τείνει νὰ μετατρέψει τὶς τελευταῖες τάξεις στὸ παλαιὸ σχολαρχεῖο (Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση, Συζητήσεις, Κρίσεις, Ἀπόψεις 1956-1965 διάφορα ἄρθρα τῆς κ. Ρόζας Ἰμβριώτη). Ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ Ν.Δ. 4379/1964 καὶ τῶν δυνάμεων ποὺ βρίσκονται ἀριστερὰ τοῦ Κέντρου κορυφώνεται σὲ πρόσφατα δημοσιεύματα τῆς ἀριστερᾶς, ὅπως:

«Συνέχεια τοῦ νηπιαγωγείου θὰ εἶναι κοινὸς κορμὸς γιὰ ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα ἐννεάχρονο γενικῆς καὶ πολυτεχνικῆς μόρφωσης σχολεῖο. Ἐδῶ θὰ φοιτοῦν τὰ παιδιὰ ὑποχρεωτικὰ ἀπὸ 6 ἕως 16 χρόνων. Θὰ εἶναι ὁ μοναδικὸς κορμός, δὲ θὰ ὑπάρχουν παράλληλες τάξεις οὔτε τμήματα διαχωριστικὰ (ἡ ὑπογράμμιση δική μας)... Τὸ ἐννεάχρονο γενικῆς καὶ πολυτεχνικῆς μόρφωσης σχολεῖο εἶναι τὸ ἀπαραίτητο ἐλάχιστο ποὺ θὰ ἀποτελέσει τὴ βάση κάθε ἐπαγγελματικῆς εἰδίκευσης κατόπιν, ὅπως καὶ τὴ βάση γιὰ τὴν κατοπινὴ ἀνώτερη μόρφωση». (Ρόζα Ἰμβριώτη: «Ἡ αὐξημένη ὡριμότητα τῶν νέων. Ἄριστος οἰωνός. Ὁ Νοέμβρης 1973», ἐκδόσεις Παιδαγωγική, Διογένης, Ἀθήνα 1974).

Τὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς κριτικῆς στὸ Ν.Δ. 4379/1964 καὶ στὴν ἔμφαση ποὺ δίνει μὲ τὶς ὑπογραμμίσεις ὁ συγγραφέας τὴ θέλει τὴν τριετῆ ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης ἐνιαία, μονολιθική, ἀδιαίρετη γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ καὶ τὸ ὁραματίζεται νὰ γίνει κέντρο ἐκπαιδευτικὸ τὸ ἐννεάχρονο βασικὸ σχολεῖο στὸ κεφαλοχώρι ἢ στὴν πλησιέστερη πόλη, ἐξοπλισμένο μὲ εὐρύχωρες αἴθουσες διδασκαλίας, μὲ ἐργαστήρια, μὲ χώρους ἐργασίας, ἀναψυχῆς, γυμναστικῆς καὶ μὲ «σπίτι τοῦ μαθητῆ», στὸ ὁποῖο θὰ μένουν τὰ παιδιὰ ποὺ τὰ χωριά τους εἶναι πολὺ μακρινὰ καὶ δὲ θὰ εἶναι εὔκολο νὰ μεταφέρονται καθημερινά. Ἡ ἐργασία στὸ ἐννεάχρονο σχολεῖο δὲ θὰ εἶναι μιὰ ἁπλὴ διεύρυνση τῆς ἐργασίας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, «παρὰ θὰ εἶναι μάθηση συνδεμένη μὲ τὶς βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἑνότητας θεωρίας καὶ πράξης, διδασκαλίας καὶ παραγωγικῆς ἐργασίας» (Ρόζα Ἰμβριώτη «Ἄριστος Οἰωνός», σελ. 82-86).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ πὼς ὁ εἰσηγητὴς τοῦ Ν.Δ. 4379/1964 εἶναι ἀρκετὰ προσεκτικός, διστακτικὸς θὰ ἔλεγα, γιατὶ ἔχει πλήρη ἐπίγνωση τῶν δυσκολιῶν μιᾶς τέτοιας ριζικῆς μεταβολῆς σὲ μιὰ ὑπανάπτυκτη οἰκονομία.

Ὁ ὁραματισμὸς τῆς ἀρθρογράφου τῆς ἀριστερᾶς προϋποθέτει, ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται στὸ κείμενο, ἕνα ταχύτατο σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμὸ γιὰ ὅλες τὶς δομὲς τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς δραστηριότητάς μας. Θὰ εἶναι σκόπιμο στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ἐπαναλάβουμε τὴ σχετικὴ παράγραφο τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τὴν ἀναφερόμενη στὴ σταδιακὴ ἐπέκταση τοῦ νέου μέτρου:

«Ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ μέτρον τοῦτο θὰ φανῇ ἀνέφικτον, διὰ χώραν περιωρισμένων ἐθνικῶν πόρων, ὡς ἡ Ἑλλάς, καὶ θὰ χαρακτηρισθῇ ἴσως πέραν τοῦ δέοντος τολμηρόν. Ἀλλ' ἐτονίσθη ἤδη ὅτι ἡ ἐφαρμογή του θὰ κλιμακωθῇ εἰς μακρὰν περίοδον χρόνου καὶ θὰ γίνεται κατὰ τοπικὰς ζώνας, εὐθὺς ὡς πραγματοποιοῦνται αἱ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του ἀπαιτούμεναι προϋποθέσεις» (*Ν.Δ. 4379/1964 σελ. 20*).

Ὁ ἀναγνώστης θὰ δικαιολογήσει, πιστεύω, τώρα, τὸ χαρακτηρισμὸ ποὺ δώσαμε παραπάνω στὴν προσπάθεια τοῦ εἰσηγητῆ τῶν μέτρων ὡς «βασανιστικὰ ὑπεύθυνη» προσπάθεια. Καὶ σήμερα ἀκόμη ἰσχύει ὁ χαρακτηρισμός, γιατὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ ματαίωση τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης, ποὺ ἔγινε τὸ 1965, γιὰ νὰ ξεθεμελιωθοῦν ἐν συνεχεία ὅλες οἱ δομὲς παιδείας, τώρα φαίνεται ἀκόμη πιὸ δύσκολο νὰ προχωρήσουμε στὴν ἄμεση ἐφαρμογὴ τοῦ ἐνεαθεσίου ἐνιαίου βασικοῦ σχολείου *καὶ μὲ μιᾶς* γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ μας.

Οἱ πολιτικὲς δυνάμεις ποὺ βρίσκονταν τὸ 1964 δεξιὰ τοῦ Κέντρου ἔκριναν τὴν ἐπέκταση ὑποχρεωτικῆς φοίτησης ἀπὸ 6 στὰ 9 ἔτη ὡς οὐτοπικὴ καὶ ἀνεφάρμοστη καὶ «ὡς ἀποβλέπουσα στὴν ὑπονόμευση τῆς κλασικῆς παιδείας καὶ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδεώδους». Ἡ προσπέλαση τῆς Ἀρχαίας Γραμματείας μὲ τὴ βοήθεια ἔγκυρων μεταφράσεων (ἔργα δόκιμων λογοτεχνῶν μας) δέχτηκε πολλὲς ἐπικρίσεις. Οἱ ἐπικρίσεις ἀπόβλεπαν ἄμεσα στὴ ματαίωση τῆς διδασκαλίας ἐκλεκτῶν ἔργων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας σὲ μετάφραση καὶ ἔμμεσα στὴ ματαίωση τῆς ἐπέκτασης τοῦ βασικοῦ σχολείου. Γιατί, ὅπως πολὺ σωστὰ τὸ διατύπωσε ὁ Κακοῦρος καὶ σὲ ἀνύποπτο χρόνο (1943 ἢ καὶ νωρίτερα), ἀναφερόμενος στὴν ἀνάγκη τῆς ἐπέκτασης τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης, ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ τὴ φαντασθεῖ πραγματοποιούμενη χωρὶς τὴν κατάργηση τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν (Παιδεία τεῦχος 28).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεση τοῦ Ν.Δ. 4379/1964 εἶναι σαφὴς καὶ μόνο ὅσοι εἶναι ἱκανοποιημένοι μὲ τὴν κατάσταση τῆς Παιδείας μας δὲ θέλουν νὰ τὸ δοῦν:

... Ἀπὸ τὴν βαθμίδα αὐτὴν θὰ ἀρχίση ὁ ἔφηβος νὰ ἀπολαμβάνη τὰ ἀγαθὰ τῆς κλασσικῆς Παιδείας, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητον διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ

ἰδίως διὰ τὸν Ἕλληνα θησαυρόν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὸν νὰ περιμένωμεν πρῶτον νὰ ἐκμάθη τὴν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων καὶ ἔπειτα νὰ τὸν φέρωμεν εἰς ἄμεσον πρὸς αὐτὰ ἐπικοινωνίαν, διότι τότε θὰ ἔπρεπε καὶ τὰ τρία ἔτη τοῦ Γυμνασίου νὰ ἀναλωθοῦν εἰς τὸ ἐπίπονον τοῦτο ἔργον, χωρὶς νὰ προφθάσωμεν τίποτε ἀπὸ τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον κόσμον ἰδεῶν νὰ προσφέρωμεν (ὅπως γίνεται ἀτυχῶς σήμερον εἰς τὰς τρεῖς πρώτας γυμνασιακὰς τάξεις), διὰ τοῦτο τὸ παρὸν σχέδιον Ν.Δ. (ἄρθρον 8) ὁρίζει ὅτι ἡ διδασκαλία ἐκλεκτῶν ἔργων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας θὰ γίνεται εἰς τὸ Γυμνάσιον ἐκ δοκίμων μεταφράσεων (Ν.Δ. 4379/1964, σελ. 24).

Σὲ προηγούμενη συνεργασία μας στὸ «Ἀντὶ» (τεῦχος 10) ἐξηγήσαμε ὅτι τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ποτὲ δὲν ὑπῆρξε αὐτοτελὲς καὶ αὔταρκες, ἀλλὰ πάντα ὑπηρετοῦσε τοὺς λίγους ποὺ θὰ συνέχιζαν τὶς σπουδές τους στὸ γυμνάσιο, ὅτι καὶ τώρα τὸ γυμνάσιο παίζει τὸ ρόλο ποὺ ἔπαιζε τὸ δημοτικό, δηλαδὴ ὑπηρετεῖ τοὺς λίγους ποὺ θὰ φοιτήσουν στὰ ἀνώτατα ἱδρύματα, ἀφοῦ περάσουν ἀπὸ τὰ φροντιστήρια. Προσπάθησα ὅμως νὰ δώσω διαφορετικὴ ἔννοια σ' ὅ,τι λέγεται αὐτοτέλεια ἢ αὐτάρκεια σχολείου. Ἔδωσα στὸν ὅρο αὐτοτελὲς ἢ αὔταρκες σχολεῖο δυναμικότητα καὶ δημιουργικότητα. Αὐτοτελὲς σχολεῖο μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ τὸ σχολεῖο ποὺ ἀνοίγει δρόμους στὸ σπουδαστή, καὶ ποὺ δὲν τὸν ὁδηγεῖ σὲ τυφλὰ μονοπάτια ἢ ποὺ δὲν τὸν μετατρέπει σὲ ἀχθοφόρο νεκρῶν γνώσεων. Καὶ ἔρχομαι σὲ ἕνα συγκεκριμένο παράδειγμα. Πάρετε π.χ. τὴ διδασκαλία τοῦ «μαθήματος» τῆς γραμματικῆς. Τὴ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς τῆς καθαρεύουσας ἢ τῆς δημοτικῆς – ἀδιάφορο – τὴν κάνουμε γιὰ τὴ γραμματική. Ἡ γραμματικὴ ἀπὸ μέσον ἔγινε αὐτοσκοπός. Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς εἶναι ἡ γλώσσα. Μὲ τὸ φορμαλιστικὸ τρόπο ποὺ τὴ διδάσκομε τὴν κάνουμε αὐτοσκοπό. Ὁ λαός μας θαυμάζει τὴ γραμματική, τὴ φοβᾶται καὶ τῆς ἀποδίδει ὑπερφυσικὲς δυνάμεις, γιατὶ οἱ δασκάλοι, «οἱ φωτισμένοι τοῦ Γένους», περισσότερο κατὰ τὰ πρῶτα ἑκατὸ χρόνια τοῦ ἐλεύθερου βίου μας καὶ λιγότερο τώρα, μὰ πάντα τὸ ἴδιο ἀποκλειστικά, χρησιμοποιοῦν τὴ γραμματικὴ ὡς διαχωριστικὴ γραμμὴ ἀνάμεσα στὸ μορφωμένο καὶ ἀμόρφωτο, ἐγγράμματο, ἀγράμματο κλπ.

Στήσαμε τὴ γραμματικὴ καὶ τὴν πρωτοθυγατέρα της τὴν ὀρθογραφία σὲ ἰδιαίτερο θρόνο μέσα στὸ σχολικό μας σύστημα καὶ βασανίσαμε χιλιάδες παιδιῶν μὲ τὴν κυριαρχία της. Ἡ γλώσσα μὲ τοὺς πλούσιους χυμούς της σὰν ἔκφραση καὶ αὐτοέκφραση, σὰν «ὄργανο» λογικὸ πῆρε δευτερεύουσα θέση, ὑπηρετικὴ μέσα στὸ πρόγραμμα. Θὰ χρειαστεῖ λοιπὸν νὰ γίνει ἀναμόρφωση τοῦ προγράμματος, γιὰ νὰ πάρει ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία τὴ θέση ποὺ τῆς ἀνήκει μέσα στὸ σχολεῖο.

Τὸ ἴδιο θὰ πρέπει νὰ γίνει μὲ τὶς ἐπιστῆμες καὶ μὲ τὰ μαθηματικά. Καὶ ἐδῶ ἐπικρατεῖ ὁ φορμαλισμὸς καὶ ὁ βερμπαλισμός, χαρακτηριστικὰ ὑπανάπτυχτων χωρῶν. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ ἐπανέλθω σὲ ἄλλη μελέτη.

Στὸ ἴδιο ἄρθρο μίλησα γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ δεκάχρονου βασικοῦ σχολείου, καὶ ποὺ οἱ προϋποθέσεις ποὺ ἔθεσα γιὰ τὴν ἄμεση καὶ ταχεῖα ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης ἀπὸ 6 σὲ 10 ἦταν ἡ ἀναμόρφωση τῶν σχολικῶν προγραμμάτων, ἦταν τὰ ποιοτικὰ κριτήρια στὴν ἐκλογὴ τῆς ὕλης καὶ ἡ μέθοδος. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ συνεργαστοῦν οἱ ἄριστοι ἐπιστήμονες σὲ κάθε κλάδο τοῦ ἐπιστητοῦ, γιὰ νὰ μᾶς δώσει ὁ καθένας ἀπὸ τὴν εἰδικότητά του καὶ σὲ συνεργασία μὲ ἄλλους τὶς πρῶτες καὶ βασικὲς ἔννοιες τῆς κάθε ἐπιστήμης ποὺ διδάσκεται στὸ σχολεῖο, ποὺ μόνο αὐτὲς ἂν διδαχτοῦν μὲ τὴ σωστὴ μέθοδο θὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸ φόρτο τῆς ὕλης τῶν σχολικῶν προγραμμάτων. Ἕνας αἰσιόδοξος τῆς μάθησης, ὁ JEROME BRUNNER, εἶπε μερικὲς ἀλήθειες τώρα καὶ μερικὰ χρόνια, ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπηρεάζουν τὴ σύνταξη προγραμμάτων:
Τὸ πρῶτο καὶ τὸ πιὸ σπουδαῖο πρόβλημα στὴ σύνταξη προγραμμάτων εἶναι τὸ πῶς θὰ συντάξεις ἕνα πρόγραμμα, ποὺ θὰ μπορεῖ νὰ διδαχτεῖ ἀπὸ τὸν κοινὸ δάσκαλο σὲ κοινοὺς μαθητὲς καὶ ποὺ συγχρόνως τὸ πρόγραμμα αὐτὸ νὰ ὁδηγεῖ τοὺς μαθητὲς καθαρὰ νὰ πλησιάσουν τὶς βασικὲς ἀρχὲς ποὺ διέπουν τὶς διάφορες περιοχὲς τοῦ ἐπιστητοῦ. Τὸ πρόβλημα ἔχει δύο ὄψεις: 1) Πῶς θὰ ξαναγραφοῦν τὰ βασικὰ μαθήματα (SUBJECTS) καὶ πῶς τὸ ὑλικὸ νὰ ξαναχυθεῖ μὲ ἕνα τέτοιο τρόπο, ποὺ οἱ δυναμογόνες καὶ βασικὲς ἰδέες τοῦ μαθήματος (τῆς συγκεκριμένης ἐπιστήμης) νὰ πάρουν κεντρικὴ θέση στὴν ἀνάπτυξή του. 2) Πῶς νὰ προσαρμόσεις τὸ ἀναμορφωμένο αὐτὸ ὑλικὸ στὶς ἱκανότητες καὶ ἀτομικὲς διαφορὲς τῶν μαθητῶν καὶ στὶς διάφορες σχολικὲς βαθμίδες.

Τὸ αἰσιόδοξο μήνυμα ποὺ μᾶς φέρνει ὁ JEROME BRUNNER εἶναι πὼς ὁποιαδήποτε ἰδέα μπορεῖ νὰ παρουσιαστεῖ μὲ τίμιο τρόπο σ' ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς σχολικῆς ἡλικίας, ἀρκεῖ νὰ παρουσιαστεῖ ἡ δομὴ τοῦ μαθήματος σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὸ παιδὶ ἀντικρίζει τὸν κόσμο καὶ τὰ πράγματα. Ἡ κατάκτηση τῆς γλώσσας σὲ μιὰ μορφὴ περισσότερο δυναμικὴ καὶ ἀκριβὴ ἀργότερα στηρίζεται πάνω στὴν πρώτη ἐπαφή, ποὺ ἔχει τὸ παιδὶ μὲ τὴ γνωστικὴ αὐτὴ περιοχὴ στὴ μικρή του ἡλικία.

Ὅσα διδακτήρια καὶ ἂν οἰκοδομή-

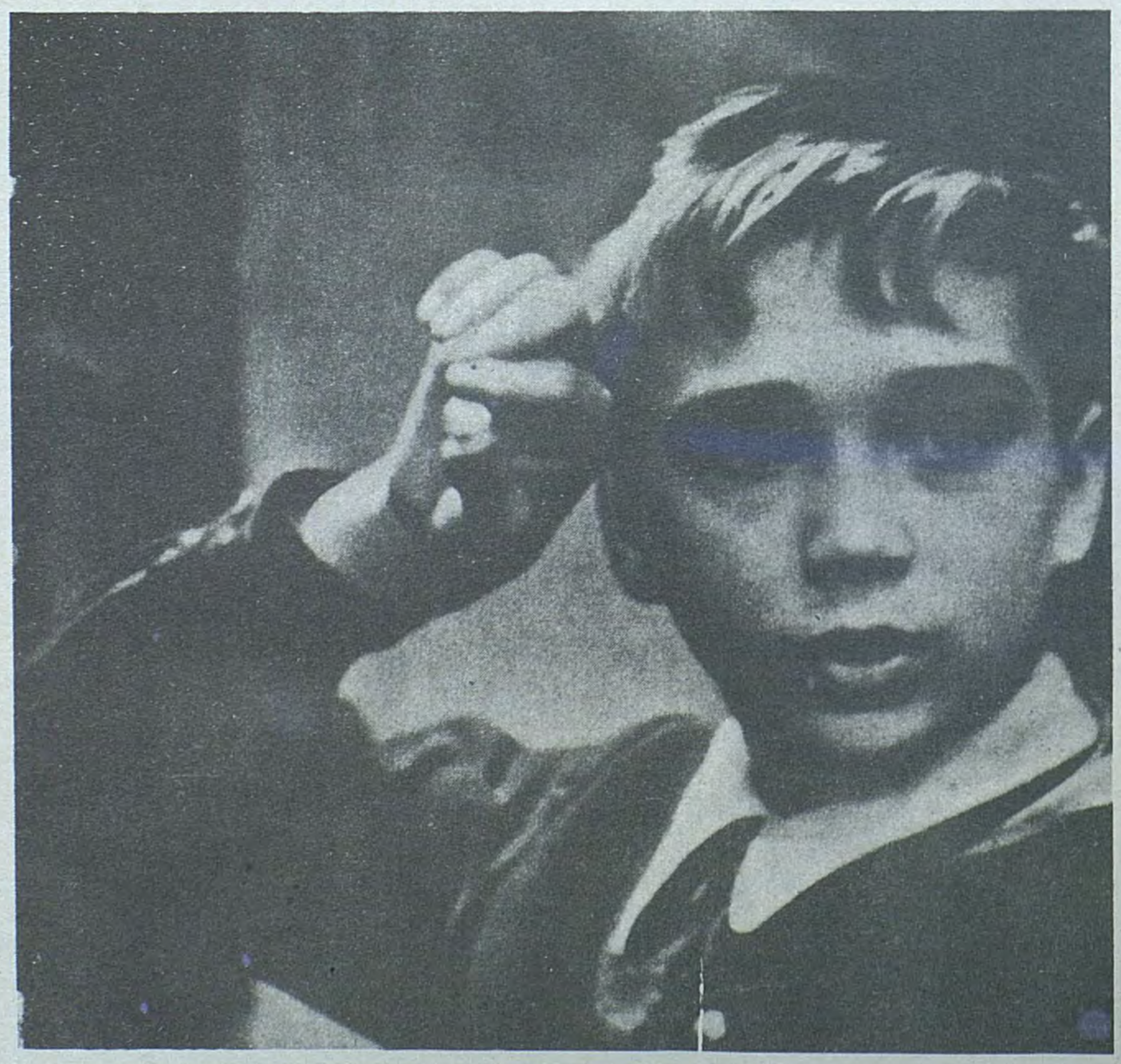

σουμε, ὅσα ἐποπτικὰ μέσα καὶ ἂν προμηθευτοῦμε γιὰ τὰ σχολεῖα μας, ἂν δὲν ἀναμορφώσουμε τὰ προγράμματά μας καὶ ἂν δὲ μεταβάλουμε ριζικὰ τὸν τρόπο διδασκαλίας, ἡ ἐκπαίδευσή μας θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι καθυστερημένη καὶ στατική. Ἄλλωστε, οἱ ἐλάχιστες «ἀναμορφώσεις» προγραμμάτων, ποὺ ἔγιναν στὸ παρελθόν, στηρίχτηκαν σὲ μιὰ προσθαφαιρετικὴ διαδικασία καὶ αὐτὸ εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ ξαναχύσιμο τῆς ὕλης, ἀναμόρφωση στὴν πλήρη ἔννοια τοῦ ὅρου.

Γιὰ νὰ ἀποκτήσουμε ἕνα οὐσιαστικὰ αὐτοτελὲς καὶ αὔταρκες ἐνιαῖο βασικὸ σχολεῖο ἐννεάχρονο ἢ δεκάχρονο γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ μας θὰ χρειαστεῖ νὰ ἐπιστρατέψουμε ὅ,τι ἱκανὸ διαθέτει αὐτὸς ὁ τόπος σὲ ἐπιστημονικὸ δυναμικό. Ἡ ἀναμόρφωση τῶν προγραμμάτων ἀπαιτεῖ τὴ συνεργασία τῶν κορυφαίων σὲ κάθε εἰδικότητα καὶ τὸ ἀντικείμενο εἶναι μέγα. Πρόκειται γιὰ τὴν καθολικὴ προώθηση τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ τὴν ὑπανάπτυχτη οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ βαθμίδα, ποὺ τόσα χρόνια τώρα βρίσκεται, σὲ μιὰ ἀνώτερη βαθμίδα πολιτισμοῦ καὶ οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Ὅλες οἱ τάξεις θὰ ὠφεληθοῦν ἀπ' αὐτὴ τὴν πρόοδο καὶ ἡ ἐκσυγχρονιζόμενη ἀστική μας τάξη – ἂν ἐκσυγχρονίζεται δὲ θὰ βγεῖ ζημιωμένη.

Ἀπευθύνουμε ἔκκληση στὸ κόμμα ποὺ κυβερνᾶ τώρα νὰ ἐγκαταλείψει τὴν ταχτικὴ τῆς ἄμυνας καὶ τῆς διατήρησης τῶν ξεπερασμένων θέσεων στὸ θέμα τῆς παιδείας καὶ νὰ μπεῖ στὴν ἐπίθεση. Νὰ καταχτήσει νέες θέσεις γιὰ νὰ βγεῖ ἀνανεωμένη καὶ νὰ δικαιολογήσει τουλάχιστο σ' αὐτὸ τὸν τομέα καὶ τὸν τίτλο τῆς «Νέας Δημοκρατίας».

Ἀπευθύνουμε, ἐπίσης, ἔκκληση στὴν ἀντιπολίτευση νὰ συνεργαστεῖ μὲ τὴν προώθηση σχημάτων ποὺ νὰ καταλήγουν σὲ συμφωνία. Ἡ προβολὴ οὐτοπιστικῶν καὶ ἀνέφικτων σχημάτων ὁδηγεῖ στὴ σκλήρυνση καὶ στὴ δικαιολόγηση μιᾶς στείρας τακτικῆς ἀπὸ τὶς δυνάμεις ποὺ βρίσκονται στὴν ἐξουσία.

Ἰδιαίτερα, ἀπευθυνόμαστε στοὺς διανοούμενους ὅλων τῶν παρατάξεων νὰ ἀποβάλουν τὴν πατερναλιστικὴ νοοτροπία ποὺ ἔχουν ὅλοι ἀναπτύξει σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ στεγανὰ τῆς αὐτοϊκανοποίησης καὶ τοῦ ὀμφαλοσκοπισμοῦ, ποὺ εἶναι περιχαρακωμένοι, καὶ νὰ προτείνουν λύσεις πραγματοποιήσιμες, ἐφικτὲς καὶ ἐξίσου τολμηρές.

Οἱ διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 4379/1964 ἦταν μιὰ μελετημένη, βασανιστικὰ ὑπεύθυνη προσπάθεια γιὰ μιὰ μετρημένη καὶ νοικοκυρεμένη μεταρρύθμιση, στηριγμένη στὶς συνθῆκες μας. Καὶ παραταῦτα χτυπήθηκε ἀπὸ τὶς δυνάμεις ποὺ κατέχουν τὸ χῶρο δεξιὰ τοῦ Κέντρου. Ὅσοι διαβάζαμε τότε τὶς καθημερινὲς ἐπικρίσεις στὸν ἡμερήσιο τύπο, σχηματίσαμε τὴν ἐντύπωση πὼς τὰ ἐλάχιστα σημεῖα ὑπεύθυνης κριτικῆς δὲν ξεχώριζαν ἀπὸ τὶς δημαγωγικὲς κρίσεις, ποὺ κυριαρχοῦσαν στὸ ἴδιο κείμενο. Ἐν τούτοις, θὰ περιμέναμε ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους μιὰ περισσότερο ὑπεύθυνη στάση ἀπέναντι σὲ προτάσεις ποὺ ἀποσκοποῦσαν νὰ μᾶς βγάλουν ἀπὸ τὸ τέλμα. Καὶ τώρα ποὺ μελετοῦμε τὰ κείμενα αὐτά, βρίσκουμε πὼς δὲ θά 'ταν δύσκολο στοὺς εἰσηγητὲς τῆς τότε συμπολίτευσης νὰ ξεχωρίσουν τὶς ἐποικοδομητικὲς κρίσεις, νὰ τὶς κάνουν δεκτὲς καὶ νὰ διαφωτίσουν τὴν κοινὴ γνώμη.

Τὸ ἀποτέλεσμα: ματαιώθηκε μιὰ ἀκόμη ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση καὶ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ν' ἀρχίσουμε πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀφοῦ στὸ μεταξὺ ἔχουμε ἐπιφορτιστεῖ νὰ ξεκαθαρίσουμε τὰ συσσωρευμένα ἐρείπια τῆς ἀνερμάτιστης καὶ ἐγκληματικῆς ταχτικῆς στὸ χῶρο τῆς παιδείας ποὺ ἀκολούθησαν οἱ κυβερνήσεις τῆς ἀνωμαλίας.

Στὸ χῶρο τῆς στοιχειώδους παιδείας βγαίνουμε βαθύτερα τραυματισμένοι, σὲ σημεῖο ποὺ δὲν τολμοῦμε νὰ ἐμπιστευτοῦμε τὴν παιδεία μας στοὺς λειτουργούς της, γιατὶ ἡ στάθμη τους, ὄχι ἐξ αἰτίας τους, βέβαια, εἶναι πολὺ χαμηλή. Καὶ τοῦτο θὰ πρέπει νὰ τὸ συνειδητοποιήσει ἡ κλαδικὴ ὀργάνωση τῶν δασκάλων, ἀφοῦ κάνει τὴν ἀπαιτούμενη αὐτοκριτική. Ὅσο γρηγορώτερα τὸ κάνει αὐτό, τόσο καλύτερα γιὰ τὸν κλάδο τῶν δασκάλων. Προτάσεις σὰν αὐτὲς ποὺ κάνει γιὰ ὀκταθέσιο δημοτικὸ σχολεῖο δείχνουν πὼς δὲν ἔχει καταλάβει τὸ βάθος τοῦ προβλήματος. Σὲ μιὰ πραγματικὴ ἀναμόρφωση τῶν προγραμμάτων οἱ δάσκαλοι, μὲ τὰ ἐφόδια ποὺ διαθέτουν, δὲ θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ διδάξουν σωστὰ οὔτε κὰν στὸ χῶρο – σωστότερα, στὶς ἀνώτερες βαθμίδες τοῦ χώρου – ποὺ κατέχει ὡς τώρα ἡ Δημοτικὴ ἐκπαίδευση. Καὶ φυσικά, μιὰ προώθησή τους σὲ μεγαλύτερες τάξεις κάθε ἄλλο παρὰ θετικὰ ἀποτελέσματα θὰ ἀποδώσει.

Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ προσέξει καὶ τὸ εἰδικὸ προσωπικὸ ποὺ ἐργάζεται στὴ Μέση. Πολὺ φοβοῦμαι πὼς δὲ θὰ εἶναι καὶ πολλοὶ ἀπ' τοὺς δασκάλους τῆς Μέσης ἕτοιμοι νὰ διδάξουν στὸ ἐνιαῖο βασικὸ ἐννεάχρονο ἢ δεκάχρονο σχολεῖο. Θὰ πρέπει τὸ συλλογικὸ ὄργανο τῆς Μέσης, μὲ αὐτοκριτικὴ καὶ αὐτοέλεγχο, νὰ καταστήσει συνειδητὸ στοὺς καθηγητές, ὅτι δὲν θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς αὐξημένες ἀπαιτήσεις διδασκαλίας τῆς μητρικῆς γλώσσας, τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν μὲ τὴ σημασία ποὺ θὰ πρέπει νὰ δοθεῖ στὰ μαθήματα αὐτὰ σὲ ἕνα βασικὸ καθολικὸ ἐνιαῖο σχολεῖο:

Τὸ βασικὸ ἐνιαῖο σχολεῖο θὰ στηριχτεῖ πάνω στὶς παρακάτω θέσεις καὶ ἡ ἱκανοποίηση τῶν ἀπαιτήσεων ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὶς θέσεις αὐτὲς θὰ εἶναι τὸ κριτήριο γιὰ τὴν ἐργασία τοῦ δασκάλου:

- *Τότε μονάχα θὰ ἐπιβιώσουν οἱ σπουδαστές μας καὶ θὰ ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικὰ τὰ προβλήματα ἑνὸς κόσμου ποὺ μεταμορφώνεται ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, ἂν γίνει πλήρης ἀνάπτυξη καὶ ἐνεργοποίηση καὶ ἀξιοποίηση τῶν πνευματικῶν τους δυνάμεων στὸ σχολεῖο.*
- *Μπροστὰ στοὺς δασκάλους καὶ ἰδι-*

αίτερα στοὺς δασκάλους ποὺ θὰ διδάσκουν στὸ νέο βασικὸ ἐνιαῖο σχολεῖο μπαίνει σὰν ὕψιστο καθῆκον νὰ βοηθήσουν τὸ μαθητή, καὶ τὸν πιὸ «ἀνεπίδεκτο», νὰ ὁλοκληρώσει τὶς πνευματικές του δυνατότητες. Καλὴ καὶ εὐμέθοδη ἐργασία τοῦ δασκάλου θὰ θεωρεῖται ἐκείνη ποὺ θὰ ἐπιτύχει νὰ κινήσει δημιουργικὰ τὸ λιγότερο προικισμένο μαθητή.

Ἡ ἀναμόρφωση τῶν προγραμμάτων ποὺ προτείνουμε νὰ στηριχτεῖ στὴ δομὴ κάθε μαθήματος, στὸ ὑφάδι καὶ στὸ στημόνι τῆς κάθε ἐπιστήμης ποὺ προσφέρεται στὸ σχολεῖο. Αὐτὴ ἡ δομικὴ ἀναμόρφωση βοηθᾶ καλύτερα τὸν ἀδύνατο μαθητὴ καὶ εἶναι περισσότερο χρήσιμη γι' αὐτὸν καὶ τὸ ξετύλιγμα τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων. Κριτήριο, λοιπόν, τῆς ἐργασίας τῶν δασκάλων θὰ εἶναι ἡ ἀνάπτυξη καὶ τὸ ξετύλιγμα τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀλλοτριωμένου καὶ περιθωριακοῦ μαθητῆ τοῦ σχολείου μας. Μὲ λίγα λόγια, τὸ βασικὸ σχολεῖο καὶ ἡ ἐργασία τοῦ δασκάλου δὲ θὰ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τοὺς λίγους καλοὺς καὶ οἰκονομικὰ εὐνοημένους μαθητές, ἀλλὰ στούς, ὡς τώρα, ἀπὸ τὸ ἐκπαιδευτικό μας σύστημα παραμελημένους. Ἀπ' αὐτούς, κατὰ κύριο λόγο, θὰ ἀντλεῖ τὰ ταλέντα καὶ ἀπ' αὐτοὺς θὰ ἀνανεώνεται τὸ ἐπιστημονικό μας δυναμικό.

Ἔτσι, ἀπὸ τὴ μιά, θὰ διευρυνθεῖ ἡ βάση ἀπ' ὅπου θὰ ἀντλοῦνται τὰ ταλέντα σ' ὅλη τους τὴ δυνατὴ ποικιλία γιὰ μιὰ συνεχῆ ἀνανέωση καὶ ἐμπλουτισμὸ τῶν στελεχῶν τῆς κοινωνίας μας, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, θὰ μορφώνονται ὅλοι, ὅσο οἱ δυνατότητές τους τὸ ἐπιτρέπουν. Δὲν εἶναι αὐτὸ μιὰ ἐκπλήρωση χρέους τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι σ' ἕναν λαό, ποὺ τόσο βασανίστηκε κι ἐξακολουθεῖ νὰ βασανίζεται ἀπὸ τὴ φτώχεια καὶ τὴν κακοδιοίκηση;

Ὅσο γιὰ βαθύτερους μετασχηματισμοὺς στὴν ἐκπαίδευσή μας, αὐτοί, φοβοῦμαι, θὰ πρέπει νὰ περιμένουν ὥσπου νὰ πραγματοποιηθοῦν βαθύτεροι κοινωνικοὶ μετασχηματισμοί.

Θεόφραστος Γέρου

Ο ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ ΤΟΥ '44

"Ενας ὑπέροχος λαός, μιὰ ἀνάξια ἡγεσία"

Τοῦ Δημ. Κυριαζῆ

Μικρὴ συμβολὴ στὴ μελέτη τοῦ «Δεκέμβρη τοῦ 44». Ἂν καὶ ἡ ἐνασχόληση μὲ τὴν περίοδο ἐκείνη, εἶναι γιὰ μᾶς –τὴ γενιὰ τῆς ἀντίστασης– σκάλισμα ἀλγεινῆς ἀγιάτρευτης πληγῆς... Ὑπενθυμίζω τὰ ὅσα ἀναφέρει ὁ Γ. Παπανδρέου στὸ βιβλίο του «Ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος» καὶ σὲ ἕνα ἄρθρο του στὴν «Καθημερινή», τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946 (ἂν θυμᾶμαι καλά). Ὑποστηρίζει ὅτι: «Διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα (δηλ. ἡ Κυβέρνηση τῆς Μ. Ἀνατολῆς –σημ. δική μου) ἔπρεπε νὰ συμφωνήσωμεν μὲ τὸ Ε.Α.Μ. Καὶ τὸ ἐπιτύχαμεν (Λίβανος –σημ. δική μου). Ἐν συνεχείᾳ ἔπρεπε νὰ φέρωμεν ἀντιμέτωπους τοὺς Ἄγγλους μὲ τὸν Ε.Λ.Α.Σ, ὁπότε ἡ τύχη τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. ἦτο προκαθωρισμένη....»

Μὲ τὰ ὅσα, ἐπιπρόσθετα, ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὰ Ἐγγλέζικα ἀρχεῖα, κ.λ.π., δὲν μένει πιὰ ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία καὶ στὸν πιὸ κακόπιστο, ὅτι τὸ «Δεκέμβρη» τὸν ἐπιδιώξανε, ὀργάνωσαν, προκάλεσαν οἱ Ἄγγλοι (μὴν ξεχνᾶμε καὶ τὸν τότε ἀρχηγὸ τῆς Ἀστυνομίας, Ἄ. Ἔβερτ, καὶ τὶς στενὲς σχέσεις του μὲ τὶς ἀγγλικὲς ὑπηρεσίες) μὲ ὄργανό τους ἐδῶ, τὸν ὑποταχτικό τους Γ. Παπανδρέου (ἂς θυμόμαστε ὅτι αὐτοὶ τὸν διόρισαν πρωθυπουργό....), πίσω ἀπὸ τὸν ὁποῖο συσπειρώθηκαν οἱ ταγματασφαλίτες, οἱ δοσίλογοι, οἱ ἀντιδραστικοί.

Τοῦτο εἶναι πιὰ ἀναντίρρητη ἱστορικὴ ἀλήθεια. Ὁ λόγος εἶναι ξεκάθαρος: Οἱ κύκλοι αὐτοὶ βλέπανε ὅτι μιὰ ὁμαλὴ ἐξέλιξη θὰ ὁδηγοῦσε καὶ σὲ ἐκλογικὸ θρίαμβο τοῦ Ε.Α.Μ. (θὰ συγκέντρωνε ὁπωσδήποτε τὸ 80-90 % τῶν ψήφων), πρᾶμα ποὺ πάει νὰ πεῖ ἀμετάκλητο θάψιμο τοῦ παλιοῦ κοινωνικοῦ συστήματος καὶ ἀντικατάστασή του μὲ τὸ λαϊκοδημοκρατικὸ κράτος ποὺ χτιζόταν κιόλας στὶς ἐλεύθερες περιοχές· θὰ ὁδηγοῦσε σὲ ἀποτίναξη μιὰ γιὰ πάντα τοῦ ζυγοῦ τῶν «προστατῶν» – βασικὰ τῶν Ἄγγλων – καὶ στὴν κατοχύρωση – γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ἀπελευθέρωση (1821) καὶ δῶ – μιᾶς πραγματικῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Ἡ ὁμαδικὴ προσχώρηση τοῦ λαοῦ στὸ ΕΑΜ, ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ πρόγραμμά του, τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς θυσίες του, μὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι τὰ ἀστικὰ κόμματα εἴτε συνεργάστηκαν μὲ τοὺς καταχτητές, εἴτε λουφάξανε, εἴτε –μερικὰ στελέχη τους– φύγανε στὴ Μ. Ἀνατολή. Τὴν ἐκεῖ «ἀπελευθερωτικὴ» δράση τους καὶ τὸ ποιόν τους γενικά, περιγράφει ὡραῖα ὁ Σεφέρης στὸ ποίημα ποὺ ἔγραψε στὴν Ἰταλία, λίγο πρὶν –Ὀχτώβρης 44– μπαρκάρει ἡ «Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητος» γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Δημοσιεύτηκε τώρα τελευταῖα. Καὶ ὁ Σεφέρης τοὺς ἤξερε καλά, τοὺς «ζοῦσε ἀπὸ μέσα».

Γιὰ τὸ πόσο τὸ ΕΑΜ καὶ ὁ πόθος τῆς ἀλλαγῆς εἶχε συνεπάρει τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ Ἔθνους, θέλω νὰ ἀναφέρω τρία χαρακτηριστικὰ γεγονότα: α) Στὸ ΕΑΜ ὀργανώθηκε καὶ ἡ τεράστια πλειοψηφία τοῦ κατωτέρου κλήρου καὶ ἀρκετοί δεσποτάδες. β) Ὅταν ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος ἀποβιβάστηκε στὴν Καλαμάτα– μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της– καὶ διαπίστωνε ὅπου περνοῦσε– στὴν πολιτεία καὶ στὴν ὕπαιθρο – τὸ λαϊκὸ συναγερμὸ καὶ ἐνθουσιασμὸ ὑπὲρ τοῦ ΕΑΜ, ἔλεγε, ἀνεπιφύλαχτα, στοὺς συνοδούς του: Ἂς ἔρθει ὁ Πρόεδρος (Παπανδρέου) νὰ διαπιστώσει ποιὸν θέλει ὁ λαός... Καὶ γ) νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι κατὰ τὴν Κατοχὴ καὶ μεταπελευθερωτικά, λειτουργοῦσε ΚΟΒΑ (Κομματικὴ - Κομμουνιστικὴ - Ὀργάνωση Βάσης) Βιομηχάνων!!! Ὁ Ζαχαριάδης, ὅταν γύρισε, δὲν πίστευε στὰ μάτια του, βλέποντας τὸ ἀπίθανο δίχτυ τῶν Κ. Ὀργανώσεων.

Καὶ ἑπομένως, τὸ ΕΑΜ δὲν εἶχε πρόθεση, δὲν εἶχε κανέναν, μὰ κανέναν ἀπολύτως λόγο νὰ ἐπιδιώκει τὴ σύγκρουση. Ἡ ἴδια ἡ διάταξη τῶν δυνάμεων τοῦ ΕΛΑΣ, μόλις τὰ Δεκεμβριανὰ ἀρχίσανε, εἶναι ἕνας ἀποστομωτικὸς ἀκόμη μάρτυρας.

Ὁ Δεκέμβρης· εἴτανε παγίδα στὴν ὁποία ἔπεσε.

Ἀλλὰ μιὰ καὶ τὸ ΕΑΜ ἀπάντησε στὴν προβοκάτσια (στὴ δολοφονία τῶν 28 πατριωτῶν στὶς 3.12.44) μποροῦσε νὰ νικήσει; Μποροῦσε νὰ πετύχει τὸν πρῶτο ταχτικὸ στόχο, τὴν κατάληψη τῆς Ἀθήνας, καὶ νὰ τὰ βγάλει πέρα νικηφόρα σὲ μιά, ἐνδεχόμενη, εὐρύτερη ἀντιπαράταξή του μὲ τὶς βρετανικὲς δυνάμεις; (Καὶ αὐτό, παρὰ τὴν παραχώρηση τῆς χώρας μας

στὴ σφαίρα ἐπιρροῆς τῆς Ἀγγλίας, παρὰ τὰ μηνύματα Τίτο, Δημητρὼφ – ποὺ τώρα τελευταῖα εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας).

Ἡ ἀπάντηση εἶναι μία: ΜΠΟΡΟΥΣΕ!!

Ἂν ἡ Ἀθήνα καταλαμβανότανε ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ, ὑπῆρχε περίπτωση νὰ κάνουν ἀποβάσεις οἱ Ἄγγλοι; Μπορεῖ –στὴ λύσσα τους– νὰ ἐπιχειροῦσαν. Ἀλλὰ ἦταν στὰ σίγουρα καταδικασμένη κάθε ἀπόπειρα.

Μιὰ καὶ γιὰ τὸ ΕΑΜ χάθηκε ἡ Ἀθήνα, μποροῦσε ὁ ἀγώνας νὰ συνεχιστεῖ καὶ νὰ λήξει νικηφόρα ἢ τουλάχιστον μὲ μιὰ συμφωνία καλύτερη καὶ ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Λιβάνου;

Μποροῦσε! Καὶ νά γιατί:

α) Ὁ βασικὸς παράγοντας γιὰ τὴν ἔκβαση ἑνὸς ἀγώνα, εἶναι ἡ πίστη ποῦ βρίσκεται τὸ δίκιο, καὶ αὐτὸ καθορίζει καὶ τὸ ἠθικὸ τῶν ἀντιπάλων. Στὴν περίπτωσή μας, οἱ παράγοντες αὐτοὶ δροῦσαν ἀποκλειστικὰ ὑπὲρ τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Θὰ πῶ δυὸ λόγια γιὰ τὸ ἠθικὸ τῶν Ἐλασιτῶν. Φεύγοντας ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὸ ἠθικό μας ἦταν ψηλότερο ἀπὸ τότε ποὺ μπήκαμε. Καὶ ἀπερίγραφτη ἡ φλόγα γιὰ σύγκρουση. Καὶ ζωντανεύουν ἀκόμα μπροστά μου οἱ εἰκόνες τῶν Ἐλασιτῶν ποὺ κλαίγανε ἀπὸ τὸ κακό τους –ἐκεῖ στὰ κράσπεδα τῆς Πάρνηθας ἢ καὶ πιὸ πέρα– σὰν φτάνανε οἱ ἀκατανόητες γιὰ μᾶς διαταγὲς γιὰ συνεχῆ ὑποχώρηση... Ὅπως κλαίγανε, ἀργότερα, μὲ τὴν παράδοση τῶν ὅπλων...

β) Τὸ ἔμψυχο ὑλικό. Γιὰ νὰ προωθηθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα οἱ Ἄγγλοι, νὰ καταλάβουν καὶ νὰ διατηρήσουν μόνον τὰ ἀστικὰ κέντρα ποὺ στὴν κατοχὴ διατηρούσανε οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι, ἔπρεπε νὰ φέρουν στὴ χώρα μας τουλάχιστον τετραπλάσιες δυνάμεις ἀπὸ ὅσες διατηροῦσαν οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι. Δηλ. κοντὰ 50 μεραρχίες! Καὶ θὰ χρειαζόντουσαν μῆνες. Πράγμα ἐντελῶς ἀδύνατο. Μά, κι ἂν αὐτὸ γινότανε, πάλι τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ μποροῦσε νὰ βαστάξει τὸν ἀγώνα ἀπεριόριστα. Ἀναφέρω χαρακτηριστικά: Στὴ διάρκεια τῶν Δεκεμβριανῶν, μεγάλη Ἀγγλικὴ δύναμη ἀποβιβάσθηκε στὸ Κρυονέρι Μεσολογγίου. Ἐκμηδενίστηκε ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὸ 36ο Σύνταγμα τοῦ ΕΛΑΣ, ποὺ πῆρε ἄφθονο ὁπλισμό, τζὶπ κλπ. Τὴν ἴδια τύχη εἶχε καὶ μιὰ ἄλλη ἀπόπειρα τῶν Ἄγγλων στὸν Ἰσθμό.

γ) Ὁ ὁπλισμός. Ἐδῶ, φυσικά, ἐμεῖς μειονεχτούσαμε ἀποφασιστικά. Ἀλλά, οἱ πηγὲς ἀνεφοδιασμοῦ μας ὑπῆρχαν, ὅπως καὶ στὴν Κατοχή. Τότε οἱ Γερμανοβούλγαροι καὶ Ταγματασφαλίτες, τώρα θὰ ἦταν οἱ Ἐγγλέζοι. Καὶ ἡ πεῖρα τῆς Κατοχῆς λέει ὅτι μπορούσαμε πολὺ καλὰ νὰ λύσουμε αὐτὸ τὸ πρόβλημα.

Στηριγμένο ἀποκλειστικὰ στὶς δικές του δυνάμεις!

Ἡ γνώμη μου αὐτή, δὲν εἶναι τωρινὴ καὶ συναισθηματική, ἀλλὰ τὴν εἶχα καὶ τότε –Δεκέμβρης 44– ὅπως τὴν εἶχαν καὶ τὰ στελέχη τῆς Ταξιαρχίας μας, μὲ τὰ ὁποῖα τότε τὰ κουβεντιάζαμε. Καὶ ὁπωσδήποτε, ὅλοι οἱ Ἐλασίτες– ἀντάρτες καὶ στελέχη. Καὶ ἦτανε βασισμένη προσεχτικὰ στὸ συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων, στὴν ἀνάλυση ὅλων τῶν παραγόντων ποὺ καθορίζουν τὴν ἔκβαση μιᾶς μάχης.

Ἡ Ἀθήνα γιὰ τὸν ΕΛΑΣ ἦταν περίπατος, ἂν ἡ μάχη διεξαγότανε στρατιωτικὰ ὀρθά. (Τὸ γράψιμο καὶ ἡ ἀνάλυση ἐκείνης τῆς μάχης τελειώνει. Πάντως, οἱ δυνάμεις τοῦ ΕΛΑΣ ποὺ πήρανε μέρος, δὲν ἦτανε ἀκριβῶς ἐκεῖνες ποὺ ἀναφέρει ὁ Γ.Δ. Τζίμας στὸ 9ο τεῦχος τοῦ ΑΝΤΙ. Καὶ σωστὸ εἶναι νὰ μὴν ἀναφέρονται στοιχεῖα γιὰ τὰ ὁποῖα κανεὶς δὲν εἶναι ἀπόλυτα βέβαιος. Γιατὶ αὐτὰ μένουν. Καὶ δημιουργοῦν ἐσφαλμένες κρίσεις).

Τὴν εὐθύνη γιὰ τὸ χάσιμο ἐκείνης τῆς μάχης, τὴ φέρνει, βασικά, ἡ πολιτικὴ ἡγεσία στοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς τῆς ὁποίας ὑποταχτήκανε οἱ στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις. Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία δὲν ἀπόβλεπε σὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ στρατιωτικὴ νίκη, ἀλλὰ μᾶλλον σὲ πίεση γιὰ πολιτικὴ λύση. Καὶ ὁπωσδήποτε, εἶχε αὐταπάτες, στὴν ἀρχὴ τουλάχιστον, γιὰ τὶς προθέσεις τῶν Ἄγγλων. Δὲν πίστευε ὅτι οἱ Ἄγγλοι θὰ ἐπεμβαίνανε σ' ἕναν ὁλοκληρωτικὸ πόλεμο ἐναντίον μας, γιὰ τὴν τελειωτικὴ συντριβή μας. Δὲν εἶχε ξακαθαρίσει ὅτι οἱ προβοκάτσιες καὶ ἄλλες ἐναντίον μας ἐνέργειες, ἦτανε μέρη ἑνὸς ὁλοκληρωμένου σχεδίου ἐναντίον μας, ἀλλὰ τὶς ἔβλεπε σὰν ἀσύνδετες πράξεις ντόπιων ὑπεραντιδραστικῶν, ταγματασφαλίτικων στοιχείων. Γιὰ τοῦτο, ἀντὶ νὰ ἀφοπλίσει ἢ τουλάχιστον νὰ περιορίσει στὰ μέρη ποὺ μένανε τὶς ἀγγλικὲς δυνάμεις (4.500 σὲ διάφορα μέρη τῆς χώρας), τὶς ἄφησε καὶ συγκεντρωθήκανε στὴν Ἀθήνα μαζὶ μὲ χιλιάδες ταγματασφαλίτες!! Καὶ στὴν Ἀθήνα, δὲν χτυποῦσε τὶς ἀγγλικὲς δυνάμεις καὶ τότε ἀκόμα ποὺ ἐπεμβαίνανε γιὰ νὰ διασώσουν ἐχθρικὲς στὸν ΕΛΑΣ δυνάμεις (καὶ τὶς διέσωζαν, ὅπως στοῦ Μακρυγιάννη κ.λ.π.). Μόλις οἱ Ἄγγλοι συγκεντρώθηκαν στὴν Ἀθήνα καὶ φέρανε καὶ ἐνισχύσεις, ἄρχισαν ἐκεῖνοι τὴν ἄμεση στρατιωτικὴ ἐπέμβαση.

δ) Ντόπιοι συνεργάτες τῶν Ἄγγλων. Ἡ στρατολογία θὰ βασιζότανε στὶς ἀντιδραστικὲς δυνάμεις. Θὰ ἀπέδιδε λιγότερες ἀπὸ ὅσες τὴν Κατοχὴ πήγανε στὸν ΕΔΕΣ, στὰ Τάγματα Ἀσφαλείας, στὴν ΠΑΟ. Καὶ θὰ βγαίνανε ἀπὸ τοὺς ἴδιους κύκλους, ἂν δὲν ἤντουσαν ἀκριβῶς οἱ ἴδιες. Μὰ ἡ μαχητικὴ ἀξία τῶν δυνάμεων αὐτῶν εἶχε κριθεῖ: συγκρουστήκανε μὲ τὸν ΕΛΑΣ καὶ συντριφτήκανε στὸ πὶ καὶ φί. Καὶ ὅτι ἡ στρατολογία δὲν θὰ ἀπόδινε μεγαλύτερο ἀριθμό, τὸ στηρίζω στὸ ὅτι στὴν Κατοχὴ ἡ ἀντίδραση ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ σπρώξει ὅλες τὶς δυνάμεις ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἐπηρεάσει στὰ Τάγματα Ἀσφαλείας. Ἡ συγκρότησή τους δηλ. δὲν ὀφείλεται σὲ κάποιους ναζὶ τοπικοὺς παράγοντες, ἀλλὰ ξεκίνησε ἀπὸ πολὺ ψηλά. Γιὰ τὸ ρόλο τῶν Ἄγγλων ὑπάρχουν στοιχεῖα: Παραθέτω μιὰν ἄλλη πληροφορία. Μᾶς τὴν εἶχε πεῖ ὁ μακαρίτης συνταγματάρχης Παναγιώτης Παπαδόπουλος (Ἀπὸ τὸν Ἀετὸ Τριφυλίας), διοικητὴς τοῦ 9ου Συντάγματος τοῦ ΕΛΑΣ καὶ ἀργότερα Ἐθνοσύμβουλος: Περνώντας ἀπὸ τὴ Ρούμελη στὴν Πελοπόννησο –μετὰ τὴ λήξη τῆς συνόδου τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου στὶς Κορυσχάδες (Ἰούνης 1944) – πιάστηκε ἀπὸ τοὺς ταγματασφαλίτες. Τὸν ὁδηγήσανε στὴν Τρίπολη, στὸν ἀρχηγὸ τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας Πελοποννήσου συνταγματάρχη Παπαδόγκωνα, μὲ τὸν ὁποῖο ἦταν συνάδελφοι καὶ παλιοὶ φίλοι. Τὸν κράτησε σ' ἕνα κελλὶ στοὺς στρατῶνες τοῦ 11ου Συντάγματος, στὴν Τρίπολη. Μὲ τὴν Ἀπελευθέρωση, μόλις οἱ ταγματασφαλίτες παραδοθήκανε στὸν ΕΛΑΣ, ὁ Παπαδόγκωνας τράβηξε στὸ κελλὶ τοῦ Παπαδόπουλου, ράκος ἠθικά, κατακίτρινος, κάθιδρος, καὶ τοῦ εἶπε: «Παναγιώτη, ἔβγα ἐσὺ ἀπὸ αὐτοῦ νὰ μπῶ ἐγώ». Καὶ πρόστεσε: «Πάντως, ὅταν ἔρθει ὁ βασιλιὰς – ὁ Παπαδόγκωνας ἦταν ὁ πιὸ παθιασμένος βασιλόφρονας ἀξιωματικὸς – θὰ παρουσιαστῶ καὶ θὰ τοῦ πῶ: Μεγαλειότατε, ἐξετέλεσα τὰς ἐντολάς σας». Ὁ Παπαδόγκωνας εἶχε ἀποφασίσει νὰ μιλήσει. Σκοτώθηκε ἀπὸ ἀδέσποτη, στοὺς στρατῶνες τοῦ Γουδιοῦ, στὰ Δεκεμβριανὰ – ἔτσι ἀνακοινώθηκε. Δὲν ξέρω ἂν ὁ Παπαδόπουλος καὶ ὁ Παπαδόγκωνας ἀφήσανε γραφτὰ στοιχεῖα, ποὺ θὰ εἶναι πολύτιμα. Ἔχω ὑπ' ὄψη μου καὶ ἄλλες δηλώσεις ἀξιωματικῶν τῶν Ταγμάτων Ἀσφαλείας, ἀπὸ ποῦ παρακινηθήκανε νὰ καταταγοῦν σὲ αὐτά.

Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὰ πιὸ πάνω, εἶναι ὅτι ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ, ἐνῶ ἀπόδειξε ὀργανωτικὲς ἱκανότητες καὶ ἔτσι συγκροτήθηκε στὴ χώρα μας τὸ μαζικότερο καὶ καλύτερο κίνημα τῆς Εὐρώπης, μέσα στὴν περίπλοκη διεθνῆ κατάσταση δὲν μπόρεσε νὰ ἔχει ξεκαθαρισμένο στόχο (γι' αὐτὸ καὶ τὸ ζὶκ-ζὰκ τῆς πολιτικῆς της), δὲν εἶχε ἐκτιμήσει σωστὰ οὔτε τὶς προθέσεις καὶ δυνατότητες τῶν Ἄγγλων, οὔτε τὶς δυνατότητες τοῦ κινήματος, εἶχε μιὰ ὁμιχλώδη καὶ μεταφυσικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν «ἐθνικὴ ἑνότητα», ποὺ τὴν ἔπαιρνε σὰν ἀξία «καθεαυτὴ» (γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἀποτυχίες της). Καὶ στὸ τέλος, κατρακύλησε καὶ ὑπόγραψε τὴ Βάρκιζα, καὶ ἔγινε ἔτσι, ἄθελά της, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, ὁ ἀναγκαῖος συνεργὸς γιὰ τὴ φυλάκιση καὶ ἐκτέλεση χιλιάδων ἀπροσκύνητων, ἡρωϊκῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης.

Ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν Δεκεμβριανῶν –καὶ ὅλης τῆς ἱστορίας τῆς Κατοχῆς– βγαίνει, ὅμως, καὶ ἕνα ἄλλο συμπέρασμα ἀποστομωτικὸ γιὰ τὴν ἀντίδραση: Ἂν τὸ ΕΑΜ εἶχε τὶς προθέσεις ποὺ ἡ ἀντίδραση τοῦ ἀπόδινε, δηλ. νὰ καταλάβει τὴν ἐξουσία ἢ μᾶλλον νὰ τὴ διατηρήσει, γιατὶ ἡ ἐξουσία βρισκόταν στὰ χέρια του σὲ ὅλη τὴ χώρα, θὰ τὴ διατηροῦσε. Δὲν τὶς εἶχε ὅμως... Νά τὸ βασικὸ λάθος του. Κι ἀπὸ αὐτὸ πηγάσανε ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ μερικότερα.

Τελειώνω, ἀντιγράφοντας μιὰ φράση ἀπὸ τὶς σημειώσεις μου τῆς φυλακῆς (1948) –γραμμένη, ἴσως, σὲ στιγμὲς πίκρας– πού, ὅμως, ὅσο τὰ χρόνια περνᾶνε καὶ νέα ντοκουμέντα βλέπουν τὸ φῶς, τόσο πείθουμαι γιὰ τὴν ὀρθότητά της: «Ἕνας ὑπέροχος λαός, μιὰ ἀνάξια ἡγεσία».

Δημήτρης Κυριαζῆς

εἰκαστικά

Δυὸ ἐκθέσεις ποὺ ἄρχισαν μὲ τὸν καινούριο χρόνο μᾶς ὁδηγοῦν στὸ ἄλλο κλίμα τῆς σημερινῆς μας τέχνης, στὸ φαινομενικὰ ψυχρὸ καὶ ἀντι-συναισθηματικὸ κλίμα μιᾶς τέχνης ποὺ διαμορφώθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια. Πρόκειται γιὰ μιὰ γηγενῆ καὶ πρωτότυπη ὀπτικο-κινητικὴ καὶ κονστρουκτιβιστικὴ ἐκδήλωση συνδυασμένη μὲ στοιχεῖα γεωμετρικῆς ἀφαίρεσης καὶ προβληματισμοῦ πάνω στὴν ἴδια τὴν τέχνη μᾶλλον παρὰ στὴ θέση της μέσα στὴν κοινωνία.

Γ. Ψυχοπαίδη: «Ἡ χειραφέτηση», λάδι.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ
Ζούνη, Σβορώνου, Μίχας, Τούγιας, Κυπραῖος, Κουρούσης, Βότσης, Διονυσόπουλος, Κουλεντιανός, Δαγκλῆς, Βασιλείου, Ψυχοπαίδης, Παραλῆς.

Οἱ ἐκθέσεις αὐτὲς εἶναι κατὰ σύμπτωση δυὸ γυναικῶν, τῆς Ὄπης Ζούνη (Αἴθουσα Τέχνης Ἀθηνῶν-ΑΤΑ 8 – 31.1.75) καὶ τῆς Σοφίας Σβορώνου (Δεσμὸς 8 – 25.1.75). Τὸ ὕφος καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς δουλειᾶς τους διαφέρουν ριζικά, καθὼς ἔχουν διαμορφωθεῖ ἀπὸ ἐπίμονη καὶ ἀπηνῆ μονήρη ἄσκηση ἀντικειμενικότητας δυὸ ἰδιοφυϊῶν ἔξοχα εὐαίσθητων καὶ ὑποκειμενικῶν. Εἶναι φυσικὸ ἡ καθεμιὰ νὰ ἀντιδρᾶ ἀλλιώτικα στὴ δοκιμασία στὴν ὁποία ὑποβάλλει τὸν ἑαυτό της.

Τῆς Ζούνη τὰ ἔργα, κάτω ἀπὸ τὴν προσεχτικὰ ἐλεγχόμενη πολυχρωμία τους, κλείνουν μέγα πάθος γιὰ τὴ δόμηση τοῦ χώρου κατὰ τὶς πραγματικὲς καὶ τὶς ὀπτικὲς διαστάσεις τους. Τὰ ἐπίπεδα ἢ ἐλαφρὰ ἀνάγλυφα ἔργα της ἔχουν πιὸ ἔντονα τὰ «κινητικὰ» στοιχεῖα, π.χ. μελετημένες προοπτικὲς κατασκευὲς ποὺ δημιουργοῦν ὀφθαλμαπάτες βάθους κτλ. Σὰν ἐξέλιξή τους ἔρχονται τὰ τρισδιάστατα στερεά της, ποὺ παρουσιάζονται κάπως πιὸ στατικά, καὶ ποὺ τὰ δραματίζεται ἡ ἴδια σὲ «τεράστιες» διαστάσεις. Αὐτὰ λειτουργοῦν θετικὰ μέσα στὸ χῶρο, διαμορφώνοντας καὶ ζωντανεύοντάς τον μὲ τὴ φανταχτερὴ παρουσία τους, ποὺ σὲ καλεῖ νὰ τὰ περιδιαβάσεις.

Ἡ Σβορώνου ὁδηγεῖ στὸ ἄκρο τῆς συνέπειας παλιότερες ἀσκητικὲς δοκιμές της γύρω ἀπὸ τὸ σημεῖο φυγῆς καὶ τὸ γεωμετρικὸ χτίσιμο προοπτικῶν κατασκευῶν μέσα ἀπὸ τὶς ὁποῖες σὰ νὰ περνάει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἕναν κόσμο στὸν ἄλλο, ἀλλοτριώνεται δηλαδὴ – σὰν τὸν ἀστροναύτη ποὺ περνάει ἀπὸ τὸν πύραυλο στὸ δορυφόρο ἢ τὸν ταξιδιώτη ποὺ περνάει σ' ἕναν ὑπόγειο διάδρομο ἀπὸ ἕνα τραῖνο στὸ ἄλλο. Ἐσωτερικὰ περάσματα ποὺ ἀπομονώνουν ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο, περάσματα ποὺ δέχονται «χρήσιμα» μέσα τους τὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τὸ μητρικὸ κόλπο ὡς τὸ λαβύρινθο ποὺ ὁδηγεῖ στὴ λάρνακα τοῦ Χέοπα.

Στὴν ἴδια τάση αὐτὴ τὴ γεωμετρική, ἂς τὴν ποῦμε, στὴν ὁποία ἐντυπωσιακὰ καὶ τυχαῖα συναντιοῦνται οἱ δυὸ καλλιτέχνιδες, βρέθηκαν νὰ ὁδεύουν, ὁ καθένας ξεκινημένος ἀπὸ ἄλλην ἀφετηρία, τὸ πρῶτο τρίμηνο τῆς εἰκαστικῆς περιόδου, ὁ Γιάννης Μίχας, ὁ Γιῶργος Τούγιας καὶ ὁ Βασ. Κυπραῖος.

Ὁ νεώτερος, ὁ Μίχας, εἶναι ὁ πιὸ αὐστηρὰ γεωμέτρης. Τὸ ἐνδιαφέρον σύνολο ἔργων ποὺ μᾶς ἔδειξε (Δεσμὸς 22.XI. – 14.XII.74) περιλάμβανε καὶ «γλυπτὰ» ποὺ σημαδεύουν τὴ μετάβασή του μὲ ἀπόλυτη γεωμετρικὴ συνέπεια – καὶ δίχως μεταφυσικὴ – ἀπὸ τὴν προβολὴ τὴ σχεδιασμένη σὲ δυὸ διαστάσεις στὶς ἀντίστοιχες τρισδιάστατες κατασκευές.

Λιγότερο ἐγκεφαλικός, ὁ Τούγιας (Δεσμὸς (21.X – 16.XI.74) νιώθει τὴν τέχνη του σὰ μέσο καὶ κοινωνικῆς κριτικῆς. Ἔτσι ὁ ὑπερμεγέθης ἀγωγὸς ἀπὸ ἀρθρωτὰ μετάλλινα στοιχεῖα ντυμένα πλαστικὰ φύλλα ποὺ διαπερνάει καὶ περιστρέφεται στοὺς δυὸ ὀρόφους τῆς γκαλερὶ σὰν γιγάντιος πεπτικὸς σωλήνας ἢ ἀποχέτευση, ἀπορρίπτει διάφορα ἀναλώσιμα ἀντικείμενα σὲ μιὰ προσπάθεια «ἀπομυθοποίησης τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς», ὅπως τὴν ἐπιγράφει ὁ ἴδιος. Τὸ στόμιο καὶ τὰ γύρω του «ἀπορρίμματα» θυμίζανε κάπως ὀξύμωρα τὶς ἑτερόκλητες στίβες δώρων ποὺ σωρεύονται τὴν πρωτοχρονιὰ γύρω ἀπὸ τὰ βάθρα τῶν τροχονόμων, σπονδὲς στὸ θεὸ τῆς ἡμέρας. Ὁ Τούγιας εἶναι ἕνας πολὺ στοχαστικὸς καλλιτέχνης τὸν ὁποῖο ἀπασχολεῖ ἡ μετατροπὴ κάθε πνευματικῆς παραγωγῆς ἀπὸ τὸν τεχνολογικό, μηχανικὸ πολιτισμό μας σὲ ἐμπόρευμα διαπραγματεύσιμο μὲ τοὺς ὅρους μιᾶς κατεστημένης καὶ τέως εὐήμερης καταναλωτικῆς κοινωνίας.

Πιὸ συναισθηματικὸς ὁ Κυπραῖος (Κέντρο Εἰκαστικῶν Τεχνῶν-ΚΕΤ, 19.XI – 5.XII.74) δουλεύει ἀκόμα μὲ τὴ συμβατικὴν ἀφαίρεση τὶς ἀνοιχτόχρωμες φόρμες του, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες παραστατικὰ στοιχεῖα – ἀρχαῖο κυκλαδικὸ εἴδωλο, κεφάλι ἀπὸ γλυπτὸ τοῦ 4ου αἰώνα π.Χ. – ὑποβάλλουν μιὰ γεύση φιλολογίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀναγκαιότητα δὲν εἶναι πάντα σαφής. Στὸ εἶδος αὐτὸ ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὸ σουρεαλισμὸ ἡ δουλειὰ τοῦ Κύπριου Κουρούση (Δεσμὸς 17.XII – 4.I.75) εἶναι πιὸ πειστικὴ – διακριτικὰ ἔχει βέβαια καὶ τοὺς συγκινησιακοὺς συνειρμοὺς τῆς τραγωδίας τῆς πατρίδας του. Ὁ Βότσης, ἄλλος Κύπριος, ἐξέθεσε, μαζὶ μὲ τὸν Κουρούση, ἐνδιαφέρουσα ἐργασία ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴ ζωγραφικὴ τῶν ἰνδικῶν Τάντρας, συμπλέγματα κορμιῶν ἀκέφαλων καὶ δίχως μέλη ποὺ συνθέτουν μὲ τὸ σχέδιό τους ἕνα περίεργο αἰσθησιακὸ ἀραβούργημα.

Ὁ Παῦλος (Διονυσόπουλος), ἀπὸ χρόνια ἐγκατεστημένος στὸ Παρίσι, ἔδειξε (Ζουμπουλάκης, Δεκ.74 – Γεν.75) τὰ πιὸ πρόσφατα παράγωγα τῆς τέχνης του – αὐτῆς τῆς περίεργης τέχνης ποὺ πλησιάζει περισσότερο στὴ γλυπτική, καὶ ἔχει σὰν ὑλικό της τὶς ἄχρηστες ἔγχρωμες ἀφίσες ἢ τὰ δοκίμιά τους, κομμένες σὲ ἐπάλληλες λουρίδες μὲ τὴ γκιλοτίνα τοῦ χαρτέμπορου. Μερικὰ εὑρήματά του ὅπως ἡ νεκρὴ φύση (ἔγχρωμα φροῦτα, μπὸλ μαυρόασπρο φτιαγμένο ὅπως διακρίνει κανεὶς ἀπὸ τὸν τηλεφωνικὸ κατάλογο τοῦ Παρισιοῦ) δείχνουν πόσο ἡ ἄνεση, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀφθονία ἐπιτρέπουν τὴν ἄνθιση τῶν πιὸ ἀπρόοπτων κατασκευῶν τῆς φαντασίας μὲ τὰ πιὸ ἀνορθόδοξα ὑλικά, σὲ μιὰ διαδικασία ποὺ βρίσκεται κάπου ἀνάμεσα στὴν τέχνη καὶ στὸ παιχνίδι, καὶ μεταδίδει ὅλη τὴν εὐεξία καὶ τὴν ἱλαρότητα ἑνὸς δεξιότεχνα ἐκτελεσμένου χωρατοῦ. Ὅλες οἱ κουβέντες γιὰ νοητικὴ τέχνη κτλ. *(CONCEPTUAL ART)* τοῦ φίλου κριτικοῦ Μαυρομμάτη μοῦ φαίνονται μόνο μακρινὴ σχέση νὰ ἔχουν μὲ τὶς ἀρχικὲς προθέσεις τοῦ Παύλου. Τὸ ἴδιο ἡ παλιότερη ἔκθεση τοῦ Τάκη (Βασιλάκη, Ζουμπουλάκης 17.X. – 17.XI.74) ποὺ ἔδινε ἀκόμα πιὸ ἔντονα τὴν αἴσθηση ἑνὸς πολὺ πετυχημένου, χαρούμενου παιχνιδιοῦ μὲ μαγνῆτες, θορύβους, χρώματα καὶ κινήσεις, στὸ ὁποῖο ἔχει φτάσει ὁ Τάκης μετὰ ἀπὸ πολλοὺς πειραματισμούς. Δὲν παύει ὅμως νὰ μᾶς φαίνεται μιὰ τέχνη ποὺ γεννιέται καὶ παραμένει μουσειακή, ἀφοῦ προορίζεται γιὰ τὴν τέρψη καὶ τὴ διασκέδαση τῶν «ὀλίγων» καὶ τῶν πλούσιων, καὶ πετυχαίνει τὸν προορισμό της δίχως δυσκολία.

Ὁ Κουλεντιανός, ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς Παριζιάνους - Ἕλληνες, ποὺ ἄνοιξε τὴν περίοδο (Α.Τ.Α. 11.X – 3.XI.74) ἔπειτα ἀπὸ ἑφτάχρονη ἀπουσία, εἶναι καλλιτέχνης ἐνστικτώδης ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν πάντα τὰ προβλήματα τῆς γλυπτικῆς φόρμας μὲ τὴν πιὸ συμβατικὴν ἔννοια. Ἔδειξε μιὰ σειρὰ ἔργων ποὺ βαίνουν πρὸς μιὰν ὅλο καὶ πληρέστερη ἁπλότητα, ἀπὸ τὶς χυμώδεις, γεμάτες φόρμες ποὺ ἀναφέρονται σ' ἕναν κόσμο ὀργανικὸ ὡς τὶς φτενὲς καὶ δίχως ὄγκο λάμες, ποὺ τὸν ὑποδηλοῦν ἐξίσου ἐκφραστικά. Κι οἱ ταπισερί

του ποὺ πρώτη φορὰ τὶς παρουσίαζε στὴν Ἀθήνα δὲν εἶναι παρὰ οἱ μορφικοί του προβληματισμοὶ μεταφερμένοι στὸ δισδιάστατο πεδίο τοῦ ὑφαντοῦ πανώ.

Ἀπὸ μιὰ παλιότερη γενιά, κι ἀπὸ μακριὰν ἀπουσία στὸ ἐξωτερικὸ μᾶς ἔρχεται ὁ Δαγκλῆς (Ὥρα 8 – 25.I.75), δίχως προβληματισμούς, μὲ μιὰ κάπως σχηματοποιημένη, ρομαντικὴ φρεσκάδα στὸ τοπίο του, ποὺ συχνὰ διατηρεῖ χνάρια τῆς «Παρθενικῆς» του προπαίδειας. Ξαναεμφανίζεται ἐξ ἄλλου καὶ ὁ πάντα παρὼν Βασιλείου (Α.Τ.Α. 25.XI. – 31.XII.74) ποὺ παρατάσσει στὶς δεξιότεχνα παραδουλεμένες νεκρὲς φύσεις του, στὸ πρῶτο πλάνο, ὅλα τ' ἀντικείμενα τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας ποὺ ἀπορρίπτει ὁ πεπτικὸς σωλήνας τοῦ Τούγια, σὺν μερικὲς «ἀντιστασιακὲς» μνεῖες ποὺ κι αὐτὲς ἔχουνε γίνει σήμερα εἶδος γενικῆς κατανάλωσης.

Ἡ ἔκθεση τοῦ Ψυχοπαίδη (Κ.Ε.Τ. 8 – 25.I.75) ἐπιβεβαιώνει μιὰν ἰδιοφυΐα ποὺ εἶχα κιόλας ἐπισημάνει ἀπὸ προ-

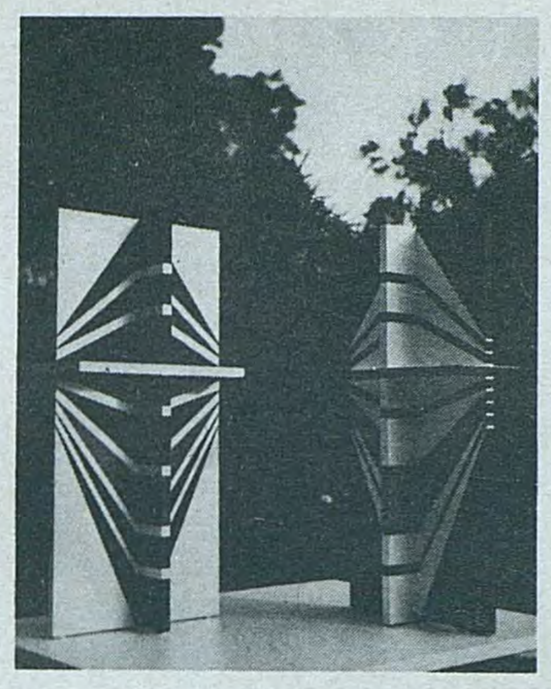

Ὄπη Ζούνη: Σύνθεση πάνω σὲ πολυσταυρὸ (θετικὸ–ἀρνητικό).

ηγούμενή του ἐμφάνιση. Ἐργάζεται τώρα στὸ Μόναχο, καὶ σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ γερμανικὸ ρεαλισμὸ ἔχει ζέψει τὶς σπάνιες σχεδιαστικές του ἱκανότητες σὲ μιὰ πικρὴ κριτικὴ τῆς ὄψης ἐκείνης τοῦ πολιτισμοῦ μας ποὺ συνδυάζει τὸν ὑλικὸ εὐδαιμονισμὸ μὲ μιὰ πληχτικὴ καὶ κάποτε ἐλεεινὴ καθημερινότητα. Ἀντιπαραθέτοντας τὶς πιὸ εὔχυμες γυναῖκες τοῦ Ρενουὰρ ἢ τοῦ Ἔνγκρ, ξαναζωγραφισμένες μὲ τὰ πιὸ χαρούμενα χρώματα τοῦ πρωτότυπου, μὲ σκηνὲς συμπλοκῶν, ἐπιθέσεων διαδηλώσεων, ἢ στιγμιότυπα καὶ τὰ πιὸ πεζὰ ἀντικείμενα τοῦ καθημερινοῦ βίου μιᾶς μικροαστικῆς μᾶλλον παρὰ ἐργατικῆς οἰκογένειας, φτιαγμένα σὲ μαυρόασπρο σχέδιο, ὑπομνηματίζει ἕνα ἀνακάτωμα ἀξιῶν καὶ μιὰ σύγχυση ποὺ ὅταν δὲν καταλήγει στὴν ἀλλοτρίωση καὶ στὴ μόνωση τοῦ ἀτόμου, φθάνει βαθμιαῖα πρὸς μιὰ σταχτιὰ πλήξη.

Ὁ Νικ. Παραλῆς (Κ.Ε.Τ. 12 – 24.XII.74) προτείνει εἰκόνες πένθους, δήωσης κι ἐγκαταλειμμένου λιμανιοῦ μὲ τὰ ξύλα τὰ πελεκημένα καὶ μαυρισμένα σὰν καμένα σπίρτα μεγεθυσμένα στὸ ἀνθρώπινο μπόϊ, ποὺ συνεδρίαζαν ἢ συνδιαλέγονταν δυὸ-τρία μαζὶ μὲ τὶς κλίσεις καὶ τὰ λυγίσματα τ' ἀνθρωπόμορφα ποὺ παίρνουν καθὼς καίγονται τὰ σπίρτα. Εὕρημα ἀναμφίβολα πρωτότυπο ποὺ ξεπερνάει κατὰ πολὺ σὲ φαντασία τὰ χτίρια καὶ τὰ δεσίματα βιβλίων ποὺ φτιάχνουν οἱ φυλακισμένοι μὲ καμένα σπίρτα, εἶναι ἀξιοποιήσιμο σὲ δημόσιους χώρους γιὰ μνημεῖα ἢ παιδικοὺς κήπους, ὅπως δείχνουν οἱ φωτογραφίες ἀπὸ ὑπαίθριους χώρους ὅπου τὰ ἔχει στήσει ὁ Παραλῆς δοκιμαστικά.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ καλλιτέχνες ποὺ ἀναδιπλώνονται στὸν ἑαυτό τους κοιτάζοντας νὰ λύσουν προβλήματα τῆς τέχνης τους ὁ ἕνας μὲ τὶς ἄφθονες ὑλικὲς δυνατότητες τοῦ Παρισιοῦ, ὁ ἄλλος μὲ τὴν «εὐτέλεια» (ὄχι πάντα τὴν Περίκλεια) καὶ τὴ στενότητα τῆς Ἀθήνας (ἐξαιρῶ βέβαια τοὺς ἐφησυχάζοντες) εἶναι φορεῖς αὐτῆς τῆς ἄλλης τάσης τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ποὺ δίχως νὰ δηλώνει εὐθέως τὴν ἀπασχόλησή της – ἴσως μάλιστα νὰ τὴν ἀρνεῖται σὲ μερικὲς περιπτώσεις – μὲ τὴν κοινωνία μέσα στὴν ὁποία ἀναπτύσσεται, παραμένει φυσιολογικὸ προϊόν της καὶ καθρεφτίζει ἔτσι κι αὐτὴ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς γιὰ ὅποιον θέλει νὰ ἀποκρυπτογραφήσει τὰ ὅσα φαίνονται στὸν καθρέπτη.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ:
Ἡ λύση εἶναι ν' ἀναβληθεῖ

Γιὰ τὴν ἐξαγγελθεῖσα Πανελλήνια Ἔκθεση δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη γιὰ ἐκτενῆ ἀναφορά. Ἡ ἀντίθεση ἐκδηλώθηκε τόσο ἄμεσα καὶ τόσο καθολικὰ ἀπὸ τοὺς κυριότερους ἐνδιαφερόμενους, τοὺς ἴδιους τοὺς καλλιτέχνες, ὥστε νὰ ἀρκεῖ μιὰ σύντομη σύνοψη τῶν θέσεών τους γιὰ νὰ καταδειχθεῖ ἡ ἐπιπολαιότητα τοῦ ἐγχειρήματος.

Ὁ Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ ἐκπλήσσεται, πολὺ δημοκρατικά, «γιατί νὰ προτιμᾶται ὁ δρόμος τῆς δημοσιεύσεως παρὰ τῆς εὐθείας ἐπαφῆς» (τύπος 18.1.75). Λησμονεῖ ὅτι ὁ ἴδιος εἶχε προβεῖ στὸν τύπο σὲ πανηγυρικὴν ἐξαγγελία τῆς Πανελλήνιας στὶς 4 τοῦ Γενάρη. Θέλει ἄραγε νὰ περιορίσει τὴ χρήση τοῦ τύπου στὶς κρατικὲς μόνο ὑπηρεσίες;

Ἀλλὰ ἂς δοῦμε μερικὲς ἀπὸ τὶς ἀντιδράσεις: Κέντρο Εἰκαστικῶν Τεχνῶν (τύπος 17.1.75) «ὁ τρόπος ποὺ τὸ Ὑπουργεῖο ὀργανώνει τὴ 13η Πανελλήνια εἶναι σκανδαλώδης..... ἀπαράδεκτος.....»· Ἕνωση Πτυχιούχων Α.Σ.Κ.Τ. (τύπος 18.1.75) ζητάει τὴν «ἀναβολὴ τῆς Πανελλήνιας μέχρι νὰ ἐπιλυθεῖ τὸ θέμα τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου...» καὶ καλεῖ «ὅλους τοὺς καλλιτέχνες ν' ἀπόσχουν ἀπὸ ὁποιαδήποτε συμμετοχὴ στὴν Πανελλήνια ἐφ' ὅσον δὲν ἐκφράζει τὴ βούληση ὅλων τῶν καλλιτεχνῶν».

Τὰ βασικὰ ἐπιχειρήματα εἶναι τὰ προφανῆ: ἀντιδημοκρατικὴ εἶναι ἡ διάκριση σὲ κατηγορίες – μέλη Ἐπιμελητηρίου, πτυχιοῦχοι, ἐρασιτέχνες, καλλιτέχνες τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ, αὐτοὶ νὰ δικαιοῦνται μεταφορικὰ γιὰ τὰ ἔργα τους, ἐκεῖνοι ὄχι, πρόσκληση μερικῶν «ἀριστίνδην» κ.ο.κ. Προσθέτω μερικὰ ἄλλα: Α. ἡ κυριότερη χρησιμότητα τῆς Πανελλήνιας θὰ ἦταν τὸ ὅτι προσφέρει τὴ δυνατότητα σὲ ὅλους ἀνεξαίρετα τοὺς ἀσχολούμενους μὲ τὶς εἰκαστικὲς τέχνες Ἕλληνες νὰ ὑποβάλουν ἔργα τους γιὰ κρίση ἀπὸ ἁρμόδια καὶ ἀδιάβλητη ἐπιτροπή, καί, ἂν περάσουν ἀπὸ τὴν κρίση, νὰ τὰ ἐκθέσουν στὴν κρίση ἑνὸς εὐρύτατου κοινοῦ, καὶ ἐνδεχόμενα νὰ βροῦν καὶ ἀγοραστές. Β. ἄλλη χρησιμότητα θὰ ἦταν ἡ ἐνημέρωση τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, ἴσως καὶ ἀρκετῶν ξένων, καθὼς καὶ ἡ παρεχόμενη ἀπὸ τὴν ἔκθεση δυνατότητα στοὺς κριτικοὺς καὶ ἱστορικοὺς τῆς τέχνης νὰ παίρνουν περιοδικὰ τὸ στίγμα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, καὶ νὰ κάνουν ἀξιολόγηση τῶν ἐπιτεύξεων καὶ τῶν ἀδυναμιῶν της. Γ. κι ἕνα ἀρνητικὸ ἐπιχείρημα: ἡ προβλεπόμενη ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ εἶναι ἀκατάλληλη, ἀφοῦ θ' ἀπαρτίζεται μόνο ἀπὸ καλλιτέχνες.

Οἱ κρίσεις αὐτὲς καθὼς κ' ἐκεῖνες τῶν καλλιτεχνῶν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι κοντὰ στὸ νοῦ ἐκείνων ποὺ ἀπὸ 27 χρόνια (ἡ πρώτη μεταπολεμικὴ Πανελλήνια ἔγινε τὸ 1948), πρῶτα στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, καὶ τώρα στὸ ἱδρυμένο ἀπὸ τὴ δικτατορία Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, προσπαθοῦν νὰ διευθύνουν τὶς τύχες τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, εἰκαστικῆς καὶ ἄλλης, ἀπὸ τὰ γραφεῖα τους. Οἱ εὐθύνες τους εἶναι ἰδιαίτερα βαριὲς σήμερα ποὺ οἱ προϊστάμενοί τους Ὑπουργὸς καὶ Γενικὸς Γραμματέας ἔχουνε χάσει τὴν ἐπαφὴ μὲ τὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ πραγματικότητα, ἀφοῦ ὁ πρῶτος λείπει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γύρω στὰ 20 χρόνια, καὶ ὁ δεύτερος τουλάχιστο ὀχτώ. Κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθῆκες ἡ λύση ἡ πιὸ σωστικὴ τοῦ προσώπου τους, ὅπως θά 'λεγαν οἱ Κινέζοι, θὰ ἦταν νὰ ἀναβάλουν τὴν ἔκθεση καὶ νὰ ξαναέλθουν διαβασμένοι τὸ Σεπτέμβρη, ὥστε νὰ ἔχουμε μιὰ λιγότερο κακὴ Πανελλήνια τοῦ χρόνου.

Α. Γ. Ξύδης

Διὰ τοὺς ὑποψηφίους
ΙΤΑΛΙΚΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΩΝ
Αἱ Ἰταλικαὶ Ἀρχαὶ Ἀνακοινώσαν ὅτι οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ σπουδάσουν εἰς τὰ Πανεπιστήμια-Πολυτεχνεῖα Ἰταλίας, δύνανται νὰ ἐγγραφοῦν ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ.
Διὰ περισσοτέρας πληροφορίας φροντιστήρια
ΑΘΗΝΑ
ΣΟΛΩΝΟΣ 136 · τηλ. 631.371 · 639.924
ΑΤΕΔΙΕ "95"

ΠΑΝΤΕΙΟΣ: Συζήτηση τέχνης

Ἀπρόοπτη (θὰ τὴν περίμενε κανεὶς μᾶλλον ἀπὸ ἄλλα «πνευματικὰ» ἱδρύματα) καὶ ἐπαινετὴ ἡ πρωτοβουλία τῆς Παντείου νὰ ὀργανώσει (21-23 τοῦ Γενάρη) δημόσια συζήτηση πάνω στὴν «Κοινωνικὴ καὶ Πολιτικὴ Σημασία καὶ Παρουσία τῆς Τέχνης σήμερα» μεταξὺ «ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης». Ὅμως τὸ θέμα τόσο εὐρύ, ἡ γκάμα τῶν προσωπικοτήτων ποὺ ἐκλήθηκαν τόσο πλατιὰ (ἀπὸ τὸν Πέτρο Χάρη ὡς τὸ Θανάση Ρεντζῆ) – ἦταν κάπου 75, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πῆραν μέρος τουλάχιστο οἱ μισοὶ – καὶ ἡ προθεσμία προπαρασκευῆς τόσο κοντή, ὥστε δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ περιμένει ἄλλη ἔκβαση ἀπ' αὐτὴν ποὺ εἴδαμε: μιὰ σειρὰ 20 εἰσηγήσεων - μονολόγων ἀπὸ τὴν ἕδρα, πολλὲς γεμάτες οὐσία, στὶς ὁποῖες θά 'πρεπε νὰ προστεθοῦν δυὸ-τρεῖς ἀπρογραμμάτιστες παρεμβάσεις - εἰσηγήσεις ἀπὸ τὸ ἀκροατήριο: ἐλάχιστες ἐρωτήσεις· σχεδὸν καθόλου διάλογος, οὔτε πάνω στὴν ἕδρα οὔτε μὲ τὸ ἀκροατήριο καί, δυστυχῶς, τὶς δυὸ πρῶτες μέρες, παρουσία ἐλάχιστων μόνο φοιτητῶν, καὶ νέων γενικὰ –τὴν τρίτη μέρα ἦταν κάπως περισσότεροι, ἀλλὰ ἐλάχιστοι πῆραν μέρος στὴ συζήτηση. Στὶς εἰσηγήσεις μειοψηφοῦσαν σοβαρὰ οἱ εἰκαστικὲς τέχνες– 2 καλλιτέχνες καὶ 4 ἱστορικοὶ ἢ κριτικοὶ τῆς τέχνης πάνω σὲ 20, σὲ σύγκριση μὲ 7 λογοτέχνες (ποιητὲς καὶ πεζογράφους) – οἱ ἐπιστήμονες ἔλαμψαν μὲ τὴν ἀπουσία τους, ἐκτὸς ἂν λογαριάσουμε σ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχιτέκτονες (6), ποὺ διακρίθηκαν τόσο ἀπὸ τὴν ἕδρα ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ ἀκροατήριο. Ἀκούστηκαν πολλὲς ἐνδιαφέρουσες καὶ τολμηρὲς γιὰ ἑλληνικὸ μετα-δικτατορικὸ κοινὸ ἀπόψεις – ἐλάχιστες ὅμως προωθήθηκαν πρὸς μιὰ διαλογικὴ συζήτηση, καὶ καμιὰ δὲ συντέθηκε στὸ τέλος σ' ἕνα συμπέρασμα, ἐχτὸς ἂν θεωρηθεῖ τέτοιο ἡ πρόταση τῆς Σχολῆς πρὸς δυὸ ἀπὸ τοὺς εἰσηγητὲς (Ζάννας, Λαγόπουλος) καὶ δυὸ ἀπὸ τοὺς καλεσμένους (Θόδωρος, Καμπανέλης) νὰ μελετήσουν μαζί της τὴ διοργάνωση τέτοιων συζητήσεων σὲ τακτικότερη βάση. Ἀπὸ τὶς σπάνιες ἀναφορὲς στὴν «ἑλληνικὴ πραγματικότητα» μπορεῖ κανεὶς νὰ συναγάγει πὼς οἱ δομὲς ποὺ ἀφοροῦν πιὸ στενὰ τὶς τέχνες χρειάζονται ριζικὲς ἀλλαγές. Πρέπει νὰ σκεφθοῦν σοβαρὰ οἱ Ἕλληνες διανοούμενοι καὶ καλλιτέχνες τὸ πρόβλημα τῆς «ἐπικοινωνίας», μαζικῆς καὶ περιορισμένης, καὶ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅλοι ὅτι τὸ πρόβλημα αὐτό, ποὺ ἐπιλύεται σχετικὰ εὐκολώτερα στὶς οἰκονομικὲς καὶ στὶς ἐπιστημονικὲς δραστηριότητες, κινδυνεύει νὰ στρεβλωθεῖ στὴ βάση του ἂν ἐπικρατήσει ἡ μέθοδος τῆς «χρυσῆς τομῆς» ἀνάμεσα στὴν καλλιτεχνικὴ «ἀσυδοσία» καὶ στὴν κρατικὴ παρέμβαση ποὺ ὑποστήριξε γλαφυρὰ ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, μέθοδος κατ' οὐσίαν ὅμοια μὲ τὶς «νέες μεθόδους ἐμπορίας, διακινήσεως, διανομῆς καὶ προωθήσεως προϊόντων, ποὺ πουλοῦν ἀπὸ βιβλία μέχρι ἠλεκτρικὲς ὀδοντόβουρτσες» ποὺ πρόβαλε μ' εὐγλωττους ἀφορισμοὺς ὁ Ν. Δήμου.

Ἀπὸ ἕνα τόσο πλούσιο καὶ ποικίλο ὑλικὸ ἰδεῶν καὶ ἀπόψεων θὰ μπορέσει ἀσφαλῶς ἡ Σχολὴ μὲ τοὺς 4 συμβούλους της νὰ ἐξειδικεύσει ὁρισμένα θέματα πιὸ συγκεκριμένα καὶ πιὸ στενὰ γιὰ ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενα συζητήσεων (καὶ ὄχι παράλληλων μονολόγων) σὲ βάθος καὶ σὲ διαστάσεις πραγματικοῦ διαλόγου, ὅπου θὰ αἰσθάνονται οἱ φοιτητὲς καὶ οἱ νεώτεροι ἐκπρόσωποι τῶν τεχνῶν ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμα εἰσχωρήσει στὰ διάφορα «κατεστημένα» ὅτι βρίσκονται σὲ ἴση μοίρα μὲ τὴν «ἰντελλιγκέντσια». Ἂν μεθοδευθοῦν οἱ «συναντήσεις» πρὸς μιὰ τέτοια κατεύθυνση, οἱ μικροὶ κυματισμοὶ ποὺ θά 'χουν προκαλέσει ὁρισμένες πέτρες ποὺ ρίχθηκαν στὰ λιμνάζοντα νερὰ τῆς ἑλληνικῆς διανόησης κατὰ τὸ τριήμερο τῆς Παντείου θὰ κινηθοῦν μὲ δική τους ριζικότερη δύναμη.

Α.Γ.Ξ

βιβλίο

ΑΛΕΞΗ ΣΟΛΟΜΟΥ
«Ὁ Ἅγιος Βάκχος»
Ἐκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ

Ὑπότιτλος τοῦ ἔργου εἶναι τὰ «ἄγνωστα χρόνια τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου (300 π.χ.-1600 μ.χ.)». Τὸ βιβλίο ἀρχίζει μὲ τὴν «κοσμοκρατορία τῶν μίμων», περνᾶ στὴν ἐξέταση τοῦ «ἑλληνοχριστιανικοῦ δράματος» καὶ τελειώνει μὲ τὴ διαμόρφωση τοῦ «βυζαντινοῦ μυστηρίου».

Ἡ Νέα Κωμωδία καὶ τὸ Κρητικὸ δράμα (300 π.χ. μέχρι τὸ 1600 μ.χ –πιθανὴ χρονολογία τῆς «Ἐρωφίλης») εἶναι τὰ ὀρόσημα τῆς ἄγνωστης θεατρικῆς μας ἱστορίας. Στὸ διάστημα αὐτό, τὸ ἑλληνικὸ θέατρο «συνέχισε ἀκλόνητο τὴν πορεία του μέσ' ἀπὸ μυριάδες μεταμορφώσεις καὶ παραλλαγές, προλήψεις καὶ νομοθεσίες, θανάτους καὶ ἐξορίες, πότε πολυθεϊστικὸ καὶ πότε μονοθεϊστικό, μὰ πάντα διονυσιακό».

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου ὁ ἀναγνώστης βρίσκει μιὰ λεπτομερειακὴ βιβλιογραφία γύρω ἀπ' τὸ βυζαντινὸ θέατρο.

ΑΝΑΚΡΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΕΙΑ
Μετάφραση: ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ
Ἐκδόσεις: ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Μὲ μιὰ γενικὴ εἰσαγωγὴ στὸ ἔργο, τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἱστορικὸ χῶρο τοῦ Ἀνακρέοντα καὶ μὲ τὴν προσθήκη ἑνὸς αἰσθητικοῦ δοκιμίου πάνω στὸ μεταφραστικὸ πρόβλημα, κυκλοφόρησε ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Καστανιώτη» ἡ μετάφραση ἐπιλεγμένων «ἀνακρεόντειων» τοῦ Α. Λεντάκη. Ἡ ἐργασία αὐτὴ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν συνέχεια –ἀνάπτυξη ἑνὸς θέματος– τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας.

Ἡ ἔκδοση τῶν «ἀνακρεόντειων» εἶναι ἀρκετὰ ἐπιμελημένη. Τὸ ἐξώφυλλο τὸ φιλοτέχνησε ὁ ζωγράφος Γιῶργος Βακιρτζῆς καὶ τὴν ὅλη φροντίδα τοῦ βιβλίου εἶχε ἡ Τατιάνα Βολανάκη.

Στὸ βιβλίο αὐτὸ μεταφράζονται τρεῖς κατηγορίες ποιημάτων: (α) Γνήσια ποιήματα τοῦ Ἀνακρέοντα, (β) Ἐπιγράμματα τοῦ Ἀνακρέοντα καὶ (γ) Μιὰ ἐκλογὴ ἀπὸ τὰ «Ἀνακρεόντεια», τὰ ὁποῖα εἶναι δημιουργήματα τῆς ἀλεξανδρινῆς ἢ ρωμαϊκῆς περιόδου, ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἐρασιτέχνες τῆς τεχνοτροπίας του.

Ἡ μετάφραση ἔχει τὴν πρόθεση νὰ «μετεμψυχώσει» τὸν ἀνακρεόντειο ποιητικὸ λόγο μὲ τὴ χρήση τῆς σύγχρονης γλώσσας. Εἶναι ἕνα ἐγχείρημα δύσκολο καί, παράλληλα, ἐπικίνδυνο, ποὺ ὁ μεταφραστὴς τὸ ἀναλαμβάνει καί, κατὰ τὴ γνώμη μας, τὶς περισσότερες φορές, τὸ πετυχαίνει πολὺ καλά. Ἕνα δεῖγμα τέτοιας ἐλεύθερης καὶ πετυχημένης «μεταγραφῆς» εἶναι τοῦτο: «Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι / πυρὸς χάραγμ' ἔχουσιν / καὶ Παρθίους τις ἄνδρας / ἐγνώρισεν τιάραις. / Ἐγὼ δὲ τοὺς ἐρῶντας / ἰδὼν ἐπίσταμ' εὐθύς· / ἔχουσι γάρ τι λεπτὸν / ψυχῆς ἔσω χάραγμα». Καὶ ἡ μετάφραση: «τἄλογα τὰ γνωρίζεις / ἀπ' τὴν καμένη σφραγίδα / στὰ καπούλια τους πάνω, / τοὺς Πάρθους ἀπ' τὶς τιάρες. / Κι ἐγὼ τοὺς ἐρωτευμένους / ἀμέσως τοὺς ξεχωρίζω / ἀπὸ ἕνα ἀδιόρατο χάραγμα / μυστικὸ / ποὖχουνε στὴν ψυχή τους.»

Τὸ βιβλίο περιέχει ἐπίσης καὶ δύο βιβλιογραφικὰ παραρτήματα. Τὸ ἕνα περιλαμβάνει βιβλία ποὺ μᾶς δίνουν πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνακρέοντα καὶ τὸ ἄλλο παρουσιάζει τὶς μεταφράσεις ποιημάτων του ἀπὸ νεοέλληνες.

ΖΑΝ-ΛΥΚ ΓΚΟΝΤΑΡ
Σύνταξη: Δ. ΛΕΒΕΝΤΑΚΟΣ
Κείμενα: Ζὰν-Λὺκ Γκοντάρ, Πῆτερ Γοῦλλεν, Πίο Μπαλντέλλι, κτλ.
Ἐκδόσεις: ΚΑΜΕΡΑ-ΣΤΥΛΟ

Μετὰ τὸν πρῶτο τόμο, ποὺ ἦτανε ἀφιερωμένος στὸν Ἴνγκμαρ Μπέργκμαν, κυκλοφορεῖ τώρα ὁ δεύτερος τόμος τῆς σειρᾶς τῶν μεγάλων σκηνοθετῶν τοῦ κινηματογράφου. Ὁ δεύτερος αὐτὸς τόμος εἶναι ἀφιερωμένος στὸν Γκοντὰρ

καὶ περιλαμβάνει τρία κείμενα τοῦ ἴδιου τοῦ Γκοντάρ, πέντε κριτικὰ δοκίμια γιὰ τὸ ἔργο του (γραμμένα ἀπὸ τοὺς Πίο Μπαλντέλλι, Ρίτσαρντ Ράουντ, Πῆτερ Γοῦλλεν, Κρίστοφερ Γουίλλιαμς καὶ τὴ συντακτικὴ ὁμάδα τοῦ περιοδικοῦ Cahiers du Cinéma), καθὼς καὶ βιογραφία τοῦ σκηνοθέτη, ἐκτενῆ φιλμογραφία καὶ βιβλιογραφία.

Ἡ παρουσίαση αὐτὴ τοῦ Γκοντὰρ στὸ κινηματογραφόφιλο κοινὸ δὲν ὑποκινεῖται μόνο ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς ἀποφασιστικῆς του ἐπίδρασης στὸ σύγχρονο κινηματογράφο. Ὀφείλεται καὶ στὴν ἐπισήμανση τοῦ γεγονότος ὅτι «ὁ κινηματογράφος - ὄργανο γνώσης, ὁ κινηματογράφος καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ποὺ ἐξελίσσεται σὲ πόθο ἱστορικῆς δημιουργίας, καὶ ὁ κινηματογράφος - ἀνοιχτὸς λόγος εἶναι τὰ μεγάλα μηνύματα τοῦ ἔργου τοῦ Γκοντάρ».

ΜΑΡΓΚΕΡΙΤ ΝΤΥΡΑΣ
«Χιροσίμα, ἀγάπη μου»
Ἐκδόσεις: ΚΑΜΕΡΑ - ΣΤΥΛΟ

Πρόκειται γιὰ τὸ σενάριο τῆς γνωστῆς ταινίας τοῦ Ἀλαὶν Ρεναί, μεταφρασμένο ἀπὸ τοὺς Λουκᾶ Θεοδωρακόπουλο, Δημήτρη Παναγιωτᾶτο καὶ Μαριέττα Σγουρδαίου. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μετάφραση τοῦ σενάριου, ποὺ στέκει ἀπὸ μόνο του σὰν ἐξαιρετικὰ δυνατὸ λογοτεχνικὸ ἔργο, στὸ βιβλίο αὐτὸ περιέχονται: (α) Μιὰ συζήτηση μὲ τὸν Ἀλαὶν Ρεναὶ γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του. (β) Μιὰ συζήτηση ἀνάμεσα στοὺς Γκοντάρ, Κάστ, Ντομαρσί, Ντονιόλ, Βαλκρὸζ καὶ Ρομὲρ κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο· «Χιροσίμα Ἀγάπη μας». (γ) Ἕνα ἄρθρο τοῦ Ἀντρὲ Ζεράρ-Λιμπουὰ μὲ τίτλο «Τὰ Σημεῖα τῆς Χιροσίμα». (δ) Ἕνα ἄρθρο τοῦ Ρομπὲρ Βανζερμὶ μὲ θέμα τὴ μουσικὴ τῆς «Χιροσίμα». (ε) Φιλμογραφία Ἀλαὶν Ρεναὶ καὶ (στ) Βιβλιογραφία σχετικὴ μὲ τὸ ἔργο «Χιροσίμα, Ἀγάπη μου».

ΡΕΝΑΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ
(«Μαρίνα»)
«Κατάσταση Πολιορκίας»
Ἐκδόσεις: ΟΛΚΟΣ

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις ΟΛΚΟΣ κυκλοφόρησε τὸ γνωστό, ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς δικτατορίας καὶ ἀπὸ τὴ μουσικὴ σύνθεση τοῦ Μίκη Θεοδωράκη, ποίημα τῆς Ρένας Χατζηδάκη «Κατάσταση Πολιορκίας».

Πρόκειται γιὰ μιὰ πολὺ ὄμορφη ἔκδοση αὐτοῦ τοῦ τόσο ὄμορφου καὶ μεστοῦ ποιήματος. Τὸ ἐξώφυλλο καὶ οἱ ἐσωτερικὲς σελίδες κοσμοῦνται ἀπὸ μιάν, εἰδικὰ φτιαγμένη γιὰ τὴν ἔκδοση αὐτή, χαρακτικὴ ἐργασία τῆς Μαιρούλας Σχοινᾶ.

ΚΑΡΛ ΚΟΡΣ
«Κὰρλ Μὰρξ»
Μετάφραση: ΤΙΤΟΥ ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐκδόσεις: ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ὁ Κὰρλ Κὸρς γεννήθηκε στὸ Tostedt τῆς Γερμανίας τὸ 1886. Μετὰ τὸν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο προσχώρησε στὸ Ἀνεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικὸ Κόμμα (USPD), στὸ ὁποῖο ἀνῆκαν καὶ ὁ Κάουτσκι μὲ τὸ Χίλφερντίνγκ. Μετὰ τὴ διάσπαση τοῦ USPD, τὸ 1920, προσχώρησε στὸ Ἑνοποιημένο Γερμανικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα (UKPD), ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴν ἕνωση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἀριστερᾶς μὲ τοὺς ἀριστεροὺς σπαρτακιστὲς (Ρ. Λούξεμπουργκ, Κ. Λῆμπκεχτ). Τὸ 1923 ὁ Κὰρλ Κὸρς ἐκδίδει τὸ βιβλίο «Μαρξισμὸς καὶ φιλοσοφία» καὶ ἀπὸ τὸ 1924 μέχρι τὸ 1925 διευθύνει τὸ θεωρητικὸ ὄργανο τοῦ Γερμανικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Die internationale.

Ὁ Κὸρς κατηγορήθηκε γιὰ τὸ «Μαρξισμὸ καὶ φιλοσοφία» ἀπὸ τὴν Κομιντὲρν σὰν ἰδεαλιστὴς καὶ ρεβιζιονιστὴς καί, τὸ 1926, διαγράφεται ἀπὸ τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα. Μετὰ τὸ 1928 παύει νὰ ἔχει ὁποιαδήποτε σχέση μὲ πολιτικὲς ὀργανώσεις. Τὸ 1933 ἐγκαταλείπει τὴ Γερμανία καί, τὸ 1961, πεθαίνει στὴν Ἀμερική.

Ὁ «Κάρλ Μὰρξ» τοῦ Κὸρς ἐκδόθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1938 στὴν Ἀγγλία. Στὴν ἔκδοση αὐτὴ περιέχονται ὅλες οἱ παραλλαγὲς ποὺ ἔγιναν, στὶς μετὰ τὸ 1938, ἐπανεκδόσεις τοῦ ἔργου. Τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου πραγματεύονται καὶ παρουσιάζουν βασικὲς πλευρὲς τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας στὰ ἑξῆς θέματα: Πολιτικὴ κοινωνία. Πολιτικὴ Οἰκονομία. Ἱστορία.

ΠΑΟΥΕΛΣ-ΜΠΕΡΖΙΕ
«Ἡ αὐγὴ τῶν μάγων»
Ἐκδόσεις: 70-ΠΛΑΝΗΤΗΣ

Εἶναι ἕνα ἰδιότυπο μυθιστόρημα ἐπιστημονικῆς φαντασίας, στὸ ὁποῖο ἐμπεριέχεται καὶ ἡ πρόθεση νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις σὲ προβλήματα ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμα λύσει ἡ ἐπιστήμη. Σὰν τέτοιο, μοιάζει ἀπὸ πολλὲς ἀπόψεις μὲ τὰ μυθιστορήματα τοῦ γνωστοῦ στὴν Ἑλλάδα Φὸν Ντένικεν. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου ἐπιγράφεται μὲ τὸν τίτλο «Οἱ Χαμένοι Πολιτισμοί», ἐνῶ τὸ δεύτερο ἔχει σὰν τίτλο «Μερικὰ Χρόνια στὸ Ἀπόλυτο Ἄλλοῦ».

Τὸ βιβλίο κρατᾶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς «μύθους» καὶ τὰ ἄλλα «παράξενα» ποὺ περιέχει, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἔχει τὶς ἀξιώσεις μιᾶς νέας φιλοσοφικῆς στάσης. Μιλώντας, πάνω κάτω σὰν τὸν Τεγιὰρ ντὲ Σαρντέν, λέει στὸν πρόλογο: «Ὁ αἰώνας μας θὰ ζήσει κάτι πιὸ μεγάλο κι ἀπ' τὴν ἐμφάνιση τοῦ Βουδισμοῦ! Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι πιὰ νὰ προσαρμόσουμε τὶς ἀνθρώπινες ἰδιότητες στὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη θεότητα. Μέσα μας, περνᾶ τὴν ὁριστική της κρίση ἡ ἴδια ἡ θρησκευτικὴ δύναμη. Τὴν κρίση τῆς αὐτοανακάλυψής της. Ἀρχίζουμε νὰ καταλαβαίνουμε, μιὰ γιὰ πάντα, πὼς ἡ μοναδικὴ θρησκεία ποὺ εἶναι παραδεκτὴ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, θὰ εἶναι ἐκείνη ποὺ θὰ τοῦ μάθει, πρὶν ἀπ' ὅλα, νὰ ἀναγνωρίζει, νὰ ἀγαπᾶ καὶ νὰ ὑπηρετεῖ μὲ πάθος τὸ σύμπαν. Τὸ σύμπαν, γιατὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ βασικότερο στοιχεῖο του».

ΤΟΜΙΚΟ ΙΝΟΥΪ
«Τὸ γαλάξιο κύπελλο»,
Μετάφραση: ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Ἡ ἱστορία μιᾶς οἰκογένειας Ἰαπώνων ποὺ δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὸ φιλοπόλεμο καθεστὼς τῆς Ἰαπωνίας τὴν ἐποχὴ τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ἡ δράση τοῦ μυθιστορήματος μπλέκεται μὲ ἱστορίες ξωτικῶν, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἀφαιρεῖ τίποτε ἀπὸ τὸ ρεαλισμό του. Ἕνα μυθιστόρημα γιὰ παιδιὰ πάνω ἀπὸ δέκα χρόνων, ποὺ μπορεῖ ὅμως νὰ διαβαστεῖ εὐχάριστα καὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους.

ΝΤΟΜ ΧΕΛΝΤΕΡ ΚΑΜΑΡΑ
«Δημοκρατία-Πανεπιστήμιο-Ἀνάπτυξη»
Μετάφραση: Ε. ΟΡΕΙΝΟΥ
Πρόλογος: Ν.ΨΑΡΟΥΔΑΚΗ.
Ἐκδόσεις: ΜΗΝΥΜΑ

Κείμενα καὶ λόγοι τοῦ Ντὸμ Χέλντερ Καμάρα γιὰ τὸ ρόλο καὶ τὰ καθήκοντα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Χριστιανῶν στὸ σύγχρονο κόσμο. Μότο τοῦ ἔργου εἶναι ἡ ἀντίληψη ὅτι δὲν μπορεῖς νὰ κηρύξεις τὸ Εὐαγγέλιο σὲ δούλους, ἂν ταυτόχρονα δὲν πολεμήσεις καὶ τὴν αἰτία τῆς σκλαβιᾶς τους, ὅτι «ἡ θρησκεία ποὺ διδάσκεται σὲ ἀνθρώπους χωρὶς ἐλευθερία καταντᾶ ἀναγκαστικὰ μαγικὴ καὶ μοιρολατρικὴ θρησκεία». Ἡ προβληματικὴ τοῦ Καμάρα περιστρέφεται βασικὰ γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς ἀδικίας σὲ παγκόσμια κλίμακα, τοῦ δικαιώματος τῆς δικαιοσύνης, τῆς χριστιανικῆς ἔννοιας τῆς «ἀνάπτυξης», τοῦ αἰτήματος γιὰ «διάλογο», γιὰ τὴν κατάργηση τῆς ἀποικιοκρατίας, κτλ.

Ἡ σκέψη τοῦ Καμάρα τοποθετεῖται στὸ πλαίσιο τῶν ἀναζητήσεων ποὺ παρατηροῦνται στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία γιὰ τὴν καλύτερη προσαρμογή της στὶς ἐξελίξεις τοῦ σύγχρονου κόσμου (aggiornamento). Ἀναζητεῖ τὸ ὅριο ὅπου τὸ aggiornamento δὲν θὰ ξέπεφτε σὲ μιὰ καινούργια ρουτίνα καὶ ὅπου θὰ διασφαλίζονταν ἐκεῖνοι ποὺ τὸ ἐπιχειροῦν ἀπὸ τὸν κίνδυνο νὰ καταστοῦν «ἄφρονες».

Η. Π. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ
«Τὰ Συντάγματα τῆς Εὐρώπης τῶν 9»
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Πρόκειται γιὰ μιὰ καλὴ προσπάθεια μεταγλώττισης βασικῶν κειμένων (Γαλλικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτη, Εὐρωπαϊκὴ Σύμβαση Προστασίας τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῶν Θεμελιωδῶν Ἐλευθεριῶν) στὴ δημοτικὴ γλώσσα. Ἐπιπλέον, παρατίθενται μεταφρασμένα στὴν ἁπλὴ νεοελληνικὴ τὰ συντάγματα τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Γερμανίας, τῆς Δανίας, τῆς Ἰρλανδίας, τῆς Ἰταλίας, τοῦ Λουξεμβούργου, τῆς Ὁλλανδίας. Ἡ ἀπόκτηση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, σήμερα ποὺ συζητεῖται τὸ νέο μας σύνταγμα, θὰ βοηθήσει σὲ μιὰ καλύτερη προβληματικὴ στὸ θέμα αὐτό. (Σελίδες 276).

βιβλίο

ΣΠΥΡΟΥ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗ
«Τὸ συρματόπλεγμα»
Ἐκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ

Τὰ διηγήματα αὐτοῦ τοῦ τόμου γεννήθηκαν στὴ φυλακὴ ἀπὸ τὸ 1969 ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ 1972. Μὲ συγκλονιστικὴ ἀμεσότητα κι εὐαισθησία ἰδιαίτερη ἀποκαλύπτουν τὸ καίριο γιὰ πρόσωπα, καταστάσεις καὶ πράγματα, γιὰ συναισθήματα ἀνθρώπινα μέσ' ἀπὸ τὸ χῶρο ποὺ γράφτηκαν. Ὅπως ἀναφέρεται σ' ἕνα σύντομο πρόλογο ὁ συγγραφέας τους τὰ νιώθει σὰ χρέος: «...καὶ πρῶτα πρῶτα σ' ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔδωσαν πρόσωπο, ποὺ τὰ διάβασαν κρυφὰ σὲ χειρόγραφο: στοὺς παλιοὺς φυλακισμένους τοῦ Ἀβέρωφ, τῆς Αἴγινας καὶ τοῦ Κορυδαλλοῦ».

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Τὸν τελευταῖο μήνα ἔφτασαν στὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ μας πολλὰ βιβλία πού, ἐξαιτίας τοῦ χώρου ποὺ διαθέτουμε, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ παρουσίασή τους. Εὐχαριστοῦμε τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους ποὺ μᾶς στέλνουν βιβλία τους καὶ θὰ προσπαθοῦμε πάντα νὰ παρουσιάζουμε ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερα.

Ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ λάβαμε ξεχωρίζουμε τά: (α) ΔΞΘ, Ποιήματα, τοῦ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ, Θεσσαλονίκη 1975 (β) ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΕ ΜΙΚΡΕΣ ΣΚΗΝΕΣ, Θέατρο, τῆς ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΠΡΙΦΤΗ, Ἀθήνα 1974 (γ) ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΗΧΕΙΟ, Ποιήματα, τοῦ ΦΩΤΗ ΚΟΥΒΕΛΗ, ἐκδόσεις ΤΥΜΦΗ (δ) ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ, Ποιήματα, τοῦ ΚΩΣΤΑ ΤΟΠΟΥΖΗ, ἐκδόσεις ΤΥΜΦΗ (ε) ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ, Ἔκθεση τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, ἐκδόσεις ΜΝΗΜΗ (στ) Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ, Ποιήματα, τοῦ ΣΠΥΡΟΥ ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ, Γιάννενα 1975 (ζ) ΤΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΕΝΟΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗ, τοῦ ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ, ἐκδόσεις ΠΛΕΙΑΣ καὶ (η) ΚΡΑΥΓΕΣ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ, Ποιήματα, τῆς ΕΛΕΝΗΣ ΜΑΝΕΤΑ.

δίσκος

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Μουσική: Δῆμος Μούτσης. Στίχοι: Γιάννης Λογοθέτης, Μάνος Ἐλευθερίου, Γιῶργος Χρονᾶς, Βαρβάρα Τσιμπούλη. Ἑρμηνεία: Μανώλης Μητσιᾶς, Βασιλικὴ Λαβίνα, Χρῆστος Λεττονός. Ἐξώφυλλο: Δὲν ἀναφέρεται ὄνομα (Κολούμπια).

Μὲ ταπεινότητα δόκιμου ἱερομόναχου ὁ Δ. Μούτσης γράφει τὰ ἑξῆς στὸ ὀπισθόφυλλο τοῦ δίσκου. «Εἶναι μεγάλη ἱκανοποίηση γιὰ μένα νὰ παρουσιάσω σ' αὐτὸ τὸ δίσκο τὶς δέκα λαϊκές μου μπαλάντες, τὶς Μαρτυρίες μιᾶς δύσκολης ἐποχῆς ποὺ ὅλοι μας περάσαμε. Τὸν καιρὸ ποὺ τὶς ἔγραφα δὲν φανταζόμουν ὅτι θὰ φτάναν πιὸ πέρα ἀπὸ μερικοὺς φίλους μου, ποὺ μ' ἄκουγαν σπίτι μου νὰ τὶς τραγουδάω καμιὰ φορά». Οἱ στίχοι, εἶναι ἀλήθεια, ἔχουν κάμποσες τολμηρὲς αἰχμές, ἀλλὰ μὲ λίγη φαντασία, ποὺ ἀποδεδειγμένα δὲν λείπει ἀπὸ τὸν συνθέτη, θὰ μποροῦσαν μὲ μερικὲς ἀλλαγὲς νὰ ξεγελάσουν καὶ τὸν πιὸ δύστροπο λογοκριτή. Ἄλλωστε, τὸ τραγούδι καρφί «Ἐπιστράτευση 20 Ἰουλίου 1974» πρέπει, σύμφωνα μὲ τὸ ἡμερολόγιο, νὰ γράφτηκε μετὰ τὴ μεταπολίτευση. Ἡ φαντασία του ὅμως κυριολεκτικὰ ὀργίασε, κάποτε μὲ ἀνέλπιστη ἐπιτυχία, στὴν ἀλλαγὴ «δεύτερων» στίχων. Ἔτσι ποὺ στὴ βιασύνη του ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα νὰ μεταφράζεται ξαφνικὰ εἰς τὴν τουρκο-ἀλβανικήν. Ὁ συνθέτης δὲν ξεπέρασε ἀκόμη τὸ δίσκο του (ὁρόσημο γιὰ τὴ σταδιοδρομία του) «Ἅγιος Φεβρουάριος». Οἱ μελωδίες του στὶς «Μαρτυρίες» καὶ εὑρήματα ἔχουν καὶ ξαφνιάσματα καὶ διαβολεμένες «ἀπομιμήσεις». Οἱ πανοῦργες ξένες μελωδίες ποὺ μπῆκαν ἐμβόλιμες, σημαίνουν. Οἱ ἀντιρρήσεις μας συνοψίζονται μόνο σὲ κάτι ὀλίγα, ἄσχετα τελείως ἀπὸ τὴν πράγματι ὡραία του δουλειά. Ὁ Μούτσης ἀποφάσισε νὰ γίνει κάτοικος, καὶ μάλιστα ἐγγράφως, στῶν «Ἰδεῶν τὴν Πόλη». Ἡ ὑπέρμετρη ἐγωπάθεια, ὅμως, κλείνει μιὰ γιὰ πάντα αὐτὲς τὶς πόρτες. Καὶ ἀναφέρομαι στὴν προβολή του μέσω τοῦ καλύμματος τοῦ δίσκου. Οἱ ἑρμηνευτές, κυριολεκτικὰ στραγγαλισμένοι μὲ μιὰ ὀρχήστρα νὰ τοὺς καλύπτει ἀλύπητα (ποὺ ἕνας μικρόψυχος θὰ ἰσχυριζόταν πὼς ἔγινε ἐπίτηδες), ἀτύχησαν καὶ στὴν ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματός τους. Ἡ πρώτη ἐμφάνιση τῆς Λαβίνας δὲν πρέπει νὰ μείνει ἀπαρατήρητη, ἂν καὶ «στὰρ» τοῦ δίσκου ἀναδεικνύεται τελικὰ ὁ Λεττονός, ὑποσκελίζοντας μὲ τὴ «θερμὴ» ἑρμηνεία του τὸν διασημότερό του Μ. Μητσιᾶ.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΜΟΥ

Δέκα διεθνεῖς ἐπιτυχίες μεταγλωττισμένες εἰς τὴν Γραικικὴν ἀπὸ τὴν Σ. Τηλιακοῦ. Μαζὶ κι ἕνα τραγούδι τοῦ Ν. Παπάζογλου. Ἑρμηνεία: Πασχάλης. Ἐνορχήστρωση καὶ διεύθυνση ὀρχήστρας: Κ. Κλάββας-Γ. Νιάρχος (Φίλιπς).

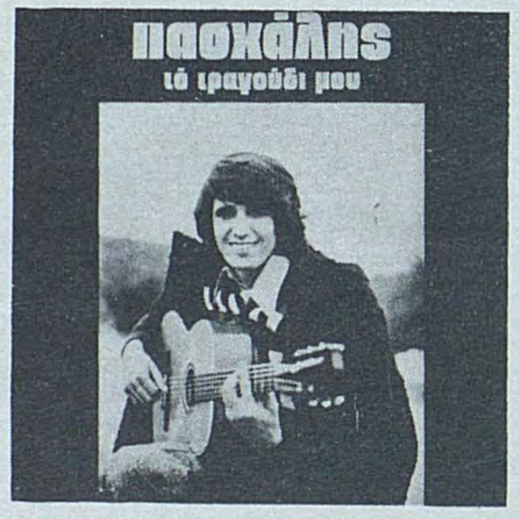

Ὁ τέταρτος μεγάλος δίσκος τοῦ τραγουδιστῆ Πασχάλη. Ἡ ἰδιότυπη φωνή του, σὰ ν' ἀκοῦς (τ' ἄκουσε κανείς;) τραγούδι «παρακοιμώμενου» ἀπὸ «χρυσὸ καὶ ὑψηλὸ σεράϊ», θὰ συγκινεῖ, φαντάζομαι, ὅλα τὰ κοριτσόπουλα. Οὐδεὶς φόνος λοιπόν. Καὶ ἑπομένως γιατί κὺρ Ἀλέξανδρε Παπαδιαμάντη «νὰ εὐωδιάζει τὸ χῶμα;»

ΓΙΑ ΡΕΜΠΕΤΕΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΦΙΛΟΥΣ

Μουσική: Ἀπόστολος Καλδάρας. Στίχοι: Ἀπ. Καλδάρας, Κώστας Βίρβος, Ἔλλη Καμαρινάκη, Σ. Τσώτου, Γ. Σαμολαδᾶς, Πυθαγόρας, Εὐτυχία Παπαγιαννοπούλου. Ἑρμηνεία: Χάρις Ἀλεξίου, Δημήτρης Κοντολάζος, Κώστας Σμοκοβίτης. Ἐξώφυλλο: Θαυμάσιο. Δυστυχῶς δὲν ἀναφέρεται ὁ ἐκτελεστὴς (Μίνως).

Σπάνια σ' αὐτὰ τὰ χρόνια ἡ ζυγαριὰ ἔγειρε κατὰ τὰ μέρη τῆς ἀληθινῆς δημιουργίας. Κάτι ψήγματα χρυσοῦ σκορπίσανε σὰν ψίχουλα στὸ μεγάλο τραπέζι ποὺ κατασκεύασαν οἱ ἴδιοι οἱ μουσικοὶ μὲ τὰ «καλάμια» τους. Ὁ Καλδάρας, ἔχοντας φτιάξει πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια τὸ «χρυσὸ αὐγό» του, τ' ἄφησε στὴ μέση τοῦ χωραφιοῦ καὶ κυνήγησε νέες περιπέτειες. Ἔχοντας ὅλα τὰ προσόντα νὰ ἀναδειχθεῖ σ' ἕνα δαιμονικὸ τεχνίτη, προτίμησε νὰ μείνει ἑτερόφωτος. Οὐσιαστικὰ ἔμεινε ὁ «μεγάλος νυχτοφύλακας» τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς. Οἱ ἀναφορές του σὲ στίχους καὶ μελωδίες τῶν δασκάλων του (σ' ἕνα κλίμα ποὺ ὁ ἴδιος διατήρησε μὲ τὰ δόντια γιὰ τὸ θερμοκήπιό του) δὲν πείθουν γιὰ «ἀναφορὲς» ὅπως γίνεται καὶ «φαίνεται» καλύτερα στὴν ποίηση, ἀλλὰ σὲ προδιαθέτουν γιὰ κατασκευὲς καὶ μιμήσεις. Πίσω ἀπ' τὸν Βαμβακάρη, πίσω ἀπ' τὸν Τσιτσάνη, πίσω ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀνώνυμη καὶ ἀδέσποτη ἀνατολή, μεταγγίζοντας αἷμα ἀπὸ τὶς φλέβες ποὺ ὁ ἴδιος ἔθρεψε (ὅσο κι ἂν φαίνεται ὀξύμωρο) ἐν τούτοις κατορθώνει νὰ ἀφοπλίζει τελικά, ὅταν πιὰ τὸ μαχαίρι

δίσκος

μπήγεται καὶ στὴ δική του «παλιὰ πληγή». Ἀλλὰ ἡ ἱστορία του στὸ χῶρο τῆς μουσικῆς μας, μᾶς ἀναγκάζει νὰ τοῦ μιλᾶμε, θέλοντας μὴ θέλοντας, σὲ στάση προσοχῆς.

ΧΑΜΕΝΟ ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΠΑΕΙ

Μουσική: Ἐννέα συνθέσεις τοῦ Σπύρου καὶ τῆς Λήδας Βλασσοπούλου σὲ στίχους

Ἀνδρέα Ἀγγελάκη. Δύο συνθέσεις τῆς Δανάης Στρατηγοπούλου σὲ ποίηση Πάμπλο Νερούδα. Φωτογραφία ἐξωφύλλου Κ. Παπακωνσταντίνου (Φίλιπς).

Δίσκος μὲ τρυφεράδα καὶ εὐαισθησία. Ἡ σκιὰ τοῦ Νερούδα, διόλου δὲν «σκοτεινιάζει» τοὺς ὡραίους στίχους τοῦ Ἀνδρέα Ἀγγελάκη. Ὁ δίσκος ἠχογραφήθηκε τὸν Μάρτη τοῦ 1974.

Ο ΣΚΛΗΡΟΣ ΑΠΡΙΛΗΣ ΤΟΥ '45

Δώδεκα ρεμπέτικα ἀριστουργήματα ἐνορχηστρωμένα ἀπὸ τὸν μαὶτρ τοῦ εἴδους Μάνο Χατζιδάκι. Τὰ παγώνια: Μητσάκης, Τσιτσάνης, Βαμβακάρης, Γρ. Μπιθικώτσης-Λ. Τσώλης, Καλδάρας, Γκόγκος, Παπάζογλου, Τσαουσάκης. Ἐξώφυλλο: Γιάννης Μόραλης. Προλογικὸ σημείωμα: Κώστας Ταχτσῆς (Μίνως).

«Στὸ «Σκληρὸ Ἀπρίλη τοῦ '45», γράφει ὁ Κώστας Ταχτσῆς, «ἀναφορά, ὅπως παλιότερα οἱ «Πασχαλιὲς μέσα

ἀπὸ τὴ νεκρὴ γῆ», σὲ στίχο ἀπ' τὴν Ἔρημη Χώρα» τοῦ Τ.Σ. Ἔλιοτ– ὁ Μάνος Χατζιδάκις, στὄνα κομμάτι μετὰ τὸ ἄλλο, γυρίζει σ' ἐκεῖνες τίς, γιὰ μᾶς τουλάχιστον, κοσμογονικὲς μέρες τῆς νειότης μας, ὄχι σ' ἀναζήτηση κανενὸς «χαμένου καιροῦ», ἀλλὰ σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ τὶς δεῖ σ' ὅλες τους τὶς δυνατὲς διαστάσεις, ἔτσι ὅπως ἦταν στὴν «πραγματικότητα», ἔτσι ὅπως νομίζαμε τότε πὼς ἦταν, κι ἔτσι ὅπως θὰ τὶς βλέπαμε, ἂν μπορούσαμε νὰ τὶς δοῦμε ἀπ' τὴν ἀπόσταση ποὺ τὶς βλέπουμε τώρα, ν' ἀκούσει ὅλους τους τοὺς ἤχους: ὄχι μόνο μπουζούκι καὶ διπλοπεννιά, ἀλλὰ καὶ μπουζούκι ἰδωμένο λίγο σὰν νἄταν μαντολίνο, ὕστερα καὶ τὰ δυὸ μαζὶ ἐναλλάξ, κι ἀνάμεσά τους, καὶ γκόνγκ, καὶ πένθιμα τύμπανα – οἱ ξεροὶ κρότοι τῶν πολυβόλων ἑνὸς συμφωνημένα καταδικασμένου ἀγώνα, λέω ἐγὼ μὲ τὸ νοῦ μου, κι ἡ ἀπελπισμένη, ρυθμικὴ πορεία μιᾶς νέας ἀλλιώτικης προσφυγιᾶς. Ὁ Χατζιδάκις εἶχε πεῖ, πὼς οἱ «Πασχαλιὲς μέσα ἀπὸ τὴ νεκρὴ γῆ» ἦταν μιὰ προσευχή. Ὁ «Σκληρὸς Ἀπρίλης τοῦ '45» εἶναι κάτι περισσότερο: ἕνα ρέκβιεμ σ' ἐκεῖνο τὸ ὡραῖο καὶ τόσο γόνιμο νεανικό μας ὅραμα, κι ἴσως ἔτσι ἡ ἐνδόμυχη ὑπόσχεση μιᾶς τὸ ἴδιο γόνιμης χρήσης τοῦ λίγου χρόνου ποὺ μᾶς μένει ἀκόμα».

Ἐπιμέλεια: Μ. Ταξίδης

λογοτεχνία

Κλείνουν φέτος 35 χρόνια πνευματικῆς προσφορᾶς τοῦ πολυδιαβασμένου συγγραφέα Μενέλαου Λουντέμη, τόσα χρόνια ὅσα καὶ τὰ βιβλία του ποὺ κυκλοφοροῦν.

Ἀφιερωμένη σ' αὐτὴ τὴν ἐπέτειο, ὀργανώνεται τιμητικὴ βραδιὰ ἀπ' τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «Δωρικὸς» στὸ θέατρο ΑΛΑΜΠΡΑ, ὁδὸς Στουρνάρα, τὴ Δευτέρα στὶς 7³⁰ μμ.

Ἡ εἴσοδος θἆναι ἐλεύθερη καὶ

- θὰ ἀκουσθεῖ μαγνητοφωνημένος χαιρετισμὸς τοῦ συγγραφέα ποὺ ζεῖ στὸ Βουκουρέστι.
- θὰ μιλήσει γιὰ τὸ ἔργο του ὁ κριτικὸς Γ. Βαλέτας
- θὰ ἀπαγγείλει ποιήματά του ὁ Μάνος Κατράκης
- θὰ διαβαστοῦν ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου του ἀπὸ τὶς ἠθοποιοὺς Ε. Χατζηαργύρη καὶ Ἄννα Μακράκη.
- καὶ θὰ κλείσει ἡ βραδιὰ μὲ τραγούδια τοῦ Νίκου Μάργαρη σὲ στίχους τοῦ τιμώμενου συγγραφέα ποὺ θὰ ἑρμηνέψουν ὁ Μανώλης Μητσιᾶς, ἡ Τάνια Τσανακλίδου καὶ ἡ Βάσω Ζήλου.

T.B. BOTTOMORE

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Κεντρικὰ προβλήματα καὶ βασικὴ βιβλιογραφία
Εἰσαγωγή, μετάφραση καὶ ἐπιμέλεια: Δ.Γ. ΤΣΑΟΥΣΗ

Β΄ ΕΚΔΟΣΗ

Ἡ πρωτοβουλία τῆς συγγραφῆς ἀνήκει στὴν ΟΥΝΕΣΚΟ. Τὸ βιβλίο ἔχει κυκλοφορήσει σὲ περισσότερα ἀπὸ δύο ἑκατομμύρια ἀντίτυπα σὲ 12 γλῶσσες. Περιέχει ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μετάφραση:

α. Ἑλληνικὸ καὶ ἀγγλοελληνικὸ γλωσσάριο ὅρων.
β. Ἐπιλογὴ ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας.
γ. Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία.
δ. Σύντομο βιβλιογραφικὸ λεξικό.
ε. Εὑρετήριο ὕλης.
στ. Εἰσαγωγὴ Δ.Γ. Τσαούση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTENBERG

Σόλωνος 103 Ἀθήνα, τηλ. 626.684.

ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ
Σίνα 21 και Σκουφά Τηλ. 608.637
20 ΦΛΕΒΑΡΗ – 10 ΜΑΡΤΗ
35 ΧΡΟΝΙΑ ΔΟΥΛΕΙΑΣ ΤΟΥ
ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΟΠΛΑΣΤΗ ΒΑΓΓΟΥ
ἀφιερωμένα στὸν Μέγα Καραγκιόζη.
Θὰ παρελάσουν:
"Ολος ὁ θίασος τοῦ Καραγκιόζη. Ἀφίσες.
Παλιὲς φιγοῦρες. Φωτογραφίες.
Σύνεργα δουλειᾶς. Μαγνητοφωνημένα ἔργα.
Οἱ μπερντὲς τοῦ ΒΑΓΓΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

για τὴν κατοχικὴ ἀντίσταση

Ὁ Δεκέμβρης δημιουργεῖ ἐρωτήματα στὰ ὁποῖα οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ καὶ τοῦ Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ δὲν ἀπάντησαν ποτέ: 1) Μεταξὺ τῶν ἀνταρτῶν τοῦ ΕΛΑΣ, ΕΔΕΣ καὶ 5/42, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ὑπάρχει μιὰ κοινὴ τοποθέτηση: ἐθνικὸς ἀγώνας, ἀπελευθέρωση, δημοκρατία. Οἱ διαφωνίες εἶναι στοὺς κόλπους τῆς ἡγεσίας.

Ἡ πρώτη ἔνδειξη εἶναι ὅταν καὶ οἱ τρεῖς ὀργανώσεις διαπιστώνουν ὅτι ὑπάρχουν δύο πολιτικὲς τῆς Μ. Βρετανίας γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μιὰ τοῦ ΣΜΑ (Στρατηγεῖο Μ. Ἀνατολῆς), ποὺ μόνο σκοπὸ ἔχει τὸν ἀγώνα, ἀνεξαρτήτως πολιτικῆς τοποθετήσεως, ἡ ἄλλη τῆς Βρετανικῆς κυβερνήσεως, ποὺ εἶναι ἡ ἐπαναφορὰ τῆς μοναρχίας μὲ τὴ νίκη. Ἡ Βρετανικὴ Στρατιωτικὴ ἀποστολὴ ὀρθῶς ἐνήργησε ὀργανώνοντας τὸ Κοινὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον Ἀνταρτῶν. Ἀπὸ κεῖ καὶ ὕστερα ἔπρεπε νὰ θεωρηθεῖ καθῆκον ἐθνικὸν καὶ πατριωτικὸν ἡ ἑνότης δράσεως. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ μεγαλύτερη ὀργάνωση πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ ἦταν τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ (ἡ ἀναλογία μὲ τὸ ΕΔΕΣ εἶναι ἕνα πρὸς δέκα). Ἄρα καὶ οἱ εὐθύνες καὶ τὰ καθήκοντά του, μεγαλύτερα. «Τὴν ἑνότητα δὲν τὴν κρατήσαμε». Πῶς ὁρισμένα στελέχη τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ κατηγοροῦν τὸν Ζέρβα ὡς δεξιό, ὅταν στὴν ἡγεσία τοῦ ΕΛΑΣ ὑπάρχουν βασιλόφρονες ἀξιωματικοὶ ποὺ μεταπολεμικὰ γίναν ὑπουργοὶ τοῦ Παπάγου; Συνεχίσαμε τὴν εὐθύνη τῶν λαθῶν μας νὰ τὴν μεταφέρουμε στοὺς ἀντιπάλους ἐπὶ 30 χρόνια. «Φταῖνε οἱ Ἄγγλοι», «φταῖνε οἱ κατοχικὲς κυβερνήσεις», «ἐμεῖς εἴμαστε ἀθῶοι», ὅπως καὶ ἄλλοτε ἀνέφερα καὶ τὸ διεκήρυξα στὸ ΚΓΣ, στὸ Περτούλι, καὶ σὲ ξένους ἱστορικούς. Ὁ Πολύβιος Δημητρακόπουλος λέει κάτι στὴ «Σιδηρᾶ διαθήκη» του, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσουμε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή: «Μὴν ἐμπιστεύεσαι ποτὲ εἰς τὴν φύλαξιν τοῦ Θεοῦ. Φύλαγε μόνος σου τὸν ἑαυτό σου καὶ ὁ θεὸς εἶναι σύμφωνος μαζί σου».

Ὅταν ἡ κοινὴ δράση τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων (Ἰούλιος 43) ἀπέδειξε τὴν ἰσχύν της σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, τότε συνέπεσε καὶ γιὰ τοὺς συμμάχους της τὴν Βρετανικὴν καὶ Ἀμερικανικὴν κυβέρνηση καὶ τὴν Γερμανικὴ κατοχὴ (ἡ Ἰταλία εἶχε πέσει), ὅτι ὁ μόνος τρόπος ἐξουδετερώσεως εἶναι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.

Καὶ ἐνῶ ἔπρεπε πάση θυσία νὰ τὸν ἀποφύγουμε, συνέβη τὸ ἀντίθετο. Τὴ διάθεση τῶν συμμάχων τὴν διαπιστώσαμε οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀντιστάσεως στὸ Κάϊρο (Αὔγουστος-Σεπτέμβρης 43). Λέγεται ὅτι ὁ ΕΔΕΣ ἐπετέθη στὸν ΕΛΑΣ. Ἀνακριβέστατο. Εἰς τὸ ἐπανεκδιδόμενο βιβλίον μου «Ἡ ἐθνικὴ ἀντίστασις, Κριτικὴ εἰσαγωγὴ στὴν διαμόρφωσή της», δημοσιεύονται συμπληρωματικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν τὴ θέση ποὺ ὑποστηρίζουμε.

Ἄλλωστε ἡ πρώτη ἔναρξη ἐχθροπραξιῶν ἦταν ἡ σύλληψη τῶν ἀξιωματικῶν μελῶν τοῦ ΚΓΣ στὸ Περτούλι στὶς 10 Ὀκτωβρίου 43. Μέχρι σήμερα μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ διαπιστώσω ποιὸς ἐξέδωσε τὴ διαταγὴ ἐπιθέσεως. Ὁ Σαράφης ἦταν στὴ Βόρειο Ἑλλάδα, ὁ Ἄρης δὲν ἦταν στὸ Περτούλι, ἀλλὰ πέραν τούτου, διαπιστώθηκαν καὶ πλαστογραφημένες διαταγὲς τοῦ ΕΛΑΣ Ἠπείρου «περὶ καταπαύσεως ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ ΕΛΑΣ ἀφ' ἑνὸς καὶ Τουρκαλβανῶν καὶ Γερμανῶν ἀφ' ἑτέρου μέχρι νεωτέρας διαταγῆς», μὲ ὑπογραφὴ Πίσπιρης, Νάσσης, διαταγὴ ποὺ διαπίστωσα ὅτι δὲν ὑπεγράφη.

Δὲν θὰ ἐπεκταθοῦμε περισσότερο. Προτείναμε πάντα μιὰ κοινὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα τῶν γεγονότων τῆς κατοχῆς. Καὶ ζητήσαμε μὲ ἐπιστολὲς ἐκθέσεις τῶν κοινοτήτων γιὰ τὰ γεγονότα τῆς περιοχῆς τους. Ἀντὶ γιὰ ἀπαντήσεις πήραμε πανομοιότυπες περίπου ὑβριστικὲς ἐπιστολές, ποὺ ὁρισμένες δημοσιεύσαμε στὸ τεῦχος 9 τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως. Ἕνα ἄλλο παράδειγμα τὸ ὁποῖο εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀναφέρω εἶναι ὅτι ὁ Π. Ροῦσσος στὸ βιβλίο του «Μεγάλη Τετραετία, τὸ ξεκίνημα», σελ. 292, ἀναφέρεται σὲ δημοσίευμά του καὶ γράφει ὅτι ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸ δημοσίευμα αὐτὸ «τὸν ΕΔΕΣ τὸν εὐνοοῦσαν καὶ ἀρχὲς κατοχῆς, καὶ κυβέρνηση τῶν Ἀθηνῶν (κουΐσλιγκς) καὶ πολιτικὰ κόμματα», ἐνῶ στὸ ἀναφερόμενο τεῦχος ἡ σχετικὴ περικοπὴ ἔχει ὡς ἑξῆς: «τὸ ἀντιμοναρχικὸν περιεχόμενο τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος τοῦ ΕΔΕΣ, ποὺ εὐνοοῦσαν καὶ ἀρχὲς κατοχῆς καὶ κυβερνήσεις Ἀθηνῶν καὶ πολιτικὰ κόμματα δὲν ἦταν ἀρκετὸ ὥστε ἡ δράσις τῆς ὀργανώσεως νὰ μείνει ἀνενόχλητος».

Ἂς ἔλθουμε τώρα στὰ ἀναφερόμενα ἀπὸ τὸ Μάντακα στὰ σημειώματά του. Ὁ κ. Μάντακας τὸ 1938 ἦταν μυημένος στὴν ὀργάνωσὴ κινήματος γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς δικτατορίας Μεταξᾶ. Εἶχε ἀναλάβει τὴν ἐξέγερση τῆς Κρήτης. Ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος ἦταν ὁ Πλαστήρας, ποὺ βρισκόταν στὸ Παρίσι. Ἀντιπρόσωπός του ἐδῶ ἦταν ὁ Περικλῆς (Πεπὲς) Ἀργυρόπουλος. Στενοὶ συνεργάτες του οἱ Ζέρβας καὶ Πυρομάγλου. Δὲν θὰ ἀναφέρω ἄλλα ὀνόματα ἀξιωματικῶν ποὺ πέθαναν ἢ ζοῦν ἀκόμα, στὶς μονάδες Λαρίσης-Σερρῶν-Θεσσαλονίκης.

Εἶχε ὁριστεῖ ὅτι ἡ ἐξέγερση τῶν στρατιωτικῶν τμημάτων θὰ ἐκδηλωθεῖ μεταξὺ 10-20 Ὀκτωβρίου τοῦ '38. Ὁ κ. Μάντακας ἐξεδηλώθη μόνος του στὶς 28 Ἰουλίου τοῦ '38. Μοιραίως τορπίλλισε τὴν ὅλη ὀργάνωση.

Ὁ κ. Μάντακας γράφει ὅτι ὁ ΕΔΕΣ πολέμησε μόνο στὸ Γοργοπόταμο. Ἐρωτῶ: Πῶς καὶ διατὶ τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ συνειργάσθη μὲ τὸν ἀπόλεμο ΕΔΕΣ-ΕΔΕΑ μέχρι τέλους σὲ σχέδια ἐπιχειρήσεων στὸ ΚΓΣ ἀνταρτῶν στὸ Περτούλι, στὴν κοινὴ ἐκδήλωση ἀντιπροσώπων Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως καὶ Κυβερνήσεως (Αὔγουστος 43 στὸ Κάϊρο) στὴ σύσκεψη Μυροφύλλου -Πλάκας, στὴ διάσκεψη τοῦ Λιβάνου, στὴν Γκαζέρτα κλπ. κλπ.

Μία δευτέρα ἐρώτησις στοὺς τότε ἡγέτες τοῦ ΕΑΜ ΕΛΑΣ: Ὑπῆρχε στρατηγεῖο τοῦ ΕΛΑΣ ἀπὸ ἱκανοτάτους ἀξιωματικούς. Γιατί γιὰ τὸν Δεκέμβριο τοῦ '44 παρεμερίσθη τὸ στρατηγεῖο τοῦ ΕΛΑΣ καὶ ξαφνικὰ σχηματίστηκε ἡ ΚΕ τοῦ ΕΛΑΣ ἀπὸ τὸν Σιάντα, Μάντακα καὶ Χατζημιχάλη, ὁ ὁποῖος διεξάγει «τὰς ἐπιχειρήσεις» τοῦ Δεκεμβρίου '44 γιὰ νὰ ταπεινώσει ὅλη τὴν ἐθνικὴ δράση τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ; Δὲν θὰ ἐπεκταθῶ περισσότερον. Ὅμως προτείνω νὰ σχηματιστεῖ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τιμίους ἱστορικοὺς τῆς τότε περιόδου, ἡ ὁποία μὲ ἐντιμότητα, ὑπομονὴ καὶ ἀντικειμενικότητα θὰ συγκεντρώσει τὰ στοιχεῖα τῆς περιόδου ἐκείνης πρὸς τιμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ἕως τότε, ἐφ' ὅσον ζῶ θὰ διακηρύσσω καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδας σὲ συνέδρια καὶ συγκεντρώσεις, ὅπου μετέχω, ὅτι: «Δὲν ὑπῆρξε στὴν Εὐρώπη γενναιοτέρα, καθολικοτέρα, αὐθορμητικοτέρα, ἀποτελεσματικοτέρα Ἀντίστασις ἀπὸ τὴν Ἀντίσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ δὲν ὑπῆρξε πιὸ ἀνίκανη, συλλογικῶς, ἡγεσία ἀπὸ τὴν ἡγεσία τῆς Ἀντιστάσεως ἐν τῷ συνόλω της, στρατιωτικήν, πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἡγεσία τῆς Ἑλλάδας».

Κομνηνὸς Πυρομάγλου

ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΗ '44

ἀναπάντητο ἐρώτημα

Βαθιὰ συγκινημένη ἀπὸ τὴν ἀνακίνηση τοῦ μεγάλου θέματος τοῦ «Δεκέμβρη 1944» καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν ἀφήγηση, πικρὸ ἀπολογισμὸ μιᾶς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, τοῦ κ. Τζίμα, θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς: Ὅσον ἀφορᾶ τὴν παράγραφο γιὰ «Τὴν εὐθύνη τοῦ Σιάντου, Μάντακα, Χατζημιχάλη», παρακαλῶ νὰ προσεχθοῦν οἱ παρακάτω μαρτυρίες τοῦ στρατηγοῦ Μάντακα ποὺ δημοσιεύτηκαν στὸ ἴδιο τεῦχος (28 Δεκεμβρίου, ἀριθ. 9) τοῦ «Ἀντί». «Ἡ ἀπόφαση τοῦ ΚΚΕ ὡς εἰκάζω συνίστατο στὸ νὰ μὴν κτυπηθοῦν οἱ Ἄγγλοι, παρὰ νὰ ἐκριζωθεῖ ὁ Ζέρβας εἰς Ἤπειρον, δι' ὃ καὶ τὸ πλεῖστον τῶν δυνάμεων

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

τοῦ ΕΛΑΣ εὑρίσκοντο ἐν κατευθύνσει πρὸς Ἤπειρον καὶ μόνον ὁ ἐφεδρικὸς ΕΛΑΣ καὶ ἡ 2α Μεραρχία παρέμενον εἰς Ἀθήνας. Ἡ ἀνωτέρω ἀπόφαση ἦτο ἀπολύτως ἀτελὴς διότι δὲν προέβλεπε τὴν περίπτωσιν ἡ ὁποία ἀτυχῶς καὶ συνέβη: Τί θὰ γίνει ἐὰν οἱ Ἄγγλοι κτυπήσουν, ὅπως καὶ ἐκτύπησαν;»

Φαίνεται καθαρὰ ἡ ἀντίθεση τοῦ στρατηγοῦ μὲ τὴν πολιτικὴ αὐτή. Σὰν σύζυγός του εἶμαι σὲ θέση νὰ βεβαιώσω ὅτι μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἔφερε βαρέως τὴν ἀνεξήγητη γι' αὐτὸν ἀπραξία τῶν δυνάμεων τοῦ ΕΛΑΣ, ποὺ δὲν ἔσπευσαν νὰ βοηθήσουν τὴν Ἀθήνα παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐκκλήσεις του.

Μαρία Ἐμμ. Μάντακα
Δημοχάρους 23, Ἀθήνα

Προσεκτικότερη ἀνάλυση

Διαβάζοντας τὴν καμπάνια σας γύρω στὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα, μοῦ γεννήθηκαν μερικὲς σκέψεις. Γιατί ἡ ἁπλότητα τῶν νοημάτων καὶ τῆς ἔκφρασης εἶναι ἐχθρὸς ὁρισμένων «διανοουμένων»; Γιατί πιστεύουν πὼς οἱ «βαθυστόχαστες» ἔννοιες καὶ ὁ βερμπαλισμὸς εἶναι προσόν;

Ταυτόχρονα ἤθελα νὰ θυμίσω στοὺς ἀναλυτὲς ποὺ φιλοξένησε τὸ «ΑΝΤΙ», ὅτι στὶς 22 Ἰουλίου ἡ χούντα παρέδωσε τὴν ἐξουσία ὅταν ἔφτασε ἡ χώρα σὲ ἀδιέξοδο. Δυστυχῶς, δὲν ἔπεσε ἡ χούντα οὔτε ἀπὸ λαϊκὴ οὔτε ἀπὸ στρατιωτικὴ ἐπανάσταση, γεγονὸς ποὺ σωστὰ ἐπισημαίνει ὁ Κώστας Φιλίνης.

Νομίζω ὅτι ἀκόμα ἕνα σημεῖο πρέπει νὰ προσέξουμε. Ἡ σημερινὴ –ἰδιαίτερα– δεξιὰ παράταξη, δὲν εἶναι «ὁμοιόμορφη» οὔτε μονολιθική. Εἶναι σφάλμα, νομίζω, νὰ βάζουμε «στὸ ἴδιο σακὶ» ὅλους τοὺς δεξιούς. Πρέπει νὰ ἀναλύσουμε μὲ σαφήνεια τί ἐκπροσωποῦν οἱ διάφορες τάσεις μέσα στὴ δεξιά, γιὰ νὰ καταλήξουμε σὲ σωστὲς ἐκτιμήσεις.

Καὶ τελειώνοντας, θὰ ἤθελα νὰ ἐκφράσω μιὰ εὐχή: Ὁρισμένοι τουλάχιστον «διανοούμενοι» ἂς πλησιάσουν τὸ Λαό, ἂς ζήσουνε τοὺς πόθους καὶ τοὺς ἀγῶνες του. Πρέπει, ἐπὶ τέλους, νὰ μάθουν νὰ σκέπτονται καὶ νὰ μιλᾶνε μὲ τὴν ἁπλή, ἀλλὰ ἀληθινὴ γλώσσα τοῦ Λαοῦ, παραμερίζοντας τοὺς φραστικοὺς «διανοουμενίστικους» φράχτες.

Παναγῆς Καββαδίας

εὐθύνες τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἡγεσίας

Στὴ «Βραδυνὴ» τῆς 22.1.1975 γίνεται μιὰ ἔμμεση, τουλάχιστον, ἀλλὰ ἀρκετὰ ἔντονη προσπάθεια νὰ δοθεῖ πλῆρες συχωροχάρτι σὲ μερικοὺς ἐπὶ χούντας «ἡγέτες» τῆς Παιδείας μας. Νά ἕνα ἁπλούστατο παράδειγμα. Ὁ κ. Ν. Μπάρκας, Πρόεδρος τότε τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, ἔνθερμος ὑμνολόγος τοῦ τυράννου (βλ. «Διδασκαλικὸν Βῆμα» τῆς 24.4.72) καὶ διώκτης ἀμείλικτος ἀντιδικτατορικῶν στοιχείων τῆς κρατικῆς μηχανῆς (λ.χ. τοῦ κ. Σπ. Παγιατάκη, Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας), παροτρύνθηκε, λέγεται, ἀπὸ τὸν «μονοκράτορα» καὶ ὑπουργὸ τότε τῆς Παιδείας, «νὰ πηδήση ἀπὸ τὸ παράθυρο», ἀφοῦ δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὶς «μεγαλοφυεῖς» ἐκπαιδευτικὲς μεταρρυθμίσεις τῆς χούντας. Καί, ἐπειδὴ δὲν ἐπήδησε, ὁ Παπαδόπουλος τὸν μετέθεσε, ὄχι βέβαια σὲ κανένα φρικαλέο κουτσοχώρι, ἀλλὰ στὴν Πάτρα! Φοβερὴ ὄντως τιμωρία!

Τὸ «δραματικὸ» ἀφήγημα τοῦ κ. Μπάρκα καταντάει πολὺ φαιδρό. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἂν πραγματικὰ τά 'χε, εἰπεῖ ὁ κ. Μπάρκας «ἔξω ἀπ' τὰ δόντια» καὶ «ὀρθὰ-κοφτὰ» στὸν τύραννο, στὴ μὲν ἠπιότερη περίπτωση θὰ εἶχε πάει ἀμέσως σπίτι του, ἐνῶ στὴν πιὸ κανονικὴ θά 'χε φιλοξενηθεῖ τὸ γρηγορώτερο στὰ εἰδυλλιακὰ Γιοῦρα ἢ στὰ ὄχι καὶ τόσο εὐχάριστα κελλιὰ τῶν φυλακῶν π.χ. τοῦ Κορυδαλλοῦ.

Ἐξ ἄλλου, ὅταν μερικοὶ ἄνθρωποι κατορθώνουν μὲ ὁποιονδήποτε τρόπο νὰ καταλάβουν πανύψηλους θώκους στὸ νευραλγικότερο κρατικὸ τομέα, τὴν Παιδεία, προϋποτίθεται βασικὰ ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δικαίωμά τους γιὰ παχυμισθία καὶ ἄλλες λαμπερὲς διακρίσεις, ἐπιφορτίζονται αὐτόματα καὶ μὲ σοβαρότατες εὐθύνες γιὰ τήρηση κάποιας ἀξιοπρέπειας καὶ ἠθικῆς ἀλυγισιᾶς, σὲ περιστάσεις μάλιστα ἰδιαίτερα δύσκολες.

Ἑπομένως, ἂν συνέβαινε ὁ κ. Μπάρκας ἔντονα νὰ διαφωνεῖ σὲ οὐσιαστικὰ θέματα ἐκπαιδευτικοῦ προγραμματισμοῦ, εἶχε χρέος νὰ παραιτηθεῖ παίρνοντας μιὰ σύνταξη ἔστω καὶ κάπως μειωμένη. Ἄλλωστε, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιο «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος» – μὴ λησμονᾶμε βέβαια ποτέ μας «Ἑλλάδα Ἑλλήνων Χριστιανῶν» εἴχαμε τότε. Ὅταν λοιπὸν δὲν παραιτεῖται ἕνα διακεκριμένο στέλεχος τῆς κρατικῆς μηχανῆς, τότε γίνεται συνένοχο μὲ τοὺς δυναμικοὺς κακοποιοὺς τοῦ Λαοῦ. Τὸ σημεῖο λοιπὸν αὐτὸ τοῦ κυρίου ἄρθρου τῆς «Βραδυνῆς» μᾶς φαίνεται, τουλάχιστον, πέρα ὡς πέρα λαθεμένο, ἀφοῦ κιόλας ὁ κ. Μπάρκας δὲν ἦταν κανένας ἐπαρχιακὸς δασκαλάκος ἢ γυμνασιαρχάκος ἐπαρχιακός, ἀλλὰ ὑπάλληλος ἀνώτατος μὲ βαθμὸ καὶ μισθὸ πανεπιστημιακοῦ καθηγητοῦ, ὥστε νὰ μὴν κινδυνεύει τουλάχιστον ἀπὸ οἰκονομικὴ ἐξαθλίωση ἀνεπανόρθωτη, ὅπως ἀναρίθμητοι ἄλλοι μικροϋπάλληλοι. Αὐτὴ εἶναι ἡ σωστὴ θέση τοῦ ζητήματος.

Λουκᾶς Εὐβουλίδης

γιὰ μιὰ ἀνανέωση τῆς Ἀριστερᾶς

Πιστεύοντας κι ἐγὼ στὴν ἀνάγκη ὕπαρξής σου σὰν «περιοδικοῦ διαλόγου καὶ ἔρευνας, κριτικῆς καὶ προβληματισμοῦ ὁλόκληρης τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς....», ὅπως γράφεις σὲ ἕνα ἄρθρο σου, θὰ ἤθελα νὰ διατυπώσω μερικὲς σκέψεις πάνω σὲ μερικοὺς πολιτικοὺς φορεῖς τῆς Ἀριστερᾶς, ὅπως αὐτοὶ ἔχουν διαμορφωθεῖ μέχρι τώρα.

Θέλω νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὸ ΚΚΕ (ἐσ.). Γιὰ τὸν λόγο ὅτι φαίνεται πὼς βλέπεις σ' αὐτὸ τὸ κόμμα μιὰ προσπάθεια ἀνανέωσης τοῦ κινήματος, μιὰ νέα ἀντίληψη γιὰ τοὺς ὀργανωμένους κοινωνικοὺς χώρους, μιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ χαραχτεῖ ὁ Ἑλληνικὸς δρόμος πρὸς τὸ σοσιαλισμό. Οὔτε ὁ χῶρος, ἀλλὰ οὔτε καὶ οἱ γνώσεις ἢ ἐμπειρίες μου (μὴ ὄντας μέλος ἢ ὀπαδὸς αὐτοῦ τοῦ κόμματος) μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἀναφερθῶ σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα. Μόνο λίγα λόγια θὰ πῶ σχετικὰ μὲ τὸν διατυμπανιζόμενο ἀπὸ τὸ ΚΚΕ (ἐσ.) «Ἑλληνικὸ δρόμο πρὸς τὸ σοσιαλισμό».

Ὅταν ἕνα μαρξιστικὸ-λενινιστικὸ κόμμα θέλει νὰ καθορίσει τὴ στρατηγικὴ καὶ ταχτικὴ ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθηθεῖ, πρῶτα-πρῶτα κάνει μιὰ ἀνάλυση τῆς κατάστασης, μέσα στὴν ὁποία καλεῖται νὰ δράσει.

Ποιὸ κείμενο τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) μᾶς ἔχει παρουσιάσει τὴν ταξικὴ διάρθρωση τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας; Ποῦ εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάλυση τῆς Ἑλλάδας; Δυστυχῶς, πουθενά. Ἀπὸ ὅ,τι ξέρω δὲν ὑπάρχει καμία ἐργασία τοῦ κόμματος αὐτοῦ, ἔστω καὶ σὰν ἀπόπειρα, γιὰ μιὰ τέτοια διερεύνηση. Οὔτε ἡ ΑΥΓΗ, οὔτε μπροσοῦρες τῆς ΚΕ μετὰ τὴν ἀλλαγή, ἀλλὰ καὶ οὔτε ἡ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ποὺ ἔβγαζε τὸ γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Εἶναι μήπως αὐτὸ δουλειὰ τοῦ, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, προαναγγελόμενου Συνεδρίου του; Πῶς ὅμως τότε χαράζεται ἡ ταχτικὴ χωρὶς νὰ ἔχει προηγηθεῖ, ἔστω καὶ σὲ πολὺ γενικὲς γραμμές, ἡ συγκεκριμένη οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικοπολιτικὴ ἔρευνα, ὁ καθορισμὸς τῆς στρατηγικῆς; Πῶς τὸ κόμμα αὐτὸ παίρνει σοβαρὲς θέσεις, ὅπως τὸ ναὶ στὴν ΕΟΚ, χωρὶς νὰ τὶς δικαιολογεῖ;

Ἂν αὐτὸ ὀνομάζεται Ἑλληνικὸς δρόμος πρὸς τὸ σοσιαλισμό, τότε νομίζω ἔχουν κάθε δικαίωμα καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι νὰ διαφωνήσουν καὶ μάλιστα μποροῦν νὰ ὑποστηρίξουν πὼς ὁ ὅρος αὐτὸς στὴν καθημερινὴ πράξη μεταφράζεται σὰν «συνηθισμένος δρόμος πρὸς τὸν ὀπορτουνισμὸ» ποὺ ἔχει ἡλικία δε-

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

κάδων χρόνων καὶ ἑπομένως δὲν εἶναι νέος.

Ἀντιπαρέρχομαι τὸ ΚΚΕ (ἐξ.), ἀφοῦ αὐτὸ ὄντας στὴν πράξη καὶ στὴ θεωρία σταλινικὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπαναστατικό, καὶ φθάνω στὶς ὁμάδες αὐτὲς ποὺ ἀποκαλεῖς στὸ τεῦχος 10, σελ. 17, γνήσια ἐπαναστατικές.

Κατ' ἀρχὴν ἕνας τέτοιος χαρακτηρισμὸς (γνήσια ἐπαναστατικὲς) δὲν ἔχει νόημα. Μιὰ γυναίκα ἢ εἶναι ἔγκυος ἢ δὲν εἶναι καί, πολὺ περισσότερο, ἕνα κόμμα ἢ εἶναι ἐπαναστατικὸ ἢ δὲν εἶναι.

Ὅπως καὶ νά 'χει τὸ πράγμα, αὐτὸ ποὺ θέλω νὰ πῶ γιὰ τὶς ὁμάδες αὐτὲς εἶναι ὅτι, ὅπως σωστὰ σημειώνεις κάπου, ἔχουν κατορθώσει νὰ δημιουργήσουν ἕνα καινούργιο πόλο μαζικῶν συσπειρώσεων. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ προσέξουμε αὐτὲς τὶς ὁμάδες, νὰ μάθουμε τοὺς προβληματισμούς τους καὶ τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐνέργειές τους, ἀπὸ τὶς δικές σου στῆλες, στὰ πλαίσια τοῦ ρόλου ποὺ φιλοδοξεῖς νὰ παίξεις; Ἡ ἴση καὶ ἀντικειμετῶν ἀπόψεων τῆς Ἀριστερᾶς ἐπιβάλλεται, ἀγαπητὸ ἐπιβάλλεται, ἀγαπητὸ «ΑΝΤΙ», γιὰ νὰ φέρεις σὲ πέρας τὶς προσπάθειες ποὺ ἔχεις ἀναλάβει. Γι' αὐτὸ τελειώνω τὸ γράμμα μου, μὲ τὴ σκέψη πὼς πρέπει νὰ ἀσχοληθεῖς περισσότερο μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν ὁμάδων αὐτῶν καὶ νὰ τὶς προβάλλεις ἐξίσου, ὅπως κάνεις μὲ τὸ ΚΚΕ (ἐσ.), τὸ ΠΑΣΟΚ καὶ διάφορους ἄλλους.

Δροσόπουλος Γιῶργος

Ἐρωτηματικὰ ἑνὸς οἰκοδόμου

Πολλὰ λέγονται τὸν τελευταῖο καιρὸ γύρω ἀπὸ τὴ Δημοκρατία καὶ τὸ Σύνταγμα. Δικαιολογημένα, βέβαια, ὕστερα ἀπὸ τὴ Δικτατορία νὰ ἐνδιαφερόμαστε ὅλοι γιὰ τὸ τί Δημοκρατία θὰ θεμελιώσουμε. Ἔτσι καὶ 'γώ, ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος, ὁ ἐργάτης, παρακολουθῶ ὅλα αὐτὰ ποὺ λέγονται καὶ γίνονται καὶ κάνω διάφορες σκέψεις. Μετὰ τὶς ἐκλογὲς διάβασα τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν βουλευτῶν μὲ τὶς ἰδιότητές τους. Βρῆκα τὴ σύνθεση τῆς βουλῆς νὰ εἶναι ὅλοι ἐπιστήμονες, πρώην στρατιωτικοί, ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, δὲν βρῆκα ἐργάτες καὶ ἀγρότες. Σκέφτομαι: πῶς πρέπει νὰ τὸ βαφτίσουμε αὐτὸ τὸ πολίτευμα ἀφοῦ στὴ Βουλὴ δὲν ἐκπροσωπεῖται ὁ Ἀγρότης καὶ ὁ Ἐργάτης, ποὺ εἶναι σχεδὸν τὸ σύνολο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ; Ὅλοι τὸ λέμε Δημοκρατία, ἔτσι τὸ γράφουν καὶ οἱ ἐφημερίδες. Ἴσως τὸ βαφτίσαμε ἔτσι γιατὶ εἶναι ὁπωσδήποτε καλύτερο ἀπὸ τὴν ἀπαίσια δικτατορία, αὐτὴ τὴν ἀπάνθρωπη μορφὴ διακυβέρνησης. Ἴσως γιατὶ δὲν κλείνει τὸ δρόμο πρὸς τὴ Δημοκρατία, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ τὸν ἀνοίξει τώρα μὲ τὴ σύνταξη καὶ ψήφιση τοῦ νέου συντάγματος. Ὅπως διάβασα τὸ σχέδιο τοῦ συντάγματος, δὲν βρῆκα βέβαια ἄρθρο ποὺ νὰ ἀπαγορεύει σὲ Ἀγρότες καὶ Ἐργάτες νὰ μποῦν στὴ Βουλή, ἀλλὰ μὲ τὰ παραδοσιακὰ καθιερωμένα αὐτὸ εἶναι ἀπίθανα δύσκολο. Ἔστω ὅμως, ἂς ποῦμε ὅτι βγήκανε μερικοὶ βουλευτές. Αὐτὸ εἶναι ἐκπροσώπηση Ἀγροτῶν καὶ Ἐργατῶν στὴ Βουλή, ἐφ' ὅσον ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογή τους χάνουν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐργάτη καὶ ἀγρότη καὶ θὰ πρέπει νὰ βασιζόμαστε στὴν καλή τους θέληση, καὶ στὴν ψηφοθηρική τους πολιτική; Μὰ τὸ ἴδιο μποροῦμε νὰ βασιστοῦμε καὶ τώρα, μιὰς καὶ ὅλοι οἱ βουλευτὲς ἔχουν ἀνάγκη ψηφοθηρικῆς πολιτικῆς, ἀφοῦ ἐμεῖς θὰ τοὺς ἐκλέξουμε καὶ μποροῦν κάλλιστα νὰ μᾶς ξεγελάσουν δίνοντας κάτι ποὺ δὲν ἔχουν δώσει οἱ προηγούμενοι. Ἔτσι ὅμως, καὶ ἐφόσον δὲν ὑπάρχει δυνατότητα ἐλέγχου ἢ ἄρσεως τοῦ ψήφου, δὲν ἐξασφαλίζεται ἡ ἐκπροσώπηση τῶν Ἀγροτῶν καὶ τῶν Ἐργατῶν μὲ τὸ νὰ ἐκλεγεῖ ἕνας ἀριθμὸς βουλευτῶν. Ἂν στὸ σύνταγμα ποὺ ψηφίζεται τώρα δὲν μποῦν τέτοια ἄρθρα ποὺ νὰ ὁρίζουν: ὅτι γιὰ Νόμο ποὺ ἀναφέρεται στοὺς Ἀγρότες πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἐγκριθεῖ καὶ νὰ ὑπογραφεῖ καὶ ἀπὸ τὴν Πανελλήνια Ἕνωση Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν· καὶ τὸ ἴδιο γιὰ τὰ ἐργατικὰ ἀπὸ τὴ ΓΣΕΕ. Μόνο ἔτσι θὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι θεμελιώνουμε Δημοκρατία. Ἂν τὸ σύνταγμα μείνει ὅπως εἶναι διατυπωμένο τώρα, ποὺ – οὔτε λίγο πολὺ – ἁπλῶς ἀνέχεται τὴν ὕπαρξη συνδικαλιστικῶν καὶ συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων, καὶ ἀπαγορεύει τὸ συνδικαλισμὸ σὲ μιὰ μερίδα λαοῦ, ἀπαγορεύει τὴν πολιτικὴ ἀπεργία, ὅπως ὀνομάζει τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης καὶ αὐτοάμυνας ποὺ ἔχει κάθε ζωντανὸς ὀργανισμὸς πάνω στὴ φύση, τότε ἂς βροῦν καὶ ἡ κυβέρνηση καὶ ἡ Βουλὴ καὶ οἱ ἐφημερίδες μιὰ σωστὴ ὀνομασία γι' αὐτὸ τὸ πολίτευμα. Γιατὶ ἐγὼ ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος, ὁ ἐργάτης, θὰ λέω ὅτι ἔχομε πολίτευμα ποὺ ἁπλῶς δὲν εἶναι στρατοκρατικὴ Δικτατορία.

Γιάννης Κλεινάκης
οἰκοδόμος

Ἐκδόσεις «ΜΙΝΩΑΣ»
ΣΤΑΔΙΟΥ 43 Τηλ. 3217545

Σεβασμὸς στὴν ποιότητα
καὶ στὴν παιδικὴ ψυχὴ

Εἴκοσι χρόνια ἀδιάκοπης δημιουργικῆς προσπάθειας χαρακτηρίζει τὶς ἐκδόσεις «ΜΙΝΩΑΣ». Ξεκινώντας πρὶν δύο δεκαετίες κατόρθωσε μὲ τὴ συνεχῆ προσήλωση στὴν ποιότητα καὶ τὴν ἀναζήτηση ὅλο καὶ πιὸ συγχρονισμένων μεθόδων ἐπιμελείας καὶ αἰσθητικῆς παρουσίασης τοῦ παιδικοῦ βιβλίου νὰ κατέχει αὐτὴ τὴ στιγμὴ μιὰ περίοπτη θέση στὴν πρώτη σειρὰ τῶν ἐκδοτικῶν οἴκων τῆς χώρας μας. Ἡ τεράστια εὐθύνη ποὺ συνεπάγεται ἡ ἔκδοση ἑνὸς παιδικοῦ βιβλίου, ἡ παιδαγωγικὴ οὐσία ποὺ πρέπει νὰ περιέχεται σ' αὐτό, ἡ σωστὴ ἐπιλογὴ καὶ διασκευὴ ἑνὸς κλασικοῦ ἔργου, ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα συνιστοῦν τὴν ταυτότητα τῶν ἐκδόσεων «ΜΙΝΩΑΣ» ποὺ ἐπιβλήθηκε ἀνεπιφύλακτα στὴ συνείδηση τῶν παιδιῶν, τῶν γονέων, καὶ τῶν δασκάλων.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΓΑΛΑΖΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

30 ἀπὸ τὰ ὡραιότερα μυθιστορήματα τῆς Παγκοσμίου Λογοτεχνίας. Μεταφρασμένα καὶ φροντισμένα εἰδικὰ γιὰ τὴν ἐφηβικὴ ἡλικία.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἕνα σύνολο ἐγκυκλοπαιδικῶν ἐκδόσεων ποὺ κάθε μιά τους καλύπτει καὶ ἀπὸ ἕνα βασικὸ χῶρο τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ ἀνθρώπου.

ΣΕΙΡΑ ΙΟΥΛΙΟΥ ΒΕΡΝ

20 βιβλία ἀπὸ τὴν ἀστείρευτη ἐπιστημονικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ πολυαγαπημένου τῶν παιδιῶν Ἰουλίου Βέρν.

Ἐπίσης:

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Δύο ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σύγχρονα BEST SELLER:
Η ΚΟΙΛΑΔΑ ΜΕ ΤΙΣ ΚΟΥΚΛΕΣ, καὶ Η ΕΡΩΤΙΚΗ ΜΗΧΑΝΗ

ἀντί

ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

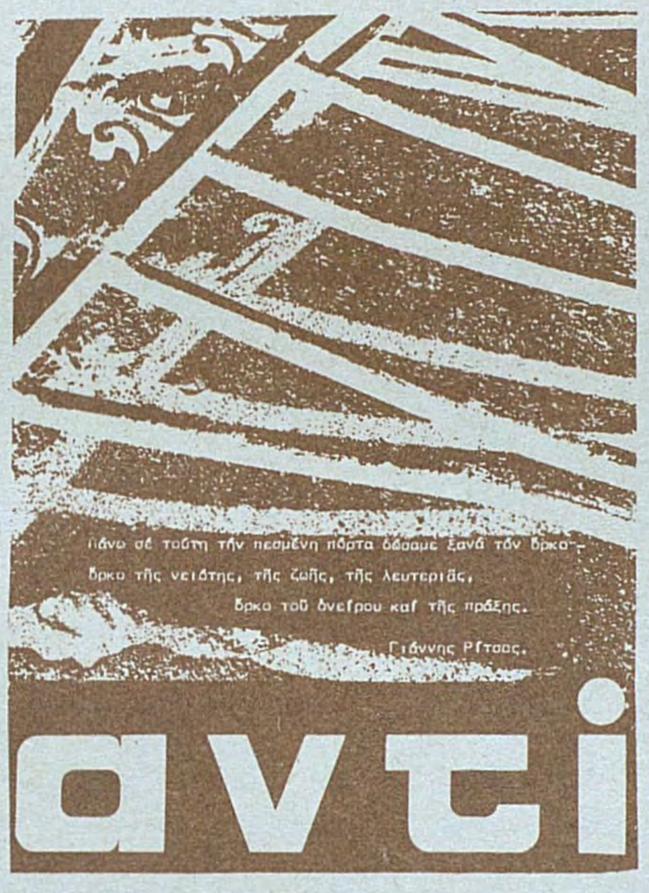

- *Σὲ πανόδετο πολυτελῆ τόμο κυκλοφοροῦν τὰ τεύχη τοῦ ΑΝΤΙ τῆς Β΄ Περιόδου (1-9 τοῦ 1974). Τιμὴ 200 δρχ.*

- *Ἐπιστρέφοντας τὰ προηγούμενα τεύχη καὶ καταβάλλοντας τὴν ἀξία τῆς βιβλιοδεσίας (100 δρχ.) ἀποκτᾶτε τὸν τόμο.*

- *Μὲ 300 δρχ. μόνο ἀποκτᾶτε τὸν τόμο τοῦ ΑΝΤΙ μαζὶ μὲ τὸ λεύκωμα –ἔκδοση ΑΝΤΙ– «ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ», ἀφιερωμένο στὴν πρώτη ἐπέτειο τοῦ Πολυτεχνείου (συνολικῆς ἀξίας 450 δρχ.).*

ἀντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β (1974) ΤΟΜΟΣ 1ος

Τὰ πλήρη περιεχόμενα τοῦ τόμου τῆς Β΄ περιόδου.
(Τεύχη 1-9 τοῦ 1974)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

(Οἱ ἐνδείξεις μὲ κεφαλαῖα — Α, Β, Γ,...— ἀναφέρονται στὸν ἀριθμὸ τοῦ τεύχους καὶ οἱ ἀριθμοὶ στὴν ἀντίστοιχη σελίδα τοῦ τεύχους)

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

I. ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ — ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

ΑΛΕΞΗΣ ΦΩΤΕΙΝΟΣ: Τραυματικὴ ἀφύπνιση τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστικῆς Τάξης Α, 4.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ: Τὸ εὐαγὲς ἵδρυμα τῆς CIA καὶ τὸ τέλειο ὅπλο της: ἡ ἀδρανοποίηση Α, 8.
Ν. ΛΕΩΝΙΔΑΣ: Ἡ Λογοκρισία καὶ τὰ τρωκτικὰ ποὺ τὴν ὑπηρέτησαν κατὰ τὴν 7ετία Α, 38.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ: Γιὰ τὴν ἀπαλλαγή μας ἀπὸ τὴν κηδεμονία καὶ τὰ στεγανά Β, 4.
ΑΛΕΞΗΣ ΦΩΤΕΙΝΟΣ: Δημοκρατία, ναί, ἀλλὰ τί εἴδους; Β, 6.
ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ: Ἐκλογὲς χωρὶς ἀνανέωση καὶ Ἀριστερὰ Γ, 2.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ: Μὲ ἀνοιχτὰ χαρτιὰ Γ, 4.
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ: Οἱ πραξικοπηματίες ἀμνηστεύθηκαν Γ, 6.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΤΕΨΗΣ: Ὁ Κωνσταντίνος καὶ ἡ πρωτοβουλία τῶν Νορβηγῶν γιὰ τὴ συσπείρωση τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων Γ, 35.
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Τὸ «δίλημμα» ποὺ βάζει ὁ Κωνσταντίνος Γ, 37.
ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ: Ἡ κάθαρση θὰ βαρύνει Δ, 3.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ: Τὸ φιλομοναρχικὸ κατεστημένο Δ, 31.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ: Οἱ διώξεις χουντικῶν: Πυροτέχνημα ἐκλογικὸ Ζ, 7.
ΠΡΟΚΑΣ: Ἀπορίες, ἐρωτήματα, ἀνησυχίες δεξιοῦ Ε, 8.
ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ: Ἐκλογὲς ἢ Δημοψήφισμα; ΣΤ, 4.
ΣΠΥΡΟΣ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ: Μιὰ εὔθραυστη πλειοψηφία Ε, 4.
ΠΡΟΚΑΣ: Βάσεις τοῦ ΝΑΤΟ ἐντὸς Ἑλλάδας Ζ, 38.
ΣΠΥΡΟΣ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ: Ὁ θεσμὸς πέρασε, οἱ κίνδυνοι παραμένουν Η, 4.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ: Ζήτω ἡ διαβλητὴ τετράδα Η, 6.
ΝΙΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Νοέμβρη Θ, 9.
ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΕΝΤΑΚΗΣ: Τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Νοέμβρη Θ, 11.
Ε.Κ.Κ.Ε.: Τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Νοέμβρη Θ, 14.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΦΟΥΛΗΣ: Τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Νοέμβρη Θ, 15.
ΚΩΣΤΑΣ ΦΙΛΙΝΗΣ: Τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Νοέμβρη Θ, 17.

ΙΙ. ΕΡΕΥΝΕΣ, ΑΡΘΡΑ γιὰ τὴν ΑΡΙΣΤΕΡΑ

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἔρευνα: «Ἀριστερά». Θέσεις καὶ Ἀντιθέσεις.
Ἀπαντοῦν, οἱ Ἡλίας Ἡλιοῦ (ΕΔΑ) Β, 9.
Μίκης Θεοδωράκης (Ν.Ε.Α.) Β, 9.
Νῖκος Καραμανλῆς (Ν.Ε.Α.) Β, 10.
Ἀνδρέας Παπανδρέου (ΠΑΣΟΚ) Β, 11.
«Ἐργατικὴ Πάλη» Β, 11.
Μανώλης Γλέζος (ἀνεξάρτητος) Β, 12.
Σταῦρος Ἡλιόπουλος (ἀνεξάρτητος) Β, 13.
Γρηγόρης Φαρᾶκος (Κ.Κ.Ε.) Β, 15.
«Λαϊκὸς Δρόμος» (ΟΜΛΕ) Β, 16.
Μπάμπης Δρακόπουλος (ΚΚΕ ἐσ.) Γ, 9.
«Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» Γ, 10.
«Λαϊκὴ Ἐξουσία» Γ, 11.
Ὀργάνωση Ἑλλήνων Μαρξιστῶν — Λενινιστῶν Δ, 5.
«Κίνημα 20ῆς Ὀκτωβρίου» Δ, 5.
Κλείσιμο τῆς Ἔρευνας Γ, 8.
ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ: Ἀριστερά, ζυμώσεις καὶ πείρα ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς Ε, 4.
ΣΠΥΡΟΣ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ: Ζυμώσεις στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς Θ, 4.
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ: Ἡ Ἀριστερὰ παλεύει μὲ τὴν κρίση της! Θ, 19.
ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ: Οἱ ἀδέσμευτοι τῆς Ἀριστερᾶς Θ, 22.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΑΣΤΕΡΗΣ ΣΤΑΓΚΟΣ: Ἑνὸς Νίξον, μύριοι ἄλλοι ἔπονται Α, 12.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΤΕΨΗΣ: Στὴν Ἰταλία τώρα τὴν λένε «Στρατηγικὴ τῆς ἐντάσεως»—«ἀλὰ Γκρέκα» Α, 16.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΤΕΨΗΣ: ΙΤΑΛΙΑ: μιὰ «κρίση», ποὺ εἶναι «πορεία» πρὸς τὴν ὁλοκληρωμένη Δημοκρατία Δ, 6.
LEIF PERSSON: Ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴ Χιλὴ Δ, 15.
ΝΙΚΗΦ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴν Πορτογαλία Ε, 33.
ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ: Τὸ γαλλικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑλλάδα ΣΤ, 38.
ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ: Τὸ θεσμικὸ πτῶμα τοῦ ντεγκωλισμοῦ Ζ, 9.
ΝΙΚΗΦ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴν Ἱσπανία Ζ, 53
ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ: Ἡ Γαλλία πληρώνει καὶ συνταγματικὲς μεταρρυθμίσεις Θ, 6.

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

DAVID TONGE: Γιατί ἡ Ἀγγλία δὲν βοήθησε τὸν Μακάριο; Β, 20.
ΝΤ. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ — Ν. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ κ.ἄ.: Μαρτυρίες, γράμματα καὶ φωτογραφικὰ ντοκουμέντα ἀπὸ τὴν Κύπρο Γ, 17.
ΝΙΚΟΚΡΕΩΝ: Ἡ Κύπρος παζαρεύεται Ε, 21.
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Δ. Μπίτσιος: Σὲ ποιὰ χέρια βρίσκεται τὸ Κυπριακὸ (παράρτημα ἐκτὸς ἀριθμήσεως) Ε.
ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ: Δηλητηρίασαν τὴ Φιλία Ἑλληνοκυπρίων καὶ Τουρκοκυπρίων Ζ, 11.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΔΙΟΝ. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΑ: Οἱ Οἰκονομικὲς συνέπειες τῆς Στρατιωτικῆς Δικτατορίας Α, 41.
ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΦΟΥΛΗΣ: Ἡ ἀπομυθοποίηση τοῦ οἰκ. προγραμματισμοῦ Β, 33.
ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΦΟΥΛΗΣ: Ὁ βαθμὸς δημοκρατικότητας τοῦ προγραμματισμοῦ Δ, 20.
Π. ΡΟΔΑΚΗΣ: Τὸ ξένο κεφάλαιο στὴν Ἑλλάδα Δ, 25.
ΚΥΡ. ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ: Οἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἑλλ. πετρελαίου Η, 26.

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἔρευνα γιὰ τὴν Συντακτικὴ Πράξη γιὰ τὸν Συνδικαλισμό. Ἀπαντοῦν οἱ: Ὀρ. Χατζηβασιλείου, Γρ. Ψαλτᾶκος, Γ. Ταξιάρχου Γ, 26.
ΒΑΣ. ΠΑΠΑΣΤΑΦΙΔΑΣ: Ἀπὸ ἀνελεύθερη νομοθεσία πρὸς ἕνα ἐλεύθερο συνδικαλιστικὸ κίνημα Δ, 33.
ΘΟΔ. ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ: Ἡ ἀνατομία μιᾶς ἀπεργίας Ε, 30.
ΘΟΔ. ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ: Ἡ ἀπεργία Ζ, 22.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΗΣ: Οἱ ἀγροτικοὶ συνεταιρισμοὶ Θ, 41.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ — ΠΑΙΔΕΙΑ

ΝΙΚΗΦ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ αὐτοτέλεια τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος Γ, 33.
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Φοιτητικὴ συζήτηση τοῦ ΑΝΤΙ Γ, 43.
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ: Τὸ φοιτητ. κίνημα στὴ μεταχουντικὴ Ἑλλάδα Ε, 37.
ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ: Ἡ «ἀπολιτικὴ» ἐκπαίδευση Η, 8.
ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ: Ἡ Παιδεία — θέμα ἐθνικὸ Η, 23.
ΟΜΑΔΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ: Συζήτηση γιὰ τὶς φοιτητικὲς ἐκλογὲς Η, 9.
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ: Στὸ μεταίχμιο τοῦ φοιτητ. κινήματος Η, 15.

ΧΡΟΝΙΚΑ, ΕΡΕΥΝΕΣ, ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

Δ. ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ: Τὸ Πολυτεχνεῖο ἐμπνέει τοὺς μικροὺς μαθητὲς Α, 14.
ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ ΤΗΣ ΚΥΠ: Γιὰ τὴν ψυχολογικὴ προετοιμασία τῆς 21 Ἀπριλίου (εἰσαγωγὴ — κείμενο) Α, 17.

Κείμενο, ἐπιμύθιο, σχόλια, σημειώσεις Β, 26.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ: Ρεπορτὰζ ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀντάρτες τῆς Κρήτης Α, 35.
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ: Τὸ πορτραῖτο ἑνὸς βασανισμένου — ἡ περίπτωση τοῦ Κώστα Κάππου Α, 37.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΤΕΨΗΣ: Ἡ Ἑλλ. Πρεσβεία τῆς Ρώμης, τὸ Προξενεῖο τῆς Νεάπολης καὶ οἱ Ἰταλοὶ νεοφασίστες Β, 43.
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΕΜΗΣ: «Ἐδῶ Ἐλεύθερο Πανεπιστ. Θεσ)κης» Γ, 13.
ΤΑΣΟΣ ΒΟΥΡΝΑΣ: Νῖκος Πλουμπίδης Γ, 38.
ΟΜΑΔΑ ΦΟΙΤΗΤΩΝ: Κριτικὰ συμπεράσματα γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου (Νοέμβρης 73) ΣΤ, 14.
ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ: Εἰσαγωγικὸ σημείωμα καὶ σχόλια στὰ κείμενα τῶν φοιτητῶν ΣΤ, 11, 30.
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ: Ἀνώφελο ὁλοκαύτωμα ἢ ἀξεπέραστο σύμβολο; ΣΤ, 32.
ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΤΖΙΑΣ: Γιὰ τὸν Νῖκο Πλουμπίδη ΣΤ, 46.
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΚΑΡΗΣ: Γιὰ τὸν Νῖκο Πλουμπίδη ΣΤ, 47.
ΣΤΑΘΗΣ ΔΡΟΜΑΖΟΣ: Γιὰ τὸν Νῖκο Πλουμπίδη ΣΤ, 47.
ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ: Ἀνέκδοτο ποίημα Ζ, 7.
ΜΑΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ: ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ '74 Ζ, 24.
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἡ ἀντίθετη φωνὴ δὲν ἀκούστηκε Ζ, 26
ΔΑΝΑΗ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΥ: ΠΑΒΛΟ ΝΕΡΟΥΔΑ Ζ, 37.
ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΚΕΜΒΡΗ ΤΟΥ 1944: Ἀφίσες, προκηρύξεις, ντοκουμέντα στὸ τεῦχος 8 καὶ 9.
ΚΑΙΤΗ ΖΕΥΓΟΥ: Ποιὸς προκάλεσε τὸ αἷμα; Η, 30.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ: Ἄγνωστα ντοκουμέντα τοῦ Δεκέμβρη Η, 33.
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ: Ὁ μήνας τοῦ καλλιεργημένου μίσους Η, 36.
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Χρονικὸ μέσα ἀπὸ τὸν τύπο Η, 37.
ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΠΥΡΟΜΑΓΛΟΥ: Γιὰ τὸ Δεκέμβρη Θ, 33.
ΕΜΜ. ΜΑΝΤΑΚΑΣ: Ἀνέκδοτα κείμενα γιὰ τὸ Δεκέμβρη Θ, 35.
ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ τοῦ '44: Κείμενα τοῦ Τηλεβόα, προκηρύξεις Θ, 36.
Γ. Δ. ΤΖΙΜΑΣ: Ὁ Δεκέμβρης ὁρόσημο τῆς Δημοκρατίας Θ, 37.
ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΩΤΑΣ: Ποίημα στὸν Ν. Πλουμπίδη Η, 41.
ΒΟΥΛΑ ΔΑΜΙΑΝΑΚΟΥ: Γιὰ τὸν Ν. Πλουμπίδη Η, 41.
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ: Γιὰ τὸν Ν. Πλουμπίδη Η, 43.
ΑΡΓΥΡΗΣ ΠΡΟΚΟΠΙΔΗΣ: Γιὰ τὸν Ν. Πλουμπίδη Η, 44.

ΕΡΕΥΝΕΣ, ΑΡΘΡΑ

ΣΠΥΡΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ: Ἡ «ΖΩΗ» καὶ οἱ παραθρησκευτικὲς ὀργανώσεις Β, 17.

ΕΜΜΑΝΟΥΕΛ ΚΡΕΤΙΚΟ: Ἡ Ἐλεύθερη Μόδα Β, 22.
ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΕΛΙΑΝΙΤΗΣ: Ἡ οἰκοδομικὴ ἐπιχείρηση καὶ τὸ πρόβλημα τῆς κατοικίας Γ, 30.
ΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΑΤΟΣ: Ὁ νόμος περὶ τύπου τῆς δικτατορίας Δ, 13.
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Τὸ «Τάμα» τοῦ Ἔθνους καὶ οἱ ἀρχιτεκτονικές μελέτες Δ, 35.
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ποῦ πηγαίνει ἡ Δημοκρατία; ΕΡΕΥΝΑ ποὺ ἀπαντοῦν:
Ἀνδρέας Λεντάκης Ε, 13.
Ἀναστάσιος Πεπονῆς Ε, 14.
Θ. Π. Τάσιος Ε, 14.
Δημ. Μαρωνίτης Ε, 15.
Μιχ. Κουντούρης Ε, 15.
Χρ. Μ. Οἰκονόμου Ε, 16.
Μπ. Δρακόπουλος ΣΤ, 7.
Τάσος Δήμου ΣΤ, 8.
Νῖκος Καλούδης ΣΤ, 9.
Ἄννα Συνοδινοῦ ΣΤ, 9.
Π. Κ.: Κρίσεις καὶ συμπεράσματα στὴν ἔρευνα Ζ, 19.
ΣΟΦΙΑ ΚΑΝΑ: Πῶς ξεπήδησε ὁ φοίνικας τῆς 21ης Ἀπριλίου Ε, 17.
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Τὰ δυὸ πρόσωπα τῆς δεξιᾶς ΣΤ, 5.
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Γκλύξμπουργκ: ἡ πορεία ὡς σήμερα Ζ, 6.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ: Τί ὑποστήριζε πάντα ἡ μοναρχία Ζ, 17.
ΟΡΕΣΤΗΣ ΔΟΥΜΑΝΗΣ: Τὸ Τεχνικὸ Ἐπιμελητήριο Ζ, 31.
ΒΙΤΩ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: Τὸ ἐξωσχολικὸ παιδικὸ βιβλίο Θ, 28.
ΜΑΡΙΑ ΠΑΞΙΝΟΥ: Τὸ Κίνημα Ἀπελευθέρωσης τῶν Γυναικῶν Θ, 45.
Θ. Κ.: Ἡ σύμβαση τῆς Ὀλυμπιακῆς Θ, 49.

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΔΟΚΙΜΙΑ

ΦΡΑΝΤΣ ΦΑΝΟΝ: Τὸ πορτραῖτο ἑνὸς βασανιστῆ Α, 36.
ΗΛΙΑΣ ΚΑΡΡΑΣ: Πολιτικὴ Γεωγραφία τῆς Ἀριστερᾶς Δ, 22, Ε, 9.
NOAM CHOMSKY: Ἡ εὐθύνη τῶν διανοουμένων Ε, 27.
ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ: Τύποι τοῦ Πολιτικοῦ Διαλόγου ΣΤ, 48.
ΦΑΙΔΩΝ ΒΕΓΛΕΡΗΣ: Ὁ θρόνος δὲν ἄλλαξε πνεῦμα Ζ, 8.
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΤΕΡΛΕΞΗΣ: Τὸ τελευταῖο ἔρεισμα τῆς μοναρχίας Ζ, 18.

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ

ΣΠΥΡΟΣ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ: Τὸ ἀντιφασιστικὸ ΟΧΙ τοῦ 1940 Δ, 9.
ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ: Δυὸ ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς μεταξὺ Χίμλερ — Μανιαδάκη Δ, 11.
ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ: Ἀπ' τὴ Λογοκρισία τῆς 4ης Αὐγούστου Δ, 12.
ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ: Παρωδίες τῆς 4ης Αὐγούστου Δ, 12.
ΓΙΑΝ ΒΟΥΛΤΕΨΗΣ: Ὁ Μουσολίνι γιὰ τὸν πόλεμο Ε, 41
ΗΛΙΑΣ ΘΕΡΜΟΣ: Ἡ κατευθυνόμενη δημοκρατία ΣΤ, Ζ, 40.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΦΙΛΙΑΣ: Ἡ Ξένη προστασία τὸ 1821 ΣΤ, 44.
ΤΑΣΟΣ ΒΟΥΡΝΑΣ: Ἑλληνικὴ Δυναστεία καὶ Ξένη «Προστασία» Ζ, 43.
ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀνέκδοτος Κώδικας τοῦ 1821 Η, 17.

ΤΕΧΝΕΣ — ΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Μιὰ πρωτοβουλία γιὰ τὴν Κύπρο Β, 35.
Τὸ ΝΑΙ καὶ τὸ ΟΧΙ στὰ βραβεῖα τῆς Χούντας Β, 41.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΛΑΒΑΝΙΔΗΣ: Στόχοι τῆς δουλειᾶς μου Γ, 43.
Οἱ καλλιτέχνες στὴν κατοχὴ Δ, 40.
Ἡ ἔκθεση τοῦ ΜΠΑΧΑΡΙΑΝ Δ, 42.
ΘΟΔΩΡΟΣ: Πολλαπλὲς θέσεις... Η, 47.
ΣΟΦΙΑ ΣΒΟΡΩΝΟΥ: Γιὰ τὸν «Ἀντίμυθο» τοῦ Γ. ΤΟΥΓΙΑ Η, 48.
Ἡ ἔκθεση τοῦ Ν. ΠΑΡΑΛΗ Η, 49.

2. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ — ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

ΕΣΕΚΤ — Ἔργα καὶ ἡμέρες ἑνὸς σωματείου Β, 35.
GUNTER ANDERS: Γιὰ τὴν τηλεόραση Β, 36.
HENRY RABASSIÈRE: Γιὰ τὴν τηλεόραση Β, 36.
ΣΑΚΗΣ ΠΕΠΟΝΗΣ: Γιὰ τὴν τηλεόραση Β, 38.
Τὸ Φεστιβὰλ Θεσ)κης καὶ ἡ κριτικὴ τῆς κρίσης τῆς Ἐπιτροπῆς Β, 40.
Τὸ ἀντι - φεστιβὰλ Θεσσαλονίκης Δ, 41.
ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ: Οἱ στόχοι τῆς δουλειᾶς μου Δ, 42.
ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΤΟΚΑΣ: Πολιτικὸς Κινηματογράφος Ζ, 45.

3. ΜΟΥΣΙΚΗ

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΚΗΛΑΪΔΟΝΗΣ: Στόχοι τῆς δουλειᾶς μου Β, 39.
Ἡ συναυλία τοῦ Μ. Θεοδωράκη Δ, 30.
ΜΑΙΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ: Στόχοι τῆς δουλειᾶς μου Ε, 46.
Μ. ΤΑΞΙΔΗΣ: Δισκοπαρουσίαση: Ἀρκαδία 6+8, Θαλασσινὰ Φεγγάρια, Ἐκείνη τὴ νύχτα, Μετανάστες, «Ζ», Τὰ Τραγούδια τοῦ Ἀγώνα, Τὸ Μεγάλο μας Τσίρκο Η, 53.
Μ. ΤΑΞΙΔΗΣ: Δισκοπαρουσίαση: Ρένα Κουμιώτη 3, Νῖκος Σκαλκώτας, Ὁ μικρὸς Πρίγκηπας, Τὰ Λιοτρόπια, Ὁ Μουφλουζέλης ἔρχεται, Τὰ Τραγούδια τοῦ '40 μὲ τὴ Σ. Βέμπο Θ, 53.

4. ΘΕΑΤΡΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ: Συνέντευξη στὸ ΑΝΤΙ Β, 40.
ΔΗΜ. ΓΕΡΟΣ: Τὰ σκηνικὰ στὰ «Μικροαστικὰ» Γ, 42.
ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΡΙΑΛΔΗ: Συνέντευξη στὸ ΑΝΤΙ Δ, 39.
Τὸ «Θεατρικὸ Ἐργαστήρι» τῆς Θεσ)κης Δ, 41.
Ὁ «Χορὸς» τοῦ Ν. Ζακόπουλου Δ, 42.
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ: Πραγματοποιήσεις — στόχοι Ε, 44.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ:

Γ, 41, Δ, 43, Ε, 46, Η, 50.

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ, ΣΧΟΛΙΑ

ΜΠΟΣΤ: Ἔχομαι ἐπιτυχίαν εἰς νέον πραξηκόπημα; Α, 10.
» Μάρτης κατηγορίας Β, 24.
» Ψηφίζο ΧΟΥΝΤΑ Γ, 24.
» Πῶς ἐργάζεται ἡ ΣΙΑ; Δ, 17.
» Ἡ νῆσος Κέα Ε, 25.
» Λογαριασμοὶ ΣΤ, 36.
» Διατί θὰ ψηφίσο Μοναρχίαν Ζ, 29.
» Διατί τελικὸς δὲν ἐψήφισα Μοναρχείαν Θ, 39.
ΛΙΛΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ: Ὤδινεν ὄρος Β, 5.
ΛΙΛΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ: Ἰταμὴ πρόκληση Γ, 7.
ΛΟΥΗΣ ΔΑΝΟΣ: Τὸ Ἔθνος, οἱ Ἐθνικόφρονες καὶ ἡ Ἐθνικοφροσύνη Δ, 19.
ΛΟΥΗΣ ΔΑΝΟΣ: Οἱ πνευματικοὶ ἡγέτες Ζ, 36.

ΣΧΟΛΙΑ, ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Σημείωμα τοῦ ἐκδότη Α, 3. Β, 3. Ε, 3. ΣΤ, 3. Ζ, 3. Η, 3. Θ, 3.
Ἀντικομμουνιστικὴ συλλογιστικὴ Α, 9.
Ἀπ' ὅσα συνέβησαν στὴν 7ετία Α, 11.
Ἀπ' ὅσα συμβαίνουν σήμερα Α, 13.
Γιὰ τὸν Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου Ἀ. Χαστούπη Α, 15.
Λογοκρισία τοῦ βιβλίου Β, 19.
Διπλωματία τῆς Χούντας Β, 21.
Γιὰ τὸν διευθυντὴ τοῦ Γενικοῦ Κρατικοῦ Νοσοκομείου Β, 23
Ἀριθμογραμματικὴ Ἀκροστοιχίδα Β, 25.
Ἑλλην. Ἑταιρία Ψυχοσωματικῆς Ἰατρικῆς Β, 32.
Ὁ Σύλλογος Γεωπόνων Β, 32.
Τὰ 30χρονα τοῦ BBC Γ, 23.
Τὰ σχολικὰ βιβλία καὶ ἡ ἀναθεώρησή τους Γ, 25.
Οἱ ἀντάρτες τῆς Κρήτης ἀρνήθηκαν τὴν ἀμνηστία τῆς Χούντας Γ, 32.
Γιὰ τοὺς δυὸ Κρητικοὺς ἀντάρτες Δ, 4.
Ἀπ' ὅσα συνέβησαν στὴν 7ετία Δ, 8, 14, 18, 38, 44.
Ἀπ' ὅσα συνέβησαν στὴν 7ετία Ε, 36.
Ὁ Σόλων Γκίκας καὶ ἡ Νέα Δημοκρατία ΣΤ, 6.
Οἱ Ἰθαγένειες καὶ ἡ Νέα Δημοκρατία ΣΤ, 10.
Γιὰ τὸ «Τάμα» τοῦ Ἔθνους Ζ, 15.
Ἀπ' ὅσα συνέβησαν στὴν 7ετία Ζ, 23.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Α, 46. Β, 46. Γ, 44. Δ, 45. ΣΤ, 51 μὲ ἀπάντηση τοῦ περιοδικοῦ, Η, 25 χαιρετισμοὶ στὸ ΑΝΤΙ, Θ, 50.

ΠΛΕΙΑΣ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΛΕΙΑΣ

ὁ Θαυμαστός κόσμος τῶν ΖΩΩΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

Τό Λαχείο

ΟΛΟΙ ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ «Ζ»: ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ...ΩΣ ΤΟΝ ΤΖΙΜΜΥ ΤΟΝ ΜΠΟΞΕΡ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΣΤΟΔΟΝΤΟΣΑΥΡΟ ΩΣ ΤΟΥΣ ΝΥΚΤΟΠΙΘΗΚΟΥΣ ΠΑΡΕΛΑΥΝΟΥΝ Σ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ «ΘΑΥΜΑΣΤΟ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΖΩΩΝ» ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

ΣΕ ΕΚΔΟΣΗ ΤΣΕΠΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

ΠΛΕΙΑΣ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΠΛΕΙΑΣ

ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

ΓΛΑΥΚΟΣ ΘΡΑΣΑΚΗΣ

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ 1974

* * * * * * * * * * * * * * * Ὅμως τὸ ὡραῖο αὐτὸ ὄνειρο δὲν ἐκπληρώθηκε γιατὶ στὸ μεταξύ, ἀπὸ μιὰ ἀσύλληπτη ἐμπλοκὴ τῆς τύχης, τὸν ἔφαγαν οἱ κανίβαλοι τῆς Νέας Γουινέας, τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ ποὺ κατασπάραξαν καὶ τὸν υἱὸ Ροκφέλερ. * *

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ, ΠΛΕΙΑΣ Ο.Ε., ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34, ΑΘΗΝΑ 143